

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูที่เหมาะสมเพื่อสร้าง
กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน
หมู่ที่ 3 บางลำพู ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง

โดย

นายบุญเรือง

คงทองและคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

10 สิงหาคม 2558

สัญญาเลขที่ RDG54S0007

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูที่เหมาะสมเพื่อสร้าง
กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน
หมู่ที่ 3 บางลำพู ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง

โดย

นายบุญเรือง	คงทอง
นายอาทร	เพชรน้อย
นายชำนาญค์	ศรีขวัญช่วย
นางสาววฤดี	สุขสวัสดิ์
นางทัศนีย์	เพชรน้อย
นางฐาปณี	สุทธิสน
นางปราณี	กิ่งแก้ว
นางสาวอ้อม	ทองรักษ์
นางเพียง	สุดตะออง
นางกรองแก้ว	ลาปะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

10 สิงหาคม 2558

คำนำ

โครงการศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูที่เหมาะสม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน หมู่ที่ 3 บางลำพู ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง เป้าหมายของงานเพื่อ 1) เรียนรู้สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน 2) เรียนรู้คุณค่า มูลค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม 3) ศึกษา รูปแบบการจัดการป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู

จากการวิเคราะห์ชุมชนบางลำพู พบว่าคนบางลำพูให้ความสำคัญกับพื้นที่ป่าจาก เนื่องจากต้นจากได้กลายเป็นพืชสำคัญทางเศรษฐกิจของชุมชนบางลำพู คนในชุมชนหันมาอาชีพเย็บจาก ลอกใบจากมากขึ้น เนื่องมาจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกิน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ชาวบ้านบางลำพู หันมาอาชีพเย็บจาก ลอกใบจากกันมากขึ้น แม้จะมีรายเลี้ยงครอบครัวไม่มากมาย แต่อาชีพนี้ก็เป็นทางเลือก ทางรอดให้กับคนบางลำพูได้ จากสถานการณ์ของชุมชนยังพบอีกว่า การใช้ประโยชน์ป่าจากของชุมชนบางส่วน ยังขาดการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ปลูกเสริมในพื้นที่ป่าจาก ทำให้เกิดการโต้แย้งจากชุมชนบางส่วนที่ช่วยการฟื้นฟู ปลูกเสริม ด้วยเหตุนี้ชุมชนได้เล็งเห็นว่าต้องหาวิธีการที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ของคนบางลำพูในระยะยาว เพื่อสร้างความเข้าใจความร่วมมือของคนในชุมชน และปลูกจิตสำนึกให้กับลูกหลานเยาวชนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของป่าจาก โดยเน้นการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เพื่อนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้การแก้ปัญหาในชุมชน และแผนงานการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนต่อไป

นายบุญเรือง คงทองและคณะ

10 สิงหาคม 2558

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
	1.2 โจทย์วิจัย	3
	1.3 วัตถุประสงค์	3
	1.4 ขั้นตอนการดำเนินงาน	3
	1.5 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา	7
	1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	7
2	ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง	9
	2.1 ระบบนิเวศป่าจาก	9
	2.2 การใช้ประโยชน์ดินจาก	10
3	กระบวนการวิจัย	13
	3.1 ขอบเขตการศึกษา	13
	3.2 วิธีการเก็บข้อมูล	13
	3.3 กิจกรรมวิจัย	14
	กิจกรรมที่ 1 ประชุมทีมวิจัยการบริหารจัดการโครงการ	14
	กิจกรรมที่ 2 เวทีชี้แจงงานวิจัยต่อชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	18
	กิจกรรมที่ 3 การจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงาน	21
	กิจกรรมที่ 4 สสำรวจข้อมูลวิถีชีวิตของคนบ้านบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน	23
	กิจกรรมที่ 5 สรุปรายข้อมูลจากการสำรวจวิถีการดำรงชีวิตของคนบางลำพูอดีต	24
	กิจกรรมที่ 6 ประชุมทีมวิจัยหารือในการลงพื้นที่สำรวจพื้นที่ป่าจาก	27
	กิจกรรมที่ 7 สสำรวจพื้นที่ป่าจากชุมชน	28
	กิจกรรมที่ 8 สรุปรายข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจป่าจากบ้านบางลำพู	30
	กิจกรรมที่ 9 สัมภาษณ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าจาก	36
	กิจกรรมที่ 10 สรุปรายข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากร	37
	กิจกรรมที่ 11 ประชุมเตรียมเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ทรัพยากรป่าจากบ้าน บางลำพู	41

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
กิจกรรมที่ 12 เวทีวิเคราะห์สถานการณ์ทรัพยากรป่าจากบ้านบางลำพู	42
กิจกรรมที่ 13 เวทีการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนโดยชุมชนบ้านซิมิและบ้านบางลำพู “ป่าจาก ทุนชีวิต สร้างคน สร้างอาชีพ”	49
กิจกรรมที่ 14 ประชุมทีมวิจัยวางแผนการดำเนินงานงวดที่ 2	64
กิจกรรมที่ 15 ประชุมออกแบบเครื่องมือพื้นที่ป่าจาก	66
กิจกรรมที่ 16 ลงพื้นที่สำรวจพื้นที่ป่าจาก	67
กิจกรรมที่ 17 ทดลองเพาะต้นกล้าจาก	69
กิจกรรมที่ 18 ประชุมทีมวางแผนศึกษาดูงาน	70
กิจกรรมที่ 19 สรุปกิจกรรมการสำรวจพื้นที่ป่าจากและเพาะต้นกล้าจาก	71
กิจกรรมที่ 20 ศึกษาดูงาน ณ จังหวัด จันทบุรี-จังหวัดตราด	79
กิจกรรมที่ 21 ถ่ายทอดภูมิปัญญาจากให้กับเด็กนักเรียน	94
กิจกรรมที่ 22 ติดตามแปลงเพาะต้นกล้า	98
กิจกรรมที่ 23 ประชุมทีมรวบรวมกิจกรรม	100
กิจกรรมที่ 24 ประชุมวางแผนการดำเนินงานในงวดที่ 3	101
กิจกรรมที่ 25 ติดตามแปลงเพาะจาก ครั้งที่ 2	103
กิจกรรมที่ 26 ประชุมประจำทีมวิจัย	104
กิจกรรมที่ 27 ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความสำคัญพื้นที่ป่าจาก	106
กิจกรรมที่ 28 ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความสำคัญพื้นที่ป่าจาก	107
กิจกรรมที่ 29 ประชุมวางแผนการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ	111
กิจกรรมที่ 30 ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ	113
กิจกรรมที่ 31 ประชุมวางแผนเวทีนำเสนอผลงานวิจัย	114
กิจกรรมที่ 32 เวทีนำเสนอผลงานวิจัย	115
4 ผลการศึกษา	121
4.1 สภาพทั่วไปของชุมชน	121
4.2 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ป่าจาก	124

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4.3	คุณค่าและความสำคัญของป่าจากที่มีต่อชุมชน
4.4	รูปแบบการจัดการและการใช้ประโยชน์ป่าจากที่เหมาะสมของชุมชน บางลำพู
5	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ
5.1	สรุป อภิปรายผล
5.2	ข้อเสนอแนะ
	ภาคผนวก
	แบบสำรวจพันธุ์ไม้และสัตว์น้ำในพื้นที่ป่าจากเกาะกลางบางกุ่ม
	แบบสอบถามข้อมูล“วิถีการดำรงชีวิตของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน”
	ภาพวาดพื้นที่เกาะกลางบางกุ่ม
	ภาพกิจกรรม

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ชุมชนบางลำพู หมู่ที่ 3 ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง อยู่ทางทิศใต้ของตัวอำเภอ กะเปอร์ ระยะห่างจากอำเภอกะเปอร์ ประมาณ 1,500 เมตร มีเส้นทางหมายเลข 4 ของถนนเพชรเกษม เป็นเส้นทางหลัก มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 3,595 ไร่ จำนวนครัวเรือน 209 ครัวเรือนเป็นชาย 350 คน หญิง 356 คน รวมประชากรทั้งหมด 706 คน การตั้งชื่อของหมู่บ้าน ได้ตั้งตามชื่อของต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ ขึ้นอยู่บริเวณตามริมคลองจำนวนมาก มีดอกสีขาวและมีกลิ่นหอม ซึ่งมีชื่อว่า “ ต้นลำพู” ต่อมาได้มี ชาวบ้านเข้ามาอาศัยกันเป็นจำนวนมาก โดยยึดอาชีพหลัก คือ การทำไร่ ทำสวนทำนา ตัดหวาย เผาถ่าน สานแข่ง ทำประมง เย็บจาก ทำน้ำตาลจาก และลอกใบจากนำมาทำมวนยาสูบ ปัจจุบันมีอาชีพค้าขาย และทำการเกษตรเพิ่มขึ้น ลักษณะทางภูมิศาสตร์ มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	พื้นที่หมู่ที่ 4 บ้านฝ่ายท่า ต.กะเปอร์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	พื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านคลองทราย ต.บางหิน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	พื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านห้วยเสียด ต.กะเปอร์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	คลองกะเปอร์ และชายฝั่งทะเลอันดามัน

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ส่วนใหญ่มีสภาพพื้นที่เป็นภูเขาสลับพื้นที่ราบ โดยทางทิศ ตะวันตก เป็นชายฝั่งทะเลอันดามัน พื้นที่ส่วนใหญ่ของชายฝั่งเป็นป่าชายเลน มีลำคลองกะเปอร์ 1 สาย คลองบางลำพู 1 สาย ที่ไหลไปสู่ป่าชายเลน ซึ่งมีไม้ต่างๆพันธุ์ และรวมทั้งมีต้นจากขึ้นอยู่ทั่วไป บริเวณ คลองบางลำพู คลองกะเปอร์ ตลอดแนวชายคลอง ทำให้ชาวบ้านบางลำพูรู้จักและคุ้นเคยกับต้นจาก เป็นอย่างดีและมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพืชชนิดนี้มานาน

ต้นจาก เป็นพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ เจริญเติบโตในบริเวณที่มีน้ำจืดปนน้ำกร่อย และที่มีน้ำเค็มขึ้นถึง เป็นพืชจำพวกเดียวกับต้นปาล์ม และเป็นปาล์มชนิดเดียวที่สามารถขึ้นได้ใน บริเวณป่าชายเลน เนื่องจากเป็นพืชพื้นถิ่นประจำชุมชน และขึ้นอยู่หนาแน่นในพื้นที่บางลำพู คน บางลำพูจึงนำต้นจากมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน สร้างเป็นอาชีพหลักเลี้ยงครอบครัว คือ อาชีพ เย็บจากมุงหลังคา ลอกใบจากนำมาทำบายาสูป เป็นต้น ส่วนการใช้ประโยชน์จากต้นจาก ใช้

ประโยชน์ได้ทุกส่วน ใบจาก นำมาเย็บใช้มุงหลังคา ใบจากนำมาเย็บหมวกกันแดด ทำเมงคากันฝน (เมงคาคือการนำใบจากมาเย็บไว้กันฝน มีลักษณะคล้ายเสื้อกันฝน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนบางลำพู ในอดีต แต่ปัจจุบันไม่เป็นที่นิยม) ลูกจากนำมาเชื่อมทำขนม เรียกว่าลูกชิด งวงจาก นำมาทำ น้ำตาลจาก น้ำส้มจาก ยอดจากนำมาลวกทำใบยาสูบ ส่วนก้านจากที่ลอกใบออกแล้วยังสามารถนำมา จักสานเป็นตะกร้าใบเล็กๆไว้ใส่ของใช้ในครัวเรือนได้อีกด้วย จะเห็นได้ว่า ต้นจากมีบทบาทสำคัญต่อ วิถีชีวิตของคนบางลำพูมาเป็นเวลานานตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย จนมาถึงในยุคปัจจุบัน จากคำบอกเล่าของ คนบางลำพู ว่าแต่ก่อนต้นจากเป็นพืชที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ จะขึ้นเองตามธรรมชาติ

ในช่วงปี พ.ศ. 2550 ทางหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น โครงการอยู่ดีมีสุข สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และ IUCN ได้เข้ามาสนับสนุนกิจกรรมปลูกจากเสริมในบริเวณเกาะกลางบาง กุ้ง ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด 300 ไร่ ซึ่งในขณะนั้นชุมชนเริ่มหันมาจัดการทรัพยากรของชุมชน มีการตั้งคณะ กรรมการป่าชุมชน เกิดการจัดการพื้นที่ป่าจาก ชาวบ้านมีการจับจอง แยกชิงพื้นที่ป่าจากเพื่อใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรของชุมชน การโต้แย้งถึงกรรมสิทธิ์ในพื้นที่แปลงป่าจากที่ตนเองปลูกเสริมในพื้นที่เกาะ กลางบางกุ้ง ชุมชนบางส่วนมีการเช่าพื้นที่ป่าจากกับเจ้าของที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ ซึ่งในปัจจุบันคน บางลำพูให้ความสำคัญกับต้นจากมากขึ้น เนื่องจากต้นจากได้กลายเป็นพืชสำคัญทางเศรษฐกิจของ ชุมชนบางลำพู คนในชุมชนหันมาซื้ออาชีพเย็บจาก ลอกใบจากมากขึ้น เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มี ที่ดินทำกิน และหากต้องทำงานรับจ้างต้องออกไปทำงานรับจ้างต่างถิ่น เป็นเหตุผลหนึ่งที่ชาวบ้าน บางลำพู หันมาซื้ออาชีพเย็บจาก ลอกใบจากกันมากขึ้น โดยเฉพาะชาวบ้านมีรายได้จากการเย็บจาก ประมาณวันละ 130 บาท แม้จะมีรายเล็กรอบครัวไม่มากมาย แต่อาชีพนี้ก็เป็นทางเลือก ทางรอด ให้กับคนบางลำพูได้ และ จากสถานการณ์ของชุมชนยังพบอีกว่า การใช้ประโยชน์ป่าจากของชุมชน บางส่วน ยังขาดการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ปลูกเสริมในพื้นที่ป่าจาก ทำให้เกิดการโต้แย้งจากชุมชน บางส่วนที่ช่วยการฟื้นฟู ปลูกเสริม ด้วยความเป็นพืชพื้นถิ่นของชุมชนจึงมีการใช้ประโยชน์จากป่าจาก เพิ่มขึ้น และต้นจากยังมีความสำคัญต่อระบบนิเวศ เพราะในพื้นที่ป่าจากจะมีสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพิง ป่าจาก เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ชุมชน ได้เล็งเห็นว่า ต้องหาวิธีการที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์ อย่างเหมาะสม ของคนบางลำพูในระยะยาว เพื่อสร้างความเข้าใจความร่วมมือของคนในชุมชน และ ปลูกจิตสำนึกให้กับลูกหลานเยาวชนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของป่าจาก

ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างกระบวนการ เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในค้นหารูปแบบการจัดการป่าจากที่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ ของคนบางลำพู โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้สถานการณ์การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าจากและวิธีการผลิต คนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มูลค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้าน

วัฒนธรรม ค้นหาแนวทางร่วมกันในการฟื้นฟูป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู เพื่อนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการพื้นที่ป่าจากที่สอดคล้องกับวิถีการผลิตของคนบางลำพูในระยะยาว

1.2 โจทย์วิจัย

1. ป่าจากกับการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการฟื้นฟูป่าจากที่เหมาะสมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบางลำพูเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและการเปลี่ยนแปลง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษา คุณค่า และมูลค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการและการใช้ประโยชน์ป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู

1.4 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. การเตรียมความพร้อมชุมชนด้วยการศึกษาเพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและการเปลี่ยนแปลง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยประสานทีมวิจัยสร้างทำความเข้าใจร่วมกัน วางแผนกิจกรรมการดำเนินงาน ประสานกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากป่าจาก กลุ่มอาชีพสมาชิกในชุมชน ที่ปรึกษาโครงการ ผู้นำชุมชน กลุ่มเยาวชน พี่เลี้ยงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนสถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 9 (กะเปอร์-ระนอง) องค์การบริหารส่วนตำบลกะเปอร์ สำนักงานเกษตรอำเภอกะเปอร์ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอกะเปอร์ ประมงอำเภอกะเปอร์ และเครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น

1.1 ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน เพื่อติดตามและวางแผนการดำเนินงานโดยทีมวิจัยกำหนดวันประชุมประสานทีมวิจัย ที่ปรึกษา พี่เลี้ยง รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสรุปและรายงานผลการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม รวมทั้งชี้แจงรายละเอียดของการบริหารจัดการโครงการวิจัยให้กับผู้เข้าร่วมได้รับทราบ พร้อมจัดทำสรุปผลงานในรูปแบบเอกสารสรุปการประชุมทุกครั้ง

1.2 เวทีชี้แจงงานวิจัยต่อชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง โดยทีมวิจัยต้องร่วมกันประชุม แบ่งหน้าที่ กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการจัดเตรียมเวที เตรียมการนำเสนอความเป็นมาของโครงการ หลักการเหตุผล ซึ่งทีมวิจัยต้องเตรียมเอกสารประกอบเวทีแจกให้กับผู้เข้าร่วม และทีมวิจัยต้องมีการบันทึกการ

ประชุมทุกครั้งและหลังจากการจัดประชุมทีมวิจัยต้องมีการสรุปประมวลผลภาพรวมของเวทีและรวมรวมข้อมูลทุกครั้ง

1.2 เก็บข้อมูลวิธีการดำรงชีวิตของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยทีมวิจัยประชุมเตรียมงาน วางแผน ออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ด้วยการการสัมภาษณ์ แบ่งหน้าที่ กำหนดวันเวลา กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เฒ่า ผู้แก่ เป็นต้น และหลังจากได้ข้อมูลมาแล้ว ทีมวิจัยต้องร่วมกันสรุปข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล การอ้างอิงข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล และรวบรวมเป็นเอกสารชุดความรู้วิธีการดำรงชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบันของคนบางลำพู ทีมวิจัยได้เรียนรู้ร่วมกันและเตรียมข้อมูลเพื่อนำเสนอในเวทีสร้างการเรียนรู้ในครั้งต่อไป

1.3 วิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรของชุมชน โดยทีมวิจัยประสานกำหนดวันเวลา สถานที่ กลุ่มเป้าหมาย และวิทยากรกระบวนการ มาร่วมกันพูดคุย แลกเปลี่ยน ชักถาม ในประเด็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรทั้งภายใน ภายนอก จะต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนว่าผู้ที่มีบทบาทแตกต่าง การใช้ทรัพยากรของชุมชนต่างกันอย่างไร ผลที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรทั้งด้านบวกและด้านลบ

1.4 สัมภาษณ์ผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าจากของชุมชน โดยทีมวิจัยประสานกำหนดวัน เวลา สถานที่ แบ่งกลุ่มลงพื้นที่สัมภาษณ์ โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยรายชื่อผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และรายละเอียดการนำไปใช้ และหลังจากได้ข้อมูลมาแล้วทีมวิจัยต้องร่วมกันสรุปวิเคราะห์ข้อมูล รวบรวม เพื่อเตรียมการนำเสนอข้อมูลมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันต่อไป

1.5 เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บอกเล่าสถานการณ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร “ป่าจาก” ของคนบางลำพู โดยทีมวิจัยประชุมวางแผนการเตรียมงาน แบ่งหน้าที่ กำหนดวัน เวลา สถานที่ และกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ประสานวิทยากรวิเคราะห์ข้อมูล เตรียมเอกสารประกอบการประชุม ออกแบบเวทีแลกเปลี่ยน การนำเสนอข้อมูล กำหนดประเด็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสำคัญของทรัพยากรสถานการณ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เช่น ในอดีตทรัพยากรที่สำคัญของคนบางลำพูคืออะไร เพราะอะไร เป็นอย่างไร ในปัจจุบันทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของคนบางลำพูคืออะไร เพราะอะไร เป็นอย่างไร และในอนาคตทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคืออะไร เพราะอะไร ควรทำอย่างไร เป็นต้น หลังจากนั้นให้ทางวิทยากรสรุปวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนบางลำพู

1.6 สรุปบทเรียนจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและวิธีการผลิต

คนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยทีมวิจัยประสานกำหนดวัน เวลา สถานที่ ร่วมกันสรุป ประเมินผลจากกระบวนการเวที กลุ่มเป้าหมาย และสถานการณ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และ รวบรวมเป็นเอกสารสรุปผลจากการทำกิจกรรมการดำเนินงาน

2. เพื่อศึกษาคุณค่า มูลค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมโดย ประสานทีมวิจัยสร้างความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกัน วางแผนกิจกรรมการดำเนินงาน ประสาน กลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากป่าจาก กลุ่มอาชีพ สมาชิกในชุมชน ที่ปรึกษาโครงการ ผู้นำชุมชน กลุ่มเยาวชน พี่เลี้ยงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนสถานพัฒนาป้าชายเลนที่ 9 (กะเปอร์-ระนอง) องค์การบริหารส่วนตำบลกะเปอร์ สำนักงานเกษตรอำเภอกะเปอร์ สำนักงานพัฒนา ชุมชนอำเภอกะเปอร์ ประมงอำเภอกะเปอร์ และเครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น

2.1 สำรวจพื้นที่ป่าจากของชุมชนโดยทีมวิจัยประสานกำหนด วัน เวลา สถานที่ประสาน กลุ่มเป้าหมาย แบ่งหน้าที่ ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ศึกษาในประเด็นขอบเขตพื้นที่ป่าจาก จัปจีพี เอส พื้นที่ จัดทำแผนที่ การจัดการพื้นที่ป่าจากของชุมชนเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึง ปัจจุบัน ผลการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านบวกและด้านลบ หลังจากได้ข้อมูลร่วมกันสรุปข้อมูล รวบรวม ข้อมูลเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนบางลำพูกับชุมชนชิมิ และชุมชนใกล้เคียง

2.2 สัมภาษณ์ภูมิปัญญาผู้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าจากโดยทีมวิจัยประสาน กำหนดวัน เวลา สถานที่ ประสานกลุ่มเป้าหมาย แบ่งหน้าที่ ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ศึกษารวบรวมภูมิปัญญาผู้ใช้ ประโยชน์จากป่าจาก มูลค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าทางสังคม และวัฒนธรรม ที่มีต่อชุมชน หลังจากได้ ข้อมูลทีมวิจัยร่วมกันสรุปวิเคราะห์ข้อมูล รวบรวมชุดข้อมูลเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง ชุมชนบางลำพูและชุมชนชิมิ ชุมชนใกล้เคียง

2.3 เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้มูลค่า ความสำคัญของป่าจาก ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่มีต่อชุมชน โดยทีมวิจัยประสาน กำหนดวัน เวลา สถานที่ ประสานกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วม วิทยากร แบ่งหน้าที่ ออกแบบกระบวนการเวที เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ การสร้างบรรยากาศให้ ผู้เข้าร่วมเกิดความผ่อนคลาย ประเด็นในเวทีที่ทีมวิจัยจะต้องช่วยกันให้เกิดการแลกเปลี่ยนความสำคัญ ของพื้นที่ป่าจาก มูลค่า คุณค่า รวมทั้งการเปลี่ยนแปลง เหตุและผล ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นต่อชุมชนบางลำพู

2.4 สรุปประเมินผลจากการเรียนรู้คุณค่า มูลค่า ความสำคัญของป่าจาก ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มีต่อชุมชน โดยทีมวิจัยประสาน กำหนดวัน เวลา สถานที่ ร่วมกันสรุป พูดคุย แลกเปลี่ยน วิเคราะห์ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ในเวที และรวบรวมเอกสารข้อมูลเพื่อการจัดเก็บข้อมูล อย่างเป็นระบบ และการวางแผนการทำงานอย่างต่อเนื่องต่อไป

2.5 กิจกรรมศึกษาดูงานโดยทีมวิจัยประสาน กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการเดินทางไปศึกษา

ดูงาน ในประเด็น การจัดการทรัพยากรที่มีบริบทพื้นที่ใกล้เคียงกับชุมชนบางลำพู เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการทรัพยากรที่มีความเชื่อมโยงสู่ระบบการผลิต วิถีของชุมชน อย่างสอดคล้องและเหมาะสมเกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายในอนาคต

2.6 สรุปการเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน โดยทีมวิจัยต้องมีการสรุปผลจากการเรียนรู้จากชุมชนที่ไปศึกษาดูงาน ข้อค้นพบใหม่ที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำมาปรับใช้ในชุมชนได้

2.6 สรุปบทเรียนผลจากการดำเนินงานของทีมวิจัย โดยทีมวิจัยประสานกำหนด วัน เวลา สถานที่ และกลุ่มเป้าหมายเพื่อร่วมกันพูดคุย แลกเปลี่ยน ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อวางแผนการดำเนินงานของทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง

3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู โดยประสานทีมวิจัยสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกำหนดรูปแบบการจัดการป่าจากของชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้การฟื้นฟูป่าจากอย่างมีส่วนร่วมด้วยรูปแบบที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู ทีมวิจัยวางแผนกิจกรรมการดำเนินงาน ประสานกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากป่าจาก กลุ่มอาชีพ สมาชิกในชุมชน ที่ปรึกษาโครงการ ผู้นำชุมชน กลุ่มเยาวชน พี่เลี้ยงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนสถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 9 (กะเปอร์-ระนอง) องค์การบริหารส่วนตำบลกะเปอร์ สำนักงานเกษตรอำเภอกะเปอร์ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอกะเปอร์ ประมงอำเภอกะเปอร์ และเครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น

3.1 ทดลองจัดทำแปลงเพาะต้นกล้าจาก โดยทีมวิจัยประสานกำหนดวัน เวลา สถานที่ เพื่อร่วมกันวางแผนกำหนดพื้นที่เพื่อทดลองจัดทำแปลงเพาะต้นกล้าจาก รวมทั้ง ในพื้นที่เกาะกลางบางกุ่มวางแผนกำหนดวันลงพื้นที่ กำจัดวัชพืช เตรียมพื้นที่ วัสดุอุปกรณ์ เช่น ดิน ขี้เถ้า ไม้เสาหลัก และลูกจากที่จะนำมาทดลองเพาะต้นกล้า เป็นต้น

3.2 ทดลองกันแนวเขตขยายพันธุ์หอยกันในพื้นที่ป่าจากเกาะกลางบางกุ่ม โดยทีมวิจัยมีความเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถทำไปพร้อมกับกิจกรรมทดลองเพาะต้นกล้าจากได้ ซึ่งหอยกัน เป็นหอยที่มีอยู่ในพื้นที่ป่าจาก

3.3 อบรมให้ความรู้ความสำคัญของ ต้นจาก โดยทีมวิจัยประสาน กำหนดวัน เวลา สถานที่ กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ แบ่งหน้าที่ โดยจัดทำสื่อท้องถิ่น นิทรรศการ สาริต แปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นจาก ในรูปแบบต่างๆ และร่วมกันปลูกจากในพื้นที่ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กเยาวชน รวมถึงเพื่อการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

3.3 สรุปและประเมินผลจากการดำเนินงาน โดยทีมวิจัยประสาน กำหนด วัน เวลา สถานที่ สรุปผลการจัดกิจกรรมอบรมให้ให้ความรู้ การรณรงค์เพื่อการปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน รวบรวมเอกสารข้อมูลและจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบต่อไป

3.4 เวทีระดมสมองเพื่อหารูปแบบการฟื้นฟูป่าจากอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบางลำพูโดยทีมวิจัยประสาน กำหนดวัน เวลา สถานที่ กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วม วิทยากร แบ่งหน้าที่ ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันคิดสิ่งที่ต้องการเห็นต้องการให้เกิดขึ้นในชุมชน (ทำอะไร ทำไม่ถึงทำ ทำที่ไหน ทำเมื่อไหร่ ใครทำ ใครร่วมทำ และใครสนับสนุน) ให้มีความเชื่อมโยงกับการเรียนรู้การจัดการทรัพยากร การฟื้นฟูป่าจาก อย่างมีส่วนร่วมและเหมาะสมกับชุมชนบางลำพู

3.5 สรุปประเมินผลจากเวทีระดมสมอง โดยทีมวิจัยประสาน กำหนดวัน เวลา สถานที่ กลุ่มเป้าหมาย และประมวลผลที่เกิดขึ้นจากการระดมสมองกันในเวที รูปแบบและแนวทางการฟื้นฟูป่าจากของชุมชนบางลำพู มีแนวทางอย่างไร ข้อเสนอที่มีต่อชุมชนเป็นอย่างไร สรุปรวบรวมเป็นแผนชุมชนในการฟื้นฟูทรัพยากรพื้นที่ป่าจากต่อไป

3.6 เวทีนำเสนอผลงานวิจัย โดยทีมวิจัยประสาน กำหนด วัน เวลา สถานที่ กลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าร่วมเรียนรู้ แบ่งหน้าที่การนำเสนอ เตรียมวัสดุอุปกรณ์ ออกแบบกระบวนการเวทีนำเสนอ ผลงานวิจัย ซึ่งทีมวิจัยนำเสนอผลจากการดำเนินงานตลอดระยะเวลาการทำงาน รูปแบบขั้นตอนการดำเนินงาน ข้อค้นพบ ผลที่เกิดขึ้นจากการทำงาน และแผนการทำงานในระยะต่อไปเป็นอย่างดี และรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอของผู้เข้าร่วมช่วยกันมอง ช่วยกันคิด เพื่อใช้ในการวางแผนจากชุมชนต่อไป

3.7 ประชุมเครือข่ายนักวิจัย โดยทีมวิจัยประสาน เข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานวิจัย และหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดเครือข่ายนักวิจัย

3.8 จัดทำรายงานวิจัย โดยทีมวิจัยต้องร่วมกันจัดทำรายงานความก้าวหน้า และรายงานฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในโครงการ

1.5 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา หมู่ที่ 3 บางลำพู ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนองระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

มิติวิจัย

1. ได้เรียนรู้สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ได้เรียนรู้คุณค่า มูลค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
3. ได้องค์ความรู้รูปแบบการจัดการป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู

มติพัฒนา

1. เกิดการพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัย
2. เกิดกระบวนการเรียนรู้การฟื้นฟูผู้ป่วยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบางลำพู
3. เกิดแผนชุมชนในการจัดการทรัพยากร การฟื้นฟูผู้ป่วยของชุมชนบางลำพู

บทที่ 2

ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูที่เหมาะสม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน หมู่ที่ 3 บางลำพู ต.กะเปอร์ จ.ระนอง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้การศึกษาระบบนิเวศป่าจากและสถานการณ์การใช้ประโยชน์ การเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านวัฒนธรรม และศึกษารูปแบบการฟื้นฟูป่าจากที่เหมาะสมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบางลำพู เพื่อค้นหาแนวทางร่วมกันในการฟื้นฟูป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู โดยทีมวิจัยได้ทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ครอบคลุมเนื้อหาและกระบวนการวิจัย โดยมีประเด็นหลักๆ ดังนี้

2.1 ระบบนิเวศป่าจาก

2.1.1 ลักษณะเฉพาะของต้นจาก

¹ต้นจาก มีชื่อสามัญ คือ Nipa Palm ส่วนชื่อวิทยาศาสตร์ คือ *Nipa fruticans* Wurm. เป็นพืชตระกูลปาล์มในวงศ์ arecaceae (กองประมงน้ำจืด, 2538) ซึ่งจัดเป็นพืชป่าชายเลนชั้นใน โดยจะขึ้นกระจายบริเวณปากแม่น้ำและริมสองฝั่งคลองที่น้ำทะเลขึ้นถึงหรือบริเวณน้ำกร่อย สามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินเลนค่อนข้างแข็งและเหนียวจัด ทนต่อความเค็มของดิน น้ำ และแสงแดด ได้ดี ต้นจาก มีลำต้นอยู่ใต้ดินเป็นกลุ่มกอ เรียกว่า “หินจาก” มีใบแทงขึ้นมาเป็นกอ ใบเป็นใบประกอบขนาดใหญ่ มีใบย่อยเรียงคล้ายขนนก ดอกมีสีเหลืองแสด ช่อดอกหรือเรียกว่า “นกจาก” เป็นวงแหวนออกมาระหว่างกาบใบที่อยู่ใต้ดิน หรือเรียกว่า “พอนจาก” ผลมีสีน้ำตาลเข้มเบียดรวมกันเป็นกระจุก เรียก ทะลาย หรือ “โหม่งจาก” ต้นขยายพันธุ์โดยการแตกหน่อจากกอหนึ่งเป็นอีกกอหนึ่ง และเมล็ด ซึ่งเมื่อผลแก่จัดจะหลุดร่วงจากทะลายลอยตามน้ำไปติดตามตลิ่งหรือหาดเลนแล้วแตกหน่อออกรากเติบโตเป็นต้นใหม่ได้ ต้นจากจะออกลูกเมื่ออายุประมาณ 4-5 ปี และสามารถปาดวง หรือเรียกว่า “ปาดตาล” เพื่อนำน้ำหวานมาทำเป็นน้ำตาลจาก ซึ่งให้ผลผลิตได้ดีเมื่ออายุประมาณ 6-7 ปี

¹ ข้อมูลจากรายงานผลการศึกษา โครงการการศึกษาระดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชนเพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง กลุ่มป่าจาก

2.1.2 ความสำคัญของระบบนิเวศป่าจาก

ป่าจาก นอกจากจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชุมชนแล้ว ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศ พื้นที่ป่าจากนั้นนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน้ำกร่อย ซึ่งต้นจากไม่ได้เป็นพืชชนิดเดียวที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ป่าจาก แต่ยังมีพันธุ์ไม้อีกหลากหลายชนิด รวมถึงสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพิงป่าจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร และเพาะพันธุ์อีกด้วย รวมถึงการเป็นแนวป้องกันการกัดเซาะและพังทลายของตลิ่งได้อย่างดีอีกด้วย

ต้นจาก เป็นที่น่าสังเกตว่าจังหวัดชายทะเลบางแห่งก็ไม่มีต้นจากเกิดขึ้นเลย ต้นจากคงเป็นต้นไม้ที่ชอบน้ำกร่อยหรือน้ำที่มีลักษณะ กึ่งจืด กึ่งเค็ม จะไม่พบต้นจากอยู่ชายทะเล หรือบริเวณ น้ำจืด แต่จะพบบริเวณที่มีน้ำทะเลขึ้นถึงและมีน้ำจืดไหล ผ่านเท่านั้น ต้นจาก เป็นต้นไม้ตระกูลปาล์มเช่นเดียวกับมะพร้าว จะอยู่รวมกันเป็นกอหลายๆ กอ หนาแน่นมาก ชอบพื้นที่ค่อนข้าง และหรืออยู่ริมน้ำ จึงเรียกบริเวณที่มีต้นจากอยู่หนาแน่นว่า ป่าจาก เราสามารถทำน้ำตาล จากต้นจากได้เช่นเดียวกับทำน้ำตาลจากมะพร้าว โดยการใช้มีดปาดวง (ช่อดอกที่ยังอ่อนอยู่) แล้วเอากะบอก ร่อนน้ำตาลมาเคี่ยวเป็นน้ำตาลได้ แต่ปัจจุบัน นิยมทำมักเก็บใบ และผลมาจำหน่ายมากกว่า

2.2 การใช้ประโยชน์ต้นจาก

1) ยอดจาก ตากแดดให้แห้งแล้วนำมาตัดทำเป็นใบจากมวนกับยาเส้น เป็นบุหรี่ป้านบ้านของไทยที่สูบกันมาช้านาน หรือจะนำมาห่อขนมต้มซึ่งทำจาก ข้าวเหนียว น้ำกะทิ และน้ำตาลจาก เรียกว่า “ปัด” ซึ่งนิยมทำในงานเทศกาลต่างๆ เช่น งานชักพระ งานทอดกฐิน งานบวชนาค งานแต่งงาน เป็นต้น หรือจะนำมาทำเป็นภาชนะตักน้ำ เรียกว่า “หมากจาก” ส่วนก้านของใบอ่อนใช้ทำเป็นเชือกมุงหลังคา เรียกว่า “ตอกปัด” หรือจะนำมาสานทำเป็นที่รองก้นหม้อข้าวหม้อแกงในครัว เรียกว่า “ก้นหม้อ” หรือ “เสวียนหม้อ”

2) ใบแก่ นำมาทำหมวกกันแดดกันฝนรูปทรงคล้ายหมวกของชาวเวียดนาม เรียกว่า “เปี้ยว” หรือจะนำมาเย็บเป็นจากตับใช้มุงหลังคาหรือฟ้านบ้าน ซึ่งทำรายได้ดีอีกอย่างชนิดหนึ่งของชุมชนป่าจาก นอกจากนั้นยังสามารถนำมาห่อขนมที่ทำด้วยแป้งข้าวเหนียวผสมกับมะพร้าวและน้ำตาลจาก แล้วนำไปขายเรียกว่า “ขนมจาก” หรือจะทำารองรับน้ำฝนริมชายคาบ้าน

3) ช่อดอก หรือเรียกว่า “นกจาก” มีลักษณะเป็นวงที่เป็นดอกยังไม่เป็นผลจาก สามารถปาดวง เรียกว่า “วงตาล” เพื่อนำน้ำหวานไปทำน้ำตาลจาก ซึ่งเรียกการทำน้ำตาลจากจากช่อดอกแบบนี้ว่า เป็นการทำแบบ “มะยัง” แต่ไม่เป็นที่นิยมในชุมชนเนื่องจากต้องอาศัยเทคนิคพิเศษหลายด้านในการทำให้น้ำหวานไหลย้อยได้ดีและนาน นอกจากนั้นส่วนช่อดอกที่เรียกว่านกจาก ยังสามารถนำมาแกงเผ็ด เรียกว่า แกงนกจาก หรือจะนำมาทำเป็นผักเหนาะ (ผักเคียง) ก็ได้

4) น้ำหวานจาก ซึ่งได้จากก้านทะเลหรือช่อดอก (ส่วนน้อย) นำมาเคี่ยวทำเป็นน้ำตาลเหลวๆ เรียกว่า “น้ำผึ้งใส” หรือเคี่ยวจนเกือบแห้งแล้ว “โชม” (การคั้นน้ำตาลคล้ายการตีไข่ด้วยเครื่องตี) ทำเป็นน้ำตาลปึก (น้ำตาลจาก) หรือเรียกว่า “น้ำผึ้งโชม” หรือจะนำน้ำหวานมาหมักทำเป็นน้ำส้ม เรียกว่า “น้ำส้มจาก” หรือจะนำน้ำผึ้งใสหรือน้ำผึ้งโชมไปหมักด้วยเครื่องเทศสมุนไพรและเคี่ยวแล้วกลั่นเป็นเหล้าพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์จากน้ำหวานของต้นจากนั้น เป็นผลิตภัณฑ์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญยิ่งต่อชุมชนป่าจาก สามารถสร้างรายได้หลักและรายได้เสริมให้กับชุมชน

5) ลูกจาก ลูกจากอ่อนนำมาทำเป็นผักเหนาะ (ผักเคียง) รับประทานกับน้ำพริกหรือแกงเผ็ด เช่น แกงพุงปลา แกงคั่ว หรือจะนำส่วนหัวของลูกจากที่อ่อนไปแกงเผ็ด ซึ่งเป็นที่นิยมกันมาก คือแกงคั่วหัวลูกจากกับไก่บ้าน หรือจะนำไปดองกินกับขนมจีน ส่วนลูกจากขนาดชามกิน (กำลังพอดี) ผ่ากินเนื้อในดิบๆ รสหอมหวานคล้ายลูกตาลสด หรือจะนำมาเชื่อมเป็นขนมหวานได้เหมือนลูกตาล นอกจากนี้ยังสามารถนำลูกจากที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไรตากให้แห้งแล้วเก็บไว้เป็นเชื้อเพลิงในครัวเรือนหรือเคี่ยวน้ำตาลจาก ซึ่งช่วยประหยัดได้อีกทางหนึ่ง

6) ทางจาก นำมาผ่าซีกทำเป็นไม้ดับข้างในของการเย็บจากตับรวมถึงส่วนของ “พอนจาก” (ทางจากส่วนโคนที่ติดกับกอ) ตากแห้งแล้วนำมาทำเชื้อเพลิงในครัวเรือนและเคี่ยวน้ำตาลจากได้เป็นอยู่

อาจกล่าวได้ว่า ต้นจากจึงถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งต่อรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เพื่อเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย ประเด็นความสำคัญของต้นจากดังที่ได้กล่าวแล้วจึงนำไปสู่คำถามว่า “เพราะเหตุใดบทบาทและความสำคัญของต้นจากในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังในปัจจุบันจึงอยู่ในสภาพที่วิกฤตเช่นนี้” “พื้นที่จำนวนมากที่เคยเต็มไปด้วยป่าจากถูกเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่สำหรับทำนาถั่ว การส่งเสริมการปลูกจากไม่ได้รับความสนใจจากโครงการพัฒนาต่างๆ ของรัฐที่ถาโถมลงมาในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ทั้งๆ ที่ต้นจากถือเป็นพืชเศรษฐกิจพื้นฐานที่สำคัญของชุมชน และการแบ่งพื้นที่ของลุ่มน้ำปากพนังออกเป็น “เขตพื้นที่น้ำเค็ม” และ “เขตพื้นที่น้ำจืด” นับเป็นการทำลายระบบการไหลเวียนของน้ำแบบเดิม (ระบบนิเวศน้ำกร่อย) ทำให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อป่าจากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะต้นจากเป็นพืชที่ต้องการระบบนิเวศน้ำกร่อยในการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน้ำกร่อย รวมถึงการบุกรุกพื้นที่ป่าจาก ยังเป็นการทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยและเพาะพันธุ์ กุ้ง ปู ปลา และสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ ที่เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชน และเป็นแหล่งทำมาหากินดั้งเดิมที่สืบสานภูมิปัญญาและสั่งสมความชำนาญในการประกอบอาชีพของชาวลุ่มน้ำปากพนัง เหตุผลเหล่านี้จึงนำไปสู่ประเด็นความสำคัญของป่าจากต่อการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมของประชาชนที่พึ่งพิงป่าจากมาก่อนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อย่างไรก็ตามโครงการการศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพู เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน” สาเหตุที่ต้องทำการศึกษาเรื่องนี้ก็เพราะว่า ต้นจากได้กลายเป็นพืชสำคัญทางเศรษฐกิจของชุมชนบางลำพู คนในชุมชนหันมายึดอาชีพเห็บจาก ลอกใบจาก มากขึ้น เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกิน และหากต้องทำงานรับจ้างต้องออกไปทำงานรับจ้างต่างถิ่น เป็นเหตุผลหนึ่งที่ชาวบ้านบางลำพู หันมายึดอาชีพเห็บจาก ลอกใบจากกันมากขึ้น ถึงแม้จะมีรายเล็กรอบครัวไม่มากมาย แต่อาชีพนี้ก็เส้นทางเลือก ทางรอดให้กับคนบางลำพูได้ และจากสถานการณ์ของชุมชนยังพบอีกว่า การใช้ประโยชน์ป่าจากของชุมชนบางส่วน ยังขาดการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ปลูกเสริมในพื้นที่ป่าจาก ทำให้เกิดการโต้แย้งจากชุมชน บางส่วนที่ช่วยการฟื้นฟู ปลูกเสริมด้วยความเป็นพืชพื้นถิ่นของชุมชนจึงมีการใช้ประโยชน์จากป่าจากเพิ่มมากขึ้น และต้นจากยังมีความสำคัญต่อ ระบบนิเวศ เพราะในพื้นที่ป่าจากจะมีสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพิงป่าจาก เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงได้เล็งเห็นว่า ต้องหาวิธีการที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความเข้าใจความร่วมมือของคนในชุมชน และปลูกจิตสำนึกให้กับลูกหลานเยาวชนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของป่าจากของชุมชน

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

ศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูที่เหมาะสม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน หมู่ที่ 3 บางลำพู ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง มีเป้าหมายในการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนที่สำคัญ คือ 1) เรียนรู้สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน 2) เรียนรู้คุณค่า มูลค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม 3) เรียนรู้รูปแบบการจัดการป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู

3.1 ขอบเขตการศึกษา

พื้นที่การเรียนรู้ ชุมชนบ้านบางลำพู หมู่ที่ 3 ตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง

3.2 วิธีการเก็บข้อมูล

3.2.1 การเตรียมความพร้อมชุมชนด้วยการศึกษาสถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและวิถีการผลิตคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยกำหนดให้มีการประชุมทีมวิจัยประจำเดือน เพื่อติดตามและวางแผนการดำเนินงาน ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจงานวิจัยต่อชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง สํารวจเก็บข้อมูลวิถีการดำรงชีวิตของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ชวนทีมวิจัยและชุมชนวิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรของชุมชน ผลที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรทั้งด้านบวกและด้านลบ กิจกรรมสัมภาษณ์ผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าจากของชุมชน นำข้อมูลมาเปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บอกเล่าสถานการณ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร “ป่าจาก” ของคนบางลำพู สถานการณ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เช่น ในอดีตทรัพยากรที่สำคัญของคนบางลำพูคืออะไร เพราะอะไร เป็นอย่างไร ในปัจจุบันทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของคนบางลำพูคืออะไร เพราะอะไร เป็นอย่างไร และในอนาคตทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคืออะไร เพราะอะไร ควรทำอย่างไร เป็นต้น จากนั้นทีมวิจัยต้องสรุปวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนบางลำพู

3.2.2 กระบวนการเรียนรู้มูลค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมสำรวจพื้นที่ป่าจากของชุมชน การจัดการพื้นที่ป่าจากของชุมชนเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบัน ผลการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านบวกและด้านลบ สัมภาษณ์ภูมิปัญญาผู้ใช้

ประโยชน์จากพื้นที่ป่าจากมูลค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าทางสังคม และวัฒนธรรม ที่มีต่อชุมชน หลังจากได้ข้อมูลร่วมกันสรุปข้อมูล รวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนบางลำพูกับชุมชนจิมี และชุมชนใกล้เคียง สร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้มูลค่า ความสำคัญของป่าจาก ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่มีต่อชุมชน การแลกเปลี่ยนความสำคัญของพื้นที่ป่าจาก มูลค่า คุณค่า รวมทั้งการเปลี่ยนแปลง เหตุและผล ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นต่อชุมชนบางลำพู พร้อมทั้งสรุปประเมินผลจากการเรียนรู้ ค้นหาประสบการณ์ใหม่ผ่านกิจกรรมศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำมาปรับใช้ในชุมชนได้ และสรุปบทเรียนผลจากการดำเนินงานของทีมวิจัย เพื่อการวางแผนการดำเนินงานของทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง

3.2.3 กระบวนการเรียนค้นหารูปแบบการฟื้นฟูป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู ผ่านกิจกรรมทดลองจัดทำแปลงเพาะต้นกล้าจาก ทดลองกันแนวเขตขยายพันธุ์หอยกัน ในพื้นที่ป่าจากเกาะกลางบางกุ่ม และจัดงานรณรงค์ให้รูปแบบอบรมให้ความรู้ความสำคัญของต้นจาก โดยจัดทำสื่อท้องถิ่น นิทรรศการ สาธิต แปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นจาก ในรูปแบบต่างๆ และร่วมกันปลูกจากในพื้นที่ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กเยาวชน รวมถึงเพื่อการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชน จากนั้นทีมวิจัยสรุปและประเมินผลจากการดำเนินงาน นำเสนอข้อมูลและจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมคิด สิ่งที่ต้องการเห็นต้องการให้เกิดขึ้นในชุมชน (ทำอะไร ทำไม่ถึงทำ ทำที่ไหน ทำเมื่อไหร่ ใครทำ ใครร่วมทำ และใครสนับสนุน) ให้มีความเชื่อมโยงกับการเรียนรู้การจัดการทรัพยากร การฟื้นฟูป่าจาก อย่างมีส่วนร่วมและเหมาะสมกับชุมชนบางลำพู สรุปรวบรวมเป็นแผนชุมชนในการฟื้นฟูทรัพยากรพื้นที่ป่าจาก และรวบรวมข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์หามาเสนอเป็นผลงานวิจัย และจัดทำรายงานจัดทำรายงานความก้าวหน้า และรายงานฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในโครงการ

3.3 กิจกรรมวิจัย

กิจกรรมที่ 1 ประชุมทีมวิจัยการบริหารจัดการโครงการ

วันที่ 5 พฤษภาคม 2554 เวลา 13.00 น.

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย
2. ที่ปรึกษา
3. พี่เลี้ยงนักวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจการใช้เอกสารการเงินและการบริหารจัดการโครงการ
2. เพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่ของทีมนักวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. กำหนดวันประชุมทุกวันที่ 5 ของทุกเดือน
2. ประสานงานทีมนักวิจัย ที่ปรึกษา และพี่เลี้ยงนักวิจัย
3. เตรียมเอกสารโครงการวิจัย
4. ชี้แจงทำความเข้าใจเอกสารการเงินและการบริหารจัดการโครงการ

ผลการดำเนินงาน

พี่เลี้ยงนักวิจัยได้ชี้แจงเรื่องงบประมาณในการบริหารจัดการโครงการและชี้แจงเรื่องการใช้เอกสารการเงิน ซึ่งพี่เลี้ยงได้แจกแจงงบประมาณค่าใช้จ่ายทั้งหมดของโครงการ รวมทั้งสิ้น 199,640 บาท ซึ่งมีระยะเวลาในการดำเนินโครงการ 1 ปี 6 เดือน และได้ชี้แจงค่าใช้จ่ายออกเป็นหมวดได้ดังนี้

งวดที่	รายการ	จำนวน / บาท	หมายเหตุ
งวดที่ 1	หมวดค่าตอบแทน	14,400	
	หมวดค่าใช้สอย	52,000	
	หมวดค่าวัสดุ	3,500	
	รวม	69,900	
งวดที่ 2	หมวดค่าตอบแทน	10,800	
	หมวดค่าใช้สอย	73,640	
	หมวดค่าวัสดุ	4,200	
	รวม	88,640	
งวดที่ 3	หมวดค่าตอบแทน	2,700	
	หมวดค่าใช้สอย	34,700	
	หมวดค่าวัสดุ	1,000	
	รวม	38,400	
งวดที่ 4	หมวดค่าตอบแทน	2,700	
	รวม	2,700	
	รวมงบประมาณทั้งสิ้น	199,640 บาท	

ในส่วนของผู้แจ้งการใช้เอกสารการเงินดังกล่าว ซึ่งมีหลักฐานทางการเงินที่ใช้ประกอบการเบิกจ่ายมี 3 แบบได้แก่

1. ใบเสร็จรับเงิน เป็นเอกสารที่ออกให้โดยเจ้าของกิจการ องค์ประกอบของใบเสร็จรับเงินที่สมบูรณ์ประกอบด้วย

- (1) ชื่อและที่อยู่ผู้รับเงินหรือชื่อร้านค้า
- (2) เลขประจำตัวผู้เสียภาษีของผู้รับเงินหรือร้านค้า
- (3) วัน เดือน ปี ที่ซื้อสินค้า
- (4) ระบุนามผู้ซื้อและที่อยู่โครงการ
- (5) ระบุรายการซื้อหรือบริการที่ชัดเจน
- (6) ระบุจำนวนเงินทั้งตัวเลขและตัวอักษรกำกับ
- (7) ลายมือชื่อผู้รับเงิน

2. ใบสำคัญรับเงิน เป็นเอกสารที่โครงการเป็นผู้จัดทำ ใช้สำหรับเบิกจ่าย ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าตอบแทนทีมวิจัย โดยให้ผู้รับเงินกรอกรายละเอียดให้ครบถ้วน และผู้มีอำนาจลงนามการใช้เงิน คือหัวหน้าโครงการเท่านั้น ในกรณี ค่าเหมารถ เหมาเรือ ค่าจ้างทำอาหาร ต้องแนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของผู้รับเงินด้วยทุกครั้ง

3. ใบรับรองแทนใบเสร็จรับเงิน เป็นเอกสารที่ทางโครงการจัดทำขึ้น ใช้เป็นการรับรองใบเสร็จที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งใช้ได้ในวงเงินไม่เกิน 1,000 บาท ต่อกิจกรรมหรือการจัดซื้อต่อครั้ง และใช้ได้ในกรณีต่อไปนี้

- (1) ใบเสร็จรับเงินไม่ถูกต้อง เพราะขาดองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งไป เช่น บิลเงินสด หรือไม่มีเลขที่บิล เป็นต้น
- (2) กรณีที่ไม่สามารถเรียกใบเสร็จจากเจ้าของกิจการได้ เช่น
 - การซื้ออาหารสดในตลาด
 - ค่าโทรศัพท์ที่ใช้บัตรเติมเงินหรือใช้ระบบออนไลน์ ให้ระบุหมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อและใช้บัตรเติมเงินแนบ

ในส่วนเรื่องการบริหารจัดการโครงการ ได้มีการชี้แจงแผนการดำเนินงานกิจกรรมและได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของทีมวิจัย ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล		บทบาทหน้าที่
1.	นายบุญเรือง	คงทอง	หัวหน้าโครงการวิจัย
2.	นางทัศนีย์	เพชรน้อย	รองหัวหน้าโครงการ
3.	นายอาทร	เพชรน้อย	เลขานุการ
4.	นายบุญเรือง	คงทอง	ผู้ช่วยเลขานุการ
5.	นายชำนาญค์	ศรีขวัญช่วย	เหรียญก
6.	นางทัศนีย์	เพชรน้อย	ผู้ช่วยเหรียญก
7.	นายอาทร	เพชรน้อย	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
8.	นางกรองแก้ว	ลาปะ	ฝ่ายลงทะเบียน
9.	นางปราณี	กิ่งแก้ว	ฝ่ายปฎิคม
10.	นางฐาปณี	สุทธิสน	ผู้ดำเนินรายการเวที

สรุปผลการดำเนินงาน

จากผลการดำเนินงานทีมวิจัยได้ทำความเข้าใจการบริหารจัดการโครงการ รวมถึงการชี้แจงระเบียบการบริหารจัดการโครงการวิจัยชี้แจงเกี่ยวกับเอกสารการเงิน เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้รับทราบ หลักฐานการใช้เอกสารและการบริหารจัดการโครงการวิจัยและได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ให้แก่สมาชิกทีมวิจัยและได้ร่วมกันกำหนดให้มีการประชุมทีมวิจัยทุกวันที่ 5 ของเดือน

ปัญหาอุปสรรค

การชี้แจงการบริหารจัดการโครงการวิจัยทุกคนได้รับทราบ แต่ทั้งนี้ยังไม่เข้าใจในเรื่องการใช้เอกสารมากนัก ทีมวิจัยต้องเรียนรู้จากภาคปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

1. ทีมวิจัยต้องเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริงจะทำให้มีความเข้าใจการบริหารจัดการโครงการให้มากขึ้น
2. ประชุมทีมวิจัย ทุกวันที่ 5 ของทุกเดือน

กิจกรรมที่ 2 เวทีชี้แจงงานวิจัยต่อชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

วันที่ 9 พฤษภาคม 2554 เวลา 09.00 – 12.00 น.

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย
2. ผู้นำชุมชน
3. สมาชิกในชุมชน 50 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อชี้แจงการดำเนินงานของทีมวิจัย
2. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ลงทะเบียน / รับเอกสาร
2. นำเสนอข้อมูลความเป็นมาของโครงการวิจัยต่อชุมชน
3. ประสานผู้เกี่ยวข้อง ร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการวิจัย

ผลการดำเนินงาน

ชี้แจงวัตถุประสงค์ โดย นายบุญเรือง คงทอง หัวหน้าโครงการ

วัตถุประสงค์ในการจัดเวทีชี้แจงงานวิจัยต่อชุมชน เพื่อนำเสนอความเป็นมาของโครงการต่อชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันต่อกระบวนการงานวิจัยที่ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

นำเสนอความเป็นมาของโครงการวิจัย โดยนายบุญเรือง คงทอง หัวหน้าโครงการ

จากการประชุม หัวหน้าโครงการ (นายบุญเรือง คงทอง) ได้ชี้แจงที่มาของโครงการวิจัยและร่วมกันสร้างความเข้าใจกับชุมชนต่อโครงการวิจัย โดยได้รับการสนับสนุนงานวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือเรียกสั้นๆว่า สกว. ซึ่งทางหน่วยงานสนับสนุนในเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ ภายใต้การศึกษา “โครงการการศึกษาแบบการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพู เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน” สาเหตุที่ต้องทำการศึกษาเรื่องนี้ก็เพราะว่า ดันจากได้กลายเป็นพืชสำคัญทางเศรษฐกิจของชุมชนบางลำพู คนในชุมชนหันมายึดอาชีพเย็บจาก ลอกใบจาก มากขึ้น เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกิน และหากต้องทำงานรับจ้างต้องออกไปทำงานรับจ้างต่างถิ่น เป็นเหตุผลหนึ่งที่ชาวบ้านบางลำพู หันมายึดอาชีพเย็บ

จาก ลอกใบจากกันมากขึ้น ถึงแม้จะมีรายเลี้ยงครอบครัวไม่มากมาย แต่อาชีพนี้ก็เป็นทางเลือก ทางรอดให้กับคนบางลำพูได้ และจากสถานการณ์ของชุมชนยังพบอีกว่า การใช้ประโยชน์ป่าจากของชุมชนบางส่วน ยังขาดการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ปลูกเสริมในพื้นที่ป่าจาก ทำให้เกิดการโต้แย้งจากชุมชนบางส่วนที่ช่วยการฟื้นฟู ปลูกเสริม ด้วยความเป็นพืชพื้นถิ่นของชุมชนจึงมีการใช้ประโยชน์จากป่าจากเพิ่มมากขึ้น และต้นจากยังมีความสำคัญต่อ ระบบนิเวศ เพราะในพื้นที่ป่าจากจะมีสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพิงป่าจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงได้สังเกตเห็นว่า ต้องหาวิธีการที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความเข้าใจความร่วมมือของคนในชุมชน และปลูกจิตสำนึกให้กับลูกหลานเยาวชนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของป่าจาก

ผมคิดว่าการทำวิจัยนี้ จะทำให้สมาชิกชุมชนบางลำพู ได้มีความรู้ในการใช้ประโยชน์จากต้นจาก เพราะต้นจากมีประโยชน์มากมายและหลายอย่าง ตั้งแต่โคนจรดใบ และมีสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนบางลำพูมานานตั้งแต่รุ่นปู่ย่า-ตายาย จนมาถึงในยุคปัจจุบัน และคนบางลำพูส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เย็บจาก /ทำน้ำตาลจาก /ลอกใบจาก/ทำขนมจาก/ทำน้ำส้มจาก/ทำหมวกกันฝนหรือแมงดาและนำลูกจากมาเชื่อมเป็นขนมหวานแทนลูกชิด

ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของโครงการ โดยมีการศึกษากระบวนการเรียนรู้สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและเปลี่ยนแปลงจากอดีต-ถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาคุณค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการใช้ประโยชน์ป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู โดยกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยเป็นผู้ดำเนินงานเองทั้งหมด ซึ่งกิจกรรมที่ทีมวิจัยต้องศึกษาก็มีหลายกิจกรรมอย่างเช่น

1. เวทีชี้แจงทำความเข้าใจต่อชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
2. สืบหาข้อมูลวิถีการดำรงชีวิตของคนบางลำพู ตั้งแต่อดีต จนถึง ปัจจุบัน
3. เวทีวิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรของชุมชน
4. สัมภาษณ์ผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าจากของชุมชน
5. เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บอกเล่าสถานการณ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน
6. สรุปบทเรียนจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สถานการณ์ฯ
7. สืบหาพื้นที่ป่าจากของชุมชน
8. สัมภาษณ์ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าจาก
9. เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้มูลค่า ความสำคัญของป่าจาก
10. เวทีสรุปประเมินผลจากการเรียนรู้มูลค่าความสำคัญของป่าจาก
11. กิจกรรมศึกษาดูงาน
12. สรุปการเรียนรู้การศึกษาดูงาน
13. สรุปบทเรียนจากการดำเนินงานของทีมวิจัย

14. ทดลองเพาะต้นกล้าจาก
15. ทดลองกันแนวเขตขยายพันธุ์หอย
16. ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความสำคัญของพื้นที่ป่าจาก
17. สรุปประเมินผลจากการดำเนินงาน
18. เวกีระดมสมองเพื่อหารูปแบบการจัดการพื้นที่ป่าจาก
19. เวกีสรุปประเมินผลจากเวกีระดมสมอง
20. เวกีนำเสนอผลงานวิจัย
21. จัดทำรายงานวิจัย

จะเห็นได้ว่า จากที่พูดไปกิจกรรมที่ทีมวิจัยต้องทำนั้นมีทั้งหมด 20 กิจกรรม มีทั้งการลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ชาวบ้านและสำรวจพื้นที่ป่าจากและมีการทดลองเพาะจาก ขยายพันธุ์หอย และการจัดเวทีในการนำเสนอข้อมูลและการจัดทำรายงานอีก ในการทำงานวิจัยนี้มีระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน ซึ่งแบ่งระยะการทำงานออกเป็น 3 งวดด้วยกัน นอกจากทีมวิจัยต้องทำการศึกษาแล้วนั้น ทีมวิจัยจะมีการแจ้งผลการดำเนินงานของทีมวิจัยให้ทราบในวาระการประชุมของหมู่บ้านทุกเดือน

ความคิดเห็นของชุมชนต่องานวิจัยป่าจาก โดยรวมผู้ประกอบอาชีพทำจากในหมู่บ้าน

1. คิดกันมองว่าเป็นสิ่งที่ดี ที่ชุมชนบางลำพูจะได้มีการจัดการป่าจากและได้ทำการศึกษาเรื่องจาก คิดกันขอเสนอว่าให้มีการจัดตั้งกลุ่มดูแลป่าจาก โดยขอความร่วมมือจากชุดคุ้มครองป่าชายเลนหมู่บ้านให้ช่วยการจัดการป่าจาก
2. ในฐานะที่ผมมีส่วนจากในชุมชนบางลำพู ผมขอเสนอดังนี้
 - ผมเห็นด้วยกับการจัดตั้งกลุ่มดูแลป่าจาก โดยขอความร่วมมือจากชุดคุ้มครองป่าชายเลนหมู่บ้านให้ช่วยการจัดการป่าจาก แต่ผมไม่ทราบชุดคุ้มครองป่าชายเลนหมู่บ้านจะร่วมมือกับเราหรือไม่
 - ผมเห็นว่า น่าจะมีการอนุรักษ์ป่าจาก แต่ทำแบบไหน อย่างไร ผมไม่เข้าใจ อยากให้สมาชิกคนอื่นช่วยกันแสดงความคิดเห็นเช่นกัน
3. การอนุรักษ์ป่าจากหรือป่าชายเลน ถ้าทำได้จะเป็นการดีมาก เพราะจะทำให้ลดสถานะโลกร้อน ที่อื่นเขาทำกัน เขามีป่าอนุรักษ์ เนื่องจากชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐให้ความร่วมมือกันในการทำงาน
4. น่าจะมีการประชาสัมพันธ์ให้รับทราบกันอย่างทั่วถึงในเรื่องของการอนุรักษ์พื้นที่ป่าจากให้มากกว่านี้
5. อยากให้มีการส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับสมาชิกในชุมชน เพื่อที่จะมีรายได้เพิ่มขึ้น เพียงพอต่อความต้องการในการเลี้ยงครอบครัว

สรุปผลการดำเนินงาน

ผลจากการดำเนินกิจกรรมการจัดเวทีชี้แจงงานวิจัยในครั้งนี้ พบว่าจากการประสานงานของทีมงานวิจัย ยังไม่ชัดเจนทำให้ผู้เข้าร่วมไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควรและบางคนอาจจะยังไม่ค่อยเข้าใจในตัวโครงการทำให้เกิดคำถามขึ้นหลายๆด้านและอีกทั้งการทำงานครั้งแรกของทีมวิจัย ที่อาจจะยังไม่เข้าใจในการทำงานและเปิดเวทีครั้งแรกของกลุ่มวิจัยถือว่าเป็นความสำเร็จในครั้งแรก ของการประชุมเวทีชี้แจงงานวิจัยต่อชุมชน นอกจากนี้ได้มีเสียงตอบรับจากชุมชนในการจัดทำการศึกษางานวิจัยเป็นอย่างดี

ปัญหา/อุปสรรค การประสานงานของทีมงานวิจัย ยังไม่ชัดเจนทำให้ผู้เข้าร่วมไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควร

กิจกรรมที่ 3 การจัดตั้งคณะทำงานใหม่ให้ทราบเกี่ยวกับการดำเนินงาน

วันที่ 5 กรกฎาคม 2554

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ทีมวิจัย
2. ที่ปรึกษา
3. พี่เลี้ยงนักวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดตั้งคณะทำงาน
2. เพื่อร่างแบบสำรวจข้อมูลวิถีชีวิตของคนบางลำพู

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประสานงานผู้เข้าร่วมประชุม
2. กำหนดวัน/เวลา/สถานที่ในการประชุม
3. จัดตั้งคณะทำงานชุดใหม่
4. ร่วมกันร่างแบบสำรวจข้อมูลวิถีชีวิตของคนบางลำพู
5. แบ่งโซนสำรวจข้อมูล

ผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงาน ทีมวิจัยได้จัดตั้งคณะกรรมการในการทำงานใหม่โดยได้เสนอรายชื่อให้เป็นทีมวิจัย ดังนี้

1. นางสาวฐาปนี สุทธิสน
2. นางสาวฤดี สุขสวัสดิ์

3. นางสาวอ้อม ทองรักษ์
4. นางเพ็ญ สุตตะอง
5. นางกรรณแก้ว ลาปะ

นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัยในการรับผิดชอบต่อน้ำที่การงาน
ดังนี้

ที่	ชื่อ- สกุล		บทบาท
1.	นายบุญเรือง	คงทอง	หัวหน้าโครงการ
2.	นางทัศนีย์	เพชรน้อย	รองหัวหน้าโครงการ/ผู้ช่วยเหรียญ
3.	นายอาทร	เพชรน้อย	เลขานุการ / ผู้ดำเนินรายการ
4.	นางสาวอ้อม	ทองรักษ์	ผู้ช่วยเลขานุการ
5.	นางสาววฤดี	สุขสวัสดิ์	เหรียญ
6.	นายชำนาญ	ศรีขวัญช่วย	ผู้ช่วยเหรียญ
7.	นางสาวกรรณแก้ว	ลาปะ	ฝ่ายลงทะเบียน/ฝ่ายปฏิคม
8.	นางเพ็ญ	สุตตะอง	ฝ่ายลงทะเบียน/ฝ่ายประชาสัมพันธ์
9.	นางปราณี	กิ่งแก้ว	ฝ่ายประชาสัมพันธ์ / ฝ่ายปฏิคม
10.	นางสาวฐาปณี	สุทธิสน	ผู้ดำเนินรายการ

และทีมวิจัยร่วมกันออกแบบสำรวจข้อมูลวิถีชีวิตของคนบางลำพูจากอดีต – ถึงปัจจุบัน
และแบ่ง โชนเก็บข้อมูลในชุมชน ดังนี้

ที่	ชื่อ – สกุล		โชนรับผิดชอบ
1.	นางสาวอ้อม	ทองรักษ์	ซอยนาใน
2.	นายอาทร	เพชรน้อย	ซอยโรงเรียน
3.	นางทัศนีย์	เพชรน้อย	ซอยโรงเรียน
4.	นางปราณี	กิ่งแก้ว	ซอยกลางนา
5.	นางเพ็ญ	สุตตะอง	ซอยหนองหอย
6.	นายชำนาญ	ศรีขวัญช่วย	ซอยทรัพย์เจริญ(ซอยโรงเลื่อย)
7.	นางกรรณแก้ว	ลาปะ	ถนนเพชรเกษม
8.	นางสาววฤดี	สุขสวัสดิ์	ถนนเพชรเกษม
9.	นางสาวฐาปณี	สุทธิสน	ถนนเพชรเกษม
10.	นายบุญเรือง	คงทอง	ซอยเทพพิทักษ์

สรุปผลการดำเนินงาน

ผลจากการดำเนินงาน ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการในการทำงานใหม่แบ่งบทบาทหน้ารับผิดชอบต่อการทำงาน และได้แบบสำรวจข้อมูลวิถีชีวิตของคนบางลำพูและแบ่งโซนรับผิดชอบในการสำรวจ และลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในวันที่ 13 กรกฎาคม 2554 และร่วมสรุปข้อมูลในวันที่ 20 กรกฎาคม 2554

กิจกรรมที่ 4 สำรวจข้อมูลวิถีการดำรงชีวิตของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

วันที่ 13 กรกฎาคม 2554

สถานที่ ม.3 บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย
2. สมาชิกชุมชนบ้านบางลำพู

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ ในการลงพื้นที่สัมภาษณ์
2. รับผิดชอบการสัมภาษณ์ในแต่ละโซน

ผลการดำเนินงาน

การสำรวจเก็บข้อมูลวิถีการดำรงชีวิตของคนบางลำพู จากอดีต จนถึงปัจจุบัน โดยทีมวิจัยได้แบ่งหน้าที่กันทำตามที่ได้รับมอบหมายที่วางไว้มีการแบ่งการทำงานในแต่ละโซนและกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนด เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เฒ่าผู้แก่ เป็นต้น และแยกย้ายไปสำรวจกัน จากการดำเนินงานได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากกลุ่มเป้าหมายและได้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ มุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานกลุ่มเป็นอย่างดี สามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ และบางกลุ่มไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เพราะคิดว่าตนเองไม่ได้มีอาชีพทำจาก เลยไม่ค่อยให้ข้อมูลสักเท่าไร

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการลงพื้นที่สำรวจเก็บข้อมูลวิถีการดำรงชีวิตของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ได้รับทราบถึงประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานและที่มาของชื่อหมู่บ้าน การประกอบอาชีพของคนบางลำพู เหตุการณ์สำคัญที่เกิดในชุมชน โครงสร้างด้านเศรษฐกิจและสภาพปัญหาของกลุ่มอาชีพและปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน และได้รับรู้ถึงความต้องการผู้ที่ประกอบอาชีพการทำจากและชาวบ้านในชุมชนบางลำพู อีกทั้งยังได้ข้อเสนอแนะที่ดีๆจากสมาชิกหลายๆท่านในการลงพื้นที่ในครั้งนี้

ปัญหา/อุปสรรค

- ชาวบ้านบางครอบครัวไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากไม่ได้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการทำจาก
- ชาวบ้านได้สอบถามว่า สัมภาษณ์ไปแล้ว ชาวบ้านจะได้รับอะไรบ้าง

ข้อเสนอแนะ

- ต้องการให้ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์ในทุกด้าน เช่น สัตว์ น้ำ ป่าไม้ อาชีพ

กิจกรรมที่ 5 สรุปข้อมูลจากการสำรวจวิถีการดำรงชีวิตของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

วันที่ 20 กรกฎาคม 2554

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย
2. พี่เลี้ยงนักวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประสานงานทีมวิจัยและพี่เลี้ยง
2. รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ

ผลการดำเนินงาน

ข้อมูลจากการสำรวจ

1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ชุมชนบ้านบางลำพูมีพื้นที่ติดกับคลองกะเปอร์ การตั้งชื่อของหมู่บ้าน ได้ตั้งตามชื่อของต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ขึ้นอยู่บริเวณป่าชายเลนและตามริมคลองจำนวนมาก ลักษณะของดอกสีขาวและมีกลิ่นหอม ซึ่งมีชื่อว่า “ต้นลำพู” และผู้ที่มาบุกเบิกหมู่บ้านแห่งนี้ มี 13 ครอบครัว ได้แก่

1. นายเซย	มากมูล
2. นายเชี้ยว	มากมูล
3. นายริน	มากมูล
4. นายเสน	มากมูล
5. นายคง	มากมูล
6. นางสาวน	มากมูล
7. นายลำพู	ช่วยชนะ
8. นายสุทธิ	นุ้ยมีทรัพย์

9. นายเสม รัชยา
10. นายแข่ง พรหมฤทธิ์
11. นายยอม รอดภัย
12. นายนิก สุขสวัสดิ์
13. นายบุญยก สุขสวัสดิ์

ต่อมาได้มีชาวบ้านเข้ามาอาศัยกันเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 209

ครัวเรือน เป็นชาย 350 คน หญิง 356 คน รวมประชากรทั้งหมด 706 คน และการประกอบอาชีพแบบดั้งเดิมชาวบ้านส่วนใหญ่ยึดอาชีพหลัก คือ การทำไร่ ทำสวน ทำนา ตัดหวาย เผาถ่าน สานแข่ง ทำประมง เย็บจาก ทำน้ำตาลจาก และลอกใบจากนำมาทำมวนยาสูบ เป็นต้น และการสร้างบ้านเรือนก็มีการสร้างบ้านด้วยไม้ ใช้เสาไม้กลม ฝาบ้านกันด้วยไม้ไผ่นำมาสานกัน(ฝาสาน) หลังคามุงด้วยจากเพราะในสมัยนั้นไม่มีอิฐไม่มีปูน ก็เลยมีการสร้างบ้านเรือนด้วยไม้ทั้งหมด มีลักษณะยกบ้านทรงสูง บางบ้านยกบ้านมีบันไดถึง 15 ขั้นและมีใต้ถุนบ้าน เอาไว้พักผ่อนจากการทำงานตอนกลางวัน สาเหตุที่คนสมัยก่อนต้องยกบ้านสูงนั้น เนื่องจากพอดกตอนกลางคืนจะมีสัตว์ร้ายเข้ามาในหมู่บ้านและออกมาให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง เช่น เสือ หมี เป็นต้น วิถีชีวิตของคนบ้านบางลำพูในอดีตนั้นใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ระบบความสัมพันธ์ของคนบางลำพูเป็นเสมือน ญาติพี่น้อง ไปมาหาสู่กัน มีอะไรก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปันกันและตามบ้านเรือนจะใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าด เป็นแสงสว่าง เนื่องจากไฟฟ้ายังเข้าไม่ถึง ในส่วนของการบริโภคคนสมัยก่อนมีน้ำกินน้ำใช้อย่างอุดมสมบูรณ์ เพราะมีแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ห้วยบางลำพู คลองนา คลองกะเปอร์ เป็นต้น เป็นแหล่งอาหารที่หล่อเลี้ยงผู้คนในอดีต มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 3,595 ไร่ ทางด้านคมนาคมสมัยก่อนชาวบ้านใช้เดินเท้ากัน ไม่มีถนนตัดผ่านในการเดินทาง และใช้พาหนะทางน้ำในการเดินทาง นั่นคือ เรือแจว และล่องแพ นอกจากนี้การติดต่อสื่อสารก็จะใช้จดหมายหรือโทรเลข ในการสื่อสารกัน

ทำเนียบผู้ปกครองท้องถิ่น

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล		ดำรงตำแหน่งปี	สิ้นสุดการดำรงตำแหน่งปี	ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง
1.	นายเชื่อม	มากมูล	พ.ศ.	พ.ศ.	-
2.	นายเชย	มากมูล	พ.ศ.	พ.ศ.	-
3.	นายเชียว	มากมูล	พ.ศ.	พ.ศ.	-
4.	นายลำพู	ช่วยชนะ	พ.ศ.	พ.ศ. 2517	-
5.	นายพิจิตร	ช่วยชนะ	พ.ศ. 2517	พ.ศ. 2518	1 ปี
6.	นายโพธิ์	นุ้ยมีทรัพย์	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2523	5 ปี
7.	นายบุญยก	สุขสวัสดิ์	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2525	2 ปี
8.	นายโพธิ์	นุ้ยมีทรัพย์	พ.ศ. 2525	พ.ศ. 2544	19 ปี

ลำดับ ที่	ชื่อ – สกุล	ดำรงตำแหน่งปี	สิ้นสุดการ ดำรงตำแหน่ง ปี	ระยะการดำรงตำแหน่ง	
9.	นางสุจิตรา	ช่วยชนะ	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2548	4 ปี
10.	นายพิทักษ์	วงศ์พึงไพบูลย์	พ.ศ. 2548	พ.ศ. 2553	5 ปี
11.	นายวรชัย	แก้วแสงทอง	พ.ศ. 2553	จนถึงปัจจุบัน	

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.	นางอุไร	จัตุรงค์	ไม้กวาดดอกอ้อ
2.	นายเกษม	เสื่อเปีย	ทำกรงนก
3.	นายสิงห์ทอง	จิตวิวัฒน์	ทำเฟอร์นิเจอร์ไม้
4.	นายหมี	แวนแก้ว	แปรรูปอาหาร เช่น ลูกจาก น้ำตาลจาก
5.	นางไพ	กิ่งแก้ว	สานกระจาด ตะกร้า ไซค์ปลา
6.	นายละมัย	กิ่งแก้ว	ทำเครื่องจักสาร
7.	นางสุกัญญา	วงศ์พึงไพบูลย์	แปรรูปอาหาร
8.	นายชำเรือง	ภูทอง	ต่อเรือประมง

กฎกติกาของหมู่บ้าน

1. ถ้ามีบุคคลภายนอกเข้ามาอาศัยในหมู่บ้าน จะต้องแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านทราบก่อน
2. จะต้องมีการประชุมประจำเดือน ทุกวันที่ 9 ของทุกเดือน
3. ต้องมีวินัยในการประชุม ตรงต่อเวลา และต้องเกียรติกันในที่ประชุม
4. ทุกครัวเรือนจะต้องมีเงินออม

สภาพปัญหาของชุมชน

1. ที่ทิ้งขยะของหมู่บ้าน อยู่กลางหมู่บ้าน สร้างความหนักใจให้กับชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะกลัวว่าจะเกิดพาหะนำโรค เช่น โรคอหิวาตกโรค เป็นต้น การนำเชื้อโรคจากแมลงวันมาสู่คน นอกจากนี้กองขยะยังส่งกลิ่นเหม็นรบกวนชาวบ้าน อีกทั้งน้ำที่ไหลมาจากกองขยะจะไหลลงสู่คลองบางลำพู ส่งผลกระทบในด้านมลพิษทางน้ำ ในน้ำอาจจะมีเชื้อโรคปะปนและเป็นพิษต่อคน และสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่
2. ปัญหากัญแล้ง ช่วงฤดูแล้งจะไม่มีน้ำใช้กัน โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่สูงจะไม่มีน้ำใช้เลย
3. ปัญหายาเสพติด

ความต้องการแก้ปัญหาของชุมชน

1. อยากให้แก้ไขปัญหาร่องขยะของหมู่บ้านบางลำพู โดยอยากให้มีการจัดการอย่างเป็นระบบถูกวิธี
2. อยากให้มีการส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุ
3. อยากให้มีน้ำประปาใช้กันทั่วครัวเรือน
4. อยากให้มีถนนคอนกรีตเข้าไปถึงทุกซอย
5. การจัดระเบียบของชุมชน
6. การปราบปรามยาเสพติดในชุมชน
7. อยากให้มีรายได้เสริมให้กับประชาชนทุกคน

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน / หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. อยากให้องค์กรภาครัฐ มองเห็นความสะอาดในหมู่บ้านบางลำพูและแก้ไขเรื่องกองขยะหมู่บ้าน และป้องกันการเกิดพาหนะนำโรค
2. ส่งเสริมแรงจูงใจด้านสิ่งแวดล้อม
3. การป้องกันยาเสพติด
4. อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามาพัฒนาคนในชุมชน โดยการส่งเสริมให้ความรู้ในการประกอบอาชีพให้แก่สมาชิกในชุมชน เพื่อที่จะทำให้สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัวและมีสภาพการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
5. การต่อเติมน้ำประปาหมู่บ้านให้กระจายอย่างทั่วถึงทุกครัวเรือน
6. อยากให้ชุมชนเข้มแข็ง

กิจกรรมที่ 6 ประชุมทีมวิจัยหารือในการลงพื้นที่สำรวจพื้นที่ป่าจาก

วันที่ 5 สิงหาคม 2554

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย
2. พี่เลี้ยงนักวิจัย

วัตถุประสงค์

1. ประชุมทีมเพื่อหารือลงสำรวจป่าชายเลนบ้านบางลำพู

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. กำหนดวัน/เวลา/สถานที่ ในการประชุม
2. ประสานงานทีมวิจัยและพี่เลี้ยง

ผลการดำเนินงาน

หัวหน้าโครงการได้ชี้แจงให้ทีมวิจัยทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการวิจัยที่ได้ทำมาแล้ว และชี้แจงกิจกรรมที่ยังมิได้ดำเนินการอยู่ประมาณ 5 กิจกรรม ดังนั้นกิจกรรมที่ควรจะดำเนินการได้ตอนนี้ คือ กิจกรรมสำรวจพื้นที่ป่าจากนั้นเอง ทั้งนี้ได้ดำเนินกิจกรรมนี้เพื่อที่จะลงสำรวจพื้นที่จากบ้านบางลำพู สำรวจพันธุ์พืชและสัตว์น้ำที่พบในป่าชายเลน ทีมวิจัยได้ร่วมกันออกแบบสำรวจพื้นที่ป่าจากและร่วมกันหาหรือว่าจะลงพื้นที่ป่าจากและมีมติกันในที่ประชุมว่า ลงพื้นที่สำรวจป่าจากในวันที่ 10 สิงหาคม 2554 และเตรียมพาหนะเรือ โดยนัดทีมวิจัยให้ลงสำรวจพื้นที่ป่าจากพร้อมกัน ในวันที่ 10 สิงหาคม 2554

สรุปผลการดำเนินงาน

ผลจากการดำเนินงานหัวหน้าโครงการและทีมวิจัย ได้ร่วมกันออกแบบสำรวจพื้นที่ป่าจาก และได้นัดวันลงสำรวจพื้นที่ป่าจาก ในวันที่ 10 สิงหาคม 2554 เพื่อสำรวจพื้นที่จากบ้านบางลำพู สำรวจพันธุ์พืชและสัตว์น้ำที่พบในป่าชายเลน

ปัญหา/อุปสรรค

สมาชิกบางคนมาไม่ตรงต่อเวลา

ข้อเสนอแนะ

ถ้าใครมีธุระให้โทรศัพท์ติดต่อประสานว่ามีเหตุขัดข้องมาไม่ได้ เพื่อให้สมาชิกทีมวิจัยไม่ต้องรอในการทำงานร่วมกัน

กิจกรรมที่ 7 สำรวจพื้นที่ป่าจากชุมชน

วันที่ 11 – 12 สิงหาคม 2554

สถานที่ ป่าชายเลนเกาะกลางบางกุ่ม

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย
2. ที่ปรึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจพื้นที่ป่าจาก พันธุ์ไม้และสัตว์น้ำในป่าชายเลน
2. เก็บข้อมูลพันธุ์ไม้และสัตว์น้ำในป่าชายเลน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. กำหนดวัน / เวลา / สถานที่ ในการลงพื้นที่สำรวจป่าจาก
2. ประสานงานสมาชิกทีมวิจัยและที่ปรึกษาโครงการ
3. เตรียมแบบสำรวจและเตรียมพาหนะเรือ

ผลการดำเนินงาน

จากการที่ได้ลงพื้นที่สำรวจป่าจาก ทีมวิจัยได้พบกับต้นไม้ใหญ่ที่มีลำต้นใหญ่ที่สุดในป่าชายเลน มีอายุประมาณหนึ่งพันปี ซึ่งเป็นไม้ปาดที่หัวหน้าโครงการได้ทำการบวชต้นไม้ไว้ นอกจากนี้ยังมีไม้ ชนิดอื่นๆ เช่น ต้นลำพู โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก ต้นจาก ประทล เตยขนขาว เถากระเพาะปลาและเหียงอกปลาหมอ เป็นพันธุ์ไม้ที่ให้สารพัดประโยชน์แก่ชาวบ้าน นอกจากนี้ยังพบหอยที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าจากเกาะกลางบางกุ้ง 3 ชนิด ได้แก่ หอยจับแฉก หอยน้ำพริกและหอยคัน เป็นหอยประจำถิ่น และเป็นอาหารที่หล่อเลี้ยงสมาชิกบ้านบางลำพูมาตั้งแต่อดีตและสร้างรายได้ให้กับชาวบางลำพู ยังพบปูดำ ปูเปรี้ยวและปลาตีน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน จากที่ได้สำรวจป่าจากพบว่า ปัจจุบันต้นจากมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประมาณ 130 ไร่ ในพื้นที่เกาะกลางบางกุ้ง โดยที่หัวหน้าโครงการได้นำชาวบ้านที่ให้ความร่วมมือได้ลงไปทำการปลูกจากทดแทนเป็นการเพิ่มจำนวนต้นจากให้มากขึ้น เพื่อที่จะทำให้ชาวบ้านได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์และเกิดความคุ้มค่าสูงสุดในชุมชนต่อไป นอกจากนี้ทีมวิจัยได้ร่วมกันกำจัดวัชพืชที่ปกคลุมต้นจาก ในพื้นที่ป่าจากอีกด้วย เป็นการลงแรงร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมด้วย ช่วยกัน เพื่อให้ป่าจากเกาะกลางบางกุ้งมีมากยิ่งขึ้นและอยู่ควบคู่ไปกับคนบางลำพูได้นานตราบนานเท่านาน

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการลงพื้นที่สำรวจป่าจากเกาะกลางบางกุ้ง พบว่ามีป่าจากมีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและมีจากเพิ่มขึ้นมากมายจากการที่ชาวบ้านได้ร่วมมือกันปลูกต้นจากเพื่อทดแทนปลูกเสริมกับต้นจากที่เสียหายไป นอกจากนี้จะมีจากเพิ่มจำนวนมากขึ้นแล้วทีมวิจัยยังพบกับต้นไม้ที่ใหญ่ที่สุดในป่าชายเลน และมี อายุมากประมาณ 1,000 ปี นั่นคือ ไม้ปาด และยังมีพันธุ์ไม้ชนิดอื่นๆอีกมากมาย อีกทั้งยังสำรวจพบกับหอยจับแฉก หอยคันและหอยน้ำพริก ซึ่งเป็นอาหารที่เลี้ยงผู้คนมาตลอดและทำรายได้ให้กับชาวบ้านได้ในส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ยังพบ จำพวกปูและปลา เป็นต้น

สิ่งที่ทีมวิจัยได้ลงไปสำรวจพื้นที่ป่าจากนั้น ทีมวิจัยพบว่าทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น เช่น หอย ปู ปลาและป่าโกงกางรวมถึงป่าจากด้วย

ข้อเสนอแนะ

การลงพื้นที่ป่าชายเลนจะต้องประสานงานกับสถานีทรัพยากรป่าชายเลนที่ 9 กระเปอร์-ระนอง ด้วย เพื่อที่จะได้รับคำแนะนำต่างๆเกี่ยวกับป่าชายเลน สามารถเรียนรู้จำพวกพันธุ์ไม้ สัตว์น้ำในป่าชายเลนได้มากยิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 8 สรุปข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจป่าจากบ้านบางลำพู

วันที่ 5 กันยายน 2554

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้าน

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย
2. พี่เลี้ยงนักวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปข้อมูลการสำรวจพื้นที่ป่าจากขั้นตอนการดำเนินงาน
1. กำหนดวัน / เวลา / สถานที่ ในการประชุม
2. ประสานงานสมาชิกทีมวิจัยและพี่เลี้ยงนักวิจัย
3. เตรียมข้อมูลเพื่อสรุปงาน

ผลการดำเนินงาน

จากการที่ได้ลงพื้นที่สำรวจพร้อมด้วยแบบสำรวจพื้นที่ป่าจากนั้น ทีมวิจัยได้สำรวจพบกับสิ่งต่างที่มีอยู่ในป่าชายเลนบ้านบางลำพู ดังนี้

ตารางแสดงพันธุ์ไม้ในป่าชายเลน

พันธุ์ไม้ในป่าชายเลน	ลักษณะของต้น	การใช้ประโยชน์
ต้นลำพู	เป็นไม้ยืนต้น ขึ้นอยู่ชายเลนที่น้ำท่วมถึง มีรากอกขึ้นเหนือพื้นดิน ทรงพุ่ม กิ่งก้านห้อยย้อยลง ใบเดี่ยว รูปมนไข่ ปลายแหลม โคนใบสอบขอบเรียบ เนื้อหนาสีเขียวเป็นมัน ท้องใบสีอ่อน ดอกออกเป็นช่อติดกันสลับใบและปลายกิ่ง กลีบรองดอกสีเขียวอ่อน กลีบดอกขาวลายสีม่วงแดงเข้ม ปลายแยกแหลมเป็น 6 กลีบ บาง ร่วงง่าย เกสรผู้เส้นขาวจำนวนมาก ผล กลมเป็นสีเขียวคล้ายลูกจันทร์ ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด	ไม้ลำพู ต้น ราก ใช้ทำจากขวด ภาชนะปิดฝาโอง โห ที่ มีคุณค่ามากมาก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นวัสดุอื่นแทน จึงทำให้ต้นลำพูหมดค่าขาดการดูแลขยายพันธุ์ ต้นลำพูยังป้องกันพื้นตลิ่ง กันน้ำเซาะได้ดี และดูดซึมน้ำเสียเป็นน้ำดีด้วย

พันธุ์ไม้ในป่าชายเลน	ลักษณะของต้น	การใช้ประโยชน์
โกกงางใบเล็ก	ไม้ต้นขนาดเล็กใหญ่ มีรากเสริมออกมาเหนือโคนต้น รากค้ำยันลำต้นแตกแขนงระเกะระกะไม่เป็นระเบียบ ใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก ใบคู่ล่างๆ จะร่วงไปเหลือแต่คู่ใบ 2-4 คู่ เป็นกลุ่มที่ปลายกิ่ง รูปรี แผ่นใบหนา หูใบแคบ ปลายแหลม ยาวประกบกันเป็นคู่ระหว่างคู่ใบ ช่อดอกสั้นมาก ออกตามง่ามใบที่ใบร่วงไปแล้ว ดอกตูมรูปไข่ ใบประดับที่ฐานดอกติดกันคล้ายรูปถ้วย กลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ ร่วงง่าย ผลคล้ายรูปไข่กลับ สีน้ำตาลคล้ำ ผิวค่อนข้างขรุขระ ลำต้นได้ใบเลี้ยงรูปทรงกระบอก เรียวโค้งเล็กน้อย มีขนาดโตขึ้นที่ส่วนปลาย ผิวเป็นมัน สีเขียวหรือเขียวอมม่วง ค่อนข้างเรียบหรือมีตุ่มขรุขระกระจาย	ใช้ทำเสาและหลักในที่น้ำทะเลขึ้นถึง มีความทนทาน ใช้ทำกลอนหลังคาจาก รอด ตง ออกไถ่ของบ้านตาม ชายทะเล ใช้ทำถ่าน เปลือกให้น้ำฝาด ให้สีน้ำตาล ใช้ย้อมผ้า แห อวน หนั ง ฯลฯ น้ำจากเปลือกใช้ชะล้างแผล ห้ามเลือด กินแก้ท้องร่วง แก้บิด
โกกงางใบใหญ่	ไม้ต้นขนาดเล็กใหญ่ มีรากเสริมออกมาเหนือโคนต้น รากค้ำยันแตกแขนงระเกะระกะ เรือนยอดรูปกรวยคว่ำแคบๆ ใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก ใบคู่ล่างๆ จะหลุดร่วงไปเหลือกลุ่มใบที่ปลายกิ่ง ใบรูปรีถึงรีกว้าง มีติ่งแหลมเล็ก แข็ง สีดำ ที่ปลายใบ แผ่นใบหนา มีจุดเล็กๆ สีดำกระจายกระจายทั่วไป ทางด้านล่าง ช่อดอกออกตามง่ามใบที่ใบติดอยู่หรือร่วงไป ดอกตูมรูปไข่ มีใบประดับรองรับที่ฐานดอก กลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ ร่วงง่าย ผลคล้ายรูปไข่ปลายคอดสีน้ำตาลอมเขียว ลำต้นได้ใบเลี้ยงรูปทรงกระบอก เรียว ค่อนข้างตรง ปลายเรียวแหลมยาว ผิวเป็นมัน สีเขียว มีตุ่มขรุขระทั่วไป	ใช้ทำเสาและหลักในที่น้ำทะเลขึ้นถึง มีความทนทาน ใช้ทำกลอนหลังคาจาก รอด ตง ออกไถ่ของบ้านตาม ชายทะเล ใช้ทำถ่าน เปลือกให้น้ำฝาด ให้สีน้ำตาล ใช้ย้อมผ้า แห อวน หนั ง ฯลฯ น้ำจากเปลือกใช้ชะล้างแผล ห้ามเลือด กินแก้ท้องร่วง แก้บิด

พันธุ์ไม้ในป่าชายเลน	ลักษณะของต้น	การใช้ประโยชน์
ต้นจาก	มีลำต้นอยู่ใต้ดินเป็นกลุ่ม ใบสีเขียวชุ่มชุ่มแสง ขึ้นมาเป็นกอเรียกว่า ทางจาก ลักษณะใบสีเขียว เรียงรายแสงสลับเรียงรายคล้ายกับทางมะพร้าว ดอกมีสีเหลืองสด ช่อดอกงอกเป็นวง วงแสงทะลุวง ออกมาระหว่างกาบใบที่อยู่ใต้ดิน ผลมีสีน้ำตาล เข้ม เบียดรวมกันเป็นกระจุกเรียกว่า ทลายจาก	1. ใบแก่ นำมาทำเป็นดับ จากมุงหลังคาบ้าน นำ ใบมาห่อขนม ที่เรียกว่า “ขนมจาก” แม้งตากัน ฝน 2. ใบอ่อน นำมาดอกเชื้อ ออก ทำเป็นม้วนยาสูบ 3. ผลทำเป็นขนมหวาน 4. วง ทำน้ำตาลจาก น้ำส้มจาก 5. โมงจาก ใช้ทำเป็น อาหาร แกงพริก
ปรังเทเล	ลำต้นเป็นเหง้าอยู่ใต้ดิน ชูส่วนใบขึ้นเป็นกอ ที่ผิว ของเหง้าเป็นเกล็ดสีน้ำตาลคล้ำ ใบเป็นก้านใบ ใหญ่และยาวสีน้ำตาลเข้มถึงดำ สีของใบอ่อนเป็น สีแดงอมม่วง เมื่อแก่เป็นสีเขียว ผิวใบเป็นมัน ใบ ค่อนข้างแข็ง ขอบใบเรียบท้องใบเป็นสีเขียวนวล	ใช้เป็นไม้ประดับสวยงาม
ตะบูนขาว	เป็นพันธุ์ไม้ยืนต้น ลักษณะ โคนต้นมีรากแผ่ ออกเป็นพุ่มขนาดใหญ่ ผลมีขนาดและรูปร่าง คล้ายมะตูม ลักษณะใบเรียวยาวมีจำนวนมาก	
เถากระเพาะปลา	เป็นไม้เลื้อยชอบขึ้นในป่าชายเลนและขึ้นได้ทุก สภาพของดินเลนตามชายฝั่งป่าชายเลน ใบหนา เป็นขน มีลักษณะคล้ายมีจี๊ดไปฉาบไว้ ดอกเป็นสี ชมพูอมขาว มีกลิ่นเหม็น เมื่อเด็ดใบจะมียางไหล ออกมา ผลมีรูปร่างเหมือนกระเพาะปลาและมัก ออกเป็นคู่	ใบอ่อนบดหรือเคี้ยวให้ ละเอียด พอกแผลสด ห้าม เลือดและป้องกันเชื้อโรค เปลือกลำต้นต้มกับน้ำดื่ม ห้ามโลหิต แก้อาเจียนเป็น โลหิต สมานแผล แก้ ท้องร่วง แก้บิด แก้คลื่นเหียน อาเจียน แก้บิดเรื้อรัง บำบัด เบาหวาน แก้แผลฟกช้ำ บวม น้ำเหลืองเสีย หรือตำพอก

พันธุ์ไม้ในป่าชายเลน	ลักษณะของต้น	การใช้ประโยชน์
		ห้ามเลือด และบาดแผลสด หรือเผาใส่แผลสด รากอ่อน กินเป็นยาบำรุงกำลัง ผลอ่อน เคี้ยวพ่นใส่แผล แก้พิษปลา ดุ กทะเล ปลากระเบนทะเล
เหงือกปลาหมอ	เป็นไม้พุ่ม ลำต้นและใบมีหนาม ใบหนามแข็งมี ขอบเว้าและมีหนามแหลม ใบออกเป็นคู่ตรงข้าม กัน ดอกออกเป็นช่อตามยอด กลีบดอกสีขาวอม ม่วง ผลเป็นฝักสีน้ำตาล ชอบขึ้นตามชายน้ำ ริมฝั่ง คลองบริเวณปากแม่น้ำ	1. ต้นทั้งสดและแห้งแก้ แผลพุพอง น้ำเหลืองเสีย เป็นฝีบ่อๆ ใบ เป็นยาประคบแก้ไขข้อ อักเสบ แก้ปวดต่าง ๆ รักษา โรคผิวหนัง ขับน้ำเหลืองเสีย 2. ราก ขับเสมหะ บำรุง ประสาท แก้ไอ แก้หืด รักษามุตกิตระดูขาว 3. เมล็ด ปิดพอกฝี 4. ต้มดื่มแก้ไอ ขับพยาธิ ขับน้ำเหลืองเสีย

ตารางแสดงสัตว์น้ำในป่าชายเลน

สัตว์น้ำในป่าชายเลน	ลักษณะ	การใช้ประโยชน์
หอยจู้บแจง	เปลือกแข็งรูปกรวยทรงสูง เปลือกสีดำ ผิวขรุขระ บิดวนเป็นเกลียว เนื้อหอยสีแสดอมส้ม	นำมาประกอบเป็นอาหาร
หอยน้ำพริก	หอยชนิดนี้จัดว่าเป็นหอยที่มีขนาดเล็ก รูปทรงคล้ายกรวยทรงกลม เปลือกบาง ปลายแหลม บริเวณขอบปากของเปลือกตรงฝาปิดมีขนาดกว้าง	- เปลือกทำเป็นเครื่องประดับ - ทำเป็นอาหาร
หอยคัน	เป็นหอยกาบคู่ ขั้วเปลือกอยู่ด้านบน เมื่อยังเล็กอยู่ขั้วเปลือกค่อนข้างแหลม เปลือกด้านหน้าและด้านท้ายกลมมน สีน้ำตาลอมเขียว เมื่อมีอายุมากขึ้นสีเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเข้มหรือดำ ขั้วเปลือกค่อนข้างกลมมน ทำให้ตัวหอยมีลักษณะเกือบกลม บริเวณขั้วเปลือกสีกร่อน จนเห็นเปลือก ชั้นกลางเป็นสีขาว เปลือกไม่เรียบ มีเส้นบาง ๆ โค้งเป็นวงในแนวนานไปกับขอบเปลือกตั้งแต่ขั้วลงมาจนถึงขอบล่าง ด้านท้ายของเปลือกมีร่องตื้น ๆ พาดจากขั้วเปลือกเป็นแนวลงมาถึงขอบเปลือก เปลือกชั้นในสุดสีขาว หอยคันเป็นหอยที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่	เนื้อหอยกันนำมาปรุงอาหารได้หลายอย่าง เช่น ผัดใบกะเพรา ยำ ต้มยำ แกงเผ็ด แกงส้ม เป็นต้น
ปลาตีน	หัวมีขนาดโต มีตาหนึ่งคู่ตั้งอยู่ส่วนบนสุดของหัว โปนออกมาเห็นได้ชัดสามารถเคลื่อนที่บนบกได้ โดยใช้ครีบอกที่แข็งแรงไถลตัวไปตามพื้นเลนและสามารถกระโดดได้ด้วยทำให้ดูแปลกพิวเหมือนสัตว์เลื้อยคลานหรือสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำมากกว่าปลา	

สัตว์น้ำในป่าชายเลน	ลักษณะ	การใช้ประโยชน์
ปูดำ	ปูดำมีกระดอง ที่พื้นผิวเรียบ ลักษณะกลมรีเป็นรูปไข่ กระดองทั้ง 2 ข้างมี 9 คู่ ระหว่างนัยน์ตามีหนาม 4 อัน ก้ามมี 2 ข้างขนาดใหญ่เคียงกันและมีหนามแหลม ขามีข้างละ 4 ขา ขาคู่สุดท้ายแบนเป็นใบพาย เปลือกเป็นสีน้ำตาลดำปนแดง เลือดปูทะเลตัวเมียที่มีความสมบูรณ์เพศจะมีไข่เต็มอยู่ในกระดอง ปูดำตัวผู้ก้ามจะโตและจับปั้งมีลักษณะยาวแคบ ปูตัวเมีย มีจับปั้งแบนใหญ่สังเกตเห็นได้ชัดเจน	- นำมาประกอบเป็นอาหาร - นำมาขายสร้างรายได้เสริมอย่างหนึ่ง

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการที่ทีมวิจัยได้ร่วมกันสรุปข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจป่าจากบริเวณเกาะกลางบางกุ้งพบว่าจากการสำรวจได้มีพันธุ์ไม้ในป่าชายเลน อยู่ประมาณ 8 ชนิด ด้วยกัน ได้แก่ ต้นลำพู โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ ต้นจาก ประทล เตยขาว เถากระเพาะปลาและเหงือกปลาหมอ เป็นต้น และยังพบหอยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 3 ชนิด ได้แก่ หอยจับแฉง หอยกัน และหอยน้ำพริก ซึ่งเป็นอาหารให้กับสมาชิกบ้านบางลำพู และยังพบปูดำ ปลาตีน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ควรจะมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่อง ศึกษาการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูที่เหมาะสม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นที่สำคัญ ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์อย่างเหมาะสมและร่วมกันอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อเยาวชนคนรุ่นหลัง รวมถึงการประกอบอาชีพของสมาชิกในชุมชนบ้านบางลำพู

กิจกรรมที่ 9 สัมภาษณ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าจาก

วันที่ 15 กันยายน 2554

สถานที่ หมู่ 3 บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย
2. สมาชิกบ้านบางลำพู

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสัมภาษณ์ผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน
2. เพื่อเรียนรู้ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. กำหนดวัน / เวลา / สถานที่ในการลงพื้นที่สัมภาษณ์
2. เตรียมแบบสอบถามในการสัมภาษณ์
3. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย
4. ประสานงานสมาชิกทีมวิจัย
5. ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากร

ผลการดำเนินงาน

ในการดำเนินงาน ทีมวิจัยเตรียมความพร้อมในการลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ผู้ใช้ทรัพยากร โดยนำแบบสอบถามไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ และได้ดำเนินงานตามที่ได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานและตามที่ได้แบ่งโซนรับผิดชอบตามกลุ่มเป้าหมายที่วางไว้

จากการที่ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ได้ไปสัมผัสและพูดคุย พบว่าสมาชิกบ้านบางลำพูให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลแก่ทีมวิจัย ทีมวิจัยเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างการลงพื้นที่สัมภาษณ์ ทำให้รู้ว่าสมาชิกบ้านบางลำพูต้องการที่จะอนุรักษ์ป่าจากไว้ เพราะว่าป่าจากให้คุณค่าและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชาวบ้านอย่างมากมาย การที่ชาวบ้านอยู่ได้ทุกวันนี้เพราะอาศัยป่าจากประกอบอาชีพกัน สามารถเลี้ยงครอบครัวได้และสามารถส่งลูกหลานได้เรียนหนังสือกัน ทั้งนี้ควรที่จะอนุรักษ์ป่าจากไว้ เพื่อเยาวชนคนรุ่นหลังได้สืบทอดกันไป

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่าชาวบ้านอยากให้มีการอนุรักษ์ป่าจากเอาไว้ เพราะชาวบ้านเห็นคุณค่าของป่าจาก ที่สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอย่างมากมาย และเป็นอาชีพหลักที่ชาวบ้านทำกันมาตั้งแต่อดีต และอนุรักษ์เพื่อเยาวชนคนรุ่นหลังได้สืบทอดกันไป

เมื่อลงพื้นที่สัมภาษณ์เสร็จ ทีมวิจัยได้ร่วมกันหารือเพื่อที่จะสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยมีความเห็นว่าจะสรุปข้อมูลกันในวันที่ 5 ตุลาคม 2554 พร้อมกันที่ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้าน ข้อเสนอแนะ

ควรที่จะอนุรักษ์ป่าจากเอาไว้ เพื่อเยาวชนคนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

กิจกรรมที่ 10 สรุปข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากร

วันที่ 5 ตุลาคม 2554

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย
2. พี่เลี้ยงนักวิจัย
3. ที่ปรึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากร
2. เพื่อรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. กำหนดวัน / เวลา / สถานที่ ในการประชุม
2. ประสานงานสมาชิกทีมวิจัยและพี่เลี้ยงนักวิจัย
3. เตรียมเอกสารเพื่อสรุปข้อมูล
4. เตรียมวัสดุอุปกรณ์
5. ร่วมกันสรุปข้อมูล

ผลการดำเนินงาน

จากการที่สมาชิกทีมวิจัยได้ลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่บางลำพูนั้น พบว่าชาวบ้านบางลำพูมีการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมี การประกอบอาชีพหลัก คือ การเลี้ยงจากขาย เป็นงานหลักของชีวิตครอบครัวในชุมชน นอกจากนี้จะมี การเลี้ยงจากขายแล้วชาวบ้านบางส่วนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองก็มีอาชีพทำสวนและทำการประมง และอาชีพเสริมของสมาชิกในชุมชน คือการเลี้ยงจากข้าง การรับจ้างตัดใบจาก การลอกใบจาก เป็นต้น การใช้ประโยชน์ทรัพยากรในชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ การใช้ประโยชน์จากป่าจาก เพราะป่าจากให้มูลค่าทางเศรษฐกิจแก่สมาชิกชุมชนมากมาย ตั้งแต่โคนจรดใบ ส่วนต่างๆของต้นจากสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ใบแก่ นำมาเย็บเป็นตับจากมุงหลังคา และนำมาห่อขนม ใบอ่อน นำมาลอกเยื่อออก ทำเป็นใบยาสูบ ลูกจาก นำมาทำเป็นขนมหวานแทนลูกชิด งวง ทำน้ำตาลจากและ

น้ำส้มจาก เป็นต้น จะเห็นได้ว่าต้นจากให้ประโยชน์ได้หลากหลายทีเดียว และที่สำคัญ ป่าจากเป็นแหล่งอาหารของชุมชนบางลำพูและเป็นจุดเป้าหมายของการทำมาหากิน หาดอาหารทะเล ซึ่งมีสัตว์ให้เป็นอาหารคือ กุ้ง ปู ปลา หอย โดยเฉพาะหอยกันได้อาศัยอยู่มากมายและหอยน้ำพริก หอยกันอาศัยอยู่ที่โคลนบริเวณโคนต้นจากและหอยน้ำพริกจะเกาะติดอยู่ที่ต้นจากรวมถึงหอยจับแฉะด้วยที่อาศัยอยู่ที่ต้นจาก ส่วนปูดำก็อาศัยอยู่มาก ล้วนแต่เป็นอาหารหลักของชุมชนบ้านบางลำพู ดังนั้น ชุมชนบ้านบางลำพูจึงได้มีการอนุรักษ์ป่าจากมาจนถึงปัจจุบันและได้มีชาวบ้านหลายครัวเรือนที่อาศัยพื้นที่ป่าจากในการประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวและสร้างรายได้ให้กับครอบครัวมาตลอด เมื่อสมาชิกชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้ ก็ได้มีการจัดการดูแลรักษาทรัพยากร ด้วยภูมิปัญญาของตนเอง เกิดการเรียนรู้คุณค่าของป่าจากขึ้นมา ปัจจุบันผู้ที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าจากที่ยังยึดอาชีพการเย็บจากขายมีอยู่ประมาณ 25 คน ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	
1.	นางปราณี	กิ่งแก้ว
2.	นายทอง	
3.	นายทร	
4.	นายควล	
5.	นางผิว	
6.	นางกิม	จินดาพล
7.	นายเสริฐ	
8.	นางเสนอ	
9.	นางอร	
10.	นางวัน	
11.	นายชำนาญค์	ศรีขวัญช่วย
12.	นางพุด	
13.	นางเขียว	
14.	นางบง	
15.	นายเคลือบ	
16.	นางสงค์	
17.	นางพิศ	
18.	นางรัชนา	โสมก
19.	นายจวน	
20.	นายสัญญา	

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	
21.	นายพูน	
22.	ยายหลิว	
23.	ยายอิม	
24.	นายแดง	
25.	นางจืด	

และทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย กำหนดไว้ดังนี้

1. นางปราณี กิ่งแก้ว ได้อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านแห่งนี้มาพอสมควร ได้ยึดอาชีพเย็บจากเป็นอาชีพหลักและเย็บจากขายเป็นประจำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หารายได้เลี้ยงครอบครัวด้วยการเย็บจากขายวันต่อวัน บางวันก็ขายจากได้บ้างไม่ได้บ้างแล้วแต่โอกาส ถึงแม้จะมีรายได้ที่น้อยนิดจากการประกอบอาชีพ แต่ก็เป็อาชีพที่สุจริต ในส่วนของการหาใบจากมาเย็บเป็นต้นนั้น นางปราณี กิ่งแก้ว บอกว่า ต้องเช่าที่ของคนที่มีสวนจากเป็นของตนเอง เพราะตนเองไม่มีสวนจากเป็นของตนเอง เลยต้องเช่าเขาในการทำมาหากิน การเช่าสวนจากนั้นเป็นรายปี ปีละเท่าไรนั้นก็แล้วแต่ทำสัญญาการเช่าซื้อ โดยดูว่าแปลงที่เช่านั้นเป็นแปลงเล็กหรือแปลงใหญ่ เช่าเพื่อที่จะได้ประกอบอาชีพอย่างสะดวกและหารายได้เพิ่มในครัวเรือน และปัจจุบันก็ยังยึดอาชีพเย็บจากอยู่

2. นางกรองแก้ว ลาปะ ได้ยึดอาชีพเสริมนั่นคือ เย็บจากจ้างเป็นดับๆละ 1 บาท เป็นประจำ โดยที่ผู้เช่าสวนจาก ได้ตัดใบจากมาแล้วนำมาให้เย็บเป็นดับจากด้วยไม้ไผ่ราชวัง เย็บได้ประมาณวันละ 70 -100 ดับ ก็มีรายได้ในแต่ละวันเพียงน้อยนิดแต่ก็พอเลี้ยงครอบครัวได้ แต่บางคนที่ยึบจากจ้างก็ได้นวันหนึ่งประมาณ 100 กว่าดับและยังมีอีกหลายคนที่ได้มีอาชีพเย็บจากจ้างเป็นประจำ

3. นายหมี แวนแก้ว อายุ 73 ปี ได้เล่าและพูดคุย เรื่องผลประโยชน์ป่าจากหลากหลาย คือ ได้ทำน้ำตาลจากและทำน้ำส้มจากมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันก็ยังทำน้ำตาลจากอยู่และได้บอกถึงวิธีการทำน้ำตาลจาก และผลประโยชน์ของการใช้

1.การทำน้ำตาลจาก

อุปกรณ์ที่ต้องใช้ คือ กระทะใบบัว ไม้พาย ไม้ฟัน กระบอกไม้ไผ่ มีดคม

วิธีการทำน้ำตาลจาก คือ ตอน 5 โมงเย็น ต้องเอากระบอกไม้ไผ่และมีดเพื่อที่จะเอาไป ปาดวงตาล หลังจากนั้น ก็เอากระบอกไม้ไผ่รองรับจากวงจาก เพื่อรอน้ำตาลออกจากวงจาก ซึ่งเป็นน้ำลักษณะใสๆก็รอได้จนเวลาตอนตีห้าตอนเช้า เพื่อที่จะไปเอาน้ำจากกระบอกไม้ไผ่ หลังจากนั้นก็เอามาเทใส่ในกระทะที่เตรียมเอาไว้แล้วตั้งไฟ นำไม้พายคนเรื่อยๆจนเหนียวกลิ้งมันแฉวเป็นสีน้ำตาล จากนั้นพอได้ที่แล้วรอให้เย็นแล้วเทใส่ปีบที่เตรียมเอาไว้ สิ้นสุดกระบวนการทำ เมื่อได้เป็นน้ำตาลปีบแล้ว ซึ่งเป็น

กิโลกรัมแล้วได้ประมาณ 15 กิโลกรัม ต่อ 1 ปีบ ตกในราคาปีบละ 450-500 บาท เป็นราคากิโลกรัมละ 30-40 บาท ซึ่งเป็นราคาขายในปัจจุบัน

ผลประโยชน์จากน้ำตาลจาก คือ ใช้ทำขนมหวาน(ลดช่องกะทิสด)และใช้ปรุงอาหารหอมอร่อยมากและเอนกประสงค์ในการใช้น้ำตาลจาก

2.การทำน้ำส้มจาก

อุปกรณ์ที่ต้องเตรียม คือ กระบอกลมไฟ มีดคม โองน้ำ ตะแกรง

วิธีการทำ ตอนหั่นโองงั้นต้องเอากระบอกลมไฟไปแขวนวงจาก เพื่อที่จะกรีดวงจาก รอรับน้ำตาลที่ออกซึ่งเป็นน้ำใสๆ เช่นเดียวกันกับน้ำตาลจาก หลังจากนั้นได้จนเวลาตอนตีห้าตอนเช้า เพื่อที่เอาน้ำหวานใส หลังจากนั้นนำน้ำตาลที่ได้เทลงใส่โองที่เตรียมเอาไว้ พร้อมนำตะแกรงมากรองน้ำตาล เพื่อกรองสิ่งสกปรกออก หลังจากนั้นปิดฝาโองให้สนิทและทิ้งเอาไว้ประมาณ 1 อาทิตย์ พอได้เวลาแล้วไปเปิดฝาดูตามกำหนดเวลา น้ำส้มจากที่ได้จะต้องมีลักษณะกลั่นน้ำส้ม พร้อมทั้งจะนำไปปรุงเป็นรสอาหารได้

ผลประโยชน์จากน้ำส้ม คือ น้ำพริก ดมปลาและเอนกประสงค์ในการใช้น้ำส้มปราศจากสารกันบูดและปัจจุบันได้จำหน่ายขวดละ 15 บาท

สรุปผลการดำเนินงาน

ผลจากการดำเนินงาน จากที่ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรบ้านบางลำพูส่วนใหญ่สมาชิกชุมชนมีการยึดอาชีพการเย็บจากเป็นอาชีพหลักจำนวนมากและยังมีการเย็บจากจ้าง นอกจากนี้สมาชิกชุมชนได้เรียนรู้การจัดการดูแลทรัพยากรและคุณค่าของดินจากที่ให้ประโยชน์หลากหลายตั้งแต่โคจรโคใบ นับว่าเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่สมาชิกชุมชนบ้านบางลำพูให้มีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัวและเป็นการเพิ่มศักยภาพการเป็นอยู่ของผู้คนได้ในระดับหนึ่ง และทีมวิจัยได้ทราบถึงวิธีการทำน้ำตาลจากและน้ำส้มจาก ที่ได้จากวงจากอีกด้วย

ทีมวิจัยได้ผลตอบรับจากชุมชนบางลำพูเกี่ยวกับป่าจาก บ้างก็ดินน้อยคนที่ดำเนินว่าไม่ดีแต่โดยส่วนมากยอมรับและเห็นด้วยกับการมีป่าจากให้เป็นอนุสรณ์กลุ่มชุมชนบางลำพูและพร้อมจะรณรงค์พัฒนาปลูกป่าจากเพิ่มเติมให้มากขึ้น เพื่อทดแทนจากการสูญเสียของดินจากที่มีอยู่เดิม และเพื่อไม่ให้ดินจากหมดหายไปและสัตว์น้ำได้มีที่อยู่อาศัยเป็นอาหารของชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. อยากให้สมาชิกชุมชนที่อยู่ด้วยกันเห็นคุณค่าของป่าจาก
2. ไม่อยากให้อาชีพการเย็บจากสูญหายไป เพราะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง เป็นงานสุจริตที่พอเลี้ยงครอบครัวได้

3. ควรสนับสนุนกลุ่มชุมชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับป่าจากและผลประโยชน์ที่ได้รับในการดำรงชีพ
4. ควรที่จะสงวนและอนุรักษ์ป่าจากไว้ เพื่อเยาวชนคนรุ่นหลัง เพราะป่าจากยังมีประโยชน์อีกมากมายเช่น กอดันจาก ป้องกันน้ำกัดเซาะตลิ่งคลองพังและกั้นน้ำ อุทกภัย
5. ชุมชนได้เห็นชอบและสนับสนุนให้มีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมอาชีพและความเป็นอยู่ของชุมชนและเชิงอนุรักษ์กลุ่มชาวบ้านบางลำพู

กิจกรรมที่ 11 ประชุมทีมวิจัยร่างเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ทรัพยากรป่าจากบ้านบางลำพู

วันที่ 13 มีนาคม 2555

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้าน ม.3 บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย
2. พี่เลี้ยงนักวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อยกร่างกำหนดการเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ทรัพยากรป่าจากบ้านบางลำพู
2. เตรียมข้อมูลนำเสนอในเวทีวิเคราะห์
3. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้เข้าร่วม

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. กำหนดวัน / เวลา / สถานที่ ในการประชุม
2. ประสานสมาชิกทีมวิจัยและพี่เลี้ยงนักวิจัย
3. เตรียมวัสดุ / อุปกรณ์
4. เตรียมกำหนดการเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ทรัพยากรป่าจาก
5. เตรียมข้อมูลในการนำเสนอ
6. จัดทำหนังสือเชิญผู้เข้าร่วมประชุม
7. แบ่งบทบาทหน้าที่ของการนำเสนอในแต่ละกลุ่ม
8. เตรียมความพร้อมในการจัดเวที / ป้ายเวที
9. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย

ผลการดำเนินงาน

ในการประชุมทีมวิจัยได้วางแผน เตรียมกำหนดการในการจัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ทรัพยากรป่าจาก เพื่อนำเสนอข้อมูล ได้มีการร่วมกันออกแบบกำหนดการดำเนินกิจกรรมและกำหนด

กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุมและมีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานให้แก่สมาชิกทีมวิจัยได้รับผิชอบร่วมกัน

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการประชุมทีมวิจัยได้กำหนดวันในการจัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ทรัพยากรป่าจากในวันที่ 29 มีนาคม 2555 ตั้งแต่เวลา 08.30 – 12.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้านบางลำพู โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุมด้วยกันทั้งสิ้น 30 คน และแบ่งบทบาทหน้าที่ให้แก่สมาชิกทีมวิจัยได้รับผิชอบ

กิจกรรมที่ 12 เวทีวิเคราะห์สถานการณ์ทรัพยากรป่าจาก

วันที่ 29 มีนาคม 2555

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย
2. พี่เลี้ยงนักวิจัย
3. สมาชิกเครือข่ายงานวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอข้อมูลผลการดำเนินงาน สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและคุณค่า มูลค่าของป่าจาก
2. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ลงทะเบียน / รับเอกสาร
2. แนะนำทีมงานและผู้เข้าร่วมเวที
3. ชี้แจงวัตถุประสงค์การจัดเวทีและกล่าวเปิดรายงานโดยหัวหน้าโครงการ
3. นำเสนอ ข้อมูลผลการดำเนินงาน สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและคุณค่า มูลค่าของป่าจาก
4. แลกเปลี่ยนเรียนรู้
5. สรุปแนวทางจากการประชุมและกล่าวปิดการประชุม

ผลการดำเนินงาน

พิธีกรดำเนินรายการ โดย นายอทร เพชรน้อย ได้กล่าวเชิญหัวหน้าโครงการกล่าวเปิดงาน โดยนายบุญเรือง คงทอง ได้มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดเวที สำหรับในการจัดเวทีวันนี้ เพื่อนำเสนอข้อมูลผลการดำเนินงาน สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและคุณค่า มูลค่าของป่าจาก เป็นข้อมูลที่ได้จากการที่ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจข้อมูล สัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าจาก ในวันนี้ผมอยากให้ผู้เข้าร่วมช่วยการสะท้อนมุมมอง แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะครับ

หลังจากหัวหน้าโครงการได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ต่อที่ประชุม พิธีกรได้กล่าวเชิญทีมวิจัยแนะนำตัวต่อผู้เข้าร่วมประชุม และพิธีกรกล่าวให้ผู้เสนอข้อมูลแต่ละหัวข้อ นำเสนอข้อมูล สรุปได้ดังนี้ สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจาก โดยคุณอ้อม ทองรักษ์

หมู่บ้านบางลำพูอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเกาะเปอร์ ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 1,500 เมตร ทิศเหนือติดม.4 ฝ่ายท่า ทิศใต้ ติดต่อกับ ม.5 บ้านคลองทราย ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ม.2 บ้านห้วยเสียดจาก ทิศตะวันตก ติดกับคลองกะเปอร์ พื้นที่ส่วนใหญ่ของป่าชายเลนมีคลองกะเปอร์หนึ่งสาย มีชาวบ้านทั้งสิ้น 200 กว่าครัวเรือน ที่ได้ชื่อว่าบ้านบางลำพู เป็นเพราะในพื้นที่มีต้นลำพูมากตามคลอง จึงได้ตั้งชื่อนี้ว่า บ้านบางลำพู สมัยก่อนชาวบ้านมีการทำสวน ทำไร่ ทำนา ตัดหวาย สานแข่ง เย็บจาก น้ำตาลจาก ลอกใบ มีจากมาก ชาวบ้านได้ยึดอาชีพการเย็บจากขาย

สำหรับต้นจากในบ้านบางลำพูเป็นพืชสารพัดประโยชน์ ชาวบ้านรู้จักต้นจากและรู้จักการใช้ประโยชน์จากต้นจากมาตั้งแต่บรรพบุรุษมาช้านานจนมาถึงยุคปัจจุบัน หลายๆ ส่วนของต้นจากล้วนมีคุณค่าทั้งสิ้นตั้งแต่โคนจนถึงยอดจาก เป็นพืชที่ให้ประโยชน์มากที่สุด อย่างเช่น ใบอ่อนของจาก ใช้ทำเป็นที่มวนบุหรี่ดูดและใบจากที่ค่อนข้างแก่นำมาใช้ห่อขนมแล้วนำมาปิ้ง เรียกว่า “ขนมจาก” เป็นขนมโบราณที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับประทานกันทั่วไป ส่วนใบแก่นำมาทำตับจากมุงหลังคาบ้าน และทำฝาผนังและมีความทนทานนานประมาณ 3-4 ปี หลังจากจากตับจากจะมีความสวยงามและกลมกลืนกับธรรมชาติเป็นอย่างยิ่งและเย็นสบายดีในหน้าร้อนและงวงตาลเมื่อปาดแล้วจะได้น้ำตาลจากที่สามารถนำมาทำน้ำตาลได้เหมือนกับน้ำตาลจากต้นตาลและต้นมะพร้าวหรือใช้ทำเหล้าจาก และทำน้ำส้มจากได้ด้วยเมล็ดใช้กินสดได้รสชาติเหมือนลูกตาล และนำมาทำลูกชิดหรือลูกจากที่รู้จักกันดีซึ่งจะเห็นได้ว่าต้นจากมีประโยชน์มากมายสารพัดต่อชุมชน

ในส่วนของการใช้ประโยชน์จากป่าจากในอดีตนั้น ทำให้ทราบว่า ต้นจากมีประโยชน์มากมายสารพัดประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลผลิตจากเมล็ดและใบ อดีตการตัดใบจากได้ก็ต่อเมื่อจากมีอายุได้ประมาณ 4 ปีขึ้นไปแล้วถึงจะตัดได้ หลังจากตัดใบจากก้านแก่ครั้งแรกแล้วจะเหลือก้านอ่อนไว้อย่างน้อย 2-3 ก้าน เพื่อให้จากมีการเจริญเติบโตและสามารถตัดในครั้งต่อไป ซึ่งก้านอ่อนนี้ที่เหลือไว้ 2 -3 ก้านนั้นสามารถกลับมาตัดใบได้อีกภายใน 3 เดือน ดังนั้นชุมชนบางลำพูในอดีตจึงมีการดูแลและเก็บรักษาต้นจากไว้อย่างดี เวลาตัดใบจะมีการถากถางวัชพืชในบริเวณที่มีต้นจากขึ้น เพื่อให้สะดวกต่อการเข้าไปเก็บเกี่ยว

ใบจาก ชาวบ้านจะมีการจัดการการเก็บเกี่ยวจากเป็นต้นว่ามีข้อกำหนดที่รู้จักกันดีภายในชุมชนในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ดังนั้นวิธีการนี้จึงมั่นใจได้ว่าต้นจากจะมีการฟื้นตัวได้ดีกว่า การถากถางบริเวณต้นจากให้โล่ง นอกจากสะดวกต่อการเข้าไปตัดแล้ว ยังส่งผลให้ต้นจากมีโอกาขยายพันธุ์เองได้ง่ายตามธรรมชาติทั้งจากการแตกกอและจากงอกของเมล็ด เพราะจากจะชอบขึ้นในพื้นที่ที่โล่งและมีแสงแดดส่องถึง ดังนั้นภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านี้สามารถนำมาผสมผสานในการจัดการและอนุรักษ์ต้นจากได้เป็นอย่างดี ในอดีตนั้นป่าจากนั้นไม่ค่าและไม่มีคนเข้าไปจับจองพื้นที่จากเป็นของตัวเอง ตัวทุกคนช่วยกันดูแลรักษาเป็นของส่วนรวม เพราะในอดีตต้นจากเป็นได้แก่ อาหารและวัสดุที่นำมาสร้างเป็นที่อยู่อาศัยเท่านั้น เพราะต้นจากมีมากมายเหลือล้นกับการใช้สอยที่เป็นประโยชน์ อีกทั้งยังมีป่าชายเลนที่ความอุดมสมบูรณ์เพียบพร้อมด้วยทรัพยากรที่หลากหลายชนิดที่หล่อเลี้ยงผู้คนในอดีต

แต่เมื่อ วิถีชีวิตเกิดการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมค่อยเปลี่ยนไปเรื่อยๆ และเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตทุกวันกับการที่มีประชากรเพิ่มขึ้นในชุมชนบ้านบางลำพู จึงทำทรัพยากรในป่าชายเลนค่อยๆ เริ่มลดลงและหายากขึ้นทุกวัน เป็นเพราะกระแสเศรษฐกิจที่มีความรุ่งเรืองและขนาดของประชากรในพื้นที่ ที่มีเพิ่มขึ้นส่งผลต่อการประกอบอาชีพทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว เป็นเหตุให้ชาวบ้านเข้าไปจับจองพื้นที่ป่าจากเป็นของตัวเองกัน แย่งชิงพื้นที่ป่าจากเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชุมชน การได้แย่งถึงกรรมสิทธิ์ในพื้นที่แปลงป่าจากที่ตนเองปลูกเสริมในพื้นที่เกาะกลางบางกุ่ม ชาวบ้านบางส่วนที่ไม่ได้จับจองพื้นที่ป่าจากก็จะมี การเช่าพื้นที่ป่าจากกับเจ้าของที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ มีการทำสัญญาปีต่อปีและชาวบ้านที่ไปเช่าก็จะมีจัดการดูแลรักษาทรัพยากรเอง จะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์ของต้นจากในปัจจุบัน ชาวบ้านมีการตัดจากกันมาก ไม่รู้จักวิธีการใช้ประโยชน์จากต้นจาก ชาวบ้านตัดใบจนหมด สังเกตได้จากหลังๆมานี้ใบจากมีขนาดเล็กมาก หากเทียบกลับในอดีต ใบจาก 10 ใบสามารถเย็บได้คืบหนึ่ง แต่ปัจจุบันกว่าจะได้สักหนึ่งคืบต้องใช้ใบจากประมาณ 20 กว่าใบ นอกจากจะมีใบจากที่มีขนาดเล็กแล้ว ลูกจากก็มีขนาดเล็กด้วย หากกินก็ยาก เมื่อต้นไม่สมบูรณ์ ส่วนประกอบอื่นของต้นจากก็ไม่สมบูรณ์เช่นกัน

จากสถานการณ์ของชุมชนยังพบอีกว่า ป่าจากลดน้อยลง ทรัพยากรในป่าชายเลนลดน้อยลง เพราะการใช้ประโยชน์ป่าจากของชุมชนบางส่วน ยังขาดการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ปลูกเสริมต้นจากในพื้นที่ป่าจาก ทำให้เกิดการโต้แย้งจากชุมชนบางส่วนที่ช่วยการฟื้นฟู ปลูกเสริม ด้วยความเป็นพืชพื้นถิ่นของชุมชนจึงมีการใช้ประโยชน์จากป่าจากเพิ่มมากขึ้น และต้นจากยังมีความสำคัญต่อระบบนิเวศ เพราะในพื้นที่ป่าจากจะมีสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพิงป่าจาก เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งอาหารที่หล่อเลี้ยงคนในชุมชน และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำอีกด้วย จึงทำให้ชุมชนเริ่มหันมาจัดการทรัพยากรของชุมชน มีการตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน เกิดการจัดการพื้นที่ป่าจาก ด้วยการปลูกเสริมต้นจากในพื้นที่เกาะกลางบางกุ่ม และให้เป็นป่าจากส่วนรวมในชุมชนบ้านบางลำพู

พิธีกรดำเนินรายการ

จริงๆ แล้วประชากรที่อาศัยในชุมชนนี้เป็นคนไทยแท้ๆ มีน้อย ส่วนใหญ่แล้วในพื้นที่นี้จะมีคนไทยลัดถิ่นจำนวนมาก ในอดีตชาวบ้านได้ประกอบอาชีพทำจากเป็นส่วนใหญ่และประกอบอาชีพการทำประมง ในการประกอบอาชีพทำจากนั้นชาวบ้านจะตัดจากแล้วนำมาเย็บเป็นตับจากใช้มุงหลังคาและทำขาย โดยมีราคาขาย 100 ตับต่อ 120 บาท คือ ขายตับละ 1.20 บ. และมีการรับจ้างเย็บตับจากอยู่ที่ประมาณ ตับละ 25 สตางค์ ปัจจุบันขายตับจากมุงหลังคา ตับละ 4 บ. จะเห็นได้ว่าอดีตจากไม่ค่อยมีราคาสักเท่าไร และป่าจากก็ไม่มีค่าและไม่ค่อยมีเจ้าของกัน เมื่อประมาณสิบกว่าปีที่แล้ว ชาวบ้านบางลำพูเย็บจากขายสามารถส่งลูกเรียนได้ จะเห็นได้ว่าจากที่นำเสนอข้อมูลนั้นประโยชน์จากต้นจากนั้นมีหลากหลาย เช่น ใบแก่ใช้มุงหลังคา ใบอ่อน ทำเป็นใบยาสูบ งวงทำน้ำตาล น้ำส้มจาก และลูกจาก เป็นต้น ยังมีอีกอย่างหนึ่งคือ โกงจาก ใช้ทำเป็นอาหาร แกงพริก นั้นเอง สำหรับป่าจากเกาะกลางบางกุ่ม บ้านบางลำพู มีเนื้อที่ประมาณ 130 ไร่ มีพื้นที่เพิ่มขึ้นจากในอดีตและมีต้นจากที่อุดมสมบูรณ์มากในบริเวณนี้

ลำดับต่อไปเป็นการนำเสนอข้อมูล ด้านคุณค่า มูลค่าของป่าจากที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิกชุมชนบ้านบางลำพูมาตั้งแต่อดีต ของเรียนเชิญครับ

คุณค่า มูลค่า ของป่าจาก โดยคุณวุฒิ สุขสวัสดิ์

ต้นจาก เป็นต้นไม้ตระกูลปาล์มเช่นเดียวกับมะพร้าว จะอยู่รวมกันเป็นกอหลายๆ กอหนาแน่นมาก ชอบพื้นที่ค่อนข้าง และหรืออยู่ริมน้ำกร่อยหรือน้ำที่มีลักษณะ กิ่งจืด กิ่งเค็ม จึงเรียกบริเวณที่มีต้นจากอยู่หนาแน่นว่า ป่าจาก เราสามารถทำน้ำตาล จากต้นจากได้เช่นเดียวกับทำน้ำตาลจากมะพร้าว โดยการใช้มีดปาดวง (ช่อดอกที่ยังอ่อนอยู่) แล้วเอาระบอก ร่อนน้ำตาลมาเคี่ยวเป็นน้ำตาลได้ แต่ปัจจุบัน นิยมทำมักเก็บใบ และผลมาจำหน่ายมากกว่า

ในส่วนของคุณค่าป่าจากนั้น ป่าจากมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก นอกจากจะมีประโยชน์สารพัดหลากหลายแล้ว ยังมีคุณค่าต่อชาวบ้านชุมชนบางลำพูอย่างล้นหลาม โดยที่ชาวบ้านได้หันมายึดอาชีพเย็บจาก ลอกใบจาก ในการเลี้ยงดูครอบครัวให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกิน และหากต้องทำงานรับจ้างต้องออกไปทำงานรับจ้างต่างถิ่น เป็นเหตุผลหนึ่งที่ชาวบ้านบางลำพู หันมายึดอาชีพเย็บจาก ลอกใบจากกันมากขึ้น แม้จะมีรายเลี้ยงครอบครัวไม่มากมาย แต่อาชีพนี้ก็เป็นที่เลือก ทางรอดให้กับคนบางลำพูได้ โดยที่ชาวบ้านมีอาชีพเสริมและมีรายได้จากการเย็บจากกันและป่าจากยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนได้อีกด้วย ที่ว่านั่นก็คือ ชาวบ้านได้รู้จักการนำต้นจากมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า เช่น ใบแก่ชาวบ้านสามารถนำมาเย็บเป็นตับจากแล้วใช้มุงหลังคา และนำมาห่อขนม ใบอ่อน ก็นำมาลอกเย็บออกแล้วตากแดด ทำเป็นใบยาสูบแทนบุหรี่ย และงวงจาก ทำเป็นน้ำตาลจาก เป็นต้น จะเห็นได้ว่าชาวบ้านเกิดการเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากต้นจากทุกส่วนด้วยตัวเอง นอกจากนี้ป่าจาก เป็นเสมือนกำแพงขวางกันจากมรสุมหรือภัยพิบัติต่างๆ ได้และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำเป็นแหล่งอาหารของผู้คน หากมีป่าที่สมบูรณ์ก็จะทำให้สัตว์น้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้น วิถีชีวิตของคนก็ดีขึ้น

และส่งผลให้การประกอบอาชีพประมง สามารถจับสัตว์น้ำได้ เพื่อนำไปจำหน่าย รายได้เพิ่มขึ้นเพียงพอต่อการครองชีพของคนในชุมชน

ดังนั้นป่าจากมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้นจากได้กลายเป็นพืชสำคัญทางเศรษฐกิจของชุมชนบางลำพู สร้างมูลค่าให้กับสมาชิกชุมชนบ้านบางลำพูนับไม่น้อยทีเดียว โดยที่ชาวบ้านมีอาชีพหลักจากการเย็บจากขายในแต่ละเดือน ได้ประมาณ 5,000 บาท ต่อครอบครัว ซึ่งการขายจากที่เย็บเป็นดับแล้ว ปัจจุบันราคาขายอยู่ที่ประมาณ ดับละ 4 บาท อดีตราคาขายอยู่ที่ 1.20 บาท และเย็บจากจ้าง ในแต่ละวันประมาณ 100–200 บาท ต่อคน ในการรับจ้างเย็บจาก ดับละ 1 บาทเท่านั้น นอกจากจะเย็บจากมุงหลังคาขายแล้ว ส่วนอื่นๆของต้นจากยังสามารถผลิตเป็นสินค้าจำหน่าย เช่น ใบยาสูบ ขายพับละ 5 บาท การทำน้ำตาลจากขาย กิโลกรัมละ 30 บาท น้ำหวานจาก ขายขวดละ 20 บาท

ป่าจาก นอกจากจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชุมชนแล้ว ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศ พื้นที่ป่าจากนั้นนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน้ำกร่อย ซึ่งต้นจากไม่ได้เป็นพืชชนิดเดียวที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ป่าจาก แต่ยังมีพันธุ์ไม้อีกหลากหลายชนิด รวมถึงสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพิงป่าจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร และเพาะพันธุ์อีกด้วย รวมถึงการเป็นแนวป้องกันการกัดเซาะและพังทลายของตลิ่งได้อย่างดีอีกด้วย

พิธีการดำเนินรายการ

การนำเสนอสถานการณ์การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าจากที่เสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผมมองว่าถ้าหากว่าเศรษฐกิจในครอบครัวดีขึ้น เศรษฐกิจในชุมชนก็จะดีขึ้นตามมา แต่จะต้องมีป่าจากหรือป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ทรัพยากรต่างๆในป่าชายเลนก็จะมากขึ้นเช่นกัน

ผมได้เข้าร่วมเวทีที่ชุมชนบ้านทะเลนอก ชุมชนเคร่งครัด พร้อมเพียงช่วยเหลือกันดี ชุมชนทะเลนอกเขามีการทำจากเช่นกันจึงเป็นเศรษฐกิจของบ้านทะเลนอก เขาทำงานแบบปากกัดตีนถีบนั่นคือการลอกใบจากนั่นเอง ทำงานปากกัดตีนถีบ ที่ว่านั่น ปากกัด คือ การใช้ปากจับใบจาก แล้วใช้มือดึงเพื่อลอกใบจาก และตีนถีบ นั่นคือ การใช้หัวแม่เท้าหนีบใบจาก แล้วใช้มือดึงลอกใบจากนั่นเอง เป็นสิ่งที่ติดฝังใจของผมมาตลอด การทำมาหากินของคนเรา โดยเฉพาะต้นจาก ต้นจากซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ ที่อยู่ใกล้ป่าชายเลน และผลประโยชน์จากต้นจากตั้งแต่รากจรดปลาย มีประโยชน์มากมาย ให้เราได้ใช้กันอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

นายต่อเล่าห์ ภักดี ตัวแทนทีมวิจัยบ้านบางหิน

ทักษะความรู้และภูมิปัญญาของคนในชุมชนบ้านบางลำพูนั้นมีมากมาย ผมเองก็มีภูมิปัญญา ในการปลูกจากเหมือนกันแต่เป็นคนรุ่นหลัง อาจไม่เก่งเหมือนคนบางลำพู และคนบางหินก็มีการเย็บจากเช่นกัน การปลูกจากนี้บางลำพูนั้นมีมาก่อนแต่บางหินได้เริ่มรณรงค์หลังจากที่ สีนามิขึ้น จากบางหินเมื่อก่อนเป็นพื้นที่ป่าจากแต่เดิวนี่กลายเป็นนาทุ่งหมดแล้ว จากในชุมชนบางหินมีน้อย แต่ผมก็ยังมีการรณรงค์การปลูกจากในพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อที่จะได้มีป่าจากเช่นกัน โดยได้ร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย นำจะวิจัยตั้งแต่รากจนกระทั่งถึงใบ ลักษณะของต้นจากที่อาศัยในพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ขนาดไหน โดยมีการเปรียบเทียบกับอดีต การที่มันอยู่ได้ในสภาพปัจจุบันเป็นเช่นไรและการเป็นอยู่ของจากในอดีตเป็นอย่างไร จากการนำต้นจากไปปลูกทางชุมชนบ้านบางหินไปปลูกในพื้นที่สูง ปลูกมา 2 ปี แล้ว ยังไม่เจริญเติบโต ผมว่าน่าจะวิจัยให้ถึงแก่นแท้ โดยที่เราควรจะปลูกจากในพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นอย่างไร ที่จะทำให้อต้นจากมีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งจะใช้ประโยชน์ได้เร็ว ผมได้ปลูกและไม่ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้เพราะว่าปลูกผิดที่ คือปลูกในลักษณะพื้นที่สูง เป็นป่าห้วยจีบรื้อฟื้นขึ้นช้า นอกจากนี้ยังปัญหาเรื่องเถาวัลย์ขึ้นเร็วมาก ผมว่าน่าจะวิเคราะห์พื้นที่ไหนที่เหมาะสมในการปลูกจากให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้ใหญ่บ้าน นายวรชัย แก้วแสงทอง

บ้านบางลำพูมีป่าจากเยอะ รวมทั้งซีมีและบางหิน พื้นที่ที่ติดป่าชายเลน ใน ต.กะเปอร์ ก็จะมี ม.8 / ม.3 / ม.5 และ ยินดีที่ทุกท่านได้เข้าร่วมกันทำกิจกรรมเนื่องจากเพื่อช่วยเหลือเลี้ยงคน ม.3 ม. 1 ม.8 ม.5 ตอนผมเป็นเด็กผมเห็นเขาตัดจากมาเย็บขาย เมื่อก่อนก็จะมีการทำเตาถ่าน ตัดไม้ป่าโกงกางจนหมด ทำให้ป่าเกิดการเสื่อมโทรม และได้หยุดการสัมปทาน หลังจากหยุดการสัมปทานไป ป่าชายเลนก็เริ่มสมบูรณ์ขึ้นมามาก ปัจจุบันป่าชายเลนในบางลำพูมีความสมบูรณ์มาก และมีหน่วยงาน เข้ามารณรงค์การปลูกป่าชายเลนอย่างมากมาเพื่อทำให้ป่ามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีอาชีพที่ดีขึ้นที่ ม.8 เขาได้ทำธนาคารปู ได้ทำการเพาะเลี้ยงปูดำให้มากขึ้น มีการการปลูกจาก เช่นกัน

ผมมองว่าผลประโยชน์ของต้นจากมีมากมาย ทุกส่วนของต้นจากให้สารพัดประโยชน์ เหมือนกับที่ทีมวิจัยได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น ผมก็ขอเป็นกำลังใจให้คณะทีมงานวิจัยทำงานสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ครับ

นายวิโรจน์ เดชสองแพรก ตัวแทนทีมวิจัยบ้านซีมี

การทำกิจกรรมแต่ละครั้ง งานแต่ละชิ้นจะต้องมีผู้รับผิดชอบในแต่ละด้าน โดยการแบ่งหน้าที่กันทำ และจัดเตรียมเอกสาร เกี่ยวกับสถานการณ์การใช้ประโยชน์จากต้นจาก ว่าทุกส่วนของต้น

จาก ตั้งแต่โคนจนถึงใบ ส่วนใดใช้ประโยชน์ได้บ้าง เช่น ใบนำมาทำแมงดา ใบนำมาห่อขนม ใบนำมาเย็บ มุงหลังคา น้ำเปรี้ยว ลูกนำมาทำลูกชิด โมงนำมาทำอาหาร และคว่ำทรัพยากรในป่าชายเลนมีอะไรบ้างเช่น พืชสมุนไพร เป็นต้น

การพูดอย่าสับสน น่าจะพาเยาวชนเข้ามาร่วมในการเรียนรู้ เพราะจะต้องมีตัวตาย ตัวแทน ในการอนุรักษ์ป่าจาก งานแต่ละชิ้นน่าจะเน้นผู้นำท้องถิ่น ดึงผู้นำและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุม ผมว่ากิจกรรมที่เราทำที่ สกว.มาหนุนเสริมเรานั้นผิดไหม ผมว่าไม่ผิด เพราะว่าชุมชนเราอยู่ใกล้ทะเล ประกอบอาชีพประมงและตัดจากด้วย ผมว่าต้นจากนี้มีมาตั้งนานแล้ว แต่เราไม่รู้วัตถุประสงค์ของการใช้มัน ผมว่าภูมิปัญญาชาวบ้านดีกว่าวิทยากรที่มาให้คำแนะนำ ชุมชนรู้ดีกว่านักวิชาการ “เราพูดจริง ทำจริง ทำได้ จับต้องได้”

นายส่อแลห์ ภัคดี ตัวแทนทีมวิจัยบ้านบางหิน

อนาคตน่าจะบูรณาการร่วมการทำงานร่วมกัน การจัดเวทีต้องมีการประสานงาน แนะนำ ตัว การให้ความร่วมมือของทีม และสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม และควรที่จะเชิญหน่วยงานต่างๆเข้ามาประชุมด้วย เช่น นายก ผู้ใหญ่ กำนัน เพื่อที่จะให้เขาได้รับรู้ว่า เรากำลังทำอะไร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ไม่ใช่ทำเรื่องส่วนตัว แต่เราทำเพื่อส่วนรวม สร้างความเข้าใจให้กับชุมชน โดยการเชิญเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ผมว่าการทำงานเราน่าจะสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชนของเราดีกว่าก่อนที่จะไปเชิญให้หน่วยงานต่างๆเข้าร่วม

นางจันทิรา พลเขต ตัวแทนทีมวิจัยบ้านซิมิ

ทรัพยากรป่าชายเลนบ้านบางลำพูมีมากกว่าของบ้านซิมิ ดั้งเดิมบ้านบางลำพู ป่าจากเป็นทรัพยากรที่ใหญ่ที่สุดใน อ.กะเปอร์ ดังตำนานที่ว่า “พาสาว เทียวคลองลำพู แลหิ้งห้อย” เป็นตำนานของบางลำพูบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนในอดีต มีการพาสาวไปเที่ยวคลองลำพูแลหิ้งห้อยนั้นคือ ในป่าชายเลนจะมีต้นลำพูขึ้นมากมายและเป็นที่อยู่อาศัยของหิ้งห้อย ขอชมว่าชาวบ้านบางลำพูรู้จักการใช้ทรัพยากรต้นจากได้อย่างคุ้มค่าที่สุดทำให้มีต้นจากคงเหลือมาได้จนถึงทุกวันนี้ มองว่าเมื่อประชากรในชุมชนเพิ่ม จึงทำให้ทรัพยากรต่างๆรวมทั้งต้นจากก็เริ่มลดลงเช่นกัน

ชุมชนบ้านซิมิ มีการร่วมตัวของสมาชิกในชุมชนกันมาก แต่ทรัพยากรของจากนั้นน้อย และได้มีการปลูกจากเพิ่มและให้ชาวบ้านได้รู้จักการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด ส่วนหนึ่งมันเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศของสัตว์น้ำ เมื่อมีป่าที่สมบูรณ์ จะกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เป็นที่เพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำน้อยใหญ่ทั้งหลายและสามารถป้องกันภัยจากธรรมชาติได้ในระดับหนึ่ง

นางวรรณ ยาหนู ตัวแทนทีมวิจัยบ้านขมิ

เป็นสิ่งที่ดีมีในชุมชนบ้านบางลำพูมีทรัพยากรจาก เพราะว่าเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีอาชีพและมีรายได้

ข้อเสนอแนะ

1. การทำกิจกรรมแต่ละครั้ง งานแต่ละชิ้นจะต้องมีผู้รับผิดชอบในแต่ละด้าน โดยการแบ่งหน้าที่กันทำ และจัดเตรียมเอกสาร
2. ควรดึงผู้นำชุมชนและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้
3. ควรจะวิจัยเรื่องจากให้ถึงแก่นแท้

กิจกรรมที่ 13 เวทีการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนโดยชุมชนบ้านขมิและบ้านบางลำพู

“ป่าจาก ทุนชีวิต สร้างคน สร้างอาชีพ”

วันที่ 29 เมษายน 2555

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้านขมิ

ผู้เข้าร่วม

1. พี่เลี้ยงนักวิจัย
2. ทีมวิจัย
3. ชาวบ้าน
4. นายนัดฉวี รัชนิพน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลกะเปอร์
5. นายชนันท์ หงษ์เกียรติ หัวหน้าสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 9 ต.กะเปอร์
6. นายจารึก มณีรัตน์ กำนันตำบลกะเปอร์
7. ประมงอำเภอกะเปอร์
8. เกษตรอำเภอกะเปอร์
9. นายสุวิระ จตุรงค์ ผู้อำนวยการโรงเรียนชนมพัฒนา
10. นายสมศักดิ์ สุนทรนพภัทร ผู้จัดการโครงการประเทศไทย IUCN
11. นายประดิษฐ์ บุญปลอด ผู้จัดการโครงการสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
12. นายประธาน สงคราม กลุ่มอนุรักษ์คลองบางปรู
13. นายเชษฐศักดิ์ เจียกขจร กลุ่มอนุรักษ์ภูสุเ

14. นายมานพ บุญฮก ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8
15. นายประดิษฐ์ สมเลข ผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้าน หมู่ 8
16. นายวรชัย แก้วแสงทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอข้อมูลทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชนบ้านบางลำพู
2. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ลงทะเบียน/รับเอกสาร
2. ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดเวที
3. นำเสนอข้อมูลโครงการวิจัยต่อชุมชน
4. การให้มุมมองความคิดเห็นของที่ปรึกษาโครงการ
5. กิจกรรมปลูกจาก

ผลการดำเนินงาน

คำกล่าวรายงาน

การประชุมสัมมนา เวทีการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ในชุมชนบ้านซิมี่และบ้านบางลำพู “ป่าจาก..ทุนชีวิต..สร้างคน...สร้างอาชีพ” โดย คุณวิโรจน์ เดชสองแพรก ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน หมู่ที่ 8 บ้านซิมี่ ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง

เรียน ท่านนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกะเปอร์

กระผม นายวิโรจน์ เดชสองแพรก และผู้เข้าร่วมการประชุม ขอขอบคุณท่านนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกะเปอร์ให้เกียรติเป็นประธานพิธีเปิดการประชุม เวทีการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ในชุมชนบ้านซิมี่และบ้านบางลำพู “ป่าจาก..ทุนชีวิต..สร้างคน...สร้างอาชีพ” การจัดประชุมในครั้งนี้เกิดจากความมือร่วมกันระหว่าง ทีมวิจัยบ้านซิมี่ ทีมวิจัยบ้านบางลำพูและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ได้เข้าร่วมในวันนี้

มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอข้อมูลด้านการจัดการป่าจากชุมชนบ้านซิมี่และบ้านบางลำพู ประโยชน์และความสำคัญของป่าจาก สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบันและคุณค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชนในด้านเศรษฐกิจ/สังคม/วัฒนธรรม และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เป็นเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างนักวิจัย ส่งเสริมบทบาทสตรี ผู้นำอาสา องค์การชุมชน และ

การส่งเสริมอาชีพ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยมีกระบวนการวิจัยตั้งแต่การกำหนดประเด็นวิจัย จนถึงการศึกษาวิเคราะห์สรุปผลและสร้างสะพานเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาเดิมกับความรู้สมัยใหม่ด้วยการวิจัยในประเด็นเศรษฐกิจชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ในการจัดการประชุมครั้งนี้ เพื่อให้ทีมวิจัยได้นำเสนอผลการดำเนินงานโครงการวิจัย ด้านเนื้อหาและกระบวนการที่ได้จากการเรียนรู้การทำงานวิจัย การประชุมครั้งนี้ประกอบด้วย

1. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา เวทีการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ในชุมชนบ้านซิมิและบ้านบางลำพู “ ป่าจาก..ทุนชีวิต..สร้างคน...สร้างอาชีพ”
2. นำเสนอข้อมูลด้านการจัดการป่าจากชุมชนบ้านบางลำพู ประโยชน์และความสำคัญของป่าจาก สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบันและคุณค่าของป่าจากที่มี ต่อชุมชนในด้านเศรษฐกิจ/สังคม/วัฒนธรรม
3. ลงพื้นที่ร่วมกันปลูกป่าชายเลน บริเวณหน้าเกาะยายรังและบริเวณเกาะกลางบางกุ้ง

บัดนี้ได้เวลา อันสมควรแล้ว กระผมขอเรียนเชิญท่านนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกะเปอร์ กล่าวเปิดการประชุม เวทีการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ในชุมชนบ้านซิมิและบ้านบางลำพู “ ป่าจาก..ทุนชีวิต..สร้างคน...สร้างอาชีพ”

คำกล่าวเปิดงาน

การประชุมสัมมนา เวทีการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ในชุมชนบ้านซิมิและบ้านบางลำพู “ ป่าจาก..ทุนชีวิต..สร้างคน...สร้างอาชีพ” โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกะเปอร์ ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน หมู่ที่ 8 บ้านซิมิ ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง

ท่านผู้มีเกียรติ

กระผมในฐานะเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกะเปอร์ และในนามประธานของคณะผู้จัดงานประชุม กระผมขอต้อนรับทุกท่านเข้าสู่การประชุม เวทีการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ในชุมชนบ้านซิมิและบ้านบางลำพู“ ป่าจาก..ทุนชีวิต..สร้างคน...สร้างอาชีพ” การจัดประชุมครั้งนี้ถือว่ามีประโยชน์อย่างยิ่ง คือ คณะผู้จัดงานประชุมได้มีการ นำเสนอข้อมูลการจัดการป่าจาก ประโยชน์และความสำคัญของป่าจาก สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบันและ

คุณค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชนในด้านเศรษฐกิจ/สังคม/วัฒนธรรม ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดีร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายนักวิจัยด้วยกัน เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างนักวิจัย ส่งเสริมบทบาทสตรี ผู้นำอาสา องค์กรชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยผ่านกระบวนการงานวิจัย เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน

ผมขอกล่าวว่า การจัดประชุมครั้งนี้เป็นสิ่งดี ที่พ่อ แม่ พี่ น้องชาวบ้านซีมีและชาวบ้านบางลำพูเป็นนักวิจัย ได้วิจัยหมู่บ้านของตนเอง เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน ระหว่างเครือข่ายนักวิจัย ผมหวังว่าทุกท่านจะร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างปัญญา สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นตนเองและชุมชนใกล้เคียง ได้เรียนรู้อย่างเท่าทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน เพื่อก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง

บัดนี้ได้เวลาอันสมควร ผมจึงขอเปิดการประชุม เวทีการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ในชุมชนบ้านซีมีและบ้านบางลำพู “ป่าจาก..ทุนชีวิต..สร้างคน...สร้างอาชีพ” บัดนี้

การนำเสนอข้อมูล

สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจาก โดย....นายบุญเรือง คงทอง

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรชุมชน พบว่าชาวบ้านบางลำพูมีการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมี การประกอบอาชีพหลัก คือ การเย็บจากขายเป็นงานหลักของชีวิตครอบครัวในชุมชน นอกจากนี้จะมีการเย็บจากขายแล้วชาวบ้านบางส่วนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองก็มีอาชีพทำสวนและทำการประมง และอาชีพเสริมของสมาชิกในชุมชน คือการเย็บจากจ้าง การรับจ้างตัดใบจาก การลอกใบจาก เป็นต้น จากการสำรวจพบผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าจากที่ยังยึดอาชีพการเย็บจากขายมีอยู่ประมาณ 25 ครอบครัว ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	
26.	นางปราณี	กึ่งแก้ว
27.	นายทอง	อุปถัมป์
28.	นายทร	กึ่งแก้ว
29.	นายควล	กึ่งแก้ว
30.	นางผิว	นิยม
31.	นางกิม	จินดาพล

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	
32.	นายเสริฐ	อุปถัมป์
33.	นางเสนอ	สร้อยกังวาล
34.	นางอร	กึ่งแก้ว
35.	นายชำนาญค์	ศรีขวัณช่วย
36.	นางพุด	กึ่งแก้ว
37.	นายเคลือบ	อุปถัมป์
38.	นางสงัด	ชัยชนะ
39.	นางพิศ	โสมก
40.	นางรัตนา	โสมก
41.	นายจวน	กึ่งแก้ว
42.	นายสัญญา	เพชรน้อย
43.	นางอรินทร์	มากมูล
44.	ยายหลิว	กึ่งแก้ว
45.	ยายอิม	กึ่งแก้ว
46.	นางแดง	บุญรัตน์
47.	นางกรองแก้ว	ลาปะ
48.	นายหมี	แวนแก้ว
49.	นางดวงนาค	ผิวอ่อน
50.	นางเพ็ญศรี	เซ่งอิน

จากกิจกรรมสำรวจป่าจาก ทีมวิจัยได้พบกับต้นไม้ใหญ่ที่มีลำต้นใหญ่ที่สุดในป่าชายเลน มีอายุประมาณหนึ่งพันปี ซึ่งเป็นไม้ปาดที่หัวหน้าโครงการได้ทำการบวชต้นไม้ไว้ นอกจากนี้ยังมีไม้ชนิดอื่นๆ เช่น ต้นลำพู โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก ต้นจาก ประทะเล ตะบูนขาว เถากระเพาะปลา และเหงือกปลาหมอ เป็นพันธุ์ไม้ที่ให้สารพัดประโยชน์แก่ชาวบ้าน นอกจากนี้ยังพบหอยที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าจากเกาะกลางบางกึ่ง 3 ชนิด ได้แก่ หอยจู้บแจง หอยน้ำพริกและหอยกัน เป็นหอยประจำถิ่นและเป็นอาหารที่หล่อเลี้ยงสมาชิกบ้านบางลำพูมาตั้งแต่อดีตและสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านบางลำพู ยังพบสัตว์น้ำ เช่น ปูดำ ปูเปรี้ยวและปลาตีน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน จากที่ได้สำรวจป่าจากพบว่า ปัจจุบันต้นจากมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประมาณ 130 ไร่ ในพื้นที่เกาะกลางบางกึ่ง โดยที่หัวหน้าโครงการได้นำชาวบ้านที่ให้ความร่วมมือได้ลงไปทำการปลูกจากทดแทนเป็นการเพิ่มจำนวนต้นจากให้มีมากขึ้น เพื่อที่จะทำให้ชาวบ้านได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์และเกิดความคุ้มค่าสูงสุด

ในชุมชนต่อไป นอกจากนี้ทีมวิจัยได้ร่วมกันกำจัดวัชพืชที่ปกคลุมต้นจาก ในพื้นที่ป่าจากอีกด้วย เป็นการลงแรง ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมด้วย ช่วยกัน พื้นที่ป่าจากเกาะกลางบางกุ้ง พบว่ามีป่าจากมีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและมี จากเพิ่มขึ้นมากมายจากการที่ชาวบ้านได้ร่วมมือกันปลูกต้นจากเพื่อทดแทนปลูกเสริมกับต้นจากที่เสียหายไป นอกจากนี้จะมีจากเพิ่มจำนวนมากขึ้นแล้วทีมวิจัยยังพบกับต้นไม้ที่ใหญ่ที่สุดในป่าชายเลนและมี อายุมากประมาณ 1,000 ปี นั่นคือ ไม้ปาด และยังมีพันธุ์ไม้ชนิดอื่นๆอีกมากมาย อีกทั้งยังสำรวจพบกับหอยจับแฉะ หอยคันและหอยน้ำพริก ซึ่งเป็นอาหารที่เลี้ยงผู้คนมาตลอดและทำรายได้ให้กับชาวบ้านได้ในส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ยังพบ จำพวกปูและปลา เป็นต้น สิ่งที่ทีมวิจัยได้ลงไปสำรวจพื้นที่ป่าจากนั้น ทีมวิจัยพบว่าทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น เช่น หอย ปู ปลาและป่าโกงกางรวมถึงป่าจากด้วย

จากคำบอกเล่าของ นางปราณี กิ่งแก้ว ได้อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านแห่งนี้มาพอสมควร ได้ยึดอาชีพเย็บจากเป็นอาชีพหลักและเย็บจากขายเป็นประจำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หารายได้เลี้ยงครอบครัว ด้วยการเย็บจากขายวันต่อวัน บางวันก็ขายจากได้บ้างไม่ได้บ้างแล้วแต่โอกาส ถึงแม้จะมีรายได้ที่น้อยนิดจากการประกอบอาชีพ แต่ก็เป็อาชีพที่สุจริต ในส่วนของการหาใบจากมาเย็บเป็นดั้นนั้น นางปราณี กิ่งแก้ว บอกว่า ต้องเช่าที่ของคนที่มีสวนจากเป็นของตนเอง เพราะตนเองไม่มีสวนจาก เป็นของตนเอง เลยต้องเช่าเขาในการทำมาหากิน การเช่าสวนจากนั้นเป็นรายปี ปีละเท่าไรนั้นก็แล้วแต่ทำสัญญาการเช่าซื้อ โดยดูว่าแปลงที่เช่านั้นเป็นแปลงเล็กหรือแปลงใหญ่ เขาเพื่อที่จะได้ประกอบอาชีพอย่างสะดวกและหารายได้เพิ่มในครัวเรือนและปัจจุบันก็ยังยึดอาชีพเย็บจาก ส่วนนางกรองแก้ว ลาปะ เล่าให้ฟังว่า ได้ยึดอาชีพเสริมนั่นคือ เย็บจากจ้างเป็นดับๆละ 1 บาท เป็นประจำ โดยที่ผู้เช่าสวนจาก ได้ตัดใบจากมาแล้วนำมาให้เย็บเป็นดับจากด้วยไม้ไผ่ราชวัง เย็บได้ประมาณวันละ 70 -100 ดับ ก็มีรายได้ในแต่ละวันเพียงน้อยนิดแต่ก็พอเลี้ยงครอบครัวได้ แต่บางคนที่ยึดจากจ้างก็ได้นวันหนึ่งประมาณ 100 กว่าดับและยังมีอีกหลายคนที่ได้มีอาชีพเย็บจากจ้างเป็นประจำ และนายหมี แวนแก้ว อายุ 73 ปี ได้เล่าและพูดคุย เรื่องผลประโยชน์ป่าจาก หลากหลายคือ ได้ทำน้ำตาลจากและทำน้ำส้มจากมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันก็ยังทำน้ำตาลจากอยู่และได้บอกถึงวิธีการทำน้ำตาลจาก และผลประโยชน์ของการใช้

คุณค่าและความสำคัญของป่าจากที่มีต่อชุมชน โดย...นางสาวฤดี สุขสวัสดิ์

บ้านบางลำพูอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเกาะเปอร์ ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 1,500 เมตร ทิศเหนือติดหมู่ที่ 4 บ้านฝายท่า ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ 5 บ้านคลองทราย ทิศตะวันออก ติดต่อกับหมู่ที่ 2 บ้านห้วยเสียดจาก ทิศตะวันตก ติดกับคลองกะเปอร์ พื้นที่ส่วนใหญ่ของป่าชายเลนมีคลองกะเปอร์หนึ่งสาย มีชาวบ้านทั้งสิ้น 200 กว่าครัวเรือน ที่ได้ชื่อว่าบ้านบางลำพู เป็นเพราะในพื้นที่มีต้นลำพูมากตามคลอง จึงได้ตั้งชื่อนี้ว่า บ้านบางลำพู สมัยก่อนชาวบ้านมีการทำสวน ทำไร่ ทำนา ตัดหวาย สานแข่ง เย็บจาก น้ำตาลจาก ลอกใบ มีจากมาก ชาวบ้านได้ยึดอาชีพการเย็บจากขาย

สำหรับต้นจากในบ้านบางลำพูเป็นพืชสารพัดประโยชน์ ชาวบ้านรู้จักต้นจากและรู้จักการใช้ประโยชน์จากต้นจากมาตั้งแต่บรรพบุรุษมาช้านานจนถึงยุคปัจจุบัน หลายๆ ส่วนของต้นจากล้วนมีคุณค่าทั้งสิ้นตั้งแต่โคนจนถึงยอดจาก เป็นพืชที่ให้ประโยชน์มากที่สุด อย่างเช่น ใบอ่อนของจาก ใช้ทำเป็นทึ่มวนบุหรี่คู่และใบจากที่ค่อนข้างแก่นำมาใช้ห่อขนมแล้วนำมาปิ้ง เรียกว่า “ขนมจาก” เป็นขนมโบราณที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับประทานกันทั่วไป ส่วนใบแก่นำมาทำตับจากมุงหลังคาบ้านและทำฝาผนังและมีความทนทานนานประมาณ 3-4 ปี หลังจากจากตัดจากจะมีความสวยงามและกลมกลืนกับธรรมชาติเป็นอย่างดีและเย็นสบายดีในหน้าร้อนและงวงตาลเมื่อปาดแล้วจะได้น้ำตาลจากที่สามารถนำมาทำน้ำตาลได้เหมือนกับน้ำตาลจากต้นตาลและต้นมะพร้าวหรือใช้ทำเหล้าจาก และทำน้ำส้มจากได้ด้วยเมล็ดใช้กินสดได้รสชาติเหมือนลูกตาล และนำมาทำลูกชิดหรือลูกจากที่รู้จักกันดีซึ่งจะเห็นได้ว่าต้นจากมีประโยชน์มากมายสารพัดต่อชุมชน

ในส่วนของการใช้ประโยชน์จากป่าจากในอดีตนั้น ทำให้ทราบว่า ต้นจากมีประโยชน์มากมายสารพัดประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลผลิตจากเมล็ดและใบ อดีตการตัดใบจากได้ก็ต่อเมื่อจากมีอายุได้ประมาณ 4 ปีขึ้นไปแล้วถึงจะตัดได้ หลังจากตัดใบจากก้านแก่ครั้งแรกแล้วจะเหลือก้านอ่อนไว้อย่างน้อย 2-3 ก้าน เพื่อให้จากมีการเจริญเติบโตและสามารถตัดในครั้งต่อไป ซึ่งก้านอ่อนนี้ที่เหลือไว้ 2-3 ก้านนั้นสามารถกลับมาตัดใบได้อีกภายใน 3 เดือน ดังนั้นชุมชนบางลำพูในอดีตจึงมีการดูแลและเก็บรักษาต้นจากไว้อย่างดี เวลาตัดใบจะมีการถากถางวัชพืชในบริเวณที่มีต้นจากขึ้น เพื่อให้สะดวกต่อการเข้าไปเก็บเกี่ยวใบจาก ชาวบ้านจะมีการจัดการการเก็บเกี่ยวจากเป็นต้นว่ามีข้อกำหนดที่รู้จักกันดีภายในชุมชนในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ดังนั้นวิธีการนี้จึงมั่นใจได้ว่าต้นจากจะมีการฟื้นตัวได้ดีกว่า การถากถางบริเวณต้นจากให้โล่งนอกจากสะดวกต่อการเข้าไปตัดแล้ว ยังส่งผลให้ต้นจากมีโอกาสขยายพันธุ์เองได้ง่ายตามธรรมชาติทั้งจากการแตกกอและจากงอกของเมล็ด เพราะจากจะชอบขึ้นในพื้นที่ที่โล่งและมีแสงแดดส่องถึง ดังนั้นภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านี้สามารถนำมาผสมผสานในการจัดการและอนุรักษ์ต้นจากได้เป็นอย่างดี ในอดีตนั้นป่าจากนั้นไม่ค่าและไม่มีคนเข้าไปจับจองพื้นที่จากเป็นของตัวเอง ทุกคนช่วยกันดูแลรักษาคิดเป็นของส่วนรวม เพราะในอดีตต้นจากเป็นได้แค่ อาหารและวัสดุที่นำมาสร้างเป็นที่อยู่อาศัยเท่านั้น เพราะต้นจากมีมากมายเหลือล้นกับการใช้สอยที่เป็นประโยชน์ อีกทั้งยังมีป่าชายเลนที่ความอุดมสมบูรณ์เพียบพร้อมด้วยทรัพยากรที่หลากหลายชนิดที่หล่อเลี้ยงผู้คนในอดีต

อาจกล่าวได้ว่าคุณค่า มูลค่า ของป่าจาก จาก เป็นต้นไม้ตระกูลปาล์มเช่นเดียวกับมะพร้าว จะอยู่รวมกันเป็นกอหลายๆ กอหนาแน่นมาก ชอบพื้นที่ค่อนข้าง และหรืออยู่ริมน้ำกร่อยหรือน้ำที่มีลักษณะกึ่งจืด กึ่งเค็ม จึงเรียกบริเวณที่มีต้นจากอยู่หนาแน่นว่า ป่าจาก เราสามารถทำน้ำตาล จากต้นจากได้เช่นเดียวกับทำน้ำตาลจากมะพร้าว โดย การใช้มีดปาดงวง (ช่อดอกที่ยังอ่อนอยู่) แล้วเอากะบอก ร่อนน้ำตาลมาเคี่ยวเป็นน้ำตาลได้ แต่ปัจจุบัน ไม่นิยมทำมักเก็บใบ และผลมาจำหน่ายมากกว่า

ในส่วนของคุณค่าป่าจากนั้น ป่าจากมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก นอกจากจะมีประโยชน์สารพัดหลากหลายแล้ว ยังมีคุณค่าต่อชาวบ้านชุมชนบางลำพูอย่างล้นหลาม โดยที่ชาวบ้านได้หันมาซื้ออาชีพเย็บจาก ลอกใบจาก ในการเลี้ยงดูครอบครัวให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกิน และหากต้องทำงานรับจ้างต้องออกไปทำงานรับจ้างต่างถิ่น เป็นเหตุผลหนึ่งที่ชาวบ้านบางลำพู หันมาซื้ออาชีพเย็บจาก ลอกใบจากกันมากขึ้น แม้จะมีรายเลี้ยงครอบครัวไม่มากมาย แต่อาชีพนี้ก็เส้นทางเลือก ทางรอดให้กับคนบางลำพูได้ โดยที่ชาวบ้านมีอาชีพเสริมและมีรายได้จากการเย็บจากกันและป่าจากยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนได้อีกด้วย ที่ว่านั่นก็คือ ชาวบ้านได้รู้จักการนำต้นจากมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า เช่น ใบแก่ชาวบ้านสามารถนำมาเย็บเป็นตับจากแล้วใช้มุงหลังคา และนำมาห่อขนม ใบอ่อน ก็นำมาลวกเยื่อออกแล้วตากแดด ทำเป็นใบยาสูบแทนบุหรี่ และงวงจาก ทำเป็นน้ำตาลจากเป็นต้น จะเห็นได้ว่าชาวบ้านเกิดการเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากต้นจากทุกส่วนด้วยตัวเอง นอกจากนี้ป่าจาก เป็นเสมือนกำแพงขวางกั้นจากมรสุมหรือภัยพิบัติต่างๆได้และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำเป็นแหล่งอาหารของผู้คน หากมีป่าที่สมบูรณ์ก็จะทำให้สัตว์น้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้น วิถีชีวิตของคนก็ดีขึ้น และส่งผลให้การประกอบอาชีพประมง สามารถจับสัตว์น้ำได้ เพื่อนำไปจำหน่าย รายได้เพิ่มขึ้นเพียงพอต่อการครองชีพของคนในชุมชน

ดังนั้นป่าจากมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้นจากได้กลายเป็นพืชสำคัญทางเศรษฐกิจของชุมชนบางลำพู สร้างมูลค่าให้กับสมาชิกชุมชนบ้านบางลำพูนับไม่น้อยทีเดียว โดยที่ชาวบ้านมีอาชีพหลักจากการเย็บจากขายในแต่ละเดือน ได้ประมาณ 5,000 บาท ต่อครอบครัว ซึ่งการขายจากที่เย็บเป็นตับแล้ว ปัจจุบันราคาขายอยู่ที่ประมาณ ตับละ 4 บาท อดีตราคาขายอยู่ที่ 1.20 บาท และเย็บจากจ้าง ในแต่ละวันประมาณ 100 – 200 บาท ต่อคน ในการรับจ้างเย็บจาก ตับละ 1 บาทเท่านั้น นอกจากจะเย็บจากมุงหลังคาขายแล้ว ส่วนอื่นๆของต้นจากยังสามารถผลิตเป็นสินค้าจำหน่าย เช่น ใบยาสูบ ขายพับละ 5 บาท การทำน้ำตาลจากขาย กิโลกรัมละ 30 บาท น้ำหวานจาก ขายขวดละ 20 บาท

ป่าจาก นอกจากจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชุมชนแล้ว ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศ พื้นที่ป่าจากนั้นนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน้ำกร่อย ซึ่งต้นจากไม่ได้เป็นพืชชนิดเดียวที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ป่าจาก แต่ยังมีพันธุ์ไม้อีกหลากหลายชนิด รวมถึงสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพิงป่าจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร และเพาะพันธุ์อีกด้วย รวมถึงการเป็นแนวป้องกันการกัดเซาะและพังทลายของตลิ่งได้อย่างดีอีกด้วย

อย่างไรก็ตามทรัพยากรป่าชายเลนบ้านบางลำพูมีมากกว่าของบ้านซีมี ดังเดิมบ้านบางลำพูป่าจากเป็นทรัพยากรที่ใหญ่ที่สุดใน อ.กะเปอร์ ดังตำนานที่ว่า “*พาสาว เทียวคลองลำพู แลหึ่งห้อย*” เป็นตำนานของบางลำพูบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนในอดีต มีการพาสาวไปเที่ยวคลองลำพูแลหึ่งห้อยนั้น คือ ในป่าชายเลนจะมีต้นลำพูขึ้นมากมายและเป็นที่อยู่อาศัยของหึ่งห้อย การที่ชาวบ้านบางลำพู

รู้จักการใช้ทรัพยากรต้นจากได้อย่างคุ้มค่าที่สุดทำให้มีต้นจากคงเหลือมาได้จนถึงทุกวันนี้ มองว่าเมื่อประชากรในชุมชนเพิ่ม จึงทำให้ทรัพยากรต่างๆรวมทั้งต้นจากก็เริ่มลดลงเช่นกัน

ชุมชนบ้านบางลำพู มีการร่วมตัวของสมาชิกในชุมชนกันมาก แต่ทรัพยากรของจากนั้นน้อย และได้มีการปลูกจากเพิ่มและให้ชาวบ้านได้รู้จักการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด ส่วนหนึ่งมันเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศของสัตว์น้ำ เมื่อมีป่าที่สมบูรณ์ จะกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เป็นที่เพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำน้อยใหญ่ทั้งหลายและสามารถป้องกันภัยจากธรรมชาติได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างกระบวนการ เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในค้นหารูปแบบการจัดการป่าจากที่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพู ร่วมกันในการจัดการพื้นที่ป่าจากที่สอดคล้องกับวิถีการผลิตของคนบางลำพูในระยะยาว

ประโยชน์และความสำคัญของป่าจาก โดย...นางสาวฐาปณี สุทธิสน

ป่าจากในพื้นที่อ่าวกะเปอร์ นอกจากจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชุมชนยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศพื้นที่ป่าจากเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน้ำกร่อย สามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินเลนที่ค่อนข้างแข็งและเหนียว ทนต่อความเค็มของดิน น้ำและแสงแดดได้ดี ซึ่งต้นจากไม่ได้เป็นพืชชนิดเดียวที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน แต่ยังมีพันธุ์ไม้อื่นๆอีกหลายชนิดรวมทั้งสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพากัน ต้นจากมีลำต้นอยู่ในดินเป็นกลุ่มเป็นกอเรียกว่าหินจาก มีใบแทงขึ้นมาเป็นกอ ยอดอ่อนจะแหลม พอเริ่มแต่มีใบอ่อนเรียงคล้ายขนเป็ด ดอกมีสีเหลืองสด ช่อดอกเรียกว่านกจาก มีผลสีน้ำตาลเข้มเบียดรวมกันเป็นกระจุก เรียกว่าทะลายหรือโม่จาก การขยายพันธุ์จะใช้เมล็ดเท่านั้น ถ้าแยกหน่อนำไปปลูก อัตราการรอดร้อยละ 50 เมื่อผลแก่จัดจะหลุดร่วงจากทะลายแล้วนำไปปลูกหรือนำไปเพาะชำใส่ถุงประมาณ 4-5 เดือนสามารถนำลงปลูกในแปลงได้ต้นจากพออายุได้ 6-7 ปี สามารถออกลูกและปาดตาลได้ ใบนำมาเย็บทำเป็นหลังคาบ้านได้ ผลผลิตพออายุครบ 6-7 ปี สามารถใช้ได้หมดทุกส่วน ป่าจากในพื้นที่อ่าวกะเปอร์ขึ้นกระจายตามริมสองฝั่งของลำคลองที่น้ำทะเลขึ้นถึง ในพื้นที่ที่กะเปอร์มีต้นจากขึ้นอยู่และใช้ประโยชน์อยู่ไม่น้อยกว่า 8,500 - 3,000 ไร่ที่มีเอกสารสิทธิ์ประมาณ 20 ไร่ นอกจากนั้นล้วนแล้วเป็นพื้นที่ป่าชายเลน แต่อย่างไรก็ตามชุมชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนและชุมชนบ้านซิมก็มีการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนมีการดูแล ปลูกป่าชายเลนอย่างต่อเนื่องประจำทุกวันสำคัญและทุกปี

ต้นจาก เป็นพืชที่สามารถนำทุกส่วนของลำต้นมาใช้ประโยชน์จัดเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชนที่มีความสำคัญ เรานำมาใช้ประโยชน์โดยอาศัยภูมิปัญญาของชาวบ้านลุ่มน้ำอ่าวกะเปอร์ได้สืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะการใช้ประโยชน์ที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. ยอดจากอ่อน ลอกแล้วนำไปตากแดดให้แห้งแล้วนำมาดัดทำเป็นใบจากม้วนกับยาเส้น ม้วนยาสูบเป็นบุหรี่ป้านของคนไทยที่สูบกินมาอย่างช้านานหรือนำมาห่อเป็นขนมต้ม ซึ่งทำจากข้าวเหนียว น้ำกะทิ และน้ำตาล หรือนำมาทำเป็นภาชนะดักน้ำเรียกว่า หมาน้ำ ส่วนก้านของใบอ่อนใช้ทำเป็น

เชือกมุงหลังคาเรียกว่าตอกบิด หรือจะนำมาสานทำเป็นที่รองกันหม้อข้าว หม้อแกงในครัวเรือนได้ ทำเป็นไม้กวาดก็ได้ ทำเป็นที่ตีแมลงวัน ไม้จิ้มฟัน

2.ใบแก่ นำมาทำหมวกกันแดดกันฝนรูปทรงคล้ายหมวกของชาวเวียดนามเรียกว่าหมวกเปี้ยวหรือนำมาเย็บเป็นตับจากใช้มุงหลังคาบ้าน ทำเป็นฝาบ้าน นำมาทำขนมจากหรือทำฟาสีครอบกับข้าว ทำเป็นที่รองน้ำชาคบ้าน ต้นจากทำรายได้ดีมากให้กับชุมชนอ่าวกะเปอร์

3.ช่อดอก เรียกว่านกจากมีลักษณะเป็นวงที่เป็นดอก ยังไม่เป็นผล จากสามารถปาดวงเรียกว่า งวงตาล เพื่อนำน้ำหวานไปทำน้ำตาลจาก ซึ่งเรียกการทำน้ำตาลจาก จากช่อดอก นอกจากนั้น ช่อดอกที่เรียกว่านกจาก ยังสามารถนำมาแกงเผ็ด แกงนกจากหรือนำมาทำผักเหนาะก็ได้

4.น้ำหวานจากซึ่งได้จากก้านทะลายหรือช่อดอก นำมาเคี่ยวทำเป็นน้ำตาลเหลว น้ำตาลปี้ไปทำน้ำหวานเมา ทำน้ำส้มจาก หรือ เคี้ยวแล้วกลั่นเป็นเหล้าเถื่อนหรือเหล้าพื้นบ้าน

5.ลูกจาก ลูกจากอ่อนนำมาทำเป็นผักเหนาะ รับประทานกับน้ำพริกหรือแกงเผ็ดเช่น แกงพุงปลา แกงคั่ว ส่วนหัวของลูกจากอ่อนๆนำมาดองกินกับขมจีน ส่วนลูกจากขนาดขามกิน(กำลังกิน) ผ่ากินเนื้อในได้ดิบๆ รสหอมหวานและสามารถนำมาเชื่อมเป็นขนมหวานได้เหมือนกับลูกตาล นอกจากนี้ลูกจากที่สุกจัดหรือแก่จัดสามารถนำมาเพาะชำขยายพันธุ์ได้ แล้วส่วนลูกข้างที่แห้งๆนำไปทำเป็นเชื้อเพลิงได้ใช้ได้เป็นอย่างดี

6.ทางจากหรือพอนจาก นำมาผ่าซีกทำเป็นไม้ดับจากได้ นำมาประดิษฐ์เป็นรูปเรือ รูปสัตว์ รูปแมลงต่างๆ ทางจากนำมาตากแดดให้แห้งแล้วนำมาทำเป็นเชื้อเพลิงในการ เคี่ยวน้ำตาล ย่างปลา หุงข้าว ทำกับข้าวได้ ส่วนพอนจากนำมาดให้ละเอียด แล้วนำมาผสมทำปุ๋ยหมักและผสมคลุกเคล้ากับดินใช้เพาะชำต้นไม้ ตอนกิ่งไม้ได้เป็นอย่างดี ทำให้ประหยัดต้นทุน นอกจากนี้ป่าจากยังเต็มไปด้วยพืชพรรณ ธรรมชาติและสัตว์บก สัตว์น้ำที่หลากหลาย นำไปใช้ประโยชน์ทั้งเป็นอาหาร เป็นไม้ใช้สอยและเป็นสมุนไพรรักษาโรคต่างๆได้เป็นอย่างดี

พันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์น้ำในป่าชายเลน โดย....นางเพียง สุดตะองค์

พันธุ์ไม้ในป่าชายเลน	ลักษณะของต้น	การใช้ประโยชน์
ต้นลำพู	เป็นไม้ยืนต้น ขึ้นอยู่ชายเลนที่น้ำท่วมถึง มีรากอกขึ้นเหนือพื้นดิน ทรงพุ่ม กิ่งก้านห้อยย้อยลง ใบเดี่ยว รูปมนไข่ ปลายแหลม โคนใบสอบขอบเรียบ เนื้อหนาสีเขียวเป็นมัน ท้องใบสีอ่อน ดอกออกเป็นช่อติดกันสลับใบและปลายกิ่ง กลีบรองดอกสีเขียวอ่อน กลีบดอกขาวลายสีม่วงแดงเข้ม ปลายแยกแหลมเป็น 6 กลีบ บาง ร่วงง่าย เกสรผู้เส้นขาวจำนวนมาก ผล กลมเป็นสีเขียวคล้ายลูกจันทร์ ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด	ไม้ลำพู ต้น ราก ใช้ทำจากขวด ภาชนะปิดฝาโอง โห ที่ มีคุณค่ามากมาก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นวัสดุอื่นแทน จึงทำให้ต้นลำพูหมดค่าขาดการดูแลขยายพันธุ์ ต้นลำพูยังป้องกันพื้นตลิ่ง กันน้ำเซาะได้ดี และดูดซึมน้ำเสียเป็นน้ำดีด้วย
โกงกางใบเล็ก	ไม้ต้นขนาดใหญ่ มีรากเสริมออกมาเหนือโคนต้น รากค้ำยันลำต้นแตกแขนงระเกะระกะไม่เป็นระเบียบ ใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก ใบคู่ล่างๆ จะร่วงไปเหลือแต่คู่ใบ 2-4 คู่ เป็นกลุ่มที่ปลายกิ่ง รูปรี แผ่นใบหนา หูใบแคบ ปลายแหลม ยาวประกบกันเป็นคู่ระหว่างคู่ใบ ช่อดอกสั้นมาก ออกตามง่ามใบที่ใบร่วงไปแล้ว ดอกตูมรูปไข่ ใบประดับที่ฐานดอกติดกันคล้ายรูปถ้วย กลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ ร่วงง่าย ผลคล้ายรูปไข่กลับ สีน้ำตาลคล้ำ ผิวค่อนข้างขรุขระ ลำต้นใต้ใบเลี้ยงรูปทรงกระบอก เรียวโค้งเล็กน้อย มีขนาดโตขึ้นที่ส่วนปลาย ผิวเป็นมัน สีเขียวหรือเขียวอมม่วง ค่อนข้างเรียบหรือมีปุ่มขรุขระกระจาย	ใช้ทำเสาและหลักในที่น้ำทะเลขึ้นถึง มีความทนทาน ใช้ทำกลอนหลังคาจาก รอดตง ออกไก่อของบ้านตามชายทะเล ใช้ทำถ่าน เปลือกให้น้ำฝาด ให้สีน้ำตาล ใช้ย้อมผ้า แห อวน หนั่ง ฯลฯ น้ำจากเปลือกใช้ชะล้างแผล ห้ามเลือด กินแก้ท้องร่วง แก้บิด
โกงกางใบใหญ่	ไม้ต้นขนาดใหญ่ มีรากเสริมออกมาเหนือโคนต้น รากค้ำยันแตกแขนงระเกะระกะ เรือนยอดรูปกรวยคว่ำแคบๆ ใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก ใบคู่ล่างๆ จะหลุดร่วงไปเหลือกลุ่มใบที่ปลายกิ่ง ใบรูปรีถึงรีกว้าง มีดิ่งแหลมเล็ก แข็ง สีดำ ที่ปลายใบแผ่นใบหนา มีจุดเล็กๆ สีดำกระจายกระจายทั่วไป ทางด้านล่าง ช่อดอกออกตามง่ามใบที่ใบติดอยู่	ใช้ทำเสาและหลักในที่น้ำทะเลขึ้นถึง มีความทนทาน ใช้ทำกลอนหลังคาจาก รอดตง ออกไก่อของบ้านตามชายทะเล ใช้ทำถ่าน เปลือกให้น้ำฝาด ให้สีน้ำตาล ใช้ย้อมผ้า แห อวน หนั่ง ฯลฯ

พันธุ์ไม้ในป่าชายเลน	ลักษณะของต้น	การใช้ประโยชน์
	หรือร่วงไป ดอกตูมรูปไข่ มีใบประดับรองรับที่ฐานดอก กลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ ร่วงง่าย ผลคล้ายรูปไข่ปลายคอดสีน้ำตาลอมเขียว ลำต้นใต้ใบเลี้ยงรูปทรงกระบอก เรียว ก่อนข้างตรงปลายเรียวแหลมยาว ผิวเป็นมัน สีเขียว มีตุ่มขรุขระทั่วไป	น้ำจากเปลือกใช้ชะล้างแผล ห้ามเลือด กินแก้ท้องร่วง แก้บิด
ต้นจาก	มีลำต้นอยู่ใต้ดินเป็นกลุ่ม ใบสีเขียวชุ่มชุ่มแสงขึ้นมาเป็นกอเรียกว่า ทางจาก ลักษณะใบสีเขียวเรียงรายแทงสลับเรียงรายคล้ายกับทางมะพร้าว ดอกมีสีเหลืองสด ช่อดอกงอกเป็นวง วงทะลวงออกมาระหว่างกาบใบที่อยู่ใต้ดิน ผลมีสีน้ำตาลเข้ม เบียดรวมกันเป็นกระจุกเรียกว่า ทลายจาก	6. ใบแก่ นำมาทำเป็นดับจากมุงหลังคาบ้าน นำใบมาห่อขนม ที่เรียกว่า “ขนมจาก” แมงบากันฝน 7. ใบอ่อน นำมาดอกเยื่อออก ทำเป็นม้วนยาสูบ 8. ผลทำเป็นขนมหวาน 9. วง ทำน้ำตาลจากน้ำส้มจาก 10. โมงจาก ใช้ทำเป็นอาหารแกงพริก 11. ใช้เป็นไม้ประดับสวยงาม
ปรังเทเล	ลำต้นเป็นเหง้าอยู่ใต้ดิน ชูส่วนใบขึ้นเป็นกอ ที่ผิวของเหง้าเป็นเกล็ดสีน้ำตาลคล้ำ ใบเป็นก้านใบใหญ่และยาวสีน้ำตาลเข้มถึงดำ สีของใบอ่อนเป็นสีแดงอมม่วง เมื่อแก่เป็นสีเขียว ผิวใบเป็นมัน ใบค่อนข้างแข็ง ขอบใบเรียบท้องใบเป็นสีเขียวนวล	
ตะบูนขาว	เป็นพันธุ์ไม้ยืนต้น ลักษณะโคนต้นมีรากแผ่ออกเป็นพูพอนขนาดใหญ่ ผลมีขนาดและรูปร่างคล้ายมะตูม ลักษณะใบเรียวเล็กมีจำนวนมาก	

พันธุ์ไม้ในป่าชายเลน	ลักษณะของต้น	การใช้ประโยชน์
เถากระเพาะปลา	เป็นไม้เลื้อยชอบขึ้นในป่าชายเลนและขึ้นได้ทุกสภาพของดินเลนตามชายฝั่งป่าชายเลน ใบหนาเป็นขน มีลักษณะคล้ายมีจี๋ฝังไปจนใบ อดออกเป็นสี	ใบอ่อนบดหรือเคี้ยวให้ละเอียด พอกแผลสด ห้ามเลือดและป้องกันเชื้อโรค เปลือกลำต้นต้มกับน้ำดื่ม
	ชมพู่อมขาว มีกลิ่นเหม็น เมื่อเคี้ยวใบจะมียางไหลออกมา ผลมีรูปร่างเหมือนกระเพาะปลาและมักออกเป็นคู่	ห้ามโลหิต แก้อาเจียนเป็นโลหิต สมานแผล แก้ท้องร่วง แก้บิด แก้คลื่นเหียนอาเจียน แก้บิดเรื้อรัง บำบัดเบาหวาน แก้แผลฟกช้ำ บวม น้ำเหลืองเสีย หรือดำพอกห้ามเลือด และบาดแผลสด หรือเผาใส่แผลสด รากอ่อนกินเป็นยาบำรุงกำลัง ผลอ่อนเคี้ยวพ่นใส่แผล แก้พิษปลาฉกทะเล ปลากระเบนทะเล
เหงือกปลาหมอ	เป็นไม้พุ่ม ลำต้นและใบมีหนาม ใบหนามแข็งมีขอบเว้าและมีหนามแหลม ใบออกเป็นคู่ตรงข้ามกัน ดอกออกเป็นช่อตามยอด กลีบดอกสีขาวอมม่วง ผลเป็นฝักสีน้ำตาล ชอบขึ้นตามชายน้ำริมฝั่งคลองบริเวณปากแม่น้ำ	ต้นทั้งสดและแห้งแก้แผลพุพอง น้ำเหลืองเสีย เป็นฝอยๆ ใบ เป็นยาประคบ แก้ไขข้ออักเสบ แก้ปวดต่างๆ รักษาโรคผิวหนัง ขับน้ำเหลืองเสีย ราก ขับเสมหะ บำรุงประสาท แก้ไอ แก้หืด รักษาโรคกระดูกขาว เมล็ด ปิดพอกฝี ดมดมแก้ไอ ขับพยาธิ ขับน้ำเหลืองเสีย

ตารางสัตว์น้ำในป่าชายเลน

สัตว์น้ำในป่าชายเลน	ลักษณะ	การใช้ประโยชน์
หอยจู้บแจง	เปลือกแข็งรูปกรวยทรงสูง เปลือกสีดำ ผิวขรุขระ บิดวนเป็นเกลียว เนื้อหอยสีแดงอมส้ม	นำมาประกอบเป็นอาหาร
หอยน้ำพริก	หอยชนิดนี้จัดว่าเป็นหอยที่มีขนาดเล็ก รูปทรงคล้ายกรวยทรงกลม เปลือกบาง ปลายแหลม บริเวณขอบปากของเปลือกตรงฝาปิดมีขนาดกว้าง	- เปลือกทำเป็นเครื่องประดับ - ทำเป็นอาหาร
หอยคัน	เป็นหอยกาบคู่ ขั้วเปลือกอยู่ด้านบน เมื่อยังเล็กอยู่ขั้วเปลือกค่อนข้างแหลม เปลือกด้านหน้าและด้านท้ายกลมมน สีน้ำตาลอมเขียว เมื่อมีอายุมากขึ้นสีเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเข้มหรือดำ ขั้วเปลือกค่อนข้างกลมมน ทำให้ตัวหอยมีลักษณะเกือบกลม บริเวณขั้วเปลือกสีกร่อน จนเห็นเปลือก ชั้นกลางเป็นสีขาว เปลือกไม่เรียบ มีเส้นบาง ๆ โค้งเป็นวงในแนวนานไปกับขอบเปลือกตั้งแต่ขั้วลงมาจนถึงขอบล่าง ด้านท้ายของเปลือกมีร่องตื้น ๆ พาดจากขั้วเปลือกเป็นแนวลงมาถึงขอบเปลือก เปลือกชั้นในสุดสีขาว หอยคันเป็นหอยที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่	เนื้อหอยคันนำมาปรุงอาหารได้หลายอย่าง เช่น ผัดใบกะเพรา ยำ ต้มยำ แกงเผ็ด แกงส้ม เป็นต้น
ปลาตีน	หัวมีขนาดโต มีตาหนึ่งคู่ตั้งอยู่ส่วนบนสุดของหัว โปนออกมาเห็นได้ชัดสามารถเคลื่อนที่บนบกได้ โดยใช้ครีบอกที่แข็งแรงไถลตัวไปตามพื้นเลนและสามารถกระโดดได้ด้วยทำให้ดูแปลกพิวเหมือนสัตว์เลื้อยคลานหรือสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำมากกว่าปลา	

สัตว์น้ำในป่าชายเลน	ลักษณะ	การใช้ประโยชน์
ปูดำ	ปูดำมีกระดอง ที่พื้นผิวเรียบ ลักษณะกลมรีเป็นรูปไข่ กระดองทั้ง 2 ข้างมี 9 คู่ ระหว่างนัยน์ตามีหนาม 4 อัน ก้ามมี 2 ข้างขนาดใหญ่เคียงกันและมีหนามแหลม ขามีข้างละ 4 ขา ขาคู่สุดท้ายแบนเป็นใบพาย เปลือกเป็นสีน้ำตาลดำปนแดง เลือดปูทะเลตัวเมียที่มีความสมบูรณ์เพศจะมีไข่เต็มอยู่ในกระดอง ปูดำตัวผู้ก้ามจะโตและจับปั้งมีลักษณะยาวแคบ ปูตัวเมีย มีจับปั้งแบนใหญ่สังเกตเห็นได้ชัดเจน	- นำมาประกอบเป็นอาหาร - นำมาขายสร้างรายได้เสริมอย่างหนึ่ง

บทสรุปงานวิจัยในการดำเนินงานที่ผ่านมาเชิญภาคีเครือข่าย หัวหน้าส่วนราชการประธานและสมาชิกกลุ่มต่างๆมาร่วมประชุมเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นข้อดี ข้อเสีย ในการดำเนินงานวิจัย มีผู้เข้าร่วมเวทีเสวนามีรายชื่อดังต่อไปนี้คือ

- 1.นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกะเปอร์ นายณัฏฐวุฒิ รัชนิพน
- 2.หัวหน้าสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 9 ต.กะเปอร์ นายธนัท หงส์เกียรติ
- 3.กำนันตำบลกะเปอร์ นายจาริก มณีรัตน์
- 4.ประมงอำเภอกะเปอร์
- 5.เกษตรอำเภอกะเปอร์
- 6.ผู้อำนวยการโรงเรียนชนมพัฒนา นายสุวัชร จตุรงค์
- 7.ผู้จัดการโครงการประเทศไทย IUCN นายสมศักดิ์ สุนทรนวกัทร
- 8.ผู้จัดการโครงการสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย นายประดิษฐ์ บุญปลอด
- 9.กลุ่มอนุรักษ์คลองบางปูลู นายประธาน สงคราม
10. กลุ่มอนุรักษ์ภูสุเล นายเชษฐศักดิ์ เกียกขจร
11. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 นายมานพ บุญฮก
- 12.ผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้าน หมู่ 8 นายประดิษฐ์ สมเลข
- 13.ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 นายวรชัย แก้วแสงทอง
14. กลุ่มเลี้ยงเป็ดบ้านนา

1. นายมณี ปานมณี พร้อมทั้งจะสนับสนุนช่วยเหลือและช่วยอนุรักษ์ป่าชายเลนต่อไป
2. คุณสมศักดิ์ ป้าจากชอบขึ้นตามริมคลองน้ำกร่อย ต้นจากมีการเลี้ยงที่จะหมดไป จากเอามาทำน้ำส้ม ตั้งแต่ระนอง – สตูล จะมีป่าจากที่ขึ้นตามชายฝั่ง ต้องยกเลิกการทำน้ำส้ม ซึ่งมีจำนวนต้นจากไม่เพียงพอ สกว. ก็เข้ามาสนับสนุน ต้นจากทำให้เรามีรายได้เสริม พร้อมจะสนับสนุนช่วยเหลือ
3. ประมงอำเภอ การจัดเวทีเยาวชนทั้ง 2 หมู่บ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและแสดงออกของเยาวชน ความสำคัญของชุมชน และคนในชุมชนมีความสามัคคี พร้อมปลูกฝังให้เยาวชนให้เด็กที่เด็กที่ดี และสนับสนุนเยาวชนให้อนุรักษ์ป่าชายเลน การอนุรักษ์พันธุ์ปู ไม่ให้ใช้ลอบ
4. จักรพงษ์ ชูศรี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน การปลูกป่าเพื่ออนุรักษ์ไว้ซึ่งธรรมชาติ
5. เสาด๊ะ หะหรับ การทำงานเป็นไปแค่ไหน ทำความเข้าใจเกี่ยวกับจาก ปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชน ช่วยดูแลรักษาป่าชายเลนให้คงอยู่ต่อไป
6. เยาวชน ดีใจและอนุรักษ์ป่าจากให้สมบูรณ์เพราะป่าชายเลนเปรียบเสมือนโรงฟอกอากาศ
7. บ้านบางหิน มี 3 กลุ่ม เห็นด้วย คัดค้าน ไม่เห็นด้วยไม่ทำ การอนุรักษ์ให้ปลูกจากเสริมเพื่อทดแทน

กิจกรรมที่ 14 ประชุมทีมวิจัยวางแผนการดำเนินงานงวดที่ 2

วันที่ 29 มิถุนายน 2555

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย 10 คน

พี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อชี้แจงแผนการดำเนินงานงวดที่ 2
2. เพื่อชี้แจงรายรับรายจ่ายการเงินโครงการงวดที่ 2

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่การประชุม
2. ติดต่อประสานงานทีมวิจัยกับพี่เลี้ยงทีมวิจัย
3. ชี้แจงรายรับ รายจ่ายการเงินโครงการงวดที่ 2
4. ชี้แจงแผนการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงาน

หัวหน้าโครงการนัดทีมวิจัยเพื่อประชุมวางแผนการดำเนินงานงวด 2 พุฒยถึงกิจกรรมการดำเนินงานงวดที่ 2 ที่ต้องทำมีดังนี้

- 1.ศึกษาดูงาน
- 2.สรุปจากการศึกษาดูงาน
- 3.สรุปจากการดำเนินงานของทีมวิจัย
- 4.ทดลองเพาะต้นกล้า
- 5.ทดลองกันแนวเขตขยายพันธุ์หอยกัน
- 6.ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ความสำคัญของพื้นที่ป่าจาก
- 7.สรุปประเมินผลของการดำเนินงาน

มีการวางแผนการทำงานครั้งที่ 1 คือ การลงพื้นที่สำรวจพื้นที่ป่าจากเกาะกลางบางกุ้ง และกำหนดวันที่ออกแบบเครื่องมือ ลงพื้นที่ป่าจาก 17 กรกฎาคม 2555 และทีมวิจัยได้มีการนัดวันที่จะลงไปเก็บข้อมูลในพื้นที่เรื่องพันธุ์ไม้ พันธุ์พืชสมุนไพร พันธุ์สัตว์น้ำต่างๆ ในบริเวณป่าชายเลน พื้นที่ที่จะทำกิจกรรมทดลองเพาะต้นกล้าจาก และทดลองกันแนวเขตขยายพันธุ์หอยกัน เป็นวันที่ 27 กรกฎาคม 2555 และวันที่ 29 กรกฎาคม 2555 ให้เตรียมอวนทำแนวเขตด้วย

ชี้แจงการเงินโครงการงวดที่ 2

- ดอกเบี้ยงวดที่ 1 39.72 บาท
- เหลือเงินงวดที่ 1 17,379 บาท
- เงินงวดที่ 2 88,640 บาท
- บวกเงินงวดที่ 1 17,379 บาท
- รวม 106,019 บาท
- รวมเงิน รวม 106,019 บาท
- มีเงินคงเหลืออยู่ที่ธนาคาร 17,418.72
- เงินที่ได้รับจริง 88,600.28 บาท
- เงินคงเหลืออยู่ที่โครงการ 17,418.72 บาท
- ค่าใช้จ่ายในเวที 13,932 บาท
- เงินเหลือของโครงการ 3,486.72 บาท
- เงินโอนงวด 2 88,640 บาท
- เงินเหลือจากเวที 3,486.72 บาท

รวม 92,126.72 บาท

สรุปผลการดำเนินงาน

ได้มีผลการดำเนินงานงวดที่ 2 คือกิจกรรมที่ 1 คือ ลงพื้นที่สำรวจป่าจาก 27 กรกฎาคม 2555 และ
ออกแบบกิจกรรมก่อนวันที่ 17 กรกฎาคม 2555

ปัญหาอุปสรรค

1. ไม่ตรงต่อเวลา ทำให้การประชุมล่าช้า

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจะมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่และเวลา

กิจกรรมที่ 15 ประชุมออกแบบเครื่องมือพื้นที่ป่าจาก

วันที่ 17 กรกฎาคม 2555

สถานที่ ศาลาอเนกประสงค์บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย 10 คน

- พี่เลี้ยง 2 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมกันออกแบบสำรวจพื้นที่ป่าจาก

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. กำหนดวัน พื้นที่การประชุม
2. ติดต่อประสานงานทีมวิจัยและพี่เลี้ยง
3. เตรียมวัสดุ อุปกรณ์เครื่องเขียน
4. ร่วมกันออกแบบฟอร์มสำรวจพื้นที่ป่าจาก
5. แบ่งงานการทำงานความรับผิดชอบ

ผลการดำเนินงาน

1. หัวหน้าโครงการนัดทีมวิจัยเพื่อประชุม ออกแบบเครื่องมือพื้นที่ป่าจากวันที่ 17 กรกฎาคม 2555
พร้อมกันที่ศาลาอเนกประสงค์

2. หัวข้อในการสำรวจมีดังนี้

2.1 พรรณไม้ในพื้นที่ป่าจาก

- 2.2 ลักษณะของพรรณไม้ (ลำต้น ใบ ผล ดอก)
- 2.3 พันธุ์สัตว์น้ำ
- 2.4 กั้นแนวเขตพื้นที่เพาะต้นกล้าประมาณ 20*20 เมตร
- 2.5 ทำแปลงเพาะกล้าจาก
- 2.6 แบ่งหน้าที่การรับผิดชอบ

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ได้หัวข้อในการสำรวจพื้นที่ป่าจาก
2. ได้ข้อสรุปในการลงพื้นที่สำรวจในวันที่ 27 กรกฎาคม 2555

กิจกรรมที่ 16 ลงพื้นที่สำรวจพื้นที่ป่าจาก

วันที่ 27 กรกฎาคม 2555

สถานที่ แปลงเพาะต้นกล้าจากเกาะกลางบางกุ้ง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

1. ทีมวิจัย 10 คน
2. พี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน
3. เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 9 กระเปอร์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเรียนรู้พรรณไม้และสัตว์น้ำในป่าชายเลน
2. เพื่อกั้นแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์หอยและแปลงเพาะจาก
3. เพื่อจำจุดพิกัด จีพีเอส
4. หาดันกล้าจาก และพันธุ์หอยกันหาปล่อยในแปลงเพาะ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. กำหนด วัน เวลา การลงพื้นที่
2. ติดต่อประสานงานทีมวิจัย / พี่เลี้ยงและเจ้าหน้าที่พัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 9
3. เตรียมวัสดุ อุปกรณ์
4. เตรียมพาหนะการเดินทางทางเรือ
5. เตรียมแบบฟอร์มการสำรวจ
6. แบ่งบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนร่วมกันรับผิดชอบ

ผลการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยเตรียมอุปกรณ์พร้อมการลงพื้นที่
2. ได้ต้นกล้าประมาณ 200 ต้น
3. ได้หอยประมาณ 300 ตัว
4. ได้ทำแปลงเพาะต้นกล้าและแปลงอนุรักษ์พันธุ์หอยกัน
5. รู้วิธีเฝ้าพื้นที่อนุรักษ์ พรรณไม้และหอยกัน

ทีมวิจัย พี่เลี้ยงนักวิจัย เจ้าหน้าที่ป่าชายเลน ลงสำรวจพื้นที่ป่าเกาะจากบางกุ้งวัดอุประสงค์ เพื่อศึกษาพันธุ์ป่าชายเลน ว่านอกจากพันธุ์จากแล้วยังมีต้นไม้ป่าชายเลน และสัตว์น้ำอะไรบ้าง การทำแนวเขตการดำเนินงานทีมวิจัยได้ทำแปลงเพาะแนวเขตขยายพันธุ์หอยกันและเก็บพันธุ์ต้นกล้าจาก เพื่อที่ได้เพาะพันธุ์ต้นกล้าจาก และเก็บข้อมูลในพื้นที่ เรื่องพันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์น้ำต่างๆ หาหอยกันปล่อยลงในแปลงเพาะพันธุ์หอยกัน

ผลการดำเนินงานการสำรวจได้พบพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด เช่น พังกา หรือ ต้น โกงกางใบเล็ก เป็นไม้ที่ขึ้นได้ในดินเลนที่ค่อนข้างอ่อนและมีน้ำทะเลท่วมถึงตลอดเวลา ตามชายฝั่งทะเลริมแม่น้ำและชายคลองไม้โกงกางใบเล็กมีจุดเด่นหลายอย่าง อาทิ ใบขนาดเล็กปลายเรียวเล็กน้อยท้องใบเป็นสีเขียวอมดำ เส้นใบที่ท้องใบตั้งแต่ก้านใบเป็นสีแดงอ่อนปลายใบเป็นดิ่งมองแต่ไกลเป็นสีดำผิวของเปลือกเรียบเมื่อทุบเปลือกแล้วทิ้งไว้สักครู่จะพบว่าด้านในของเปลือกจะเป็นสีแดงอมแดงถึงแดงเลือดหมู รากค้ำยันที่ยังอ่อนเป็นสีแดงอมดำเล็กน้อย มีแนวร่องสีขาวยาว รากมองดูเป็นริ้ว ลักษณะเด่นของไม้ชนิดนี้คือ ดอก ราก และ ใบ ดอกมีก้านดอกสั้นออกช่อละคู่ รากมีหนึ่งหรือสองรากมีลำต้นสูง มีกิ่งก้านแตกมากมาย มีรากใต้ดินมากมาย เป็นลักษณะรากโกงกางโคนต้น แก่พืชเรื้อรัง บำบัดเบาหวาน

ประโยชน์ทางสมุนไพร

1. เปลือกใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาสมานแก้ท้องร่วง คลื่นไส้ อาเจียน
2. เปลือกทำให้ละเอียด ห้ามเลือดจากบาดแผลสดได้ดี
3. ใบอ่อนนำมาบดหรือเคี้ยวให้ละเอียดพอกแผลสด ห้ามเลือด ป้องกันเชื้อโรคได้
4. ใบใช้ชงน้ำดื่มแก้ไข้
5. รากอ่อน กินเป็นยาบำรุงกำลัง
6. เปลือกต้มแก้แผลฟกช้ำ บวม น้ำเหลืองเสีย
7. เปลือกเผาใส่แผลสด
8. ผลอ่อนเคี้ยวแล้วพ่นใส่แผล แก้พิษปลาฉลาม ปลากระเบน

9.เปลือก ใบ ผล ต้มกับน้ำ ใช้ฟอกหนังสือหรือย้อมผ้าและมีพันธุ์ไม้ต่างๆหลากหลายชนิด รวมถึง สัตว์น้ำที่อยู่ตามป่าไม้โกงกางและป่าจาก

สรุปผลการดำเนินงาน

- 1.ได้ต้นกล้าเป็นจำนวนที่เพียงพอสำหรับการทดลอง
- 2.ได้พันธุ์สัตว์น้ำหอยกันเป็นจำนวนที่พอสำหรับการทดลอง
- 3.ได้จำจุด จีพีเอส เป็นที่ชัดเจน ทีมวิจัยได้นำลงพื้นที่ต่อในวันที่ 29 กรกฎาคม 2555

ปัญหาอุปสรรค

- 1.เกี่ยวกับน้ำ ขึ้น-ลง ไม่คงที่

กิจกรรมที่ 17 ทดลองเพาะต้นกล้าจาก

วันที่ 29 กรกฎาคม 2555

สถานที่ พื้นที่เกาะกลางบางกุ่ม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1.ทีมวิจัย 10 คน

วัตถุประสงค์

เพื่อทดลองเพาะกล้าต้นกล้าจาก

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1.กำหนด วัน เวลา การลงพื้นที่
- 2.ติดต่อประสานงานทีมวิจัย
- 3.เตรียมวัสดุ อุปกรณ์
- 4.เตรียมพาหนะการเดินทางทางเรือ
5. เพาะต้นกล้าจาก

ผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยได้ช่วยกันเอาดินเลน ใส่ถุงเพื่อเพาะพันธุ์ ต้นจากลงในบริเวณแปลงเพาะที่ได้ทำแนวเขตเอาไว้ แล้วได้ช่วยกันเก็บหอยกัน มาทำการปล่อยลงในแปลงขยายพันธุ์หอย

-ต้นจาก

ลักษณะ –ความสูง 15 เซนติเมตร

-ใบ 2-3

-เพาะต้นกล้า 300 ต้น

-หอยกัน

-ขนาด 5-6 เซนติเมตร

-ปริมาณ 400 ตัว

วิธีการเพาะต้นกล้า

-ถุง ขนาด 5*18

-ใช้ดินโคลนในป่าชายเลน

-นำดินโคลนใส่ประมาณครึ่งถุงแล้วนำต้นกล้าจาก ลงใส่ในถุง แล้วนำดินใส่ลงไปจนเกือบเต็ม

สรุปผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยได้ร่วมด้วยช่วยกันนำต้นกล้าจากมาเพาะพันธุ์กล้า ซึ่งได้ประมาณ 300 ต้น และได้หอยกันที่นำมาอนุรักษ์ไว้ในแปลงเพาะต้นกล้าจากนั้น ประมาณ 400 ตัว เพื่อที่จะได้ติดตามประเมินผลในครั้งต่อไป

ปัญหาอุปสรรค

ต้องคอยแข่งการทำงานกับระยะเวลาน้ำขึ้นของทะเล

กิจกรรมที่ 18 ประชุมทีมวางแผนศึกษาดูงาน

วันที่ 12 สิงหาคม 2555

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์บางลำพู

ผู้เข้าร่วมทีมวิจัย

ทีมวิจัย 10 คน

พี่เลี้ยง 2 คน

วัตถุประสงค์

1.เพื่อวางแผนการไปศึกษาดูงาน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.กำหนด วัน เวลา สถานที่

2.ติดต่อประสานงานทีมวิจัย

3.เตรียมอุปกรณ์เครื่องเขียน

4.กำหนดประเด็นที่จะไปดูงาน

5.แบ่งบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนในการประสานงาน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ได้กำหนดวัน เวลา สถานที่ การศึกษาดูงานที่ จ.ตราด จ.จันทบุรี จ.สระแก้ว ในหัวข้อ ประเด็น

- ทบทวนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากหอยขาว อย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านแหลมกลัด จ.ตราด

- ศูนย์การศึกษาบ้านคู้กระเบน ม.9 ต.คลองขุด อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี

- ศูนย์การศึกษาด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านเปร็ดใน

และกำหนดวันที่จะศึกษาดูงานในวันที่ 10-14 กันยายน 2555

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ได้วันไปดูงานวันที่ 10-14 กันยายน 2555 และสถานที่คือ จ.ตราด จันทบุรี สระแก้ว

2. นัดทีมวิจัยพร้อมกันที่ศาลาเอนกประสงค์ เวลา 07.00 น.

ปัญหา/อุปสรรค

1. ทีมวิจัยไม่ได้ประสานงานกับหมู่บ้านทำให้เกิดความวุ่นวายในการใช้สถานที่ศาลา

เอนกประสงค์

ข้อเสนอแนะ

1. ในการประชุมครั้งต่อไป ให้สอบถามว่าสถานที่ที่จะประชุมมีงานใดอยู่บ้าง เพื่อให้การประชุมไม่วุ่นวาย

กิจกรรมที่ 19 สรุปกิจกรรมการสำรวจพื้นที่ป่าจากและเพาะต้นกล้าจาก

วันที่ 27 สิงหาคม 2555

สถานที่ ศูนย์เอนกประสงค์หมู่บ้าน

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย 10 คน

2. พี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อได้ทราบถึงลักษณะของพื้นที่เพาะกลางบางกึ่งว่าเป็นลักษณะใด มีทรัพยากรอะไรบ้าง

2. เพื่อทราบข้อมูลพันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์น้ำ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1.กำหนด วัน สถานที่ ในการประชุม
- 2.เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องเขียน
- 3.รวบรวมข้อมูลของทีมวิจัยที่ได้สำรวจจากพื้นที่ป่าจาก

ผลการดำเนินงาน

จากการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนที่ได้ทำการเพาะพันธุ์จากและเพาะพันธุ์หอยกันแล้วว่า บริเวณป่าชายเลน นอกจากมีต้นจากแล้วได้มีพันธุ์ไม้ป่าชายเลนหลากหลายชนิดต่าง ๆ มากมาย

1.ข้อมูลพรรณไม้ มีดังนี้

ชื่อพันธุ์ไม้	ลักษณะ	สรรพคุณทางยา	แหล่งที่พบ
<u>ต้นลำแพนทะเล</u>	-รากหายใจมีขนาดสั้น -สีของใบเขียวเข้ม ขอบใบเรียบค่อนข้างกลม ปลายเข้าเล็กน้อยลักษณะเด่นอยู่ที่ใบและดอกด้านใน -กลีบเลี้ยงของดอกจะมีสีเหลืองหมู หรือ เหลืองคนก	-ยอดใบแก้ตำละเอียดผสม น้ำคั้นพ่นป้องกันยุงลาย	-ตามขอบป่าชายเลน ติดริมน้ำรากหายใจ
<u>ต้นลำพู</u>	-ใบสีเขียวอ่อนขอบใบเรียบปลายมนรูปไข่ ก้านใบด้านหลังมีสีชมพูอ่อน สีด้านในกลีบเลี้ยง เป็นสีชมพูอมแดง โคนใบสีชมพูอ่อนกลีบเลี้ยงโค้งขึ้นติดกับผล ต้นใหญ่แผ่กิ่งก้านเยอะ	-ผลตำเป็นยาพอกแก้ปวด บวมเคล็ด -ผลที่ยังไม่สุกต้มน้ำกิน ขับพยาธิ ขับเสมหะ ผลตำคั้นน้ำหมัก แล้วใช้ทาแผล ห้ามเลือด ผลมีรสเปรี้ยวแก้ท้องผูก	-ลำพูจะขึ้นปะปนกับไม้เสมทะเลพบมากบริเวณคลองหรือชายหาดฝั่งทะเลที่มีดินเลนงอกใหม่
<u>ต้นเป้งหรือต้นแป้ง</u>	-ลำต้นสีเหลืองอมน้ำตาลถึงน้ำตาลไหม้ -ใบแคบยาวเรียว ทำนองเดียวกับใบจาก สีเขียวปนเหลือง ตามก้านใบมีหนามแหลม	-ต้นอ่อนหรือยอดนำมาต้มน้ำหรือคั่วผสมน้ำดื่มแก้ลมปวงลมปาง แก้โรคอหิวตกโรค ต้มดื่มแก้เสียดท้องอืดท้องเฟ้อ หัวบวกับหอยกั่วกับพริก ให้หญิงเพ็งคลอดกินให้น้ำนมไหลดี	-พบมากในดินเลนแข็ง และ ดินเลนสูง มีน้ำท่วมถึงบ้างบางครั้งคราว

ชื่อพันธุ์ไม้	ลักษณะ	สรรพคุณทางยา	แหล่งที่พบ
<u>ต้นแส้มะเด</u>	-ใบสีเขียวอ่อนอ่อนห่อกลับเข้ามาท้องใบมองจากไกลเห็นใบเหมือนหลอดกลม -ลำต้นสีเขียวอมเทาเล็กน้อย -ผลลักษณะคล้ายลูกหัวใจ แต่เล็กกว่าผลแส้มดำ -ดอกสีเหลืองถึงเหลืองแสด	-แกนไม้ต้มดื่มแก้ท้องร่วง -เปลือกไม้ต้มอมน้ำเพื่อสมานแผลในปาก -ใบเผาไฟรมควันแก้พิษจากสัตว์น้ำทุกชนิดโดยเฉพาะปลาพิษทุกชนิด	-พบมากในดินเลนงอกใหม่
<u>ต้นเหงือกปลาหมอดอกม่วง</u> <u>หรือแก้มหมอ</u>	-ใบสีเขียวอ่อนถึงเขียวอมเหลือง ขอบใบหยักและมีหนามแหลมที่หยักของขอบใบ -ลำต้นมีหนามเล็กน้อย สีเหลืองอ่อน -ดอกสีม่วง -ผลสีเขียวเข้มยาวรี	-ทั้งห้าตากแห้งบดเป็นผงหรือต้มกินแก้อาการเหน็บชา อัมพาต ปวดเมื่อย โรคมะเร็ง -ทั้งห้าต้มผสมเกลืออบบ้วนน้ำแก้ปวดฟัน -รากมีสรรพคุณแก้หอบหืด อัมพาต แก้ไอ ขับเสมหะ -ต้นใช้ตำผสมน้ำ รักษาวัณโรค ชูบพอม ทาแก้โรคเหน็บชา ถ้าตำผสมขิง แก้ไอ แก้ไข้ หนาวสั่น ถ้าตำผสมขมิ้น อ้อย ใช้พอกฝี ถ้าตำผสมขมิ้นอ้อยและน้ำมัน แก้โรคริดสีดวงทวาร ผสมน้ำผึ้งรับประทานแก้ประจำเดือนมาไม่ปกติ ถ้าผสมกับพริกไทยอัตราส่วนสอง ต่อ หนึ่ง ละลายน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอน เป็นยาอายุวัฒนะ	-ดินเลนทุกสภาพที่น้ำท่วมถึง

ชื่อพันธุ์ไม้	ลักษณะ	สรรพคุณทางยา	แหล่งที่พบ
<u>ต้นเหวี่ยงปลา</u> <u>หมอดอกขาว</u> <u>หรือแก้มหมอดั่ว</u> <u>ผู้</u>	-ขอบใบเรียบหยักเพียงเล็กน้อย ไม่มีหนาม -ดอกสีขาว -ผลยาวรีเขียวเข้ม -สีของต้นบริเวณยอดเป็นสีน้ำตาลอ่อน	-ใบใช้ต้มกับดอกมะเฟือง อบเชย อ้อยแดง น้ำตาลทราย แก้ไอ -ใบใช้คั้นน้ำ ทาศีรษะ บำรุงรักษาผม -ใบอ่อนต้มกับเปลือกอบเชย แก้ท้องเฟ้อ ไข้ประคบแก้ปวดข้อ -ใบตำผสมกับพริกไทยและน้ำผึ้งรับประทานเป็นยา -ต้นและใบแก้ฝี น้ำเหลืองเสีย เบาหวาน ฝ้า ต้มอายุวัฒนะ เจริญอาหาร รับประทานขับโลหิต แก้ฝี -เมล็ด ใช้พอกฝี ขับพยาธิ น้ำเหลืองเสีย -ลูกเคี้ยวกินดิบๆ แก้ฝี	-ขึ้นในดินเลนบริเวณน้ำกร่อย ถึง น้ำจืด จะไม่พบในเขตน้ำเค็มจัด
<u>ต้นปรัง</u>	-เป็นไม้ล้มลุก ทนทานต่อสภาพอากาศ หวัดใหญ่ ก้านใบกลม แข็งยาว ราวสองฟุต ใบแตกออกเป็นสองข้าง เป็นคู่ๆกัน ใบสีเขียวเข้มเป็นมัน ใบยาวเรียวปลายแหลมแข็ง ลำต้นเดี่ยวเป็นพุ่ม ขยายพันธุ์ด้วยการแตกหน่อ	-ดอกมีรสเผ็ดบำรุงร่างกาย ให้สมบุรณ์ แก้เสมหะ แก้ลม หวัดนำฝนกับสุราแก้ฟกช้ำ รักษาแผลเรื้อรัง แก้ฝี	-ขึ้นในพื้นที่ดินแข็งปนทรายริมชายหาด

ชื่อพันธุ์ไม้	ลักษณะ	สรรพคุณทางยา	แหล่งที่พบ
<u>ต้นผักบุ้งทะเล</u>	-เป็นไม้เลื้อยใบสีเขียวอ่อนถึงเขียวเข้มเป็นรูปหัวใจมีดอกคล้ายดอกผักบุ้งสีม่วง เมื่อเคี้ยวใบหรือดอกจะมียางไหลออกมา	-ยางจากต้นแก้พิษจากแมงกระพรุนไฟทั้งห้า นักรมควันแก้โรคเจ็ด (โรคผิวหนังเรื้อรัง)	-ขึ้นในเขตป่าชายเลนที่ดินแข็งตัวและดินเป็นดินทรายสูง
<u>ต้นโกงกางใบเล็ก</u> <u>หรือ ต้นพังกา</u>	-ใบเล็ก ปลายเรียวเล็กน้อย ท้องใบเป็นสีเขียวอมดำ เส้นใบที่ท้องใบตั้งแต่ก้านใบ เป็นสีแดงอ่อน ปลายใบเป็นดิ่งมองเห็นแต่ไกลเป็นสีดำ ผิวของเปลือกเรียบเมื่อทุบเปลือกแล้วทิ้งไว้จะพบว่าด้านในของเปลือกจะเป็นสีแดงอมแดง กิ่งแดงเลือดหมู -รากค้ำยันที่ผิวอ่อนเป็นสีแดงอมดำเล็กน้อย มีแนวร่อง สีขาวยาวไปทางราก มองดูเป็นริ้ว -ดอกมีก้านดอกสั้นออกดอกช่อละคู่ -ลำต้นสูงมีกิ่งก้านแตกมากมาย มีรากแตกได้ต้นมากลักษณะเหมือนรากโกงกางโคนต้น	-เปลือกใช้ต้มน้ำดื่มเป็นยาสมานแก้ท้องร่วง บำบัดเบาหวาน ตำละเอียดพอกห้ามเลือด -ใบอ่อนเคี้ยวให้ละเอียดพอกแผลสด ห้ามเลือด ป้องกันเชื้อโรค -ใบใช้ชงน้ำดื่มแก้ไข้ -รากอ่อนกินเป็นยาบำรุงกำลัง -ผลอ่อนเคี้ยวแล้วพ่นใส่แผลแก้พิษปลาฉกทะเล ปลากระเบน -เปลือก ใบ ผล ต้มกับน้ำใช้พอกหนังสือหรือข้อมผ้า	-ในดินเลนที่ค่อนข้างอ่อนและมีน้ำทะเลท่วมถึงตลอดเวลาตามชายฝั่งทะเลริมแม่น้ำและชายคลอง

ชื่อพันธุ์ไม้	ลักษณะ	สรรพคุณทางยา	แหล่งที่พบ
<u>ต้นตะบูนขาว</u>	-ต้นสีเหลืองมีสีขาวปะปนบ้างเหมือนต้นฝรั่ง -ใบมีลักษณะคล้ายใบพายปลายมนดอกหอมยามบ่ายถึงค่ำคืน -ผลมีขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ เล็กมี 4-17 เมล็ด สีของผลเหมือนลูกท้อทิม -ลักษณะรากเป็นรากใหญ่แบนบ้างกลมบ้างอยู่บนผิวดินและใต้ดิน (การสังเกต) ให้ดูที่ลำต้น รากผล	-เปลือกหรือเมล็ด 1-2 เมล็ด ต้มกับน้ำ 2 ถ้วย เคี่ยวให้เหลือ 1 ถ้วย - มีสรรพคุณทางยา แล้วแบ่งรับประทาน 4 ครั้ง แก้วสมาน - แก้ท้องเสีย แก้บิด -ผลนำไปต้มแก้ท้องเสีย -เปลือกต้มน้ำรักษาแผลภายใน เปลือกทำให้ละเอียดพอกแผลสดเป็นหนองแผลบวมฟกช้ำ -ผลตากให้แห้งแล้วเผาไฟบวกรับน้ำมันมะพร้าวทาทาแก้มะเร็งผิวหนัง	-ป่าชายเลนขึ้นได้ดีในน้ำกร่อยแล้วสามารถขึ้นได้ดีในน้ำจืดด้วยแต่พบน้อยมาก
<u>ต้นตะบูนดำ</u>	-ต้นสีดำแดงถึงดำ -ใบเขียวเข้มเป็นรูปใบพายออกดอกเป็นช่อมีกลิ่นหอมมากขึ้นในเวลาเย็นถึงค่ำ -ผลสีเขียวไม่ใหญ่มากนัก (การสังเกต) มีรากหายใจกลมบ้างแบนบ้าง โคนต้นมีพูพวนต้นเล็ก	-ต้นใช้ทำพื้นกระดานได้ดี เป็นไม้เนื้อแข็งเปลือกเรียบสีออกดำแดงมีร่องสีขาวเป็นทางยาวตามลำต้นเป็นไม้ผลัดใบชนิดหนึ่งของไม้ชายเลนลำต้นมักเป็นโพรงเนื้อต้นแก่	-พบมากในดินเลนแข็ง น้ำท่วมถึงเล็กน้อย ขึ้นได้ดีในดินที่เป็นกรด รากหายใจเป็นส่วนที่สำคัญที่ทำให้ไม้ตะบูนดำดำรงชีวิตในเขตน้ำท่วมได้ถึงเป็นเวลานาน
<u>ต้นโกงกางใบใหญ่</u>	-มีลำต้นสูงมีกิ่งก้านสาขาแตกมากมาย มีรากใต้โคนมาก ลักษณะรากโค้งตามโคนต้น	-ใช้ในงานก่อสร้างได้ และทำไม้พื้นเป็นถ่าน -เปลือกใช้แก้ท้องร่วง แก้โรคเบาหวาน -ใบใช้แก้แผลติดเชื้อ	-ในดินที่ค่อนข้างอ่อน และมีน้ำทะเลท่วมถึงตลอดตามชายฝั่งทะเล

ชื่อพันธุ์ไม้	ลักษณะ	สรรพคุณทางยา	แหล่งที่พบ
<u>ต้นหวายลิง</u>	-ใบยาวเรียว -ดอกสีเหลือง -ผลอ่อนสีเขียว แก่จัดจะเป็นสีชมพูอมแดงเข้ม (ที่เรียกว่าหวายลิงมาจากลิงชอบกิน ให้สังเกตที่ลำต้นหวายซึ่งมีข้อปล้องสั้นและผลมีลักษณะกลมก้นแหลม)	-ต้นนำมาต้มกินในโรคทางเดินปัสสาวะ ใช้ขับปัสสาวะ -ห้วผสมกับน้ำให้เด็กอาบแก้พยาธิ -ห้วและราก ต้มน้ำดื่มแก้โรคดีซ่าน -ผลเป็นยาฆ่าสุนัข	-พบมากในป่าชายเลนค่อนข้างสูงมีน้ำทะเลท่วมถึงบางครั้งบางคราว และ พบเห็นอยู่บนจอมแม่หอบ
<u>ต้นจาก</u>	-เป็นกอใบยาว ปลายโคนเรียว ใบหนาสีเขียวเข้ม ผลออกจากรอบแกนอันเดียวกันเรียกว่าทะลาย	-ใบใช้เย็บจากมุงหลังคาบ้าน ใบอ่อนทำที่ห่อขนม -ยอดนำมาทำমনบุรี -ผลรับประทานได้ -น้ำที่ได้จากดอกทำน้ำส้มจาก น้ำตาลจาก -ห้วรากใช้ต้มกับสารส้มทำยาแก้บิดในไต หินปูนในไต รากต้มแก้ปัสสาวะพุ่งขึ้น	-ขึ้นได้ในดินค่อนข้างแข็งและเหนียวหรือดินเลนน้ำท่วมทะเลท่วมถึง
<u>ต้นตาตุ่ม</u>	-ลำต้นเป็นตุ่ม เป็นตา เมื่อถูกหักจะมียางไหลออกมา ขางนี้เป็นพิษ ถ้าเข้าตาอาจทำให้ตาบอดได้ หากกินเข้าไป อาจมีอาการท้องเสียอย่างรุนแรง	-ยางใช้ทา รักษาโรคผิวหนัง -รากนำมาฝนทาแก้บวม แก้คัน -ใบรักษาแก้ลมชัก	-ป่าชายเลน

ข้อมูลพันธุ์สัตว์น้ำเกาะกลางบางกุ้ง

1. กุ้งเคย ลักษณะ ตัวเล็กมาก มองด้วยตาเปล่าอาจจะมองไม่เห็น เกาะกลุ่มกันอยู่เป็นก้อน อยู่ผิวน้ำทะเล
การใช้ประโยชน์ ใช้ทำกะปิ
2. กุ้งขาว ลักษณะ ตัวโต เกาะกลุ่มเป็นก้อนอาศัยอยู่ตามริมน้ำทะเล
การใช้ประโยชน์ ใช้เป็นอาหาร
3. ปลากรรอก ลักษณะ มีแถบตามลำตัวสีดำ
การใช้ประโยชน์ รับประทานเป็นอาหารได้
4. ปลาตีน ลักษณะ ตัวสีดำคล้ายกับปลาเทศบาล มี(ตีน)ขาสี่ขา
การใช้ประโยชน์ ใช้ทำเหยื่อตกปลา
5. ปลากระบอก ลักษณะ เป็นเกล็ด อาศัยอยู่เป็นฝูงๆ ในน้ำเค็มหรือน้ำกร่อย
การใช้ประโยชน์ รับประทาน
6. ปลาหัวโพง ลักษณะ ตัวขาว หัวแหลมขาว
การใช้ประโยชน์ รับประทาน
7. ปลาแสม ลักษณะ มีสีน้ำตาลม่วง พบตามป่าชายเลน
การใช้ประโยชน์ -
8. ปลาแกมดาบ ลักษณะ มีสีหลากหลาย เช่น ขาว แดง ส้ม
การใช้ประโยชน์ -
9. ปลาแสมก้ามส้ม ลักษณะ ก้ามเป็นสีส้ม ตัวสีดำ
10. ปลาแสมก้ามม่วง ลักษณะ ก้ามสีม่วง ตัวสีเดออกม่วงๆ
11. ปลาแสมก้ามยาว ลักษณะ ก้ามเป็นสี
12. ปลาแสมก้ามแดง ลักษณะ ก้ามสีแดง ตัวสีแดง
13. หอยกัน ลักษณะ ตัวสีน้ำตาลดำ อยู่ตามดินเลน สามารถรับประทานได้
14. หอยกระทิ ลักษณะ ตัวเป็นสี
15. หอยน้ำพริก ลักษณะ ตัวเป็นสี
16. หอยกาบ ลักษณะ ตัวสีดำ เปลือกบาง อยู่ตามดินจาก สามารถรับประทานได้
17. หอยจ๊อบแฉง ลักษณะ ตัวเล็ก ยาวเป็นตัวยาว สามารถรับประทานได้
18. หอยจ๊อบแฉง2 ลักษณะ ตัวเล็กยาวเป็นเกลียว

19. หอยจู้บแจง3 ลักษณะ ตัวสีคล้ำดำตัวเป็นเกลียว

20. หอยจอก ลักษณะ เป็นตัว

21. หอยเจดีย์ ลักษณะ ตัวสีขาวยาว เป็นเกลียวเหมือนเจดีย์ รับประทานได้

22. ตัวเพรียง ลักษณะ ตัวยางสีชมพูสีขาว อยู่ในขอนไม้ หรือไม้พุ่มๆ รับประทานได้

23. ตัวนาค ลักษณะ ตัวสีเทา อยู่ได้ทั้งในน้ำและบนบก กินปลาเป็นอาหาร

24. ลิ้งแสม ลักษณะ เหมือนลิ้งทั่วไป กินหอย กินปลา เป็นอาหาร อยู่ตามคันไถ กองตามป่าชายเลน

หลังการสรุปพันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์น้ำต่างๆ แล้วก็ได้มีการนัดวันที่จะไปศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ จากชุมชนอื่นๆ ได้นัดเป็นวันที่ 10-14 กันยายน 2555 เวลา 07.00 น. ให้มาขึ้นรถที่ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้าน

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ได้ข้อมูลพรรณไม้ที่อยู่ในเกาะบางกึ่ง
2. ได้ข้อมูลของสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในเกาะกลางบางกึ่ง

กิจกรรมที่ 20 ศึกษาดูงาน ณ จังหวัด จันทบุรี-จังหวัดตราด

วันที่ 10- 14 กันยายน 2555

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย 10 คน
2. พี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาดูงานการจัดการบริหารป่าชายเลน
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการหอยหวานชุมชนแหลมกลัด

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ ในการเดินทาง
2. เตรียมพร้อมด้วยวัสดุอุปกรณ์
3. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน
4. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการทรัพยากรการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากหอยขาวอย่างยั่งยืน ณ ห้องประชุม อบต.แหลมกลัด จ.ตราด

1. แลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการทรัพยากรโดยในชุมชนบ้านเป็ดใน

ผลการดำเนินงาน

คณะฐานออกเดินทางจากจังหวัดระนอง มุ่งหน้าสู่ จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน

การจัดตั้งศูนย์ศึกษาอ่าวคุ้งกระเบน เป็นพระราชดำริ พุทธศักราช 2524 อ่าวคุ้งกระเบน มีรูปร่างพื้นที่เหมือนปลากระเบน มีการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน จันทบุรี และพัฒนาเขาหินซ้อน 8 สิงหาคม 2522 ที่ฉะเชิงเทรา ดำเนินการหลักที่พื้นที่ 57,491 ไร่ ครอบคลุม 23 หมู่บ้าน ลักษณะพื้นที่สูงตามแนวเขาตามแนวเชิงเขา มีการอนุรักษ์ป่าไม้และน้ำ มีการส่งเสริมอาชีพการเกษตรในพื้นที่เศรษฐกิจพอเพียง การเพาะเห็ดเศรษฐกิจ เห็ดโคนญี่ปุ่น รูปแบบการบริหารและการจัดการของศูนย์ คือ “การอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาโดยการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง”

การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

นับตั้งแต่มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ในปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา มีการดำเนินงานตามแผนงานเพื่อสร้างรายได้ และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นหลายกิจกรรม ซึ่งครอบคลุมถึงการรักษาสภาพป่าโกงกาง การส่งเสริมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ที่สำคัญคือการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นๆ การเลี้ยงปลาและหอย เพื่อเผยแพร่แก่เกษตรกร การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงกุ้ง ซึ่งเป็นที่แพร่หลายในเขตจังหวัดจันทบุรีและพื้นที่บริเวณรอบๆ ศูนย์ในช่วงเวลาดังกล่าว

การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ อยู่ภายใต้แผนแม่บทที่หน่วยงานต่างๆ ได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วยแผนงานหลัก 6 แผน ดังนี้

- 1.แผนศึกษาและพัฒนาการประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง
- 2.แผนศึกษาและพัฒนาการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3.แผนศึกษาและพัฒนาการเกษตรและปศุสัตว์
- 4.แผนศึกษาและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิต
- 5.แผนบริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยี
- 6.แผนบริหารและการจัดการ

ทั้งนี้ สำนักงาน กปร. และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้วางแผนแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ฯ ไว้ ดังนี้

1. ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการประมง การป่าไม้ รวมทั้งการเกษตรและอุตสาหกรรมในลักษณะผสมผสานที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่
 2. เพื่อศึกษาการพัฒนาด้านการประมง การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และระบบนิเวศน์ การส่งเสริมความก้าวหน้าด้านวิชาการ เพื่อเป็นรากฐานทางการศึกษาและการพัฒนาต่อไป
 3. เป็นศูนย์กลางการบริการด้านข้อมูล การวิเคราะห์ตัวอย่างในห้องปฏิบัติการ รวมทั้งศูนย์กลางการสาธิตแผนใหม่
 4. เป็นศูนย์กลางการพัฒนาอบรมอาชีพ ทั้งทางด้านการประมงการป่าไม้ การเกษตรและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นเป็นหลักให้กับราษฎรในหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ เป็นศูนย์บริการการพัฒนา
 5. เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ อาชีพและรายได้ของราษฎรในพื้นที่บริเวณอ่าวคุ้งกระเบนและชุมชนโดยรอบ พยายามให้ราษฎรที่มีฐานะยากจนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนามากที่สุดโดยการช่วยเหลือตนเอง
 6. เพื่อนำผลการศึกษาเป็นแบบอย่างใช้กับโครงการพัฒนาอื่นๆ ต่อไป
- ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ มีผลดังนี้

1.งานประมง

1.1 ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การศึกษาผลกระทบจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การศึกษาวิจัยด้านโรคและพยาธิของสัตว์น้ำ การให้บริการวิชาการด้านวิเคราะห์คุณภาพน้ำและดินในบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำ ด้านคลินิกโรคสัตว์น้ำ การให้บริการตรวจสอบไวรัสโรคกุ้งตัวแดงดวงขาวด้วยเทคนิค PCR การให้บริการตรวจสอบยาปฏิชีวนะตกค้างในเนื้อกุ้งกุลาดำ นอกจากนี้ ให้บริการฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การจัดการทรัพยากรประมงและการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งอีกด้วย

1.2 ดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพราษฎรด้านการประมง โดยจัดสร้างท่าเทียบเรือและเขื่อนกันคลื่นสำหรับชาวประมงขนาดเล็ก ตลอดจนสาธิตและจัดหาเครื่องมือทำการประมง แก่ชาวประมงในเขตพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ฯ

2.งานป่าไม้

2.1ดำเนินการจัดทำโครงการเพื่ออนุรักษ์พันธุ์ไม้ป่าชายเลนธรรมชาติในพื้นที่ ทำการศึกษาวิจัยคู่ไปกับการอนุรักษ์ป่าไม้ชายเลน โดยทดลองปลูกพันธุ์ไม้ป่าชายเลนในพื้นที่หากเลนบริเวณอ่าวคู้งกระเบน ศึกษากำลังผลิตของไม้ขนาดเล็กเพื่อใช้ทำเครื่องมือประมงพื้นบ้าน ปลูกไม้ใช้สอยชุมชนในพื้นที่ศูนย์ฯ ทดลองปลูกพันธุ์ไม้พรุพื้นที่เสื่อมโทรม และสำรวจแมลงป่าไม้ในเขตพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ตลอดจนการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ด้านป่าไม้ในรูปแบบศูนย์ส่งเสริมการศึกษาธรรมชาติป่าไม้ชายเลนและป่าชายหาด เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกเยาวชนและป่าไม้ ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้

2.2ดำเนินการรวบรวมพันธุ์ไม้ป่าชายเลนในประเทศนำมาปลูกไว้ในพื้นที่ เพื่อให้เป็นที่ยึดเกาะระบบนิเวศด้านป่าชายเลน ทำการเพาะชำกล้าไม้เพื่อแจกจ่ายให้แก่เกษตรกร และประชาชนทั่วไป รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน ตลอดจนอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนไว้เพื่อทำการศึกษาวิจัย

2.3จัดทำโครงการเพื่อการบริหารทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนฟื้นฟูและพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมกลับคืนสู่สภาพที่ดีดังเดิม โดยจัดทำโครงการปลูกและบำรุงป่าสองข้างถนน คลองและแม่น้ำโครงการป้องกันและรักษาป่า อีกทั้งทำการตรวจปราบปรามการกระทำผิด พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติในเขตพื้นที่ศูนย์ฯ

2.4จัดทำโครงการเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณพื้นที่ชายฝั่งตะวันออก ทำการคุ้มครองสัตว์ป่าและแหล่งอาศัยของสัตว์ป่า ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัยและแพร่ขยายเพิ่มมากขึ้น และป้องกันการบุกรุกธรรมชาติและอาศัยการจัดการเพิ่มเติม

3.งานส่งเสริมการเกษตร จัดทำโครงการส่งเสริมการจัดไร่นาสวนผสมและฝึกอบรมเกษตรกร เพื่อเป็นการส่งเสริมและสาธิตการปลูกพืชเป็นอาชีพและเป็นการสนับสนุนก่อนจัดตั้งสถาบันเกษตรกร ส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรและส่งเสริมกิจกรรมและบทบาทของแม่บ้าน จัดตั้งกลุ่มแม่บ้านจัดฝึกอบรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น การหมักน้ำปลา การทำกะปิ การทำขนมต่างๆ ซึ่งใช้พืชและสัตว์เป็นวัตถุดิบเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพในเขตพื้นที่อำเภอท่าใหม่ให้ดีขึ้น

4.งานส่งเสริมสหกรณ์ จัดทำโครงการเพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องอุดมการณ์หลักการและวิธีการสหกรณ์มีการรวมตัวกันจัดตั้งสหกรณ์ประมงคู้งกระเบน จำกัด ปัจจุบันมีสมาชิก 188 ราย เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนสมาชิก โดยจัดหาและจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์และเครื่องอุปโภคบริโภค ส่งเสริมธุรกิจสินเชื่อ รับฝากเงินออมทรัพย์และรับฝากประจำ ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่เกษตรกรในเขตพื้นที่ศูนย์ฯ

5.งานพัฒนาที่ดิน จัดทำโครงการเพื่อสำรวจและศึกษาทดลองอนุรักษ์และบำรุงรักษาดินให้มีคุณภาพที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจในสภาพดินชายทะเล ตลอดจนจัดหาแหล่งน้ำจัดเพื่อการบริโภคและการเกษตรในพื้นที่ศูนย์ฯ ทำการอบรมเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการ จัดทำแปลงสาธิตป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ส่งเสริมการเกษตรรู้จักการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน จัดทำแปลงสาธิตปุ๋ยหมัก ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก

6.งานปศุสัตว์ จัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านปศุสัตว์ โดยฝึกอบรมเกษตรกรด้านการเลี้ยงสัตว์ปีก เช่น การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงนกกระทา การเลี้ยงเป็ดเทศ ตลอดจนการพัฒนาสุขภาพสัตว์

7.งานพัฒนาชุมชน จัดทำโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้บรรลุเกณฑ์ตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานและประสานงานกับพัฒนาชุมชนระดับตำบล ระดมความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของประชาชน โดยจัดสร้างถังเก็บน้ำฝนคอนกรีต สร้างถนน คสล. จัดทำโครงการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการช่วยเหลือต่อเนื่องเป็นการสนับสนุนค่าตอบแทนผู้ดูแลเด็กจัดหาอาหารกลางวันสำหรับเด็ก และจัดหาอาหารเสริม (นม) แก่เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

8.งานวิชาการ จัดทำโครงการต่างๆ เพื่อศึกษาวิจัยและทดลองหาพันธุ์พืชที่เหมาะสมต่อพื้นที่ ทำการส่งเสริมพร้อมขยายผลไปสู่ราษฎร ทั้งในและนอกพื้นที่โครงการปลูกพืชเพิ่มรายได้ของครอบครัว งานศึกษาและทดสอบการปลูกมะม่วงหิมพานต์ งานผลิตพันธุ์หลักขยายพันธุ์ไม้ผล ไม้ดอก-ไม้ประดับ งานทดสอบพืชสมุนไพร งานทดสอบการเพาะเห็ดชนิดต่างๆ โครงการวิจัยและทดสอบการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อเป็นต้นแบบ ได้ทำการทดสอบในแปลงเกษตรกรในพื้นที่โครงการและพื้นที่ใกล้เคียง โดยเฉพาะโครงการทฤษฎีใหม่และผลการศึกษาวิจัยต่างๆ งานวิชาการเกษตรได้ขยายผลไปสู่เกษตรกรโดยการสาธิต ฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี นอกจากนี้ ยังมุ่งส่งเสริมพัฒนาการปลูกข้าวของเกษตรกรในหมู่บ้านรอบศูนย์อีกด้วย

9.งานชลประทาน จัดทำโครงการเพื่อจัดหาแหล่งน้ำอุปโภคให้แก่หน่วยงานต่างๆ ในเขตพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สนับสนุนโครงการจัดทำระบบคันกันน้ำเดิม และดำเนินการก่อสร้างและซ่อมแซมบำรุงรักษา ทางลำเลียงผลผลิตของเกษตรกรในพื้นที่

10.งานป้องกันและส่งเสริมคุณภาพชีวิต

10.1สถานีนอนามัยตำบลคลองขุด จัดทำโครงการเพื่อจัดตั้งและพัฒนาศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน ให้การสนับสนุนสาธารณสุขในหมู่บ้านและควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน จัดทำโครงการอบรมผู้ประกอบการร้านอาหารแถบชายทะเล และ โครงการส่งเสริมและพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำครัวเรือน เพื่อให้ราษฎรในเขตพื้นที่ตำบลคลองขุดทุกครัวเรือน มีความรู้ในด้านสุขอนามัยที่ดีและสามารถถ่ายทอดไปยังชุมชนใกล้เคียงด้วย

10.2สถานีนอนามัยตำบลสนามไชย ดำเนินการจัดทำโครงการเพื่อจัดตั้งและพัฒนาศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน ให้การสนับสนุนสาธารณสุขในหมู่บ้านและควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน จัดทำ

โครงการรณรงค์สุขอนามัยอาหารในชนบท โครงการรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ โครงการป้องกันและควบคุม ไข้เลือดออก

11.งานเศรษฐกิจการเกษตร จัดทำโครงการเพื่อต้องการช่วยเหลือและสนับสนุนราษฎรใน โครงการ เพื่อให้ราษฎรมีฐานะและความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ได้จัดทำโครงการศึกษาวิจัยเรื่องการผลิต การตลาดกึ่งอุตสาหกรรมปี 2539 กรณีศึกษาในพื้นที่โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ

12.งานการศึกษา

12.1 โรงเรียนเจ้าหลาว จัดทำโครงการและดูแลรักษาสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียนบ้านเจ้า หลาว ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เป็นโครงการตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อให้ครูและนักเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่โครงการฯ ร่วมกิจกรรมการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุ์พืชชนิดต่างๆ ที่มีอยู่ ในท้องถิ่น ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้ ชื่อพื้นเมือง ชื่อวิทยาศาสตร์ ประโยชน์ของพืชแต่ละชนิดรวมทั้งการ เจริญเติบโต อีกทั้งให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติและเข้าใจในระบบนิเวศมากยิ่งขึ้น โดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 6 แห่ง ในเขตพื้นที่ศูนย์ฯ ยังได้ร่วมกันจัดตั้งชมรมรักษ์กึ่งกระเบน โดยครูและนักเรียนร่วมทำกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยและรักษาสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

12.2 โรงเรียนมัธยมท่าแฉ้ง จัดทำโครงการและดูแลรักษาสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน มัธยมท่าแฉ้ง ตำบลสนามไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี เป็นโครงการตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อให้อาจารย์และนักเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่โครงการร่วม กิจกรรมการอนุรักษ์พันธุ์พืชชนิดต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้ชื่อพื้นเมือง ชื่อวิทยาศาสตร์ ประโยชน์ของพืชแต่ละชนิด รวมทั้งการเจริญเติบโต อีกทั้งให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติและเข้าใจในระบบ นิเวศมากยิ่งขึ้น โดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง

13.งานโยธา ดำเนินงานเกี่ยวกับการออกแบบและควบคุมการก่อสร้างตามแผนงานการ ก่อสร้างต่างๆ ภายในเขตพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ซึ่งในปี 2541 ทางสำนักงานโยธาธิการ ได้ออกแบบและควบคุมการก่อสร้างต่างๆ ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จำนวน 5 รายการ คือ โรงเรือนปุยหมัก ขนาด 8x20 เมตร 1 หลัง บ่อเก็บน้ำ คสล. 15x20x1.5 เมตร 1 บ่อ สะพานทางเดินศึกษา ธรรมชาติป่าชายเลน โรงปฏิบัติงานเอนกประสงค์ ขนาด 180 ตารางเมตร งานปรับปรุงบ่อดินทดลองเลี้ยง สัตว์น้ำ ขนาด 1,000 ตารางเมตร พร้อมระบบส่งน้ำระบายน้ำ

14.งานประชาสัมพันธ์ ดำเนินงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการพระราชดำริศูนย์ศึกษา การพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ สู่สาธารณชน ตลอดจนการจัดทำสิ่งต่างๆ เพื่อเผยแพร่และประสานงาน สื่อมวลชนต่างๆ

15.งานโครงการชลประทานน้ำเค็มเพื่อการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ในปัจจุบันการเลี้ยงกุ้งทะเล รอบอ่าวคุ้งกระเบนยังไม่ประสบปัญหาที่รุนแรงจนสมาชิกไม่สามารถเลี้ยงกุ้งทะเลได้ แต่ในอนาคตการเลี้ยง กุ้งทะเลรอบอ่าวคุ้งกระเบนอาจประสบปัญหาความเสื่อมของคุณภาพน้ำในอ่าว เนื่องจากมีการเลี้ยงกุ้งทะเล

เป็นเวลานาน ศูนย์ฯ จึงได้วางแผนและดำเนินการก่อสร้างระบบชลประทานน้ำเค็มเพื่อการเลี้ยงกุ้งทะเล โดยดำเนินการจัดระบบน้ำเข้าและออกให้แยกจากกันอย่างเด็ดขาด น้ำที่ใช้เลี้ยงกุ้งทะเลจะสูบจากทะเลเปิดแล้วจ่ายเข้าไปในพื้นที่เลี้ยง ส่วนน้ำที่ผ่านการเลี้ยงจะถูกรวบรวมแล้วผ่านการบำบัด โดยการเติมอากาศและวิธีชีวภาพตามที่ศูนย์ฯ ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันแล้วระบายลงสู่อ่าวคุ้งกระเบนต่อไป

16.งานจัดทำแผนแม่บทปี 2542-2546 ในปี 2542 สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและหัวหน้างานด้านต่างๆ ของศูนย์ ได้ร่วมกันพิจารณาจัดทำแผนแม่บทประจำปี 2542-2546 ขึ้น โดยมีความครอบคลุมในสาระสำคัญของพระราชดำริและความชัดเจนยิ่งขึ้น การพิจารณาจัดทำแผนแม่บทครั้งนี้ได้ใช้ภาพถ่ายทางอากาศและข้อมูล GIS ประกอบการพิจารณาวางแผนการใช้พื้นที่และกำหนดโครงการด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ที่สำคัญ ซึ่งประกอบด้วยแผนหลัก 6 แผน คือ

- 1.แผนศึกษาและพัฒนาการประมงและการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง
- 2.แผนศึกษาการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3.แผนศึกษาและพัฒนาการเกษตรและปศุสัตว์
- 4.แผนศึกษาพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิต
- 5.แผนบริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยี
- 6.แผนการบริหารและการจัดการ

รูปแบบการพัฒนา เป็นการจัดการทรัพยากรชายฝั่งจากยอดเขาสู่ท้องทะเล เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ “แบบบูรณาการ”

- ภูมิสังคม (ภูมิศาสตร์+สังคม)
- อ่างอิงหลักวิชาการ
- ภูมิปัญญาพื้นบ้าน
- เกษตรศาสตร์ที่นำไปปฏิบัติได้

รูปแบบการทำงาน

1. การอนุรักษ์ป่าไม้ ดินและน้ำ บริเวณพื้นที่สูง
2. ส่งเสริมอาชีพการเกษตรในพื้นที่รอยต่อเชิงเขาและป่าชายเลน
3. ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง
4. การอนุรักษ์ป่าชายเลนที่สมบูรณ์ จำนวน 610 ไร่ รอบอ่าวคุ้งกระเบน
5. อนุรักษ์และจัดการห้วยทะเลที่มีอยู่ในอ่าวคุ้งกระเบน จำนวน 617 ไร่ เพื่อเป็นแหล่งแพร่ขยายพันธุ์ทรัพยากรสัตว์น้ำและบำบัดคุณภาพน้ำจากการเลี้ยงกุ้ง
6. สร้างแปลงพ่อแม่พันธุ์หอยนางรมในอ่าวคุ้งกระเบน

7. ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำชายฝั่ง คือ กุ้งแช่เบ๊วย กุ้งกุลาดำ ปลากระพงขาว ปลากะรัง ปูม้า ปูทะเล ไม่น้อยกว่า 20 ล้านตัว/ปี
8. สร้างที่อยู่อาศัยของสัตว์ทะเล ตลอดจนอนุรักษ์ปะการังธรรมชาติและหอยมือเสือ
9. การทำปุ๋ยหมักดินเลนนากุ้ง
10. การท่องเที่ยวและการศึกษาดูงาน

พิจารณาจัดหาพื้นที่ป่าสงวน

- ปลูกข้าว
- การเพาะเห็ด
- น้ำหมักชีวภาพ
- สมุนไพรไล่แมลง
- ดอกคิง เหาดอกและหัวมาหมักน้ำฉีดพ่นไล่แมลง
- แก้วมังกร
- ดอกประทุมมา
- ส่งเสริมผลิตไปโอดีเซล
- เปิดเทศ
- ไก่ไข่ ไก่เนื้อ
- แพะ
- กวางเพื่อตัดเขาอ่อนเพื่อทำยา
- ส่งเสริมแม่บ้านเกษตรกร กะปิ น้ำปลา
- เลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ
- มีคลินิกตรวจโรค เชื้อไวรัสด้านเทคนิค ดินน้ำ
- อนุรักษ์ 617 ไร่ อ่าวคุ้งกระเบน การปลูกป่าชายเลน มีสะพานไม้ 1790 กิโลเมตร และมีสะพาน

ขวางเพื่อชมป่าชายเลน ศึกษาธรรมชาติที่ป่าชายเลน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านแหลมกลัด

เรียนรู้ ศึกษาชุมชนกับการจัดการทรัพยากรการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากหอยขาว อย่างยั่งยืน ณ ห้องประชุม อบต.แหลมกลัด จ.ตราด มีข้อบัญญัติของ อบต.เรื่องกำหนดห้ามใช้เครื่องมือทำ

การประมงบางชนิดทำการประมงหอยขาวในเขตควบคุมและอนุรักษ์พันธุ์หอยขาว มีการจัดงานประเพณีการ
งมหอยขาวในวันที่ 1 พฤษภาคม ของทุกปี การสนับสนุนต่างๆ จาก อบต.ขั้นตอนการทำงานของงานนักวิจัย
ต้องค้นหาจุดประเด็น ทรัพยากรสิ่งต่างๆในพื้นที่ ต้องมีการบันทึกข้อมูลต่างๆ ในพื้นที่ต้องหาข้อมูลกับคนที่
ประกอบอาชีพจริงถามทุกอย่างที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ต้องรู้สภาพพื้นที่อาศัยเป็นอย่างไร สิ่งแวดล้อมรอบข้างมี
อะไรบ้าง ชาวบ้านใช้ประโยชน์อย่างไร เอาโครงการมาพูดให้ชาวบ้านฟัง ฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์เป็นสิ่งที่ดี
เพราะจะต้องได้ข้อมูลจากการวิพากษ์วิจารณ์ การผสมพันธุ์ของหอยตัวเมียปล่อยไข่ลอยมาแล้วมันจะฝังอยู่
ในดิน มันจะผสมพันธุ์ทั้งปี ต้องมีเอกสารทางวิชาการร่วมด้วยในการทำวิจัยต้องมีการทำข้อมูลของชุมชน
เสนอให้ภาครัฐ เอาความคิดของประชาชนเป็นหลัก

เดือนพฤษภาคม ความเต็มที่หอยขาวเกิด20-25 ,10-25 หอยขาวผสมพันธุ์เดือนมิถุนายน
เดือนพฤษภาคมน้ำจืดจะเริ่มลงมาจนหอยขาวลดลง อบต.ออกข้อบัญญัติไม่ได้อำนาจของผู้ว่าก็ไม่ได้ ต้องให้
กรรมการประมงเป็นผู้ออก เอนักกฎหมายของกรมประมงไม่ได้ผิดกฎหมายแต่เป็นการส่งเสริมช่องว่างของ
กฎหมาย ท่านนายกกลงนามเมื่อปี 2550 ที่ผ่านมา ใครฝ่าฝืนปรับไม่เกิน 1,000บาทการครอบครองหอยขาวไม่
เกิน1,000 กิโลกรัมต้องขออนุญาต ตัวเมียปล่อยให้ลอยอยู่ในน้ำ ตัวผู้ปล่อยน้ำเชื้อเข้าไปในตัวเมีย
ยังมีหอยปากแม่น้ำ หอยขาว(หรือหอยตลับ)

ทางหมู่บ้านแหลมกลัดเอาเนื้อของหอยขาวมาทำเป็นอาหารหลายอย่างแล้วเคยคิดที่จะเอา
เปลือกของมันมาทำเป็นสิ่งของประดิษฐ์ที่สวยงาม โดยการจัดกลุ่มแม่บ้านแหลมกลัดขึ้นมา
มีทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ประชากร 7,000 คน มีบ้านเรือนอยู่ประมาณ 200 ครัวเรือน

หอยในพื้นที่

- 1.หอยขาว
- 2.หอยปากแม่น้ำ
- 3.หอยคัน หรือหอยพลู
- 4.หอยกามหรือหอยหวาน
- 5.หอยรากหรือหอยปากเป็ด
- 6.หอยสันขวานหรือหอยปากมน

เรียนรู้การจัดการทรัพยากรโดยในชุมชนบ้านเปร็ดโน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านเปร็ดโน เป็นเสมือนการรวบรวมถอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนบ้านเปร็ดโนและพื้นที่ใกล้เคียง ที่มีความต้องการจะดำเนินชีวิตของชุมชน โดยอาศัยพลังของชุมชนร่วมกับพื้นฐานของภูมิปัญญา และศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ตลอดจนสามารถสืบทอดและต่อยอดองค์ความรู้ต่อไปจนกระทั่งถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้ มิให้สูญหายไปตามกาลเวลา

ภูมิปัญญาของชาวเปร็ดโน ที่โดดเด่นคือวิถีคิดแบบองค์รวมในการบริหารจัดการทรัพยากร เช่น

- ภูมิปัญญาของการใช้หลักคุณธรรมเข้ามาสอดแทรกการดำเนินงานสาธารณประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆของชุมชน

- ภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน เช่น การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดโน การตั้งกติกา “หยุดจับรื้อย คอยจับลั่น”

- ภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและน้ำทะเล ได้แก่ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเตาย่างเพื่อชะลอความแรงคลื่น และป้องกันปัญหาไม้ให้เรือสามารถเข้ามาบริเวณหน้าทะเลได้

- ภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรพลังงาน ชุมชนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการผลิตเตาเผาถ่านเพื่อจัดการกับเศษกิ่งไม้จากสวนผลไม้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ “ศูนย์เรียนรู้” จะไม่ได้มีความหมายจำกัดแค่ศูนย์ที่เป็นตัวอาคารสถานที่ ซึ่งภายในอาคารจะประกอบด้วยเอกสารความรู้ต่างๆ ที่ให้คนทั่วไปเข้าไปแสวงหาความรู้ โดยมีวิทยากรเป็นผู้ถ่ายทอดเท่านั้น แต่สำหรับความหมายของการพัฒนาศูนย์เรียนรู้บ้านเปร็ดโนฯ เพราะในที่นี้ ศูนย์เรียนรู้บ้านเปร็ดโนนี้ จะเป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีชีวิต ที่ชุมชนทุกคนสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดภูมิความรู้ให้กับบุคคลทั่วไปที่เข้ามาสัมผัสเพื่อเรียนรู้แลกเปลี่ยนภายในชุมชน โดยอาศัยสถานที่เรียนรู้ตามแหล่งทรัพยากรของชุมชน เช่น ป่าชายเลน เตาย่าง รวมทั้งสามารถนำภูมิความรู้ในศูนย์ไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน

เปร็ดโน เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลน้ำขาว อ.เมือง จ.ตราด ขนาดของหมู่บ้านมีเนื้อที่ประมาณ 2,367 ไร่ มีอาชีพหลักในด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ทำสวน ประมง และอาชีพอื่นๆ นอกภาคเกษตร

สภาพแวดล้อมของบ้านเปร็ดโน มีพื้นที่ที่เป็นป่าชายเลน ห่างจากหมู่บ้าน 1 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 12,000 ไร่ มีคลองหลัก 12 คลอง มีคลองย่อย 6 คลอง

กลุ่มองค์กรต่างๆในบ้านเปร็ดโน

- 1.กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์
- 2.กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดโน
- 3.ศูนย์สาธิตการตลาดเอนกประสงค์บ้านเปร็ดโน
- 4.กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

- 5.สหกรณ์แปรรูปอาหารบ้านเปร็ดในจำกัด
- 6.ประปาหมู่บ้าน
- 7.กลุ่มเยาวชน (ลูกไม้ป่าเลน)
- 8.กลุ่มวัฒนธรรมพื้นบ้าน
- 9.กลุ่มอาชีพ (เพาะเลี้ยง)
- 10.กลุ่มผู้เก็บหา
- 11.อาสาสมัครสาธารณสุข
- 12.กองทุนหมู่บ้าน

แผนที่ชุมชน

ชุมชนตำบลห้วงน้ำขาว หากมีโอกาสมองจากมุมสูง จะพบว่าพื้นที่ที่ถูกโอบไว้ด้วยน้ำทะเล ทั้งสองด้าน หนาแน่นไปด้วยต้นไม้ และหมู่บ้านอาศัยกระจุกกระจาย ผู้คนส่วนใหญ่ทั้งตำบลจึงมีอาชีพทำเกษตรกรรม ปลูกยางพารา สวนผลไม้ และการประมง โดยพื้นที่ดังกล่าวแบ่งการดูแลออกเป็น 5 หมู่บ้าน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านนั้นก็จะมีสถานที่และเรื่องราวที่น่าสนใจ รวมไปถึงมีต้นทุนที่หลากหลาย

หมู่ 1 ตำบลห้วงน้ำขาว

เมื่อเข้าสู่เปร็ดใน พื้นที่ฝั่งด้านซ้ายมือจะเป็นพื้นที่ของหมู่ 1 ส่วนใหญ่เป็น “พื้นที่เพาะปลูก” ทำสวนยางพารา สวนเงาะ และ สวนทุเรียนมากที่สุดในตำบล ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลที่มีการตั้ง “สหกรณ์กองทุนสวนยาง” ขึ้นในพื้นที่หมู่ 1 นี้ อยู่ไม่ไกลไม่ไกลจากถนนหมู่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทุกๆ คนในตำบลจะนำผลผลิตของตนมาส่งขายพ่อค้าคนกลางจากภายนอก อีกทั้งเพื่อนำมาแปรรูป อาทิเช่น แผ่นยางรมควัน น้ำยางข้น น้ำยางแท่ง อุตสาหกรรมรายได้หลักของตำบล

หมู่ 2 ตำบลห้วงน้ำขาว

พื้นที่หมู่ 2 จะอยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับพื้นที่หมู่ 1 พื้นที่นี้เป็นแหล่งรวบรวมเรื่องราวของตำบลห้วงน้ำขาวซึ่งมีประวัติความเป็นมามากมายเกิดขึ้นในพื้นที่นี้ ทางตำบล จึงจัดพื้นที่นี้ไว้เฉพาะสำหรับเป็น “แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ให้กับบรรดานักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างชาติได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต เรื่องราว และธรรมชาติ มีศาลาการเรียนรู้ มีที่พักแบบ HOME STAY กระจายอยู่มากมายที่เปิดให้บริการ เพื่อมีโอกาสสัมผัสวิถีผู้คนในท้องถิ่นแบบชิดใกล้ ดันตอนเช้าก็เดินเที่ยวป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ให้ศึกษาดูน้ไม้หลากชนิด ไม่ว่าจะเป็นต้น โกงกาง ต้นแสมและต้นปรง ชม “เต่ายาง” ริมชายฝั่งทะเล ให้เห็นถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่ถูกนำมาใช้เพื่อป้องกันการทำลายแนวป่าชายเลนของคลื่น มี “สวนผึ้ง” ที่มีการผลิตน้ำผึ้งป่าธรรมชาติเพื่อขาย อาจซื้อติดไม้ติดมือกลับบ้านได้ ตกเย็น ก็ไปเดินชมนกบินกลับรัง ในช่วงเดือนตุลาคม หรือพฤศจิกายน เป็นเวลาที่นกจำนวนมากบินกลับมอลันเดิม มีทั้ง นกเหยี่ยวแดง นกอีโกล้งและอื่นๆ อีกนับไม่ถ้วน ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ยังมีหิ้งห้อยมากมายในช่วงกลางคืน

หมู่ 3 ตำบลห้วยน้ำขาว

จากหมู่ 2 อยู่ไม่ไกลมาก ก็เข้าสู่พื้นที่ของหมู่ 3 มีต้นไม้ใหญ่มากมายเรียงรายอย่างหนาแน่น พื้นที่นี้ถูกจัดไว้เป็น “พื้นที่ป่าไม้ใช้สอย” เป็นพื้นที่เฉพาะที่ให้ผู้คนในบ้านปรัดในสามารถตัดต้นไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนี้ริมชายฝั่งทะเลด้านขวาของหมู่ 3 จะมีเรือประมงเป็นจำนวนมาก อาหารทะเล เป็นผลผลิตจากทะเล ที่ชายฝั่งทะเลแถบนี้มีสัตว์น้ำที่ชุกชุม

หมู่ 4 ตำบลห้วยน้ำขาว

พื้นที่หมู่ 4 ถูกจัดวางไว้ให้เป็น “พื้นที่ส่วนรวมทั้งเรียนรู้และสร้างอนาคต” ตั้งอยู่ทั้งสองฝั่งถนนด้านซ้ายที่ติดกับหมู่ 1 ก็เป็นที่ตั้งของวัดประจำตำบลก็คือ วัดห้วยน้ำขาว สถานที่สำหรับงานบุญ งานประเพณีให้ทุกหมู่บ้านมาร่วมกันสังสรรค์ทำกิจกรรมร่วมกัน มีโรงเรียนอีก 1 แห่งตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียง พร้อมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแม่ตะเคียนทอง สถานที่สำหรับให้ชม “ไม้กลายเป็นหิน” ในพื้นที่หมู่ 4 ที่อยู่ฝั่งขวาติดกับหมู่ 2 และหมู่ 3 ก็เป็นที่ตั้งของ ธนาคารชุมชน ซึ่งเปิดบริการให้บริการแก่คนทั้งตำบล

หมู่ 5 ตำบลห้วยน้ำขาว

พื้นที่หมู่ 5 เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ถูกจัดไว้สำหรับ “พื้นที่นันทศึกษา” พื้นที่หมู่ 4 ขึ้นไปทางฝั่งซ้ายจะพบสัญลักษณ์รูปปู พื้นที่นี้เป็นที่ตั้งของบ่อเลี้ยงปูนิ่มและอาคารสาธิตการเลี้ยงปูนิ่ม เปิดให้เข้าศึกษาเรียนรู้ตลอดปี พร้อมเห็นวิธีการประมง การเลี้ยงหอยนางรมชนิด เช่น หอยปากเปิด หอยหวาน หอยหลอด หอยนางรม ในช่วงเดือนมิถุนายน จะมี “เทศกาลกินปูนิ่ม ชิมหอย”

อาชีพหลักของชาวบ้านคือสวนผลไม้ เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลากระพง ปลาเก๋า อาชีพจับปูแสม ปกครองเป็นคุ้ม คุ้มละ 12 ครัวเรือน มีประชุมทุกวันที่ 8 ของเดือน ชื่อชุมชนหมายถึง ทางลัด มีลำคลองตัดจากอ่าวไทยไปถึงอ่าวตราด สมัยก่อนจะสัญจรโดยทางเรือ อาชีพในอดีตทำนาทำไร่ หากินในป่าชายเลน ตัดไม้ ลอกเปลือกไม้ ย้อมสี ปัจจุบันเปลี่ยนจากทำนามาเป็นนาเกลือ พุทธศักราช 2541 ตั้งกลุ่ม อนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อไม่ให้นายทุนเข้ามาบุกรุกป่า เพื่อทำเป็นแหล่งเงินทุน เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์ในหมู่บ้าน ปลุกป่าปีละ 1 ครั้ง อาชีพเลี้ยงปูดำ หอยแครง หอยรอกหรือหอยปากเปิด หอยลาย เขวชนกับกองทุนรักษาป่ามีการจัดตั้งปลูกไม้ป่าชายเลน โครงการรื้อฟื้นน้ำนองทองป่าเลน การจัดตั้งอ้อมทรัพย์ การทำเตาเผาเพื่อถนอมถนอม หอยจับ ร้อยจับล้าน หมายถึงหอยจับปูที่กำลังวางไข่ หอยกันหรือหอยพอก หอยน้ำพริก หรือ หอยบัวและมีการให้พูดถึงความประทับใจและความรู้สึกต่างๆที่ได้มาเยือน

นอกจากนี้บ้านปรัดใน มีครัวเรือนที่เข้าร่วมจัดบริการการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ จำนวน 25 หลังคาเรือน แต่ละเดือนมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวประมาณ 60-80 คน

การบริการนักท่องเที่ยว

บริการอาหาร ส่วนใหญ่อาหารที่จัดเตรียมไว้สำหรับนักท่องเที่ยว จะใช้วัตถุดิบในชุมชน ที่หาได้จากสวน ป่าชายเลน ทะเล เช่น ปู ปลา น้ำพริก ผัก และอื่นๆ เจ้าของบ้านโฮมสเตย์จะเป็นผู้ทำอาหารมาบริการให้นักท่องเที่ยว

บริการทัศนศึกษา

ลักษณะของกิจกรรมมักจะอยู่ในรูปการศึกษา แลกเปลี่ยน เรียนรู้ และศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น ศึกษาพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ ในบริเวณศูนย์ศึกษาป่าเลน ศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้าน ศึกษาวิธีการหาปลา โดยการใช้อวน แห และอื่นๆ โดยการล่องเรือไปตามลำคลอง ศึกษาวิถีชีวิตของปูแสมช่วงปูสลัดไข่ ศึกษาการประกอบอาชีพจักสานหมวกจากใบจากที่ได้มาจากป่าชายเลน ชมหิ่งห้อย ชมสวนผลไม้ และสวนยางพารา เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกของบริการโฮมสเตย์ ประกอบด้วย

- 1) ภายในห้องพักจะประกอบด้วย หลอดไฟ 1 หลอด พัดลม 1 ตัว ปลั๊กไฟสำหรับไว้ชาร์ตแบตเตอรี่
- 2) ห้องน้ำ มีห้องน้ำแยกอีกห้องสำหรับผู้เข้ามาพัก หรืออาจจะใช้ร่วมกับห้องน้ำของเจ้าของบ้านได้
- 3) โทรศัพท์ และน้ำชากาแฟ จะจัดเป็นบริการส่วนกลางที่ใช้ร่วมกันกับเจ้าของบ้าน

สรุปผลการดำเนินงาน

ความคาดหวังในการศึกษาดูงาน

- เจอในสิ่งดีๆที่เราสามารถนำไปปรับปรุง เช่น การจัดการกลุ่ม
- ได้ความรู้จากชุมชนข้างนอก
- มาดูเรื่องจาก ลักษณะการทำอาชีพ วิถีชีวิตของคนทำจาก
- มาเก็บเกี่ยวประสบการณ์ การทำงาน การดำเนินชีวิต
- อยากรู้วิถีชีวิตชุมชน การใช้ประโยชน์สวนจากอดีต-ปัจจุบัน
- อยากดูความเข้มแข็งของชุมชน
- อยากเห็นความก้าวหน้าและการพัฒนาของชุมชนที่จะไปเรียนรู้ และมีความสำเร็จในการทำงานวิจัย
- อยากมาเรียนรู้ของชุมชนว่ามีการพัฒนาอย่างไรบ้าง
- อยากมีความรู้เพิ่มเติมเพื่อที่ได้นำไปบริหารจัดการกลุ่ม/ข้อมูล/กระบวนการ
- การวิเคราะห์ข้อมูล หอยบ้านแหลมกลัด และการขยายพันธุ์หอย

- อยากเห็นชุมชนของบ้านตัวเองพัฒนาให้เหมือนกันชุมชนอื่น
- อยากให้ท้องถิ่นและพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน/องค์กรต่างๆในพื้นที่
- ต้องการงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลาง (จังหวัด) เข้ามาพัฒนากลุ่ม
- อยากให้ภาครัฐเข้ามาหนุนเสริมการทำงาน

สิ่งที่ได้เรียนรู้ (อ่าวคุ้งกระเบน)

- ได้ความรู้เรื่องการเพาะเลี้ยงปลาสวยงาม
- ได้รู้เรื่องหิ้งห้อยเพศผู้ เพศเมีย ตัวผู้มีปีก ตัวเมียไม่มีปีก
- การผสมพันธุ์ของหิ้งห้อยตัวเมียจะกระพริบไฟ
- ปลาการ์ตูน เพศผู้ตัวเล็ก เพศเมียตัวใหญ่
- การสังเกตปลาไม่สบาย ปลาลอยปลาดิ้นเชื่อง
- ได้เห็นลักษณะสีของม้าน้ำ สีดำ สีขาว
- ได้เรียนรู้การบริหารจัดการของกลุ่มอ่าวคุ้งกระเบน
- การขยายปลาอมไข่ ปลากระพงขาว ปลาหมอตะเล หอยหวาน ม้าน้ำ
- การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง
- ลักษณะการเรียกชื่อพันธุ์หอยชนิดต่างๆ
- การนำเสนอข้อมูลต่างๆ (สัตว์น้ำป่าชายเลน)
- รู้จักพันธุ์ปลามากหลายชนิด
- ได้ความรู้เรื่องหญ้าทะเล
- ได้ความรู้เรื่องระบบนิเวศน์ป่าชายเลน
- ได้เรียนรู้เรื่องต้นยางดาตุ่ม เป็นยาระบายหนัก
- รู้จักพรรณไม้ป่าชายเลน พังกาหัวสุมนำมาเชื่อมได้ ดอกดีกรักยามะเร็ง ใบครูลดความดัน ความอ้วน
- ได้เรียนรู้เรื่องปลาพะยูน การช่วยชีวิตคน การเลี้ยงลูกด้วยนม

สิ่งที่ได้เรียนรู้ (ชุมชนบ้านแหลมกลัด)

- ได้เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยว
- ได้รู้ข้อบัญญัติการอนุรักษ์หอย
- การสนับสนุนจาก อบต.

- การจัดงานประเพณี การงมหอย วันที่1 พฤษภาคมของทุกปี
- การจัดการโฮมสเตย์ ระบบหมุนเวียน
- การเกิดการกัดเซาะชายฝั่ง
- การทำใบจากเป็นม้วนยาสูบ
- แนวเขตชายแดนประเทศไทย-เขมร (เขาบรรทัด)
- การวางแผนจากการทำงานของทิมวิจัย
- ขนาดของหอยที่ห้ามเก็บ คือ 3.2 เซนติเมตร
- ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานกับชาวบ้าน

สิ่งที่ได้เรียนรู้ (ชุมชนบ้านเปรตโน)

- การทำเตาขี้สาคู
- ได้เห็นกระดูกปลาวาฬ
- หอยจับรื้อยคอยจับล้าน (ปูแสมฤดูวางไข่)
- การเรียกชื่อหอยชนิดต่างๆที่ไม่เหมือนกัน
- การเลือกเปลือกไม้มาทำลีย้อมผ้า
- วิถีชีวิตของคนในชุมชน
- การจับจองการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชายเลน
- การผสมพันธุ์ปูแสม
- การจัดตั้งกลุ่ม (ลูกไม้ป่าเลน)
- การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์
- ห้ามจับปูแสม 4-6 ค่ำ ขึ้น แรม
- อาชีพเสริมวิธีการล้างปูดำ 1 เส้นทาง (จับปูปูเว้นปูหนึ่งโดยคูน้า)
- ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
- เรียนรู้โรคหอย
- กิจกรรมเข้าค่ายสิ่งแวดล้อมและป่าชายเลน
- เห็นความสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าชายเลน
- พรรณไม้ในป่าชายเลน
- การต้อนรับของผู้นำชุมชน (เจ้าบ้านดีเยี่ยม)

- การทำงานมีความพร้อมเพรียงและความสามัคคี
- การใช้ประโยชน์ของป่าชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้ใหญ่เช่นอนุมัติ
- การเป็นอยู่ของผู้เฒ่าผู้แก่มีสุขภาพแข็งแรง
- การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ชุมชน
- ได้ขึ้นหอยมป่าชายเลนและทิวทัศน์ต่างๆ
- บ้านเรือนเก่าๆครั้งอดีตเป็นไม้ 2 ชั้น
- การส่งออกสินค้าทางเกษตร

ข้อเสนอแนะ

- ไม่ได้ข้อมูลเรื่องจาก และ การจัดการป่าจาก
- สะพานชมป่าชายเลน
- ต้องการผู้นำเข้ามามีส่วนร่วมและหน่วยงานภาคีต่างๆ
- ครั้งหน้าต้องไปเรียนรู้พื้นที่ที่มีจาก
- สร้างกฎกติกาในกลุ่มให้มีความแข็งแรง
- รูปแบบการประชาสัมพันธ์งาน/แผ่นพับ/วิทยุกระจายเสียง/อปม.สัมพันธ์
- คนขับรถบริการดี
- อยากให้บันทึก มอ.ลงในพื้นที่
- การตั้งงบประมาณทุกโครงการ ดูงาน

กิจกรรมที่ 21 ถ่ายทอดภูมิปัญญาจากให้กับเด็กนักเรียน

วันที่ 14 พฤศจิกายน 2555

สถานที่ โรงเรียนประชาอุทิศ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 1.ทีมวิจัย 10 คน
- 2.พี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน
- 3.เด็กนักเรียน คุณครู
- 4.ผู้ปกครอง

วัตถุประสงค์

- 1.เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ประโยชน์จากต้นจาก ผล ใบ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1.กำหนด วัน เวลา สถานที่
- 2.ติดต่อประสานงาน ทีมวิจัยพี่เลี้ยงและอาจารย์ เด็ก ผู้ปกครอง
- 3.เตรียมวัสดุ อุปกรณ์
- 4.วางแผนการรับผิดชอบของแต่ละคน

ผลการดำเนินงาน

ชี้แจงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมโดยนายบุญเรือง คงทอง

นักเรียนแบ่งกลุ่มกันออกเป็น 4 กลุ่มเรียนรู้แต่ละฐานที่กำหนดไว้ดังนี้

- ฐานที่ 1 การเย็บจากโดย นางเพ็ญ สุดตะเอย นางกรรณแก้ว ลาปะ
- ฐานที่ 2 การลอกใบจาก นางหลิว คุ่มเพชร
- ฐานที่ 3 การทำขนมจาก นางฐาปณี สุทธิสน
- ฐานที่ 4 การจักรสาน นางทัศนีย์ เพชรน้อย

ฐานที่ 1 การเย็บจาก โดย นางเพ็ญ สุดตะเอย นางกรรณแก้ว ลาปะ

อุปกรณ์

- 1.ใบจาก
- 2.ดอ
- 3.ไม้ตบ

วิธีการทำ

- 1.เราต้องไปหาไม้ไผ่เพื่อที่จะนำมาทำไม้ตบ
- 2.เราหาราดวงมาทำดอ
- 3.ไปตัดใบจากมา

วิธีการเย็บ

- 1.ม้วนดอให้เป็นวงกลม
- 2.เอาไม้ตบมาตบ
- 3.หยิบใบจากใบใหญ่ซ้อนใบเล็ก หรือใบดีซ้อนใบร้าย

4.เย็บจนเต็มตัว

วิธีการขาย

- 1.ขายราคาตัวละ 4 บาท
- 2.จ้างราคาตัวละ 1 บาท
- 3.ทำเป็นมัด มัดละ 25 ตัวขายมัดละ 100 บาท

การใช้ประโยชน์

- 1.นำไปมุงหลังคา
- 2.ทำขนมจาก
- 3.เครื่องจักสาน
- 4.ลอกขายเป็นม้วนยาสูบพับละ 2 บาท

ฐานที่ 2 ลอกใบจาก นางหลิว คุ่มเพชร

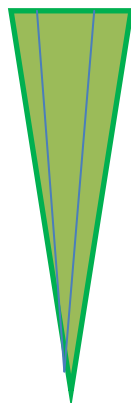
1.ยอดจาก

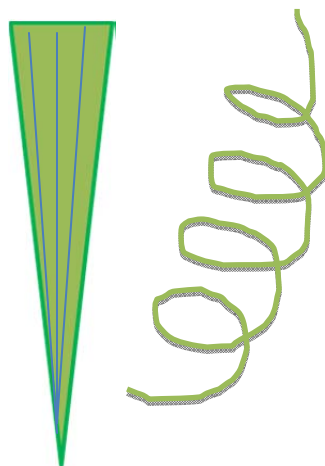
2.ตัดออกเป็นใบ

3.แล้วลอกเย็บออก

4.ม้วนแล้วตากแดด

ฐานที่ 3 ขนมาจาก (ปิ้ง) นางฐาปนี สุทธิสน

ได้เรียนรู้ศึกษาผลประโยชน์ของจากหลายๆอย่าง

เช่น ขนมาจากปิ้ง ใบจากยาสูบ ดับจาก การจักสาน

ผลประโยชน์ที่ได้รับ

-นำไปประกอบอาชีพเสริมได้

-เกิดความภาคภูมิใจ

-ได้ร่วมกิจกรรมของ สกว. กับทีมวิจัย

-ได้ความรู้เกี่ยวกับป่าจากของหมู่บ้านบางลำพูที่มีคุณค่ามากมายที่เราควรอนุรักษ์เอาไว้

ฐานที่ 4 จักสาน นางทัศนีย์ เพชรน้อย

อุปกรณ์

1.ใบจากอ่อน 1 คู่

2.ก้านจาก 1 ก้าน

3.มีด

วิธีทำลูกตะกร้อ

1.นำใบจากอ่อนจิกก้านออก

2.นำใบจากมากลือออกจากกัน

3.นำใบจาก1 คู่ มาวางไว้ตรงกลางส่วนของใบจาก จากนั้นก็ใช้ใบจาก ขวาทับซ้ายและซ้ายทับขวา สลับกันไปมา จนได้เป็นรูปร่างของลูกตะกร้อ และต้องดึงให้แน่นเพื่อไม่ให้หลุดออกจากกัน และต้องสอด ได้ช่องของลูกตะกร้อ และเราก็จะได้ลูกตะกร้อ 1 ลูก

4.นำก้านใบจากมา เหลาให้ปลายแหลมแล้วนำไปเสียบกับลูกตะกร้อ

การนำไปใช้ประโยชน์

1.ทำเป็นโมบายประดับบ้าน

2.ทำเป็นของเล่น

สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

1.สร้างรายได้เสริม

2.สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.รู้จักวิธีการทำตะกร้อ

4.เกิดความสนุกสนาน

5.ได้ความรู้จากนอกห้องเรียนเพิ่มขึ้น

สรุปผลการดำเนินงาน

1.เด็กได้เรียนรู้การเย็บจาก

2.การทำขนมจากลูกจาก

3.การทำเครื่องจักสาน

4.การลอกใบจากไว้จำหน่าย

กิจกรรมที่ 22 ติดตามแปลงเพาะต้นกล้า

วันที่ 22 พฤศจิกายน 2555

สถานที่ เกษะกลางบางกุ้ง

ผู้เข้าร่วม

1.ทีมวิจัย 5 คน

2.พี่เลี้ยงนักวิจัย 1 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อติดตามการเพาะต้นจาก และเพาะพันธุ์หอยกัน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. นัดทีมวิจัยลงพื้นที่ในวันที่ เวลา สถานที่ลงเรือ
2. เตรียมอุปกรณ์เครื่องเขียน
3. สำรวจและบันทึกข้อมูลความเปลี่ยนแปลงของต้นกล้าและหอย

ผลการดำเนินงาน

จากการลงพื้นที่เกาะกลางบางกุ่ม ติดตามแปลงเพาะกล้าต้นจาก พบว่า ต้นกล้าจากที่เพาะปลูกนั้น จำนวน 200 ต้น สูงประมาณ 30 เซนติเมตรในระยะเวลาแค่ 3 เดือนพบว่า ต้นกล้าจากที่เพาะไว้ นั้นโตขึ้นมาก ต้นกล้าจากสูง 1 เมตร ใบจากมีประมาณ 3-4 ใบ ขนาดของใบมีความยาว 30 ซม. กว้าง 2 ซม. และขนาดของลำต้น 8 ซม. นอกจากจะมีการเพาะต้นกล้าจากแล้วยังมีไม้โกงกางที่ปลูกไว้ในพื้นที่อนุรักษ์อีกมาก ซึ่งขนาดความสูงของต้นโกงกาง 1.2 เมตร ขนาดของใบมีความยาว 20 ซม. กว้าง 9 ซม.

และหอยกันที่นำไปปล่อยไว้ประมาณ 3 เดือน จากขนาดตัวที่ ประมาณ 3 ซม. ก็มีการเจริญเติบโตขึ้นเช่นกัน มีทั้งขนาด หอยกันตัวเล็กยาว 5 ซม. กว้าง 6 ซม. หอยกันตัวใหญ่ ยาว 8 ซม. กว้าง 9 ซม. จะเห็นได้ว่าการติดตามแปลงเพาะจากนั้น ทำให้ทีมวิจัยได้รู้ถึงการเจริญเติบโตของต้นกล้าและหอย และหอยมีเหลืออยู่น้อยเนื่องจากลิงเข้าไปกิน

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ได้รู้ถึงการเจริญเติบโตของต้นกล้าและหอย
2. ต้นกล้ามีจำนวนน้อยประมาณ 30-50 ต้น
3. หอยมีเหลืออยู่น้อยเนื่องจากลิงเข้าไปกิน

ปัญหาและอุปสรรค

1. ลูกทีมวิจัยติดงานไม่สามารถไปร่วมกิจกรรมได้
2. ลิงได้ลงไปเก็บหอยที่ปล่อยไว้
3. มีการลักขโมยต้นกล้าจากแปลงเพาะ

ข้อเสนอแนะ

1. การติดต่อประสานงานล่วงหน้าประมาณ 1 วัน

กิจกรรมที่ 23 ประชุมทีมรวบรวมกิจกรรม

วันที่ 23 มกราคม 2556

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้าน

ผู้เข้าร่วม

ทีมวิจัย 10 คน

พี่เลี้ยงนักวิจัย 1 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมกิจกรรมของโครงการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. กำหนด วัน เวลา สถานที่
2. ติดต่อประสานงาน ทีมวิจัยและพี่เลี้ยง
3. เตรียมวัสดุ อุปกรณ์
4. รวบรวมกิจกรรม

ผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยร่วมกันรวบรวมกิจกรรม **งวดที่ 2** ที่ดำเนินงานผ่านมาแล้วมีดังนี้

- ประชุมวางแผนกิจกรรมงวด 2 (29 มิถุนายน 2555)
- ประชุมออกแบบเครื่องมือป่าจาก (17 กรกฎาคม 2555)
- ลงพื้นที่สำรวจพื้นที่ป่าจาก (27 กรกฎาคม 2555)
- ลงพื้นที่เพาะต้นกล้าจาก (29 กรกฎาคม 2555)
- ประชุมทีมวางแผนศึกษาดูงาน (12 สิงหาคม 2555)
- สรุปกิจกรรมสำรวจพื้นที่ป่าจากและเพาะต้นกล้าจาก (27 สิงหาคม 2555)
- ศึกษาดูงาน (10-14 กันยายน 2555)
- เวทีถ่ายทอดภูมิปัญญาเรื่องจาก สู่เด็กนักเรียน (14 พฤศจิกายน 2555)
- ติดตามแปลงเพาะต้นกล้า (22 พฤศจิกายน 2555)
- ประชุมทีมรวบรวมกิจกรรม (23 มกราคม 2556)
- เขียนข้อมูลกิจกรรมเพื่อจัดทำรายงาน (24 มกราคม 2556)

และได้วางรูปแบบการทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2 ดังนี้

กิจกรรม.....

วันที่/เวลา.....

สถานที่.....

ผู้เข้าร่วม 1.....

2.....

วัตถุประสงค์ 1.....

2.....

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.กำหนดวันประชุม

2.ประสานงาน

ผลการดำเนินงาน.....

สรุปผลการดำเนินงาน.....

ปัญหาอุปสรรค.....

ข้อเสนอแนะ.....

สรุปผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยได้รวบรวมกิจกรรมที่ดำเนินงานผ่านมาในงวดที่ 2 และนัดเขียนรายงานความก้าวหน้ากันในวันที่ 24 มกราคม 2556 ณ ศูนย์เอนกประสงค์หมู่บ้าน เวลา 09.30 น. และให้เตรียมวัสดุอุปกรณ์เครื่องเขียนมาให้พร้อม

จากการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในงวดที่ 2 พบว่าทีมวิจัยมีความเข้าใจกระบวนการทำงาน วิจัยมากขึ้นจากการทำงานในระยะแรก ทั้งนี้ทีมวิจัยยังมีข้อจำกัดในด้านของการเขียนรายงานวิจัย สิ่งที่ทีมวิจัยต้องการพัฒนากระบวนการเพิ่มเติมในเรื่องของการเขียนรายงาน การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดการข้อมูลที่ได้มาจากการสำรวจ ดังนั้นทีมวิจัยได้เสนอให้มีกระบวนการพัฒนาด้านการพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัย ซึ่งได้เสนอในการประชุมเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ระนองมาแล้ว

กิจกรรมที่ 24 ประชุมวางแผนการดำเนินงานในงวดที่ 3

วันที่ 28 พฤษภาคม 2556

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 3 บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย 10 คน

2. พี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประชุมทำความเข้าใจทีมวิจัย
2. เพื่อวางแผนการดำเนินงานในงวดที่ 3

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยประสานงานทางพี่เลี้ยงนักวิจัย
2. หัวหน้าโครงการชี้แจงรายละเอียดแผนงานโครงการ
3. กำหนดแผนกิจกรรมต่อไป

ผลการดำเนินงาน

การนัดหมายในการจัดประชุมในครั้งเพื่อทำความเข้าใจการทำงานร่วมกันของทีมวิจัย ซึ่งบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาทีมวิจัยได้ดำเนินงานไปตามแผนงานโครงการ แต่ทั้งนี้ในเรื่องของการบันทึกข้อมูล ซึ่งพบว่าทีมวิจัยบางคนไม่สามารถบันทึกข้อมูลได้ เพราะส่วนใหญ่ในเรื่องของการปฏิบัติ ทั้งนี้อาจเป็นข้อจำกัดของการรายงานวิจัย ทางพี่เลี้ยงนักวิจัยเข้ามามีส่วนช่วยในการทำรายงานวิจัยที่ผ่านมา ส่วนเรื่องการบริหารจัดการโครงการ ทางหัวหน้าโครงการได้ชี้แจงรายละเอียดแผนงานโครงการ และกำหนดแผนกิจกรรมในงวดที่ 3 มีดังนี้

1. กิจกรรม ติดตามแปลงเพาะจาก วันที่ 3 มิถุนายน 2556
2. กิจกรรม ประชุมประจำทีมวิจัยวันที่ 5 มิถุนายน 2556
3. กิจกรรม ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความสำคัญพื้นที่ป่าจากวันที่ 30 กรกฎาคม 2556
4. กิจกรรม ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความสำคัญพื้นที่จากวันที่ 8 สิงหาคม 2556
5. กิจกรรม ประชุมวางแผนการปลูกพันธุ์กล้าจากและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ วันที่ 22 สิงหาคม 2556
6. กิจกรรม ติดตามแปลงเพาะกล้าจากเกาะกลางบางกุ่มวันที่ 2 กันยายน 2556
7. กิจกรรม ปลูกพันธุ์จากและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ วันที่ 13 กันยายน 2556
8. กิจกรรม ประชุมวางแผนเวทีนำเสนอผลงานวิจัย วันที่ 22 ตุลาคม 2556
9. กิจกรรม เวทีนำเสนอผลงานวิจัยวันที่ 18 พฤศจิกายน 2556

เมื่อทีมวิจัยได้กำหนดแผนกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว ทางทีมวิจัยออกแบบกิจกรรม การติดตามแปลงเพาะจาก โดยกำหนดการดำเนินงานในวันที่ 3 มิถุนายน 2556 ซึ่งจากการติดตาม ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2555 ต้นกล้าจากที่เพาะปลูกนั้น จำนวน 200 ต้น สูงประมาณ 30 เซนติเมตรในระยะเวลาแค่ 3 เดือนพบว่า ต้นกล้าจากที่เพาะไวนั้นโตขึ้นมาก ต้นกล้าจากสูง 1 เมตร ใบจากมีประมาณ 3-4 ใบ ขนาดของใบมีความยาว 30 ซม. กว้าง 2 ซม. และขนาดของลำต้น 8 ซม. นอกจากจะมีการเพาะต้นกล้าจากแล้วยังมีไม้โกงกางที่ปลูกไว้ในพื้นที่อนุรักษ์อีกมาก ซึ่งขนาดความสูงของต้นโกงกาง 1.2 เมตร ขนาดของใบมีความยาว 20 ซม. กว้าง 9 ซม.

โดยทางทีมวิจัยได้ออกแบบการเก็บข้อมูลการติดตามแปลงเพาะต้นจาก ดังนี้ 1.จำนวนต้นกล้าจากที่เพาะไว้ 2.การเจริญเติบโต ความสูง ขนาดของลำต้น 3.ความสมบูรณ์ของต้นกล้าภาพรวม

จากนั้นทางหัวหน้าโครงการนัดหมายวันจัดกิจกรรม โดยให้ทีมวิจัยทุกคนไปพร้อมกันที่ท่าเรือ ในวันที่ วันที่ 3 มิถุนายน 2556 เวลา 09.00 น.

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการประชุมทำความเข้าใจทีมวิจัยและวางแผนการทำงาน พบว่าทีมวิจัยทุกคนมีความเข้าใจในกระบวนการทำงาน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ และเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมประชุม แต่ทั้งนี้ยังต้องกระตุ้นในเรื่องการบันทึกการประชุมในแต่ละครั้งให้เป็นระบบมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ทีมวิจัยต้องมีทีมบันทึกข้อมูลในการประชุมแต่ละครั้ง

กิจกรรมที่ 25 ติดตามแปลงเพาะจาก ครั้งที่ 2

วันที่ 3 มิถุนายน 2556

สถานที่ เกษะกลางบางกุ้ง

ผู้เข้าร่วม

- 1.ทีมวิจัย 10 คน
- 2.พี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อติดตามการเจริญเติบโตแปลงเพาะต้นจากที่เกษะกลางบางกุ้ง
2. เพื่อสำรวจจำนวนต้นกล้าจากที่แปลงเพาะ
3. เพื่อเก็บข้อมูลความสูง และขนาดของลำต้น

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยลงพื้นที่มายังจุดนัดหมายในเวลา 09.00 น.
2. การลงพื้นที่ต้องให้เรือเป็นพาหนะเดินทางไปยังเกษะกลางบางกุ้ง
3. ทีมวิจัยเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น สมุดบันทึกข้อมูล มีดพรวน กล้องถ่ายภาพ ถังน้ำ และกระสอบ เป็นต้น

ผลการดำเนินงาน

จากการลงพื้นที่ที่เกษะกลางบางกุ้งเพื่อไปติดตามการเจริญเติบโตของแปลงเพาะกล้าจากจำนวน 200 ต้น พบว่า ต้นกล้าจากที่เจริญเติบโตได้ดี จำนวน 113 ต้น มีความสูง 105 เซนติเมตร ขนาดลำ

ต้น 24 เซนติเมตร ต้นกล้าจากเจริญเติบโตซ้ำ จำนวน 52 ต้น มีความสูง 50 เซนติเมตร ขนาดลำต้น 10 เซนติเมตร ต้นจากที่เหลือเพาะไม่ขึ้น ดังนั้นทีมวิจัยได้ร่วมกันหาลูกพันธุ์จากมาเพาะซ่อมแซมใหม่

ภาพรวมจากการติดตามการเพาะกล้าจากที่แปลงเพาะเกาะกลางกึ่ง พบว่า การติดตามครั้งที่ 2 ทั้งช่วงห่างจากครั้งแรกเป็นเวลา ประมาณ 8 เดือน ในการลงพื้นที่ติดตาม ทำให้ต้นกล้าจากที่ไม่งอก ไม่ได้รับการปลูกซ่อมแซม เพื่อไว้ใช้ในกิจกรรมรณรงค์การจัดการพื้นที่ป่าจากต่อไป

ถึงแม้ว่าจำนวนพันธุ์กล้าจาก ไม่ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ทางทีมวิจัยได้เสนอความคิดเห็นว่า จะประสานงานกับทางเครือข่ายการอนุรักษ์อ่าวทะเลเปอร์ซอพันธุ์กล้าจากจากชุมชนซีมี ซึ่งนายวิโรจน์เดชสองแพรก ได้จัดทำเพาะต้นกล้า เป็นการประสานงานความร่วมมือภายในเครือข่ายอีกด้วย

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายในการลงติดตามการเจริญเติบโตของต้นกล้าจาก ถึงแม้ว่าจำนวนการเจริญเติบโตไม่ได้ตามเป้าหมาย 200 ต้น แต่ได้มาทั้งหมดจำนวน 165 ต้น ซึ่งถือว่าเกินครึ่งหนึ่งจากเป้าหมาย และได้เพาะพันธุ์กล้าจากเพิ่มเติม เพื่อไว้ใช้ปลูกในโอกาสต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การติดตามครั้งที่ 2 ควรไม่ทิ้งช่วงให้นานเกินไป ควรมีการติดตามอย่างน้อย 3 เดือนต่อครั้ง หากปัญหาด้านกล้าที่เพาะไว้ไม่งอกจะได้ปลูกเสริมทันท่วงที

กิจกรรมที่ 26 ประชุมประจำทีมวิจัย

วันที่ 5 มิถุนายน 2556

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 3 บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย 12 คน
2. พี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปผลการลงพื้นที่ติดตามแปลงเพาะต้นกล้าจากในพื้นที่เกาะกลางบางกึ่ง
2. เพื่อสรุปการบริหารจัดการโครงการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยประสานงานนัดหมายพี่เลี้ยงนักวิจัย เพื่อเข้าร่วมรับฟังการประชุมทีมวิจัย
2. หัวหน้าโครงการชวนทีมวิจัยถอดบทเรียนการลงพื้นที่ติดตามแปลงเพาะต้นกล้าจาก

3. ทีมวิจัยที่ทำหน้าที่การเงินโครงการ ชี้แจงงบประมาณ การบริหารโครงการให้กับทีมวิจัยได้รับทราบ

ผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยมาพร้อมกันทั้งหมด 12 คน ทีมพี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน เริ่มด้วยหัวหน้าโครงการชวนคุยถอดบทเรียนการลงพื้นที่ติดตามแปลงเพาะต้นกล้าจากในพื้นที่เกาะกลางบางกุง พบว่าวันที่นัดหมายลงทำกิจกรรมนี้ ทีมวิจัยไม่ได้เข้าร่วมจำนวน 2 คน เนื่องจากป่วยและติดภารกิจไปต่างจังหวัด ซึ่งในวันทำกิจกรรม มีทีมวิจัย 10 คน การแบ่งบทบาทหน้าที่เป็นไปตามเป้าหมาย ทีมวิจัยให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี บรรยากาศในการลงพื้นที่เป็นไปอย่างสนุกสนาน ไม่มีปัญหา อุปสรรคในการทำงาน ส่วนผลการติดตามต้นกล้าจากที่เพาะไว้เหลือเพียงจำนวน 165 ต้น จากเป้าหมายเดิม 200 ต้น แต่ทั้งนี้ทีมวิจัยได้ปลูกเสริมเรียบร้อยแล้ว ถือได้ว่าการทำกิจกรรมตอบวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานที่ทีมวิจัยทุกคนร่วมกันวางแผนการลงพื้นที่จริง หลังจากหัวหน้าโครงการสรุป ทางพี่เลี้ยงนักวิจัยได้แสดงความคิดเห็น ในเรื่องของการบันทึกข้อมูล ในกิจกรรมการลงพื้นที่ทางทีมวิจัยได้ทำตามบทบาทหน้าที่ได้ดี อยากเสนอให้ทีมวิจัยที่รับบทบาทหน้าที่ได้ลองสรุปข้อมูลที่บันทึกได้ให้ทีมวิจัยได้ฟัง และแต่ละครั้งจะต้องมีคนสรุปข้อมูลจากการทำกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อความสะดวกในการนำข้อมูลมาทำรายงานวิจัย และ จะเป็นการบันทึกการทำงานของ ทีมวิจัยอีกด้วย

จากนั้นทีมวิจัยได้ชี้แจงการใช้จ่ายงบประมาณ และสรุปค่าใช้จ่าย เคลือบค่าใช้จ่ายของแต่ละคน โดยทางพี่เลี้ยงนักวิจัยช่วยตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารก่อนเก็บเอกสารการเงินไปลงข้อมูลต่อไป

สรุปผลการดำเนินงาน

จากผลการดำเนินงานประชุมทีมวิจัยเป็นไปตามเป้าหมาย ทีมวิจัยไปนัดหมายเพื่อประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความสำคัญพื้นที่ป่าจากต่อไป โดยกำหนดนัดหมายวันที่ 30 กรกฎาคม 2556

ข้อเสนอแนะ

อยากให้ทีมวิจัยแต่ละคนฝึกบันทึกข้อมูล เพื่อช่วยทีมเลขาคโครงการวิจัย

กิจกรรมที่ 27 ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความสำคัญพื้นที่ป่าจาก

วันที่ 30 กรกฎาคม 2556

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 3 บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย 12 คน
2. พี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ความสำคัญเรื่องป่าจาก

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยประสานงานพี่เลี้ยงนักวิจัย
2. ทีมวิจัยร่วมกันออกแบบการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ความสำคัญเรื่องป่าจาก
3. กำหนดวันเวลา สถานที่ในการจัดกิจกรรม และสิ่งที่ต้องเตรียมพร้อม

ผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยประสานงานพี่เลี้ยงนักวิจัยมาร่วมกันประชุมออกแบบกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ โดยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรม เป็นนักเรียนโรงเรียนประชาอุทิศ จากการประสานงานทางผู้อำนวยการโรงเรียนมีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรม โดยทีมวิจัยได้ออกแบบกระบวนการดังนี้ กระบวนการช่วงเช้า เป็นการให้ความรู้ ความสำคัญของป่าจากในชุมชน โดยประสานงานเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 9 (กะเปอร์ – ระนอง) มีให้ความรู้ด้านวิชาการ และสอดแทรกกระบวนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าจาก โดยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน มาสาธิตและให้เด็กๆ ได้ลงมือทำ เช่น การเย็บจาก การทำแมงดาถิ่นฝืน การลอกใบจาก เป็นต้น จากนั้นสรุปกิจกรรมช่วงเช้าโดยหัวหน้าโครงการ ซึ่งกิจกรรมควรทำให้เสร็จภายในเวลา 11.00 น. โดยรับประทานอาหารเที่ยงในเรือที่บริเวณเกาะกลางบางกุ้ง จากนั้นทางคณะครู นำโดยผู้อำนวยการ นักเรียน และทีมวิจัย จำนวน 25 คนลงเรือไปยังเกาะกลางบางกุ้ง เพื่อไปร่วมกันปลูกต้นกล้าจาก และต้น โกงกาง จากนั้นเดินทางกลับและแยกย้ายกันกลับบ้าน

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานทีมวิจัยได้ออกแบบกระบวนการจัดกิจกรรม กำหนดวันที่ 28 สิงหาคม 2556 สถานที่ โรงเรียนประชาอุทิศ โดยทีมวิจัยได้แบ่งบทบาทในการประสานงานและเตรียมความพร้อมต่างๆ และทางทีมวิจัยจะมีการประชุมเตรียมความพร้อมก่อนถึงวันทำกิจกรรมอีกครั้ง มอบหมายให้หัวหน้าโครงการเป็นคนโทรประสานงานเรื่องการเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยด้วย

ข้อเสนอแนะ

การเตรียมความพร้อมสำคัญ ให้ทีมวิจัยเตรียมเสื้อชูชีพไว้ด้วยเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ต้องเดินทางโดยเรือ มีเด็กจำนวนมากหลายคน ดังนั้นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยด้วย

กิจกรรมที่ 28 ประชาสัมพันธ์ให้มีความรู้ความสำคัญพื้นที่ป่าจาก

วันที่ 8 สิงหาคม 2556

สถานที่ โรงเรียนประชาอุทิศ

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย จำนวน 12 คน
2. ทีมพี่เลี้ยงนักวิจัย 3 คน
3. เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 9 (กะเปอร์-ระนอง) จำนวน 3 คน
4. คณะครู และนักเรียน จำนวน 17 คน
5. ทีมเครือข่ายนักวิจัย จำนวน 5 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประชาสัมพันธ์ให้มีความรู้ความสำคัญของพื้นที่ป่าจากในชุมชน
2. เพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับเด็กเยาวชนในชุมชน ให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรในชุมชน และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ช่วงเช้า เป็นการให้ความรู้ ความสำคัญของป่าจากในชุมชน โดยประสานงานเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 9 (กะเปอร์-ระนอง) 30 นาที
2. การสาธิตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าจาก เช่น เช่น การเห็บจาก การทำแมงดาขันฝน การลอกใบจาก เป็นต้น โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. หัวหน้าโครงการสรุปกิจกรรมในช่วงเช้า
4. ลงพื้นที่ปลูกต้นจากและต้น โกงกาง ที่เกาะกลางบางกุ้ง

ผลการดำเนินงาน

ประโยชน์และความสำคัญของป่าจาก โดย เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 9 (กะเปอร์-ระนอง)

ป่าจากในพื้นที่อ่าวกะเปอร์นอกจากจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชุมชนยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศพื้นที่ป่าจากเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน้ำกร่อย สามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินเลน

ที่ค่อนข้างแข็งและเหนียว ทนต่อความเค็มของดิน น้ำและแสงแดดได้ดี ซึ่งต้นจากไม่ได้เป็นพืชชนิดเดียวที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน แต่ยังมีพันธุ์ไม้อื่นๆอีกหลายชนิดรวมทั้งสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพากัน ต้นจากมีลำต้นอยู่ในดินเป็นกลุ่มเป็นกอเรียกว่าหินจาก มีใบแทงขึ้นมาเป็นกอ ยอดอ่อนจะแหลม พอเริ่มแต่มีใบอ่อนเรียกคล้ายขนเป็ด ดอกมีสีเหลืองแสด ช่อดอกเรียกว่านกจาก มีผลสีน้ำตาลเข้มเบียดรวมกันเป็นกระจุก เรียกว่าทะลายหรือโม่งจาก การขยายพันธุ์จะใช้เมล็ดเท่านั้น ถ้าแยกหน่อนำไปปลูก อัตราการรอดร้อยละ 50 เมื่อผลแก่จัดจะหลุดร่วงจากทะลายแล้วนำไปปลูกหรือนำไปเพาะชำใส่ถุงประมาณ 4-5 เดือน สามารถนำลงปลูกในแปลงได้ต้นจากพออายุได้ 6-7 ปี สามารถออกลูกและปาดตาลได้ ใบนำมาเย็บทำเป็นหลังคาบ้านได้ ผลผลิตพออายุครบ 6-7 ปี สามารถใช้ได้หมดทุกส่วน ป่าจากในพื้นที่อ่าวกะเปอร์ขึ้นกระจายตามริมสองฝั่งของลำคลองที่น้ำทะเลขึ้นถึง ในพื้นที่ที่กะเปอร์มีต้นจากขึ้นอยู่และใช้ประโยชน์อยู่ไม่น้อยกว่า 8,500 - 3,000 ไร่ที่มีเอกสารสิทธิ์ประมาณ 20 ไร่ นอกจากนั้นล้วนแล้วเป็นพื้นที่ป่าชายเลน แต่อย่างไรก็ตามชุมชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนและชุมชนบ้านจิมก็มีการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนมีการดูแล ปลูกป่าชายเลนอย่างต่อเนื่องประจำวันสำคัญและทุกปี

ต้นจาก เป็นพืชที่สามารถนำทุกส่วนของลำต้นมาใช้ประโยชน์จัดเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชนที่มีความสำคัญ เรานำมาใช้ประโยชน์โดยอาศัยภูมิปัญญาของชาวบ้านลุ่มน้ำอ่าวกะเปอร์ได้สืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะการใช้ประโยชน์ที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. ยอดจากอ่อน ลอกแล้วนำไปตากแดดให้แห้งแล้วนำมาตัดทำเป็นใบจากม้วนกับยาเส้น ม้วนยาสูบเป็นบุหรี่พื้นบ้านของคนไทยที่สูบกินมาอย่างช้านานหรือนำมาห่อเป็นขนมต้ม ซึ่งทำจากข้าวเหนียว น้ำกะทิ และน้ำตาล หรือนำมาทำเป็นภาชนะดักน้ำเรียกว่า หมาน้ำ ส่วนก้านของใบอ่อนใช้ทำเป็นเชือกมุงหลังคาเรียกว่าตอกบิด หรือนำมาสานทำเป็นที่รองก้นหม้อข้าว หม้อแกงในครัวเรือนได้ ทำเป็นไม้กวาดก็ได้ ทำเป็นที่ตีแมลงวัน ไม้จิ้มฟัน

2. ใบแก่ นำมาทำหมวกกันแดดกันฝนรูปทรงคล้ายหมวกของชาวเวียดนามเรียกว่าหมวกเปี้ยวหรือนำมาเย็บเป็นตับจากใช้มุงหลังคาบ้าน ทำเป็นฝาบ้าน นำมาทำขนมจากหรือทำฝาชีครอบกับข้าว ทำเป็นที่รองน้ำชาที่บ้าน ต้นจากทำรายได้ดีมากให้กับชุมชนอ่าวกะเปอร์

3. ช่อดอก เรียกว่านกจากมีลักษณะเป็นวงที่เป็นดอก ยังไม่เป็นผล จากสามารถปาดวง เรียกว่า วงตาล เพื่อนำน้ำหวานไปทำน้ำตาลจาก ซึ่งเรียกการทำน้ำตาลจาก จากช่อดอก นอกจากนั้น ช่อดอกที่เรียกว่านกจาก ยังสามารถนำมาแกงเผ็ด แกงนกจากหรือนำมาทำผักเหนาะก็ได้

4. น้ำหวานจากซึ่งได้จากก้านทะลายหรือช่อดอก นำมาเคี้ยวทำเป็นน้ำตาลเหลว น้ำตาลป๊อป ทำน้ำหวานเมา ทำน้ำส้มจาก หรือ เคี้ยวแล้วกลั่นเป็นเหล้าเถื่อนหรือเหล้าพื้นบ้าน

5. ลูกจาก ลูกจากอ่อนนำมาทำเป็นผักเหนาะ รับประทานกับน้ำพริกหรือแกงเผ็ดเช่น แกงพุงปลา แกงกั่ว ส่วนหัวของลูกจากอ่อนๆนำมาคองกินกับขนมจีน ส่วนลูกจากขนาดชามกิน(กำลังกิน) ฝักกินเนื้อในได้ดิบๆ รสหอมหวานและสามารถนำมาเชื่อมเป็นขนมหวานได้เหมือนกับลูกตาล นอกจากนี้ลูก

จากที่สุกจัดหรือแก่จัดสามารถนำมาเพาะชำขยายพันธุ์ได้ แล้วส่วนลูกจ้างที่แห้งๆนำไปทำเป็นเชื้อเพลิงได้
ยุ่งได้เป็นอย่างดี

6.ทางจากหรือพอนจาก นำมาผ่าซีกทำเป็นไม้ดับจากได้ นำมาประดิษฐ์เป็นรูปเรือ รูปสัตว์
รูปแมลงต่างๆ ทางจากนำมาตากแดดให้แห้งแล้วนำมาทำเป็นเชื้อเพลิงในการ เคี้ยวน้ำตาล ย่างปลา หุงข้าว
ทำกับข้าวได้ ส่วนพอนจากนำมาบดให้ละเอียด แล้วนำมาผสมทำปุ๋ยหมักและผสมคลุกเคล้ากับดินใช้เพาะ
ชำต้นไม้ ตอนกิ่งไม้ได้เป็นอย่างดี ทำให้ประหยัดต้นทุน นอกจากนี้ป่าจากยังเต็มไปด้วยพืชพรรณ
ธรรมชาติและสัตว์บก สัตว์น้ำที่หลากหลาย นำไปใช้ประโยชน์ทั้งเป็นอาหาร เป็นไม้ใช้สอยและเป็น
สมุนไพรรักษาโรคต่างๆได้เป็นอย่างดี

การสาธิตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าจาก โดย ภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยทีมวิจัยเตรียมสาธิตการเย็บจาก โดย นางเพ็ญ สุตตะอง นางกรองแก้ว ลาปะ
การเย็บจากจะต้องเตรียม อุปกรณ์ ใบจาก ดอก และไม้ดับ ส่วนวิธีการทำ เราต้องไปหาไม้ไผ่เพื่อที่จะ
นำมาทำไม้ดับ และหาไม้ไผ่ราชวังมาทำดอก และไปตัดใบจากมา การเย็บ ให้ม้วนดอกให้เป็นวงกลม เอา
ไม้ดับมาตั้ง หยิบใบจากใบใหญ่ซ้อนใบเล็กหรือใบดีซ้อนใบร้าย และเย็บจนเต็มดับ
เมื่อเย็บเสร็จจากนำมาวางขาย ราคาดับละ 4 บาท ค่าจ้างเย็บราคาดับละ 1 บาท หากมองถึงประโยชน์ นำ
ใบจากมาเย็บจากไปมุงหลังคา นำใบจากทำขนมจาก นำใบจากมาเครื่องจักสาน และนำยอดจากมาลอกขาย
เป็นม้วนยาสูบพับละ 2 บาท ซึ่งประโยชน์ของต้นจากมีมากมาย

การสรุปการใช้ประโยชน์และความสำคัญของป่าจาก โดยหัวหน้าโครงการ

1. ประโยชน์ของต้นจาก นิยมใช้ปลูกเพื่อประดับริมน้ำกร่อย หรือริมทะเล หรือในพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขัง หรือ
ใช้ปลูกเพื่อเป็นแนวกั้นลม เพื่อช่วยลดเสียงรบกวน ส่วนผลมีลักษณะที่สวยงาม ใช้ปลูกเป็นไม้กระถาง
ประดับได้เช่นกัน
2. หากย้อนไปเมื่อสมัยก่อนนั้นการปลูกจากนั้นยังถือเป็นการจับจองที่ดิน หากใครปลูกในบริเวณไหนก็จะ
ถือว่าเป็นที่ดินของคนนั้น ซึ่งปลูกโดยวิธีการลงแขก ผู้ที่ไปช่วยปลูกจะเป็นพยานในการจับจองที่ดินด้วย
3. ประโยชน์ต้นจากที่เหลือใช้ สามารถนำมาใช้ทำเป็นเชื้อเพลิงได้
4. ประโยชน์ของลูกจากอ่อน หรือ ผลอ่อน สามารถนำไปแกงทำเป็นอาหาร ต้มกินกับน้ำพริก ใช้เป็นผัก
เหนาะน้ำพริก กินร่วมกับแกงไตปลา ทำเป็นแกงกะทิ ฯลฯ หรือหากปล่อยให้อ่อนพอเหมาะ หรือลูกจาก
หนุ่มก็ผ่าเอาเมล็ดมารับประทานสดเป็นผลไม้ได้ หรือนำมาลอยแก้ว หรือใช้เชื่อมรับประทานเป็นขนม
หวานหรือทานร่วมกับไอศกรีมก็อร่อยไม่ใช่น้อย

5. ผลจากที่สุกแล้วจะมีเนื้อเยื่อสีขาวและใส นุ่มมีรสหวาน ใช้รับประทานเป็นของหวาน หรือที่เรียกว่า “ลูกจากเชื่อม”
6. ผลอ่อนที่แตกหน่อ จะมีจาวจากอยู่ข้างใน สามารถนำมารับประทานได้เช่นเดียวเหมือนจาวมะพร้าวและจาวตาล
7. น้ำหวานของต้นจาก (ปลายช่อดอก) หรือที่เรียกว่า “น้ำตาลจาก” มีรสชาติเหมือนกับน้ำตาลโตนด และยังสามารถนำไปเคี่ยวเพื่อทำเป็น “น้ำผึ้งจาก” ได้ด้วยและจะได้ “น้ำตาลปึก” เมื่อเคี่ยวต่อไปก็จะได้เป็น “ดั่งเม” ซึ่งเป็นขนมที่เด็กจะชอบกินมากหรือจะนำไปหมักเพื่อเป็น “น้ำส้มจาก” ก็ได้เช่นกัน โดยน้ำส้มจากเมื่อนำไปหมักผสมกับอาหารกึ่งๆจะช่วยทำให้น้ำในบ่อกึ่งไม่เน่าเสียอีกด้วย และยังใช้น้ำส้มจากเพื่อนำไปทำเป็น “น้ำตาลเมา” ก็ได้
8. งวงจากหนุ่ม สามารถนำมาใช้ทำเป็นไม้กวาด หรือทำเป็นแส้สำหรับปิดแมลงได้ หรือทำชดหรือแปรงล้างกระบอกตาลตอนทำน้ำตาลจาก
9. ใบจากสามารถนำมาใช้ห่อขนมจาก ใช้ทำแมงดาถิ่นฝน ทำเป็นของเล่นหรือลูกโดน ส่วนใบแก่จะเย็บเป็นคืบจากแล้วนำมาใช้มุงหลังคาหรือใช้กันฝนได้ หรือทำกระแฉ่งที่มีลักษณะคล้ายกับเตินท์ แฉ่งกันความร้อนได้ดีกว่าเตินท์อีกด้วย หรือนำมาทำเป็นเพิงสำหรับอาศัยพักผ่อนของชาวไร่ชาวนา ใช้ทำเป็นหมวกที่เรียกว่า “เปี้ยว” หรือจะใช้กันแดดกันฝนบนเรือแจวก็ได้ นอกจากนี้ยังนำมาใช้ทำฝาชีสำหรับครอบกับข้าว หรือทำเป็นฝาซึ่งสำหรับนั่งอาหาร เพราะใบจากจะทนทานต่อความร้อนได้ดี เปรียบเสมือนกันความร้อน ส่วนก้านใบที่ลิดใบแล้วใช้ทำไม้กวาดและทำเสวียนหม้อได้
10. ใบอ่อนที่เพิ่งแตกยอดใช้ทำมวนบุหรี่ยสูบ ทำเสวียนหม้อ ดอกบิด ห่อขนมจาก นอกจากนี้ยังใช้ทำที่ตักน้ำที่เรียกว่า “หมาจาก” สำหรับใช้วิดน้ำในเรือได้ แฉ่งดีกว่าหมาวิดน้ำแบบอื่น ๆ เพราะหมาจากนั้นไม่กินเนื้อไม้ ทำให้เนื้อไม้ไม่เสีย เรือไม่ทะลุ
11. พอนจาก หรือ ปงจาก ใช้ทำเป็นท่อนสำหรับเกาะตอนว่ายน้ำเพื่อไม่ให้จม หรือนำไปทำเป็นของเล่นสำหรับเด็ก เช่น ทำเป็นดาบ ปืน เรือ ฯลฯ นอกจากนี้ส่วนที่เหนือขึ้นไปเล็กน้อยของพอนจากก็สามารถนำมาตัดทำเป็นไม้ดอกดีเจียงปลาสำหรับชาวประมงได้ด้วย (โดยเลือกตัดเอาเฉพาะพอนจากที่มีขนาดพอดีมือ) หรือนำมาใช้ทำเป็นเชื้อเพลิงก็ได้
12. ทางจาก สามารถนำมาทำปลอกสำหรับแจวเรือได้ โดยมีข้อดีกว่าปลอกแจวแบบเป็นเชือกไนลอนคือจะมีความเหนียวกว่า แต่ก็มีข้อเสียคือไม่ทนทานเท่าไหร่นัก นอกจากนี้ยังใช้ทำคืบจากได้อีก แต่นำมาใช้ได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น เพราะไม่แข็งแรง และชาวประมงก็ยังส่วนของทางจากแก่นนำมาทำเป็นตะแกรงสำหรับย่างปลาอีกด้วย

ลงพื้นที่ปลูกต้นจากและต้นโกกงาง ที่เกาะกลางบางกุง

ลงเรือ สองลำ เพื่อลงพื้นที่ไปปลูกต้นจากและต้นโกกงางในพื้นที่เกาะกลางบางกุง จากท่าเรือบางลำพูไปยังเกาะกลางบางกุงใช้เวลา 25 นาที เมื่อถึงเกาะกลางบางกุง ก่อนร่วมกันปลูกต้นจาก คณะครูนักเรียน ร่วมกันรับประทานอาหารเที่ยงในเรือ หลังจากรับประทานอาหารเที่ยง เด็กเยาวชนช่วยกันขนต้นจากและต้นโกกงางไป ปลูกในบริเวณพื้นที่เกาะกลางบางกุง จำนวน 200 ต้น เด็กๆมีความสนใจในการทำกิจกรรม บรรยากาศสร้างความสุขให้กับเด็กๆและคุณครู รวมทั้งทีมวิจัย มีความสุขในการทำกิจกรรมในครั้งนี้ ซึ่งจากการชวนถือบทเรียนในเรือเด็กๆสะท้อนว่า กิจกรรมแบบนี้พวกเขาชอบ สนุก ได้ความรู้ เมื่อก่อนคิดต้นจากที่แม่พอนำมาเย็บนํ้าอยู่นั่นฝ่ง ไม่คิดว่ามีต้นจากในทะเล บางก็สะท้อนว่า การที่ได้ออกมาจากโรงเรียนมา ทำกิจกรรมกับลุงๆป้าๆชอบมากๆอยากให้มีกิจกรรมแบบบ่อยๆ ส่วนคุณครูที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ได้แสดงความคิดเห็นว่า กระบวนการเหล่านี้จะเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กๆได้ดี เสนอให้มีการจัดกิจกรรมแบบนี้บ่อยๆและยินดีมากที่จะให้ความร่วมมือ

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของทีมวิจัยในครั้งนี้ถือว่าประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ เกิดความร่วมมือจากหลายภาคส่วน และที่สำคัญกระบวนการเหล่านี้จะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกให้กับลูกหลานของเราในอนาคต

สรุปผลการดำเนินงาน

จากผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย ทั้งนี้ทางทีมวิจัยได้นัดหมายในการทำกิจกรรมครั้งต่อไปในวันที่ 22 สิงหาคม 2556 ประมวลแผนเพื่อปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

ข้อเสนอแนะ

ทางคุณครูและนักเรียนเสนอให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมที่ 29 ประมวลวางแผนการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

วันที่ 22 สิงหาคม 2556

สถานที่ ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 3 บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย 12 คน
2. พี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประมวลวางแผนการปล่อยพันธุ์น้ำ
2. เพื่อสรุปบทเรียนการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา
3. เพื่อสรุปการบริหารจัดการ โครงการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยออกแบบกิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ โดยประสานพันธุ์ปลา พันธุ์หอยจับได้จากประมงอำเภอเกาะเปอร์ หรือสถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 9 (เกาะเปอร์-ระนอง)
2. ทีมวิจัยสรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา
3. สรุปการเงินโครงการ

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงาน โดยทีมวิจัยได้ออกแบบกิจกรรมปล่อยพันธุ์น้ำ โดยมอบหมายให้หัวหน้าโครงการทำหนังสือประสานงานขอพันธุ์ปลาและพันธุ์หอยจับได้จากสถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 9 (เกาะเปอร์-ระนอง) หรือทางประมงอำเภอเกาะเปอร์ โดยกำหนดวันทำกิจกรรม 13 กันยายน 2556 เวลา 10.00 – 12.00 น. โดยมีการชี้แจงพูดคุยเป้าหมายจัดกิจกรรม ที่ศาลาประชุมเอนกประสงค์ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง โดยเชิญผู้เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ มาร่วมกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในครั้งนี้ หลังจากพูดคุยเสร็จเดินทางไปยังท่าเรือบางลำพู เพื่อลงเรือไปปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณเกาะกลางบางกุ้ง และรับประทานอาหารเที่ยงที่เกาะกลางบางกุ้ง เป็นอันเสร็จสิ้นกิจกรรม

หลังจากนั้นทางทีมวิจัยได้ชวนสรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาของทีมวิจัยเพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ศึกษาคุณค่า และมูลค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ศึกษารูปแบบการจัดการและการใช้ประโยชน์ป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู จากเป้าหมายของโครงการวิจัย การทำงานของทีมวิจัยได้เดินทางมาถึงช่วงท้ายของกระบวนการวิจัย พบว่าทีมวิจัยสามารถดำเนินการได้เรียนรู้สถานการณ์การใช้ประโยชน์จากป่าจาก การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และความสำคัญของป่าจากส่วนกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนถือว่า 50 เปอร์เซ็นต์ของชาวบ้านที่มีความตระหนักในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าจาก ซึ่งรูปแบบการจัดการพื้นที่ป่าจากของชุมชนบ้านบางลำพู ป่าจากทุกแปลงจะมีเจ้าของ ซึ่งเป็นระบบการจัดการของชุมชนมาตั้งแต่อดีตสืบทอดมายังรุ่นลูกหลาน แต่อย่างไรก็ตามแม้ป่าจากจะมีเจ้าของ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง การให้ความรู้กับเจ้าของพื้นที่ป่าจากในเรื่องการดูแลรักษาป่าจาก มาการประชาสัมพันธ์เรื่องนี้กันอย่างต่อเนื่อง แม้ว่ากระบวนการทำงานที่ผ่านมาจะมาชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมน้อยก็ตาม แต่ทีมวิจัยและผู้นำชุมชนที่คนพยายามที่จะนำเรื่องการอนุรักษ์ การตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรของชุมชนไปพูดคุยในเวทีประชุมประจำเดือนอย่างต่อเนื่องเช่นกัน อย่างน้อยการทำงานของทีมงานบ้านบางลำพูถือว่าสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น

หลังจากสรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาเสร็จทางทีมวิจัยสรุปการบริหารจัดการโครงการ โดยพี่เลี้ยงนักวิจัยช่วยตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารก่อนเก็บรวบรวมเอกสารเข้าแฟ้ม และหัวหน้าโครงการกล่าวปิดการประชุมแยกย้ายกลับบ้าน

สรุปผลการดำเนินงาน

จากผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ทีมวิจัยได้สรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา รวมทั้งการบริหารโครงการวิจัยโดยเรียบร้อย และได้นัดหมายการดำเนินงาน กิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ในวันที่ 13 กันยายน 2556 10.00 – 12.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 3 บ้านบางลำพู

กิจกรรมที่ 30 ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

วันที่ 13 กันยายน 2556

สถานที่ ศาลาประชุมเอนกประสงค์และลงพื้นที่เกาะกลางบางกุ้ง

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย จำนวน 10 คน
2. ทีมพี่เลี้ยง 2 คน
3. เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาปาลายเลนที่ 9(กะเปอร์-ระนอง) จำนวน 5 คน
4. เจ้าหน้าที่ประมงอำเภอ 1 คน
5. ผู้นำท้องถิ่น 1 คน
6. เครือข่ายนักวิจัย 4คน

วัตถุประสงค์

- 1.เพื่อรณรงค์การอนุรักษ์ โดยการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่เกาะกลางบางกุ้ง

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1.โดยมีการชี้แจงพูดคุยเป้าหมายจัดกิจกรรม ที่ศาลาประชุมเอนกประสงค์ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง โดยเชิญผู้เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ
- 2.มาร่วมกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในครั้งนี้ หลังจากพูดคุยเสร็จเดินทางไปยังท่าเรือบางลำพู เพื่อลงเรือไปปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณเกาะกลางบางกุ้ง

ผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงาน ทางหัวหน้าโครงการได้ชี้แจงเป้าหมายในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้โดยมีผู้เข้าจากภาครัฐ และเครือข่ายอำเภอกระเปอร์ รวมทั้งผู้นำในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ จำนวน 23คน โดยทางเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาปาลายเลนที่ 9 (กะเปอร์-ระนอง) ได้สนับสนุนพันธุ์หอยจับแฉะ 300 กิโลกรัม

และประมงอำเภอได้สนับสนุนพันธุ์ปลากะพงขาว จำนวน 1,000 ตัว ทางทีมวิจัยต้องขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ จากนั้นทางทีมวิจัยได้ให้ทางผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ หลังจากแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นเรียบร้อยแล้ว ทางทีมวิจัยได้เตรียมเรือเพื่อลงพื้นที่ไปยังเกาะกลางบางกุ้งเพื่อปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน เพื่อความสมบูรณ์ให้ลูกให้หลานต่อไปในอนาคตได้มีทรัพยากรที่สมบูรณ์ ซึ่งอย่างน้อยในการทำกิจกรรมครั้งนี้ทีมวิจัยคาดว่าจะเกิดการต่อยอดกิจกรรมจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และชุมชนเองอาจเล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น

สรุปผลการดำเนินงาน

จากผลการดำเนินงานทีมวิจัยได้ดำเนินการบรรลุตามเป้าหมายที่วางแผนไว้ และได้นัดหมายออกแบบการประมงวางแผนเวทีนำเสนอผลงานวิจัย ในวันที่ 22 ตุลาคม 2556 ณ ศาลาประชุมเอนกประสงค์ หมู่ที่ 3 บ้านบางลำพู เวลา 13.00 น.

กิจกรรมที่ 31 ประชุมวางแผนเวทีนำเสนอผลงานวิจัย

วันที่ 22 ตุลาคม 2556

สถานที่ ณ ศาลาประชุมเอนกประสงค์ หมู่ที่ 3 บ้านบางลำพู

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย 12 คน

2. พี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประชุมวางแผนการจัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยประสานงานพี่เลี้ยงนักวิจัยเพื่อประชุมวางแผนการจัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัย
2. ออกแบบกระบวนการเวที และแบ่งบทบาทหน้าที่นำเสนอผลการดำเนินงาน
3. เตรียมความพร้อมด้านต่างๆ

ผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานทีมวิจัยได้กำหนดวันจัดกิจกรรมนำเสนอผลงานวิจัย ในวันที่ 18 พฤศจิกายน 2556 โดยรูปแบบการจัดเวทีนำเสนอผลการดำเนินงานในรูปแบบจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากการทำงานวิจัยให้กับผู้เกี่ยวข้องและกลุ่มเด็กเยาวชนในโรงเรียน ซึ่งทีมวิจัยได้ประสานงานกับ

ทางโรงเรียนประชาอุทิศ โดยจัดเป็นฐานการเรียนรู้ ฐานที่ 1. ป่าจากกับการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพู ในฐานการเรียนรู้ที่ 1 ประกอบไปด้วย การนำเสนอการใช้ประโยชน์จากป่าจาก ในเรื่องของการทำมาหากินของคนบางลำพู ที่การสาธิตการเย็บจาก การลอกใบจาก การทำขนมจาก และภูมิปัญญาด้านจักสาน แมงคากันฝน เป็นต้น ฐานที่ 2.การฟื้นฟูป่าจากที่เหมาะสมกับชุมชน มีการให้ความรู้ด้านการฟื้นฟูป่าจากโดยสื่อสารภาษาพม่า เพื่อเป็นการสอนให้เด็กเยาวชนได้เรียนรู้ภาษาของเพื่อนบ้าน เนื่องจากบ้านบางลำพูมีความกลุ่มที่อาศัยอยู่บนความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละฐาน โดยให้ทีมวิจัยรับผิดชอบฐานการเรียนรู้มานำเสนอ

ทางหัวหน้าโครงการได้มอบหมายให้ทีมวิจัยคนเป็นคนประสานผู้เข้าในการจัดกิจกรรม ครั้ง และขอความร่วมมือจากทุกคนให้มาเข้าร่วมกิจกรรมสุดท้ายของโครงการอย่างพร้อมเพรียงกัน

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการผลการดำเนินงาน ได้ออกแบบและกำหนดวันจัดกิจกรรมเป็นที่เรียบร้อย และนัดหมายประชุมเตรียมความพร้อมกันอีกครั้งวันที่ 17 พฤศจิกายน 2556 ณ โรงเรียนประชาอุทิศ เวลา 13.00 น.

กิจกรรมที่ 32 เวทีนำเสนอผลงานวิจัย

วันที่ 18 พฤศจิกายน 2556

สถานที่ โรงเรียนประชาอุทิศ

ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัย 12 คน
2. ทีมพี่เลี้ยงนักวิจัย 2 คน
3. คณะครูและนักเรียน 62 คน
- 4.เครือข่ายนักวิจัย 5 คน
- 5.ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้จากผลงานวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ฐานที่ 1. ป่าจากกับการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพู

1.1 เรื่องของการทำมาหากินของคนบางลำพู ที่การสาธิตการเย็บจาก การลอกใบจาก

- 1.2 เรื่องขนมพื้นบ้าน การทำขนมจาก และภูมิปัญญาด้านจักสาน แมงคกัณเผลน เป็นต้น
- ฐานที่ 2. การฟื้นฟูป่าจากที่เหมาะสมกับชุมชน
- 2.1 มีการให้ความรู้ด้านการฟื้นฟูป่าจาก

ผลการดำเนินงาน

ฐานที่ 1. ป่าจากกับการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพู

- 1.1 เรื่องของการทำมาหากินของคนบางลำพู ที่การสาธิตการเย็บจาก

การเย็บจาก เป็นภูมิปัญญาของคนโบราณ ในสมัยก่อนผู้คนจะใช้ใบไม้แห้งหลังคาเพื่อทำเป็นที่อยู่อาศัย แต่ในภายหลังผู้คนได้ดัดแปลงและคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาจึงได้มาเป็นการมุงหลังคาด้วยจากแทนการมุงหลังคาด้วยใบไม้คำว่า “ จาก ” มีหลายชื่อ ดังต่อไปนี้

1. จาก เย็บกับทางมะพร้าว
2. จาก เย็บกับทางสาธุ
3. จาก เย็บกับใบหญ้าคา
4. จาก เย็บกับใบจากโดยตรง

ที่จะทำการสาธิตให้ดูจะเป็นการเย็บจากด้วยใบจากโดยตรง ซึ่ง “ จาก ” เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ขึ้น อยู่ตามป่า ชายเลน โดยมีน้ำเค็มขึ้นถึง บางครั้งก็ขึ้นอยู่บริเวณน้ำกร่อย ซึ่งจะอยู่ใกล้ ๆ กับน้ำเค็ม “ จาก ” จะขึ้นอยู่เป็น กอ ๆ ซึ่งใบของมันจะคล้ายกับใบมะพร้าว แต่ในส่วนใบของใบจากจะมีขนาดใหญ่กว่าใบมะพร้าว การใช้งานจะใกล้เคียงกันกับการใช้ใบมะพร้าวมาเย็บเป็นจากแต่อายุการใช้งานของใบมะพร้าวจะสั้นกว่าใบจาก

ลักษณะการตัดใบจาก ควรเลือกใบที่แก่ และใบใหญ่เพื่อตัดออกจากทางของมันแล้วเก็บมัดรวมกันเพื่อนำไปแช่น้ำซึ่งเป็นการรักษาอายุการใช้งานของมันให้นานยิ่งขึ้น

ลักษณะของหวายเย็บจาก ตัดหวายให้เป็นเส้นยาวเอามาเหลาให้เป็นซี่เล็ก ๆ ที่ด้านโคนของหวายทำให้แหลมแล้วนำมามัดให้เป็นวงกลม หลังจากนั้นจึงเอาไปแช่น้ำเพื่อไม่ให้หวายผุหรือเกิดการหักได้ แต่ในปัจจุบันหวายไม่มีการ ใช้แล้วเพราะว่ามันหายาก คนปัจจุบันเลยหันมาใช้เชือกฟางแทนการใช้หวายใน การเย็บจากแต่จะต้อง ใช้เข็มหรือของแหลมเป็นตัวนำในการเย็บจาก

อุปกรณ์ในการเย็บจาก 1. ใบจาก 2. ไม้ไผ่เอามาทำดัดจาก 3. หวายลิงหรือเชือกฟาง

ขั้นตอนการทำจาก

1. เอาไม้ไผ่มาตัดเป็นท่อนยาวประมาณ 1.30 เมตร หรือ 1.50 เมตร
2. นำไม้ไผ่ที่ตัดเป็นท่อน ๆ แล้วมาผ่าเป็นซี่ ๆ กว้างประมาณ 1 นิ้วครึ่ง เหลาให้เรียบร้อย
3. หลังจากนั้นนำมามัดรวมกันเพื่อนำไปแช่น้ำในน้ำเค็ม เป็นการป้องกันการไชของมอด

วิธีการเย็บจาก

1. นำจากมาวางไว้แล้วเอาใบจากสองใบมาวางเรียงกัน
2. เย็บจากข้างบนลงข้างล่างแล้วเอาใบจากคู่ต่อไปมาวางเรียงต่อกันอีก ทำไปจนหมดดับ
3. เมื่อเย็บเสร็จแล้วจึงนำไปตากให้แห้งเพื่อเตรียมมุงหลังคาต่อไป

หมายเหตุ ถ้าหากเราไม่ได้แช่จากตั้งแต่ตอนแรกเราสามารถนำมาแช่เมื่อเย็บเป็นจากเสร็จแล้วก็ได้ แต่จะทำให้ยากกว่า เพราะต้อง ใช้ความระมัดระวังและเปลืองพื้นที่

สรุปจากภาพรวม ชิ้นส่วนของต้นจากทุกชิ้นสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หมด เช่น

1. ใบจากสามารถนำมาเย็บเพื่อบุงหลังคาบ้านได้
2. ยอดจากสามารถนำมาทำเป็นนุหรือสูบกับยาสูบได้
3. ลูกจากนำมาเชื่อมกับน้ำตาลทำเป็นขนมหวานได้
4. โคนทลายของลูกจากสามารถเอามาทำเป็นเช้ไว้ไล่แมลงได้

การลอกใบจาก

ต้นจาก เป็นพืชสำคัญที่สามารถนำมาแปรรูปเพื่อเสริมรายได้ให้แก่ชาวบ้านได้เป็นอย่างดี สำหรับขั้นตอนสำคัญในการผลิตใบจาก ประกอบด้วย นำเอาทางจากมาทำการสับเพื่อแยกเฉพาะใบจาก นำใบมาทำการลอกแล้วนำไปตากแดด หรือ อีกวิธีคือนำใบจากไปตากแดดก่อนแล้วนำมาลอก เมื่อทำการลอกเสร็จแล้วถ้ายังไม่แห้งก็จะนำไปอบ ซึ่งวิธีการนี้มักจะทำกันในช่วงฤดูฝน แต่ถ้าเป็นช่วงฤดูแล้ง แดดดีก็จะใช้วิธีการตากแดดจะทำให้ใบจากแห้งและมีกลิ่นหอมมากกว่า หลังจากทีลอกใบจากแล้วนำมาเรียงเป็นแผ่น ๆ ซ้อนกัน หรือเรียงให้เป็นดับ แล้วนำเชือกมามัดไว้เป็นข้อ ๆ หลังจากนั้นก็สับให้เป็นท่อน ๆ แล้วนำมาบรรจุใส่ถุง เพื่อจัดจำหน่าย

1.2 เรื่องขนมพื้นบ้าน การทำขนมจาก ภูมิปัญญาเรื่องการทำอาหารมีอยู่มากมาย ขนมจากเป็นขนมพื้นบ้าน ที่มีอยู่คู่กับบ้านบางลำพู มาช้านาน

ผลิตขั้นตอนการผลิต

1. เตรียมวัสดุอุปกรณ์

น้ำตาลมะพร้าว 1 กิโลกรัม

แป้งข้าวเหนียว 1 กิโลกรัม

มะพร้าวห้าวสุคด 2 กิโลกรัม

มะพร้าวอ่อนหั่นด้วยมือแมวสำหรับโรยหน้า

ใบจาก

ไม้กลัด

เตาอย่างขนมจาก พร้อมถ่าน
กะละมังสำหรับนวดแป้ง
ช้อนสำหรับตักขนม

2. ขั้นตอนการทำขนมจาก

นำแป้งข้าวเหนียว น้ำตาลมะพร้าว และมะพร้าวที่ขูดไว้มานวดให้เข้ากัน เติมน้ำทีละน้อย นวดไปเรื่อยๆ จนเหนียวดี นวดแป้งให้เหลวพอประมาณแต่อย่าให้เหลวมาก สังเกตได้จากเวลาตักแล้ว ไม่ไหล ตักใส่ใบจากที่เตรียมไว้แล้ว ห่อละประมาณ 1 ช้อนกินข้าว อย่าให้มากเพราะจะทำให้สุกช้า โรยหน้าด้วยมะพร้าวอ่อน ห่อให้เรียบร้อย นำไปย่างบนเตาที่ไฟปานกลาง อย่างแรงมากขนมจะไหม้ก่อนสุก เวลาอย่างต้องหมั่นกลับ จะทำให้ขนมหอมน่ารับประทาน

ฐานที่ 2. การฟื้นฟูป่าจากที่เหมาะสมกับชุมชน

2.2 มีการให้ความรู้ด้านการฟื้นฟูป่าจาก ภูมิปัญญาด้านการจัดการป่าจาก และการใช้

ประโยชน์ป่าจากของชุมชนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน ที่มีการใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ การใช้ประโยชน์จากป่าจาก “จาก” คือ ชื่อของพืชในสมัยโบราณ ที่มีความสำคัญมากมาย ใช้ทำภาชนะของใช้ เช่น (หมา) ตักน้ำ ฝาครอบโอ่ง , หมวก , (เปี้ยว) เสื่อกันฝน , (แมงดา) ที่รองหม้อ ฯลฯ แม้กระทั่งสร้างเป็นที่อยู่อาศัย เช่น ทำที่ มุงหลังคา ฝาผนังห้อง และ ผลทานแทนผลไม้ก็ได้ ปัจจุบันนี้ได้เหลือน้อยลงทุกที เนื่องจากการบุกรุกที่ ถางดินจากเพื่อทำนาถ้าง และอื่นๆ ดันจากเป็นพืชตระกูลปาล์ม ขึ้นในที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ ปากคลอง ขอบน้ำกร่อย น้ำเค็มท่วมถึง

การเพาะขยายพันธุ์ต้นจาก

1.การที่เราจะนำเมล็ดมาเพาะในแปลง เราจะต้องดูลูกที่สุกจัดหรือลูกที่มียอดแหลมๆแทง ออกมานั้นแหละสามารถเพาะชำได้เลยแต่ถ้ายังไม่มีหน่อโอกาสการรอดก็จะน้อยลง แต่ในทางที่ดีตัดสายจากที่แก่จัดแล้วนำมากองไว้เพื่อรอให้ลูกร่วงจากทะลายพอลูกร่วงจากทะลายก็จะมียอดอ่อนของหน่อโผล่ ออกมาจากลูกจาก สามารถนำไปเพาะได้เลย

2.ในการทำแปลงเพาะจะต้องมีวนล้อมรอบบริเวณแปลงเพาะเพื่อป้องกันกิ้งมี้ ขอนไม้ลอยมาทับต้นกล้าในแปลงเพาะ

3.ในการปลูกจากเราจะต้องดูพื้นที่ที่เหมาะสม เช่นควรปลูกในที่ ที่มีต้นจากขึ้นอยู่ แล้วก็แสดงว่าบริเวณนั้นเหมาะในการปลูกหลังจากปลูกแล้วจะต้องมีการดูแลในเรื่องของวัชพืชที่จะมาปกคลุมต้นกล้า

4.ปลูกแล้วกว่าจะได้รับผลผลิตจะต้องใช้เวลาประมาณ 5-7 ปี

การใช้ประโยชน์จากต้นจาก

ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์มีตั้งแต่การหาเมล็ดพันธุ์ การใช้ใบอ่อน ใบแก่ การใช้ลูกอ่อนมารับประทาน การทำน้ำตาล เป็นต้น

1. ยอดจากอ่อน ลอกแล้วนำไปตากแดดให้แห้งแล้วนำมาตัดทำเป็นใบจากม้วนยาสูบเป็นบุหรี่ป้านบ้านของคนไทยที่สูบกันมาอย่างช้านานหรือนำมาห่อเป็นขนมต้ม ซึ่งทำจากข้าวเหนียว น้ำกะทิ และน้ำตาล หรือนำมาทำเป็นภาชนะตักน้ำเรียกว่า หมาน้ำ ส่วนก้านของใบอ่อนใช้ทำเป็นเชือกมุงหลังคา เรียกว่าตอกบิด หรือนำมาสานทำเป็นที่รองกันหม้อข้าว หม้อแกงในครัวเรือนได้ ทำเป็นไม้กวาดก็ได้ ทำเป็นที่แมลงวัน ไม้จิ้มฟัน

2. ใบแก่ นำมาทำหมวกกันแดดกันฝนรูปทรงคล้ายหมวกของชาวเวียดนามเรียกว่า หมวกเปียหรือนำมาเย็บเป็นตับจากใช้มุงหลังคาบ้าน นำมาทำขนมจากหรือทำฝาชีกรอบกับข้าว

3. ช่อดอก เรียกว่านกจากมีลักษณะเป็นวงที่เป็นดอก ยังไม่เป็นผล จากสามารถปาดงวง เรียกว่า งวงตาล เพื่อนำน้ำหวานไปทำน้ำตาลจาก ซึ่งเรียกการทำน้ำตาลจาก จากช่อดอก นอกจากนั้นช่อดอกที่เรียกว่านกจาก ยังสามารถนำมาแกงเผ็ด แกงนกจาก

4. น้ำหวานจากซึ่งได้จากก้านทะลายหรือช่อดอก นำมาเคี่ยวทำเป็นน้ำตาลเหลว น้ำตาลปึก ทำน้ำหวานเมา ทำน้ำส้มจาก หรือ เคี้ยวแล้วกลั่นเป็นเหล้าเถื่อนหรือเหล้าพื้นบ้าน

5. ลูกจาก ลูกจากอ่อนนำมาเชื่อมทำเป็นขนมหรือกินเล่นๆก็อร่อยผู้ใช้ประโยชน์ ทรัพยากรบ้านซิมิ ส่วนใหญ่สมาชิกชุมชนที่ไม่มีที่ดินทำกิน ก็จะมีการประกอบอาชีพการเย็บจาก ลอกใบจาก ตักปูด้า หาหอยกันและหอยรากลู่น้ำ นอกจากนี้สมาชิกชุมชนได้เรียนรู้ การจัดการดูแลทรัพยากร และคุณค่าของต้นจากที่ให้ประโยชน์หลากหลาย ตั้งแต่โคนจรดใบ นับว่าเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่สมาชิกชุมชนบ้านซิมิให้มีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัวและเป็นการ เพิ่มศักยภาพความเป็นอยู่ของผู้คนได้ในระดับหนึ่ง

ดังนั้นป่าจากให้มูลค่าทางเศรษฐกิจแก่สมาชิกชุมชนมากมาย ตั้งแต่โคนจรดใบ ส่วนต่างๆของต้นจากสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ใบแก่ นำมาเย็บเป็นตับจากมุงหลังคา และนำใบมาห่อขนม ใบอ่อนนำมาลอกเยื่อออก ทำเป็นใบยาสูบ ลูกจาก นำมาทำเป็นขนมหวานแทนลูกชิด งวง ทำน้ำตาลจากและน้ำส้มจาก เป็นต้น จะเห็นได้ว่าต้นจากให้ประโยชน์ได้หลากหลายทีเดียว และที่สำคัญ ป่าจากเป็นแหล่งอาหารของชุมชนบ้านซิมิและเป็นจุดเป้าหมายของการทำมาหากิน หาอาหารทะเล ซึ่งมีสัตว์เป็นอาหาร คือ กุ้ง ปู ปลา หอย โดยเฉพาะหอยกันได้อาศัยอยู่มากมาย หอยกันอาศัยอยู่ได้ที่โคลนบริเวณโคนต้นจาก ส่วนปูด้าก็อาศัยอยู่มาก ล้วนแต่เป็นอาหาร ดังนั้น ชาวบ้านหลายครัวเรือนที่อาศัยพื้นที่ป่าจากในการประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวและสร้างรายได้ให้กับครอบครัวมาตลอด เมื่อสมาชิกชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้ ก็ได้มีการจัดการดูแลรักษาทรัพยากร ด้วยภูมิปัญญาของ

ตนเอง เกิดการเรียนรู้คุณค่าของป่าจากขึ้นมา จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบอาชีพอาศัยทรัพยากรในป่าชายเลน
สร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้เป็นอย่างมาก

สรุปผลการดำเนินงาน

จากผลการดำเนินงานเด็กนักเรียนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นไปตามเป้าหมาย ส่วน
กระบวนการการเป็นไปตามที่วางแผนไว้ โดยภาพรวมบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากและ การใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูที่เหมาะสม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน หมู่ที่ 3 บางลำพู ต.กะเปอร์ จ.ระนอง มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและการเปลี่ยนแปลง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษา คุณค่า และมูลค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม 3) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการและ การใช้ประโยชน์ป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู ขอบเขตในการศึกษา หมู่ที่ 3 บ้านบางลำพู ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง

4.1 สภาพทั่วไปของชุมชน

ชุมชนบ้านบางลำพูมีพื้นที่ติดกับคลองกะเปอร์ การตั้งชื่อของหมู่บ้าน ได้ตั้งตามชื่อของต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ขึ้นอยู่บริเวณป่าชายเลนและตามริมคลองจำนวนมาก ลักษณะของดอกสีขาวและมีกลิ่นหอม ซึ่งมีชื่อว่า “ต้นลำพู” และผู้ที่มานุกเบิกหมู่บ้านแห่งนี้ มี 13 ครอบครัว ได้แก่

1. นายเชย	มากมูล
2. นายเชียว	มากมูล
3. นายรื่น	มากมูล
4. นายเสน	มากมูล
5. นายคง	มากมูล
6. นางสาวน	มากมูล
7. นายลำพู	ช่วยชนะ
8. นายสุทธิ	นุ้ยมีทรัพย์
9. นายเสม	รักษา
10. นายแข่ง	พรมฤทธิ์
11. นายยอม	รอดภัย
12. นายนิก	สุขสวัสดิ์
13. นายบุญยก	สุขสวัสดิ์

ต่อมาได้มีชาวบ้านเข้ามาอาศัยกันเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 209 ครัวเรือน เป็นชาย 350 คน หญิง 356 คน รวมประชากรทั้งหมด 706 คน และการประกอบอาชีพแบบดั้งเดิมชาวบ้านส่วนใหญ่ยึดอาชีพหลัก คือ การทำไร่ ทำสวน ทำนา ตัดหวาย เผาถ่าน สานเป้ง ทำประมง เย็บจาก ทำน้ำตาลจาก และลอกใบจากนำมาทำมวนยาสูบ เป็นต้น และการสร้างบ้านเรือนก็มีการสร้างบ้านด้วยไม้ ใช้เสาไม้กลม ฝาบ้านกันด้วยไม้ไผ่นำมาสานกัน(ฝาสาน) หลังคามุงด้วยจากเพราะในสมัยนั้นไม่มีอิฐไม่มีปูน ก็เลยมีการสร้างบ้านเรือนด้วยไม้ทั้งหมด มีลักษณะยกบ้านทรงสูง บางบ้านยกบ้านมีบันไดถึง 15 ขั้นและมีใต้ถุนบ้าน เอาไว้พักผ่อนจากการทำงานตอนกลางวัน สาเหตุที่คนสมัยก่อนต้องยกบ้านสูงนั้น เนื่องจากพอตกลงกลางคืนจะมีสัตว์ร้ายเข้ามาในหมู่บ้านและออกมาให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง เช่น เสือ หมี เป็นต้น วิถีชีวิตของคนบ้านบางลำพูในอดีตนั้นใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ระบบความสัมพันธ์ของคนบางลำพูเป็นเสมือนญาติพี่น้อง ไปมาหาสู่กัน มีอะไรก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปันกันและตามบ้านเรือนจะใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าด เป็นแสงสว่าง เนื่องจากไฟฟ้ายังเข้าไม่ถึง ในส่วนของการบริโภคคนสมัยก่อนมีน้ำกินน้ำใช้อย่างอุดมสมบูรณ์ เพราะมีแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ห้วยบางลำพู คลองนา คลองกะเปอร์ เป็นต้น เป็นแหล่งอาหารที่หล่อเลี้ยงผู้คนในอดีต

ทำเนียบผู้ปกครองท้องถิ่น

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล		ดำรงตำแหน่ง ปี	สิ้นสุดการดำรง ตำแหน่งปี	ระยะเวลาดำรง ตำแหน่ง
1.	นายเชื่อม	มากมูล	พ.ศ.	พ.ศ.	-
2.	นายเชย	มากมูล	พ.ศ.	พ.ศ.	-
3.	นายเชียว	มากมูล	พ.ศ.	พ.ศ.	-
4.	นายลำพู	ช่วยชนะ	พ.ศ.	พ.ศ. 2517	-
5.	นายพิจิตร	ช่วยชนะ	พ.ศ. 2517	พ.ศ. 2518	1 ปี
6.	นายโพธิ์	นุ้ยมีทรัพย์	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2523	5 ปี
7.	นายบุญยก	สุขสวัสดิ์	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2525	2 ปี
8.	นายโพธิ์	นุ้ยมีทรัพย์	พ.ศ. 2525	พ.ศ. 2544	19 ปี
9.	นางสุจิตรา	ช่วยชนะ	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2548	4 ปี
10.	นายพิทักษ์	วงศ์พึงไพบูลย์	พ.ศ. 2548	พ.ศ. 2553	5 ปี
11.	นายวรชัย	แก้วแสงทอง	พ.ศ. 2553	จนถึงปัจจุบัน	

มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 3,595 ไร่

ประชากรในชุมชนประกอบอาชีพ ดังนี้

1. ทำสวน
2. ประมง
3. ค้าขาย
4. รับจ้าง
5. รับราชการ

ตารางรายชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.	นางอุไร	จัตุรงค์	ไม้กวาดดอกอ้อ
2.	นายเกษม	เสื่อเปีย	ทำกรงนก
3.	นายสิงห์ทอง	จิตวิวัฒน์	ทำเฟอร์นิเจอร์ไม้
4.	นายหมี	แวนแก้ว	แปรรูปอาหาร เช่น ลูกจาก น้ำตาลจาก
5.	นางไพ	กึ่งแก้ว	สานกระจาด ตะกร้า ไซค์ปลา
6.	นายละมัย	กึ่งแก้ว	ทำเครื่องจักสาน
7.	นางสุกัญญา	วงศ์พึ่งไพบูลย์	แปรรูปอาหาร
8.	นายชำเรือง	ภูทอง	ต่อเรือประมง
9.	นางปราณี	กึ่งแก้ว	เย็บจาก

กลุ่มองค์กรในชุมชน

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
2. กองทุนหมู่บ้าน
3. กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา
4. กลุ่มอาชีพทำเครื่องแกงและแปรรูปขนม

สภาพทางสังคม

1. โรงเรียนประถมศึกษา 1 แห่ง สร้างเมื่อพ.ศ. 2517 ครูใหญ่คนแรก คือ นายชูชีพ ขวงจันทร์
2. ศาลาเอนกประสงค์ 2 แห่ง
3. หอกระจายข่าว 1 แห่ง

ด้านคมนาคม

1. ทางหลวงชนบท สาย ถนนเพชรเกษม
2. ทางหลวงท้องถิ่น สาย กะเปอร์ –บ้านนา
3. ถนนภายในหมู่บ้าน
 - ถนนคอนกรีต
 - ถนนลูกรัง

แหล่งน้ำ

1. ลำคลอง
2. ลำห้วย
3. ฝาย
4. บ่อบาดาล
5. สระน้ำ
6. ถังน้ำ

กฎกติกาของหมู่บ้าน

1. ถ้ามีบุคคลภายนอกเข้ามาอาศัยในหมู่บ้าน จะต้องแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านทราบก่อน
2. จะต้องมีการประชุมประจำเดือน ทุกวันที่ 9 ของทุกเดือน
3. ต้องมีวินัยในการประชุม ตรงต่อเวลา และต้องเกียรติกันในที่ประชุม
4. ทุกครัวเรือนจะต้องมีเงินออม
5. สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและการเปลี่ยนแปลง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

4.2 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ป่าจาก จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการที่สมาชิกทีมวิจัยได้ลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่บางลำพูนั้น พบว่าชาวบ้านบางลำพูมีการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมี การประกอบอาชีพหลัก คือ การเย็บจากขาย เป็นงานหลักของชีวิตครอบครัวในชุมชน นอกจากนี้จะมีการเย็บจากขายแล้วชาวบ้านบางส่วนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองก็มีอาชีพทำสวนและทำการประมง และอาชีพเสริมของสมาชิกในชุมชน คือการเย็บจากจ้าง การรับจ้างตัดใบจาก การลอกใบจาก เป็นต้น การใช้ประโยชน์ทรัพยากรในชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ การใช้ประโยชน์จากป่าจาก เพราะป่าจากให้มูลค่าทางเศรษฐกิจแก่สมาชิกชุมชนมากมาย ตั้งแต่โคนจรดใบ ส่วนต่างๆของต้นจากสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ใบแก่ นำมาเย็บเป็นตับจากมุงหลังคา และนำมาห่อขนม ใบอ่อน นำมาลอกเยื่อออก ทำเป็นใบยาสูบ ลูกจาก นำมาทำเป็นขนมหวานแทนลูกชิด งวง ทำน้ำตาลจากและ

น้ำส้มจาก เป็นต้น จะเห็นได้ว่าต้นจากให้ประโยชน์ได้หลากหลายทีเดียว และที่สำคัญ ป่าจากเป็นแหล่งอาหารของชุมชนบางลำพูและเป็นจุดเป้าหมายของการทำมาหากิน หาอาหารทะเล ซึ่งมีสัตว์ให้เป็นอาหารคือ กุ้ง ปู ปลา หอย โดยเฉพาะหอยกันได้อาศัยอยู่มากมายและหอยน้ำพริก หอยกันอาศัยอยู่ที่โคลนบริเวณโคนต้นจากและหอยน้ำพริกจะเกาะติดอยู่ที่ต้นจากรวมถึงหอยจับแฉะด้วยที่อาศัยอยู่ที่ต้นจาก ส่วนปูดำก็อาศัยอยู่มาก ล้วนแต่เป็นอาหารหลักของชุมชนบ้านบางลำพู ดังนั้น ชุมชนบ้านบางลำพูจึงได้มีการอนุรักษ์ป่าจากมาจนถึงปัจจุบันและได้มีชาวบ้านหลายครัวเรือนที่อาศัยพื้นที่ป่าจากในการประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวและสร้างรายได้ให้กับครอบครัวมาตลอด เมื่อสมาชิกชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้ ก็ได้มีการจัดการดูแลรักษาทรัพยากร ด้วยภูมิปัญญาของตนเอง เกิดการเรียนรู้คุณค่าของป่าจากขึ้นมา ปัจจุบันผู้ที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าจากที่ยังยึดอาชีพการเย็บจากขายมีอยู่ประมาณ 25 คน

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	
1.	นางปราณี	กึ่งแก้ว
2.	นายทอง	อุปถัมภ์
3.	นายทร	กึ่งแก้ว
4.	นายควล	กึ่งแก้ว
5.	นางผิว	นิยม
6.	นางกิม	จินดาพล
7.	นายเสรีฐ	อุปถัมภ์
8.	นางเสนอ	สร้อยกั้ว
9.	นางอร	กึ่งแก้ว
10.	นายชำนาญค์	ศรีขวัญช่วย
11.	นางพุด	กึ่งแก้ว
12.	นายเคลือบ	อุปถัมภ์
13.	นางสงค์	ชัยชนะ
14.	นางพิศ	โฮสก
15.	นางรัตนา	โฮสก
16.	นายจวน	กึ่งแก้ว
17.	นายสัญญา	เพชรน้อย
18.	นางอรินทร์	มากมูล

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	
19.	ยายหลัว	กิ่งแก้ว
20.	ยายอ้อม	กิ่งแก้ว
21.	นางแดง	บุญรัตน์
22.	นางกรองแก้ว	ลาปะ
23.	นายหมี	แวนแก้ว
24.	นางดวงนาค	ผิวอ่อน
25.	นางเพ็ญศรี	เซ่งอิน

กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน” สาเหตุที่ต้องทำการศึกษาเรื่องนี้ก็ เพราะว่า ดันจากได้กลายเป็นพืชสำคัญทางเศรษฐกิจของชุมชนบางลำพู คนในชุมชนหันมาซื้ออาชีพเย็บจาก ลอกใบจาก มากขึ้น เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกิน และหากต้องทำงานรับจ้างต้องออกไปทำงานรับจ้างต่างถิ่น เป็นเหตุผลหนึ่งที่ชาวบ้านบางลำพู หันมาซื้ออาชีพเย็บจาก ลอกใบจากกันมากขึ้น ถึงแม้จะมีรายเลี้ยงครอบครัวไม่มากมาย แต่อาชีพนี้ก็เส้นทางเลือก ทางรอดให้กับคนบางลำพูได้ และจากสถานการณ์ของชุมชนยังพบอีกว่า การใช้ประโยชน์ป่าจากของชุมชนบางส่วน ยังขาดการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ปลูกเสริมในพื้นที่ป่าจาก ทำให้เกิดการโต้แย้งจากชุมชน บางส่วนที่ช่วยการฟื้นฟู ปลูกเสริมด้วยความเป็นพืชพื้นถิ่นของชุมชนจึงมีการใช้ประโยชน์จากป่าจากเพิ่มมากขึ้น และดันจากยังมีความสำคัญต่อ ระบบนิเวศ เพราะในพื้นที่ป่าจากจะมีสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพิงป่าจาก เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงได้เล็งเห็นว่า ต้องหาวิธีการที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความเข้าใจความร่วมมือของคนในชุมชน และปลูกจิตสำนึกให้กับลูกหลานเยาวชนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของป่าจาก

จากการที่ได้ลงพื้นที่สำรวจป่าจาก ทีมวิจัยได้พบกับต้นไม้ใหญ่ที่มีลำต้นใหญ่ที่สุดในป่าชายเลน มีอายุประมาณหนึ่งพันปี ซึ่งเป็นไม้ปาดที่หัวหน้าโครงการได้ทำการบวชต้นไม้ไว้ นอกจากนี้ยังมีไม้ ชนิดอื่นๆ เช่น ดันลำพู โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก ดันจาก ประทะเล ตะบูนขาว เถากระเพาะปลาและเหงือกปลาหมอ เป็นพันธุ์ไม้ที่ให้สารพัดประโยชน์แก่ชาวบ้าน นอกจากนี้ยังพบหอยที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าจากเกาะกลางบางกุ่ม 3 ชนิด ได้แก่ หอยจ๊อบแฉก หอยน้ำพริกและหอยคัน เป็นหอยประจำถิ่น และเป็นอาหารที่หล่อเลี้ยงสมาชิกบ้านบางลำพูมาตั้งแต่อดีตและสร้างรายได้ให้กับชาวบางลำพู ยังพบปูดำ ปูเปรี้ยวและปลาตีน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน จากที่ได้สำรวจป่าจากพบว่า ปัจจุบันดันจากมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประมาณ 130 ไร่ ในพื้นที่เกาะกลางบางกุ่ม โดยที่หัวหน้าโครงการได้นำชาวบ้านที่ให้ความร่วมมือได้ลงไปทำการปลูกจากทดแทนเป็นการเพิ่มจำนวนดันจากให้มากขึ้น เพื่อที่จะทำให้ชาวบ้านได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์และเกิดความคุ้มค่าสูงสุด ในชุมชนต่อไป นอกจากนี้ทีมวิจัยได้ร่วมกันกำจัดวัชพืชที่ปกคลุมดันจาก ในพื้นที่ป่าจากอีกด้วย เป็นการ

ลงแรง ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมด้วย ช่วยกัน เพื่อให้ป่าจากเกาะกลางบางกุ้งมีมากยิ่งขึ้นและอยู่ควบคู่ไปกับคนบางลำพูได้นานตราบนานเท่านาน

4.3 คุณค่าและความสำคัญของป่าจากที่มีต่อชุมชน

บ้านบางลำพูอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอกะเปอร์ ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 1,500 เมตร ทิศเหนือติดหมู่ที่ 4 บ้านฝายท่า ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ 5 บ้านคลองทราย ทิศตะวันออก ติดต่อกับหมู่ที่ 2 บ้านห้วยเสียดจาก ทิศตะวันตก ติดกับคลองกะเปอร์ พื้นที่ส่วนใหญ่ของป่าชายเลนมีคลองกะเปอร์หนึ่งสาย มีชาวบ้านทั้งสิ้น 200 กว่าครัวเรือน ที่ได้ชื่อว่าบ้านบางลำพู เป็นเพราะในพื้นที่มีต้นลำพูมากตามคลอง จึงได้ตั้งชื่อนี้ว่า บ้านบางลำพู สมัยก่อนชาวบ้านมีการทำสวน ทำไร่ ทำนา ตัดหวาย สานแข่ง เย็บจาก น้ำตาลจาก ลอกใบ มีจากมาก ชาวบ้านได้ยึดอาชีพการเย็บจากขาย

สำหรับต้นจากในบ้านบางลำพูเป็นพืชสารพัดประโยชน์ ชาวบ้านรู้จักต้นจากและรู้จักการใช้ประโยชน์จากต้นจากมาตั้งแต่บรรพบุรุษมาช้านานจนมาถึงยุคปัจจุบัน หลายๆ ส่วนของต้นจากล้วนมีคุณค่าทั้งสิ้นตั้งแต่โคนจนถึงยอดจาก เป็นพืชที่ให้ประโยชน์มากที่สุด อย่างเช่น ใบอ่อนของจาก ใช้ทำเป็นที่มวนบุหรี่ดูดและใบจากที่ค่อนข้างแก่นำมาใช้ห่อขนมแล้วนำมาปิ้ง เรียกว่า “ขนมจาก” เป็นขนมโบราณที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับประทานกันทั่วไป ส่วนใบแก่นำมาทำด้ายจากมุงหลังคาบ้าน และทำฝาผนังและมีความทนทานนานประมาณ 3-4 ปี หลังจากจากด้ายจากจะมีความสวยงามและกลมกลืนกับธรรมชาติเป็นอย่างดีและเย็นสบายดีในหน้าร้อนและงวงตาลเมื่อปาดแล้วจะได้น้ำตาลจากที่สามารถนำมาทำน้ำตาลได้เหมือนกับน้ำตาลจากต้นตาลและต้นมะพร้าวหรือใช้ทำเหล้าจาก และทำน้ำส้มจากได้ด้วยเมล็ดใช้กินสดได้รสชาติเหมือนลูกตาล และนำมาทำลูกชิดหรือลูกจากที่รู้จักกันดีซึ่งจะเห็นได้ว่าต้นจากมีประโยชน์มากมายสารพัดต่อชุมชน

ในส่วนของคุณค่าป่าจากนั้น ป่าจากมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก นอกจากจะมีประโยชน์สารพัดหลากหลายแล้ว ยังมีคุณค่าต่อชาวบ้านชุมชนบางลำพูอย่างล้นหลาม โดยที่ชาวบ้านได้หันมายึดอาชีพเย็บจาก ลอกใบจาก ในการเลี้ยงดูครอบครัวให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกิน และหากต้องทำงานรับจ้างต้องออกไปทำงานรับจ้างต่างถิ่น เป็นเหตุผลหนึ่งที่ชาวบ้านบางลำพู หันมายึดอาชีพเย็บจาก ลอกใบจากกันมากขึ้น แม้จะมีรายเลี้ยงดูครอบครัวไม่มากมาย แต่อาชีพนี้ก็เป็นที่เลือก ทางรอดให้กับคนบางลำพูได้ โดยที่ชาวบ้านมีอาชีพเสริมและมีรายได้จากการเย็บจากกันและป่าจากยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนได้อีกด้วย ที่ว่านั่นก็คือ ชาวบ้านได้รู้จักการนำต้นจากมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า เช่น ใบแก่ชาวบ้านสามารถนำมาเย็บเป็นด้ายจากแล้วใช้มุงหลังคา และนำมาห่อขนม ใบอ่อน ก็นำมาลอกเย็บออกแล้วตากแดด ทำเป็นใบยาสูบแทนบุหรี่ และงวงจาก ทำเป็นน้ำตาลจากเป็นต้น จะเห็นได้ว่าชาวบ้านเกิดการเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากต้นจากทุกส่วนด้วยตัวเอง นอกจากนี้ป่าจาก เป็นเสมือนกำแพงขวางกันจากมรสุมหรือภัยพิบัติต่างๆ ได้และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ

เป็นแหล่งอาหารของผู้คน หากมีป่าที่สมบูรณ์ก็จะทำให้สัตว์น้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้น วิถีชีวิตของคนก็ดีขึ้น และส่งผลให้การประกอบอาชีพประมง สามารถจับสัตว์น้ำได้ เพื่อนำไปจำหน่าย รายได้เพิ่มขึ้นเพียงพอต่อการครองชีพของคนในชุมชน

ป่าจากมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้นจากได้กลายเป็นพืชสำคัญทางเศรษฐกิจของชุมชนบางลำพู สร้างมูลค่าให้กับสมาชิกชุมชนบ้านบางลำพูนับ ไม่น้อยทีเดียว โดยที่ชาวบ้านมีอาชีพหลักจากการเย็บจากขายในแต่ละเดือน ได้ประมาณ 5,000 บาท ต่อครอบครัว ซึ่งการขายจากที่เย็บเป็นดับแล้ว ปัจจุบันราคาขายอยู่ที่ประมาณ ดับละ 4 บาท อดีตราคาขายอยู่ที่ 1.20 บาท และเย็บจากจ้าง ในแต่ละวันประมาณ 100 – 200 บาท ต่อคน ในการรับจ้างเย็บจากดับละ 1 บาทเท่านั้น นอกจากจะเย็บจากมุงหลังคาขายแล้ว ส่วนอื่นๆของต้นจากยังสามารถผลิตเป็นสินค้าจำหน่าย เช่น ใบยาสูบ ขายพับละ 5 บาท การทำน้ำตาลจากขาย กิโลกรัมละ 30 บาท น้ำหวานจาก ขายขวดละ 20 บาท

ป่าจาก นอกจากจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชุมชนแล้ว ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศ พื้นที่ป่าจากนั้นนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน้ำกร่อย ซึ่งต้นจากไม่ได้เป็นพืชชนิดเดียวที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ป่าจาก แต่ยังมีพันธุ์ไม้อีกหลากหลายชนิด รวมถึงสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพิงป่าจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร และเพาะพันธุ์อีกด้วย รวมถึงการเป็นแนวป้องกันการกัดเซาะและพังทลายของตลิ่งได้อย่างดีอีกด้วย

4.4 รูปแบบการจัดการและการใช้ประโยชน์ป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู

ป่าจากมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้นจากได้กลายเป็นพืชสำคัญทางเศรษฐกิจของชุมชนบางลำพู สร้างมูลค่าให้กับสมาชิกชุมชนบ้านบางลำพูนับ ไม่น้อยทีเดียว โดยที่ชาวบ้านมีอาชีพหลักจากการเย็บจากขายในแต่ละเดือน ได้ประมาณ 5,000 บาท ต่อครอบครัว ซึ่งการขายจากที่เย็บเป็นดับแล้ว ปัจจุบันราคาขายอยู่ที่ประมาณ ดับละ 4 บาท อดีตราคาขายอยู่ที่ 1.20 บาท และเย็บจากจ้าง ในแต่ละวันประมาณ 100 – 200 บาท ต่อคน ในการรับจ้างเย็บจากดับละ 1 บาทเท่านั้น นอกจากจะเย็บจากมุงหลังคาขายแล้ว ส่วนอื่นๆของต้นจากยังสามารถผลิตเป็นสินค้าจำหน่าย เช่น ใบยาสูบ ขายพับละ 5 บาท การทำน้ำตาลจากขาย กิโลกรัมละ 30 บาท น้ำหวานจาก ขายขวดละ 20 บาท ป่าจาก นอกจากจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชุมชนแล้ว ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศ พื้นที่ป่าจากนั้นนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน้ำกร่อย ซึ่งต้นจากไม่ได้เป็นพืชชนิดเดียวที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ป่าจาก แต่ยังมีพันธุ์ไม้อีกหลากหลายชนิด รวมถึงสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพิงป่าจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร และเพาะพันธุ์อีกด้วย รวมถึงการเป็นแนวป้องกันการกัดเซาะและพังทลายของตลิ่งได้อย่างดีอีกด้วย

อย่างไรก็ตามป่าจากในพื้นที่อ่าวกะเปอร์ นอกจากจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชุมชน ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศพื้นที่ป่าจากเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน้ำกร่อย สามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินเลนที่ค่อนข้างแข็งและเหนียว ทนต่อความเค็มของดิน น้ำและแสงแดดได้ดี ซึ่งต้นจากไม่ได้เป็นพืชชนิดเดียวที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน แต่ยังมีพันธุ์ไม้อื่นๆอีกหลายชนิดรวมทั้งสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพากัน ต้นจากมีลำต้นอยู่ในดินเป็นกลุ่มเป็นกอเรียกว่าหินจาก มีใบแทงขึ้นมาเป็นกอ ยอดอ่อนจะแหลม พอเริ่มแต่มีใบอ่อนเรียงคล้ายขนเป็ด ดอกมีสีเหลืองแสด ช่อดอกเรียกว่านกจาก มีผลสีน้ำตาลเข้ม เบียดรวมกันเป็นกระจุก เรียกว่าทะลายหรือโม่งจาก การขยายพันธุ์จะใช้เมล็ดเท่านั้น ถ้าแยกหน่อนำไปปลูก อัตราการรอดร้อยละ 50 เมื่อผลแก่จัดจะหลุดร่วงจากทะลายแล้วนำไปปลูกหรือนำไปเพาะชำใส่ถุง ประมาณ 4-5 เดือน สามารถนำลงปลูกในแปลงได้ต้นจากพออายุได้ 6-7 ปี สามารถออกลูกและปาดตาลได้ ใบนำมาเย็บทำเป็นหลังคาบ้านได้ ผลผลิตพออายุครบ 6-7 ปี สามารถใช้ได้หมดทุกส่วน ป่าจากในพื้นที่อ่าวกะเปอร์ขึ้นกระจายตามริมสองฝั่งของลำคลองที่น้ำทะเลขึ้นถึง ในพื้นที่ที่กะเปอร์มีต้นจากขึ้นอยู่และใช้ประโยชน์อยู่ไม่น้อยกว่า 8,500 - 3,000 ไร่ ที่มีเอกสารสิทธิ์ประมาณ 20 ไร่ นอกจากนั้นแล้วเป็นพื้นที่ป่าชายเลน แต่อย่างไรก็ตามชุมชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนและชุมชนบ้านจิมมีก็มีการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนมีการดูแล ปลูกป่าชายเลนอย่างต่อเนื่องประจำวันสำคัญและทุกปี.

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาป่าจากกับการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้ง การศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากที่เหมาะสมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน บางลำพู สามารถสรุปและอภิปรายผล ดังนี้

5.1 สรุป อภิปรายผล

5.1.1 ป่าจากกับการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการดำเนินงาน โครงการวิจัย พบว่า ชาวบ้านบางลำพูมีการประกอบอาชีพหลักและ อาชีพเสริม ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมี การประกอบอาชีพหลัก คือ การเย็บจากขาย เป็นงานหลักของชีวิต ครอบครัวในชุมชน นอกจากนี้จะมีการเย็บจากขายแล้วชาวบ้านบางส่วนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองก็มี อาชีพทำสวนและทำการประมง และอาชีพเสริมของสมาชิกในชุมชน คือการเย็บจากจ้าง การรับจ้างตัดใบ จาก การลอกใบจาก เป็นต้น

จากการสำรวจป่าจาก ทีมวิจัยได้พบกับต้นไม้ใหญ่ที่มีลำต้นใหญ่ที่สุดในป่าชายเลน มีอายุ ประมาณหนึ่งพันปี ซึ่งเป็นไม้ปาดที่หัวหน้าโครงการได้ทำการบวชต้นไม้ไว้ นอกจากนี้ยังมีไม้ ชนิดอื่นๆ เช่น ต้นลำพู โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก ต้นจาก ประทล เตยขาว เถากระเพาะปลาและเหียงอก ปลาหมอ เป็นพันธุ์ไม้ที่ให้สารพัดประโยชน์แก่ชาวบ้าน นอกจากนี้ยังพบหอยที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าจาก เกาะกลางบางกุ้ง 3 ชนิด ได้แก่ หอยจับแฉก หอยน้ำพริกและหอยคัน เป็นหอยประจำถิ่น และเป็นอาหารที่ หล่อเลี้ยงสมาชิกบ้านบางลำพูมาตั้งแต่อดีตและสร้างรายได้ให้กับชาวบางลำพู ยังพบสัตว์น้ำ เช่น ปูดำ ปู เปรี้ยวและปลาตีน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน จากที่ได้สำรวจป่าจาก พบว่า ปัจจุบันต้นจากมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประมาณ 130 ไร่ ในพื้นที่เกาะกลางบางกุ้งโดยที่หัวหน้า โครงการได้นำชาวบ้านที่ให้ความร่วมมือได้ลงไปทำการปลูกจากทดแทนเป็นการเพิ่ม จำนวนต้นจากให้ม ากขึ้น เพื่อที่จะทำให้ชาวบ้านได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์และเกิดความคุ้มค่าสูงสุด ในชุมชนต่อไป นอกจากนี้ทีมวิจัยได้ร่วมกันกำจัดวัชพืชที่ปกคลุมต้นจาก ในพื้นที่ป่าจากอีกด้วย เป็นการลงแรง ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมด้วย ช่วยกัน พื้นที่ป่าจากเกาะกลางบางกุ้ง พบว่ามีป่าจากมีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและ มี จากเพิ่มขึ้นมากมายจากการที่ชาวบ้านได้ร่วมมือกันปลูกต้นจากเพื่อทดแทนปลูกเสริมกับต้นจากที่เสี ยหายไป นอกจากนี้จะมีจากเพิ่มจำนวนมากขึ้นแล้วทีมวิจัยยังพบกับต้นไม้ที่ใหญ่ที่สุดในป่าชายเลนและมี อายุมากประมาณ 1,000 ปี นั่นคือ ไม้ปาด และยังมีพันธุ์ไม้ชนิดอื่นๆอีกมากมาย อีกทั้งยังสำรวจพบกับ หอยจับแฉก หอยคันและหอยน้ำพริก ซึ่งเป็นอาหารที่เลี้ยงผู้คนมาตลอดและทำรายได้ให้กับชาวบ้านได้ใน

ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ยังพบ จำพวกปูและปลา เป็นต้น สิ่งที่ทีมวิจัยได้ลงไปสำรวจพื้นที่ป่าจากนั้น ทีมวิจัยพบว่าทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น เช่น หอย ปู ปลาและป่าโกงกางรวมถึงป่าจากด้วย

จากคำบอกเล่าของ นางปราณี กิ่งแก้ว ได้อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านแห่งนี้มาพอสมควร ได้ยึดอาชีพเย็บจากเป็นอาชีพหลักและเย็บจากขายเป็นประจำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หารายได้เลี้ยงครอบครัว ด้วยการเย็บจากขายวันต่อวัน บางวันก็ขายจากได้บ้างไม่ได้บ้างแล้วแต่โอกาส ถึงแม้จะมีรายได้ที่น้อยนิดจากการประกอบอาชีพ แต่ก็ยังเป็นอาชีพที่สุจริต ในส่วนของการหาใบจากมาเย็บเป็นต้นนั้น นางปราณี กิ่งแก้ว บอกว่า ต้องเช่าที่ของคนที่มีสวนจากเป็นของตนเอง เพราะตนเองไม่มีสวนจาก เป็นของตนเอง เลยต้องเช่าเขาในการทำมาหากิน การเช่าสวนจากนั้นเป็นรายปี ปีละเท่าไรนั้นก็แล้วแต่ทำสัญญาการเช่าซื้อ โดยดูว่าแปลงที่เช่านั้นเป็นแปลงเล็กหรือแปลงใหญ่ เช่าเพื่อที่จะได้ประกอบอาชีพอย่างสะดวกและหารายได้เพิ่มในครัวเรือนและปัจจุบันก็ยังยึดอาชีพเย็บจาก

ส่วนนางกรองแก้ว ลาปะ เล่าให้ฟังว่า ได้ยึดอาชีพเสริมนั้นคือ เย็บจากจ้างเป็นดับๆละ 1 บาทเป็นประจำ โดยที่ผู้เช่าสวนจาก ได้ตัดใบจากมาแล้วนำมาให้เย็บเป็นดับจากด้วยไม้ไผ่ราชวัง เย็บได้ประมาณวันละ 70 -100 ดับ ก็มีรายได้ในแต่ละวันเพียงน้อยนิดแต่ก็พอเลี้ยงครอบครัวได้ แต่บางคนที่ยึดจากจ้างก็ได้นวันหนึ่งประมาณ 100 กว่าดับและยังมีอีกหลายคนที่ได้มีอาชีพเย็บจากจ้างเป็นประจำ และนายหมี แวนแก้ว อายุ 73 ปี ได้เล่าและพูดคุย เรื่องผลประโยชน์ป่าจาก หลากหลายคือ ได้ทำน้ำตาลจากและทำน้ำส้มจากมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันก็ยังทำน้ำตาลจากอยู่และได้บอกถึงวิธีการทำน้ำตาลจาก และผลประโยชน์ของการใช้

ในส่วนของการใช้ประโยชน์จากป่าจากในอดีตนั้น ทำให้ทราบว่า ดันจากมีประโยชน์มากมายสารพัดประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลผลิตจากเมล็ดและใบ อดีตการตัดใบจากได้ก็ต่อเมื่อจากมีอายุได้ประมาณ 4 ปีขึ้นไปแล้วถึงจะตัดได้ หลังจากตัดใบจากก้านแรกแล้วจะเหลือก้านอ่อนไว้อย่างน้อย 2-3 ก้าน เพื่อให้จากมีการเจริญเติบโตและสามารถตัดในครั้งต่อไป ซึ่งก้านอ่อนนี้ที่เหลือไว้ 2 -3 ก้านนั้นสามารถกลับมาตัดใบได้อีกภายใน 3 เดือน ดังนั้นชุมชนบางลำพูในอดีตจึงมีการดูแลและเก็บรักษาดันจากไว้อย่างดี เวลาตัดใบจะมีการถากถางวัชพืชในบริเวณที่มีดันจากขึ้น เพื่อให้สะดวกต่อการเข้าไปเก็บเกี่ยว ใบจาก ชาวบ้านจะมีการจัดการการเก็บเกี่ยวจากเป็นต้นว่ามีข้อกำหนดที่รู้กันดีภายในชุมชนในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ดังนั้นวิธีการนี้จึงมั่นใจได้ว่าดันจากจะมีการฟื้นตัวได้ดีกว่า การถากถางบริเวณดันจากให้โล่ง นอกจากสะดวกต่อการเข้าไปตัดแล้ว ยังส่งผลให้ดันจากมีโอกาสขยายพันธุ์เองได้ง่ายตามธรรมชาติทั้งจากการแตกกอและจากงอกของเมล็ด เพราะจากจะชอบขึ้นในพื้นที่ที่โล่งและมีแสงแดดส่องถึง ดังนั้นภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านี้สามารถนำมาผสมผสานในการจัดการและอนุรักษ์ดันจากได้เป็นอย่างดี ในอดีตนั้นป่าจากนั้นไม่ค่าและไม่มีคนเข้าไปจับจองพื้นที่จากเป็นของตัวเอง ทุกคนช่วยกันดูแลรักษาคิดเป็นของส่วนรวม เพราะในอดีตดันจากเป็นได้แค่ อาหารและวัสดุที่นำมาสร้างเป็นที่อยู่อาศัยเท่านั้น เพราะดันจากมีมากมายเหลือเกินกับการใช้สอยที่เป็นประโยชน์ อีกทั้งยังมีป่าชายเลนที่ความอุดมสมบูรณ์เพียบพร้อมด้วยทรัพยากรที่หลากหลายชนิดที่หล่อเลี้ยงผู้คนในอดีต

แต่เมื่อ สังคมเกิดการแปรเปลี่ยน วิถีชีวิตเกิดการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมค่อยๆ เปลี่ยนไปเรื่อยๆ และเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตทุกวันกับการที่มีประชากรเพิ่มขึ้นในชุมชนบ้านบางลำพู จึงทำทรัพยากรในป่าชายเลนค่อยๆ เริ่มลดลงและหายากขึ้นทุกวัน เป็นเพราะกระแสเศรษฐกิจที่มีความรุ่งเรืองและขนาดของประชากรในพื้นที่ ที่มีเพิ่มขึ้นส่งผลต่อการประกอบอาชีพทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว เป็นเหตุให้ชาวบ้านเข้าไปจับจองพื้นที่ป่าจากเป็นของตัวเอง แย่งชิงพื้นที่ป่าจากเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชุมชน การโต้แย้งถึงกรรมสิทธิ์ในพื้นที่แปลงป่าจากที่ตนเองปลูกเสริมในพื้นที่เกาะกลางบางกุ่ม ชาวบ้านบางส่วนที่ไม่ได้จับจองพื้นที่ป่าจากก็จะมี การเช่าพื้นที่ป่าจากกับเจ้าของที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ มีการทำสัญญาปีต่อปีและชาวบ้านที่ไปเช่าก็จะมี การจัดการดูแลรักษาทรัพยากรเอาเอง จะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์ของต้นจากในปัจจุบัน ชาวบ้านมีการตัดจากกันมาก ไม่รู้จักวิธีการใช้ประโยชน์จากต้นจาก ชาวบ้านตัดไปจนหมด สังเกตได้จากหลังๆ มาไม้จากมีขนาดเล็กมาก หากเทียบกลับในอดีต ไม้จาก 10 ใบ สามารถเย็บได้ตลับหนึ่ง แต่ปัจจุบันกว่าจะได้สักหนึ่งตลับต้องใช้ใบจากประมาณ 20 กว่าใบ นอกจากนี้จะมีใบจากที่มีขนาดเล็กแล้ว ลูกจากก็มีขนาดเล็กด้วย หากินก็ยาก เมื่อต้นไม้สมบูรณ์ ส่วนประกอบอื่นของต้นจากก็ไม่สมบูรณ์เช่นกัน

แต่เมื่อมีการอนุรักษ์ป่าจากเกิดขึ้น เพื่อไม่ให้สูญหายไปนั้นพบว่า ต้นจากมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประมาณ 130 ไร่ ในพื้นที่เกาะกลางบางกุ่มโดยที่หัวหน้าโครงการได้นำชาวบ้านที่ให้ความร่วมมือได้ลงไปทำการปลูกจากทดแทนเป็นการเพิ่ม จำนวนต้นจากให้มีมากขึ้น เพื่อที่จะทำให้ชาวบ้านได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์และเกิดความคุ้มค่าสูงสุด ในชุมชนต่อไป นอกจากนี้ที่มียังได้ร่วมกันกำจัดวัชพืชที่ปกคลุมต้นจาก ในพื้นที่ป่าจากอีกด้วย เป็นการลงแรง ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมด้วย ช่วยกัน พื้นที่ป่าจากเกาะกลางบางกุ่ม พบว่ามีป่าจากมีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและมีจากเพิ่มขึ้นมากมายจากการที่ชาวบ้านได้ร่วมมือกันปลูกต้นจากเพื่อทดแทนปลูกเสริมกับต้นจากที่เสียหายไป

5.1.2 รูปแบบการฟื้นฟูป่าจากที่เหมาะสมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบางลำพู

จากสถานการณ์ของชุมชนที่พบว่า ป่าจากลดน้อยลง ทรัพยากรในป่าชายเลนลดน้อยลงเป็นเพราะกระแสเศรษฐกิจที่มีความรุ่งเรืองและขนาดของประชากรในพื้นที่ ที่มีเพิ่มขึ้นส่งผลต่อการประกอบอาชีพทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว เป็นเหตุให้ชาวบ้านเข้าไปจับจองพื้นที่ป่าจากเป็นของตัวเอง แย่งชิงพื้นที่ป่าจากเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชุมชน การโต้แย้งถึงกรรมสิทธิ์ในพื้นที่แปลงป่าจากที่ตนเองปลูกเสริมในพื้นที่เกาะกลางบางกุ่ม ชาวบ้านบางส่วนที่ไม่ได้จับจองพื้นที่ป่าจากก็จะมี การเช่าพื้นที่ป่าจากกับเจ้าของที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ มีการทำสัญญาปีต่อปีและชาวบ้านที่ไปเช่าก็จะมี การจัดการดูแลรักษาทรัพยากรเอาเอง จะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์ของต้นจากในปัจจุบัน ชาวบ้านมีการตัดจากกันมาก ไม่รู้จักวิธีการใช้ประโยชน์จากต้นจาก ชาวบ้านตัดไปจนหมด และการใช้ประโยชน์ป่าจากของชุมชนบางส่วน ยังขาดการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ปลูกเสริมต้นจากในพื้นที่ป่าจาก ทำให้เกิดการโต้แย้งจากชุมชน

บางส่วนที่ช่วยการฟื้นฟู ปลูกเสริม ด้วยความเป็นพืชพื้นถิ่นของชุมชนจึงมีการใช้ประโยชน์จากป่าจากเพิ่มมากขึ้น และต้นจากยังมีความสำคัญต่อระบบนิเวศ เพราะในพื้นที่ป่าจากจะมีสัตว์น้ำที่อาศัยพึ่งพิงป่าจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งอาหารที่หล่อเลี้ยงคนในชุมชน และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำ จึงทำให้ชุมชนเริ่มหันมาจัดการทรัพยากรของชุมชน มีการตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้น เกิดการจัดการพื้นที่ป่าจาก ด้วยการปลูกเสริมต้นจากในพื้นที่เกาะกลางบางกุ่ม ทำให้ต้นจากมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประมาณ 130 ไร่ บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าจากและการเพิ่มปริมาณของต้นจากที่เคยลดลงไป เป็นเพราะการลงแรง ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมด้วย ช่วยกัน ของคนบางลำพูที่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ต้นจากไม่ให้สูญหายไป ให้คงอยู่กับคนบางลำพูได้ใช้ประโยชน์ได้สืบต่อไปนานๆ และให้เป็นป่าจากส่วนรวมในชุมชนบ้านบางลำพู ในส่วนที่เป็นป่าจากส่วนรวมทุกคนจะต้องช่วยกันดูแลรักษา และรู้จักวิธีการตัดใบจากที่ถูกต้อง นั่นคือ ตัดใบจากก้านแก่ครั้งแรกแล้วจะต้องเหลือก้านอ่อนไว้อย่างน้อย 2-3 ก้าน เพื่อให้ต้นจากมีการเจริญเติบโตและสามารถตัดได้ในครั้งต่อไป ซึ่งก้านอ่อนนี้ที่เหลือไว้ 2-3 ก้านนั้น สามารถกลับมาตัดใบได้อีกภายใน 3 เดือน เวลาตัดใบจะมีการถากถางวัชพืชในบริเวณที่มีต้นจากขึ้น เพื่อให้สะดวกต่อการเข้าไปเก็บเกี่ยวใบจาก ชาวบ้านจะมีการจัดการการเก็บเกี่ยวจากและข้อกำหนดที่รู้จักกันดีภายในชุมชนในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ดังนั้นวิธีการนี้จึงมั่นใจได้ว่าต้นจากจะมีการฟื้นตัวได้ดีกว่า การถากถางบริเวณต้นจากให้โล่ง นอกจากสะดวกต่อการเข้าไปตัดแล้ว ยังส่งผลให้ต้นจากมีโอกาสขยายพันธุ์เองได้ง่ายตามธรรมชาติทั้งต้นจากมีการแตกกอและต้นจากมีการงอกของเมล็ด เพราะจากจะชอบขึ้นในพื้นที่ที่โล่งและมีแสงแดดส่องถึง ดังนั้นภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านี้สามารถนำมาผสมผสานในการจัดการและอนุรักษ์ต้นจากได้เป็นอย่างดี เพื่อที่จะให้ทุกคนได้รู้จักการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด ส่วนหนึ่งมันเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศของสัตว์น้ำ เมื่อมีป่าที่สมบูรณ์ จะกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เป็นที่เพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำน้อยใหญ่ทั้งหลาย และสามารถป้องกันภัยจากธรรมชาติได้ในระดับหนึ่ง

ป่าจากจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้นจากได้กลายเป็นพืชสำคัญทางเศรษฐกิจของชุมชนบางลำพู สร้างมูลค่าให้กับสมาชิกชุมชนบ้านบางลำพูนับ ไม่น้อยทีเดียว และป่าจากยังเป็นเครื่องมือหนึ่งของกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าจากที่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพู ร่วมกันในการจัดการพื้นที่ป่าจากที่สอดคล้องกับวิถีการผลิตของคนบางลำพูในระยะยาว

บทเรียนการทำงานที่ผ่านมาของทมิวจัยเพื่อศึกษา

สถานการณ์การใช้ประโยชน์ป่าจากและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ศึกษา คุณค่า และมูลค่าของป่าจากที่มีต่อชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ศึกษา รูปแบบการจัดการและการใช้ประโยชน์ป่าจากที่เหมาะสมของชุมชนบางลำพู จากเป้าหมายของโครงการวิจัย การทำงานของทมิวจัยได้เดินทางมาถึงช่วงท้ายของกระบวนการวิจัย พบว่าทมิวจัยสามารถดำเนินการได้เรียนรู้สถานการณ์การใช้ประโยชน์จากป่าจาก การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และความสำคัญของป่าจากส่วนกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนถือว่า 50 เปอร์เซ็นต์ของชาวบ้านที่มีความตระหนักในการ

ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าจาก ซึ่งรูปแบบการจัดการพื้นที่ป่าจากของชุมชนบ้านบางลำพู ป่าจากทุกแปลงจะมีเจ้าของ ซึ่งเป็นระบบการจัดการของชุมชนมาตั้งแต่อดีตสืบทอดมาจากรุ่นลูกหลาน

คำบอกเล่าของ นางปรางค์ กิ่งแก้ว “ได้อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านแห่งนี้มาพอสมควร ได้ยึดอาชีพเย็บจากเป็นอาชีพหลักและเย็บจากขายเป็นประจำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หารายได้เลี้ยงครอบครัวด้วยการเย็บจากขายวันต่อวัน บางวันก็ขายจากได้บ้างไม่ได้บ้างแล้วแต่โอกาส ถึงแม้จะมีรายได้ที่น้อยนิดจากการประกอบอาชีพ แต่ก็ยังเป็นอาชีพที่สุจริต ในส่วนของการหาใบจากมาเย็บเป็นต้นนั้น นางปรางค์ กิ่งแก้ว บอกว่า ต้องเช่าที่ของคนที่มีส่วนจากเป็นของตนเอง เพราะตนเองไม่มีส่วนจากเป็นของตนเอง เลยต้องเช่าเขาในการทำมาหากิน การเช่าสวนจากนั้นเป็นรายปี ปีละเท่าไรนั้นก็แล้วแต่ทำสัญญาการเช่าซื้อ โดยดูว่าแปลงที่เช่านั้นเป็นแปลงเล็กหรือแปลงใหญ่ เช่าเพื่อที่จะได้ประกอบอาชีพอย่างสะดวกและหารายได้เพิ่มในครัวเรือนและปัจจุบันก็ยังยึดอาชีพเย็บจากอยู่”

แต่อย่างไรก็ตามแม้ป่าจากจะมีเจ้าของ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง การให้ความรู้กับเจ้าของพื้นที่ป่าจากในเรื่องการดูแลรักษาป่าจาก มาตรการประชาสัมพันธ์เรื่องนี้กันอย่างต่อเนื่อง แม้ว่ากระบวนการทำงานที่ผ่านจะมาชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมน้อยก็ตาม แต่ทีมวิจัยและผู้นำชุมชนที่คนพยายามที่จะนำเรื่องการอนุรักษ์ การตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรของชุมชนไปพูดคุยในเวทีประชุมประจำเดือนอย่างต่อเนื่องเช่นกัน อย่างน้อยการทำงานของทีมวิจัยบ้านบางลำพูถือว่าสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะต่อทีมวิจัย

1. ก่อนทำงานทุกครั้งจะต้องมีการประชุมทำความเข้าใจในงานก่อนทุกครั้ง ต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าทุกครั้ง เพื่องานที่ออกมาจะได้ดีและมีความคุ้มค่า มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้สมาชิกทีมวิจัยทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มตามที่ได้ลงมติเอาไว้ และรู้จักรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนเองตามที่ได้รับมอบหมายไว้ การทำงานแต่ละครั้งต้องมีการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน และจะต้องรับฟังความคิดเห็นของแต่ละฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาภายหลังที่จะตามมา
2. นักวิจัยทุกคน ควรที่จะมีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการเขียน การจดบันทึกเรื่องราวต่างๆ การพูด การอ่าน เป็นต้น เพื่อตัวเองจะได้พัฒนาเพิ่มขึ้น

5.2.2 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

ในการจัดการป่าจากของชุมชน อยากให้กลุ่มวิจัยป่าจากของบางลำพูมีเนื้อที่ในการอนุรักษ์ป่าจากให้มากกว่านี้ และมีป่าจากเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆเพื่อที่จะไม่สูญพันธุ์ในหมู่บ้าน เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้รู้จักและการนำไปใช้ประโยชน์สืบต่อไป และการทำงานด้านอนุรักษ์ มิใช่การทำงานเพื่อส่วนตัวแต่เป็นงานส่วนรวม ชุมชนจะต้องเล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าจาก และจะต้องร่วมมือ ร่วมใจ ในการดูแลรักษาทรัพยากรที่มีอยู่กับบ้านบางลำพูให้คงอยู่ตลอดไป.

แบบสำรวจพันธุ์ไม้และสัตว์น้ำในพื้นที่ป่าจากเกาะกลางบางกุ้ง

ตอนที่ 1 พันธุ์ไม้ในป่าชายเลน

พันธุ์ไม้ใน ป่าชายเลน	ลักษณะ	สรรพคุณ	แหล่งที่พบ

ตอนที่ 2 สัตว์น้ำในป่าชายเลน

สัตว์น้ำในป่าชายเลน	ลักษณะ	การใช้ประโยชน์

ภาคผนวก

แบบสอบถามข้อมูล

“วิธีการดำรงชีวิตของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มุมมอง ความคิดเห็น ต่อสถานการณ์ในชุมชน
3. เพื่อพัฒนาทักษะการเก็บข้อมูลของทีมวิจัย

คำชี้แจง

1. แบบสำรวจข้อมูล ฉบับนี้เป็นกิจกรรมหนึ่งของโครงการศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากและ การใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูที่เหมาะสมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน หมู่ที่ 3 บางลำพู ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง
2. แบบสำรวจประกอบด้วย 6 ตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 โครงสร้างด้านกายภาพและประวัติชุมชน
ตอนที่ 3 โครงสร้างด้านเศรษฐกิจ
ตอนที่ 4 โครงสร้างทาง สังคม และวัฒนธรรม
ตอนที่ 5 โครงสร้างทางด้านการเมืองการปกครอง
ตอนที่ 6 โครงสร้างทางด้านความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยประชุมเตรียมงาน วางแผนออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และแบ่งหน้าที่ตามกลุ่มโซน เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2554
2. กลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล จำนวน 227 ครัวเรือน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้นำชุมชน เด็กเยาวชน และสมาชิกในชุมชน เป็นต้น
3. หลังจากเก็บข้อมูล ทีมวิจัยต้องร่วมกันสรุปข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล การอ้างอิงข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล
4. รวบรวมเป็นเอกสารชุดความรู้วิธีการดำรงชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบันของคนบางลำพู

5. ทีมวิจัยนำข้อมูลวิถีชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อนำเสนอในเวทีสร้างการเรียนรู้ชุมชนในครั้งต่อไป

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อผู้ตอบแบบสำรวจ.....อายุ.....ปี

2. บ้านเลขที่.....หมู่ที่..... ซอย.....ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัด.....เบอร์โทรศัพท์.....

3. ประกอบอาชีพหลัก1).....รายได้ต่อเดือน..... บาท

2).....รายได้ต่อเดือน.....บาท

อาชีพเสริม1).....รายได้ต่อเดือน.....บาท

2).....รายได้ต่อเดือน.....บาท

3).....รายได้ต่อเดือน.....บาท

4. มีบทบาทหน้าที่อะไรบ้างในชุมชน

.....
.....
.....
.....

5. ท่านเป็นสมาชิกหรือกรรมการของเครือข่าย องค์กรชุมชน /กลุ่มอาชีพ/กลุ่มออมทรัพย์ และอื่น ๆ
หรือไม่ อย่างไร (ถ้าเป็นสมาชิก กรุณาระบุรายละเอียด)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 2 โครงสร้างด้านกายภาพและประวัติชุมชน

1. ประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน อย่างไร

.....
.....
.....

ระยะเวลา/เหตุการณ์ต่างๆที่สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ที่มาของชื่อหมู่บ้าน“บางลำพู”

.....

.....

.....

.....

.....

3. ครอบครัวหลักๆที่เข้ามาบุกเบิกหมู่บ้านมีกี่ครอบครัว มีครอบครัวไหนบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. อาชีพดั้งเดิมของคนบางลำพู มีอะไรบ้าง ปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

5. การสร้างบ้านเรือนของชุมชนในอดีตมีสภาพเป็นอย่างไร

[illegible]

6. ผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมี 8 คนใครบ้างและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีใครบ้าง ช่วงพ.ศ.ที่ดำรงตำแหน่ง

[illegible]

7. สภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนในครั้งอดีต จนถึงปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. การติดต่อสื่อสารและเส้นทางคมนาคม พาหนะเดินทาง ในอดีตเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

9. แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ มีกี่แห่ง มีการใช้ประโยชน์อย่างไร เช่น แหล่งน้ำ
ห้วย หนอง คลอง บึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. ระบบประปาหมู่บ้านมีกี่แห่ง แหล่งน้ำที่ใช้มาจากไหน จำนวนครัวเรือนที่ใช้ประปาหมู่บ้านมีกี่
ครัวเรือน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. สถานที่สำคัญในชุมชน มีอะไรบ้าง สร้างขึ้นมาเมื่อไหร่ เช่น โรงเรียน วัด หอกระจายข่าว อนามัย เป็นต้น

.....

.....

.....

.....

.....

12. แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 โครงสร้างด้านเศรษฐกิจ

1. รายได้หลักของครอบครัว มาจากอาชีพอะไร.....รายได้/เดือน.....บาท
รายได้เสริมของครอบครัว มาจากอาชีพอะไร.....รายได้/เดือน.....บาท
รายได้รวมครอบครัว/เดือน.....บาท

2. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน อะไรบ้าง เช่น ดินจาก นำมาใช้ประโยชน์อย่างไร หรือ ทรัพยากรอื่นๆในชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. มีการใช้แรงงานในครัวเรือนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 โครงสร้างทางสังคม การศึกษา วัฒนธรรม

1. โรงเรียนหลังแรกในชุมชน ชื่อว่าอะไร สร้างขึ้นเมื่อไหร่

.....

.....

.....

2. ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจากอดีต จนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจากอดีต จนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. เรื่องความเชื่อของคนในชุมชนจากอดีต จนถึงปัจจุบัน มีความเชื่อเรื่องอะไรบ้าง เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญมีใครบ้าง มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ประเพณีที่สำคัญของชุมชนมีอะไร ประเพณีอะไรบ้าง จัดขึ้นช่วงเดือนใดของแต่ละปี

.....

.....

.....

.....

7. การจัดตั้งกลุ่มต่างๆในชุมชนมีกลุ่มอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. เหตุการณ์สำคัญๆที่เกิดขึ้นในชุมชน มีอะไรบ้าง เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วมหรืออื่นๆ เกิดขึ้นช่วงปีไหน

.....

.....

.....

.....

.....

9. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน/กิจกรรมของชุมชน/กิจกรรมการอนุรักษ์ หรืออื่นๆ มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 โครงสร้างทางการเมืองการปกครอง

1. การกระจายอำนาจของท้องถิ่นเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. สภาพปัญหาของชุมชนมีปัญหอะไรบ้าง เป็นอย่างไร มีการแก้ไขอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. การแก้ไขปัญหาของชุมชน / การรับความช่วยเหลือจากองค์กรรัฐ / เอกชน) / เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 6 โครงสร้างทางด้านการต้องการของชุมชน

1. ชุมชนมีความต้องการแก้ปัญหาด้านต่างๆอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ข้อเสนอแนะต่อชุมชน /หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

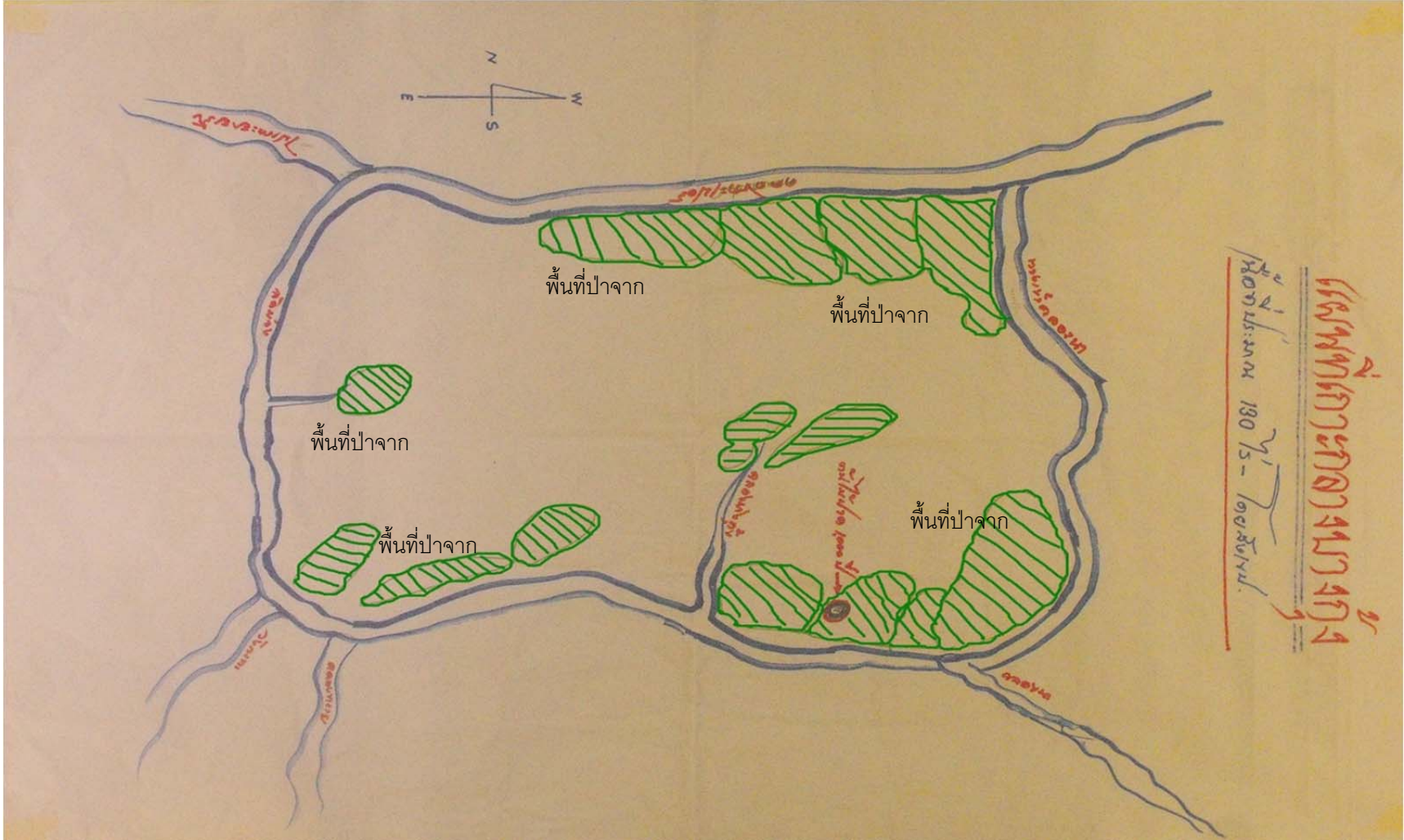
.....

.....

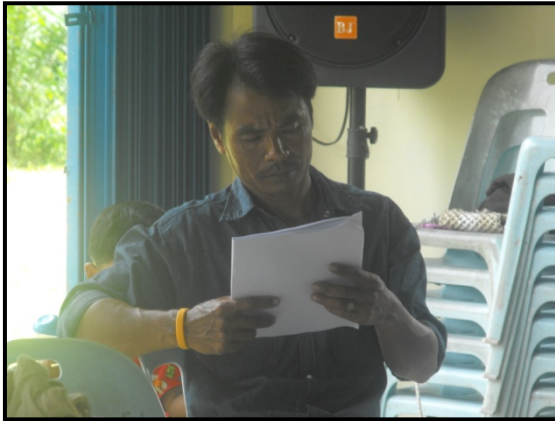
.....

.....

ชื่อผู้สำรวจ..... วันที่สำรวจ..... เวลา.....

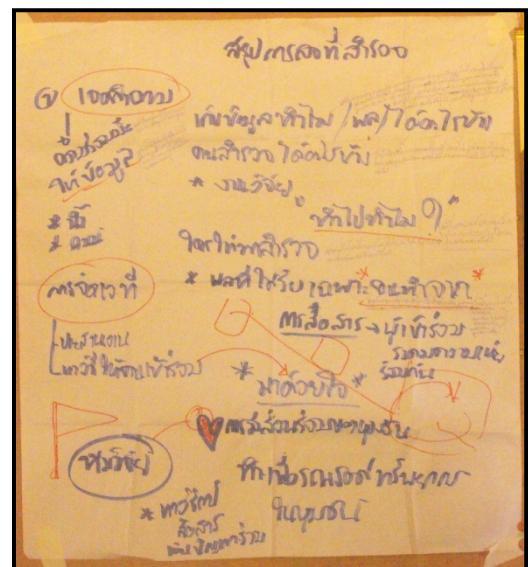
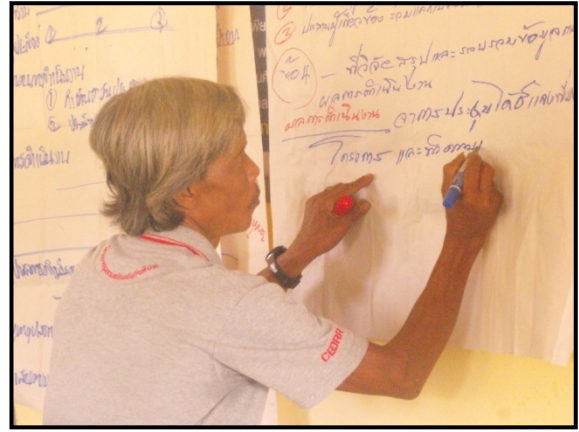

ภาพกิจกรรม

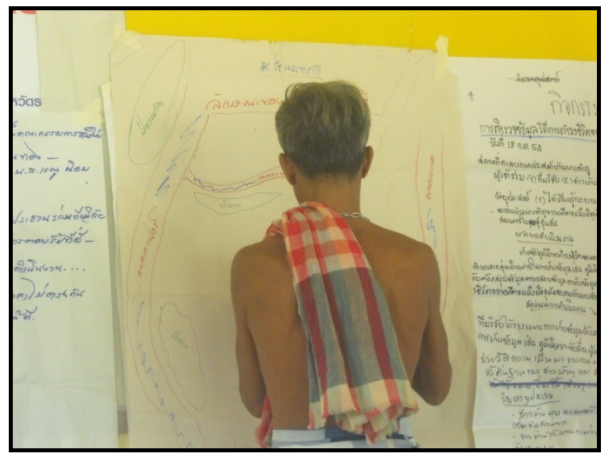

โครงการศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูที่เหมาะสมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ซึ่งมีส่วนร่วมของชุมชน
หมู่ที่ 3 บางลำพู ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง

ภาพกิจกรรมการดำเนินงาน จวดที่ 2

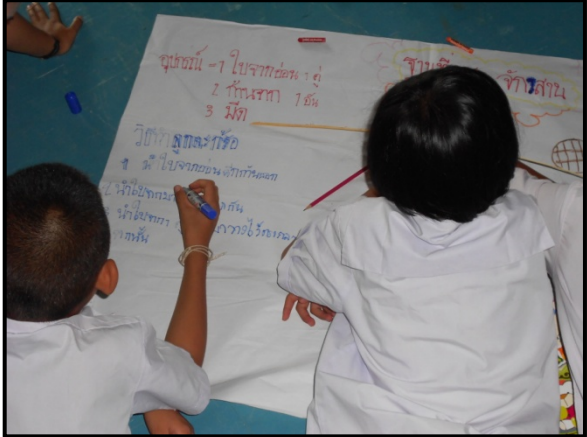

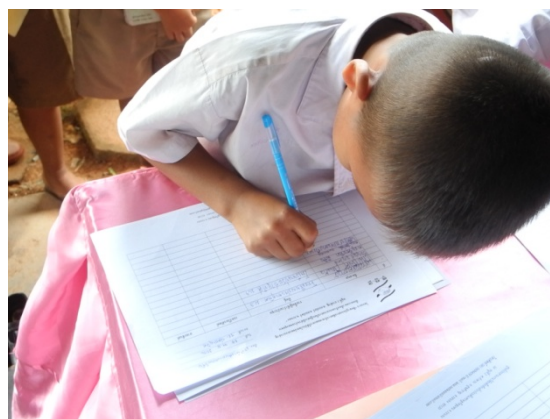
กิจกรรมงวดที่ 3

โครงการศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากและ การใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูที่เหมาะสมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน
 หมู่ที่ 3 บางลำพู ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง

แบบสอบถามข้อมูล

“วิธีการดำรงชีวิตของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตของคนบางลำพูจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มุมมอง ความคิดเห็น ต่อสถานการณ์ในชุมชน
3. เพื่อพัฒนาทักษะการเก็บข้อมูลของทีมวิจัย

คำชี้แจง

1. แบบสำรวจข้อมูล ฉบับนี้เป็นกิจกรรมหนึ่งของโครงการศึกษารูปแบบการจัดการป่าจากและ การใช้ประโยชน์ของคนบางลำพูที่เหมาะสมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน หมู่ที่ 3 บางลำพู ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง

2. แบบสำรวจประกอบด้วย 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 โครงสร้างด้านกายภาพและประวัติชุมชน

ตอนที่ 3 โครงสร้างด้านเศรษฐกิจ

ตอนที่ 4 โครงสร้างทาง สังคม และวัฒนธรรม

ตอนที่ 5 โครงสร้างทางด้านการเมืองการปกครอง

ตอนที่ 6 โครงสร้างทางด้านความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยประชุมเตรียมงาน วางแผนออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และแบ่งหน้าที่ตาม กลุ่มโซน เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2554

2. กลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล จำนวน 227 ครัวเรือน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้นำ ชุมชน เด็กเยาวชน และสมาชิกในชุมชน เป็นต้น

3. หลังจากเก็บข้อมูล ทีมวิจัยต้องร่วมกันสรุปข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล การอ้างอิงข้อมูลจากผู้ให้ ข้อมูล

4. รวบรวมเป็นเอกสารชุดความรู้วิธีการดำรงชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบันของคนบางลำพู

5. ทีมวิจัยนำข้อมูลวิถีชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อนำเสนอในเวทีสร้างการเรียนรู้ชุมชนในครั้งต่อไป

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อผู้ตอบแบบสำรวจ.....อายุ.....ปี
2. บ้านเลขที่.....หมู่ที่..... ซอย.....ตำบล..... อำเภอ.....
จังหวัด.....เบอร์โทรศัพท์.....
3. ประกอบอาชีพหลัก1).....รายได้ต่อเดือน..... บาท
2).....รายได้ต่อเดือน.....บาท
อาชีพเสริม1).....รายได้ต่อเดือน.....บาท
2).....รายได้ต่อเดือน.....บาท
3).....รายได้ต่อเดือน.....บาท

4. มีบทบาทหน้าที่อะไรบ้างในชุมชน

.....

.....

.....

.....

5. ท่านเป็นสมาชิกหรือกรรมการของเครือข่าย องค์การชุมชน /กลุ่มอาชีพ/กลุ่มออมทรัพย์ และอื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร (ถ้าเป็นสมาชิก กรุณาระบุรายละเอียด)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 โครงสร้างด้านกายภาพและประวัติชุมชน

1. ประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ระยะเวลา/เหตุการณ์ต่างๆที่สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ที่มาของชื่อหมู่บ้าน”บางลำพู”

.....

.....

.....

.....

.....

3. ครอบครัวหลักๆที่เข้ามาบุกเบิกหมู่บ้านมีกี่ครอบครัว มีครอบครัวไหนบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. อาชีพดั้งเดิมของคนบางลำพู มีอะไรบ้าง ปัจจุบันมีความเปลี่ยนอย่างไรบ้าง เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

5. การสร้างบ้านเรือนของชุมชนในอดีตมีสภาพเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมี 8 คนใครบ้างและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมีใครบ้าง ช่วงพ.ศ.ที่ดำรงตำแหน่ง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. สภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนในครั้งอดีต จนถึงปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. การติดต่อสื่อสารและเส้นทางคมนาคม พาหนะเดินทาง ในอดีตเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ มีกี่แห่ง มีการใช้ประโยชน์อย่างไร เช่น แหล่งน้ำ
ห้วย หนอง คลอง บึง

10. ระบบประปาหมู่บ้านมีกี่แห่ง แหล่งน้ำที่ใช้มาจากไหน จำนวนครัวเรือนที่ใช้ประปาหมู่บ้านมีกี่ครัวเรือน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. สถานที่สำคัญในชุมชน มีอะไรบ้าง สร้างขึ้นมาเมื่อไหร่ เช่น โรงเรียน วัด หอกระจายข่าว อนามัย เป็นต้น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 โครงสร้างด้านเศรษฐกิจ

1. รายได้หลักของครอบครัว มาจากอาชีพอะไร.....รายได้/เดือน.....บาท
รายได้เสริมของครอบครัว มาจากอาชีพอะไร.....รายได้/เดือน.....บาท
รายได้รวมครอบครัว/เดือน.....บาท

2. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน อะไรบ้าง เช่น ดินจาก นำมาใช้ประโยชน์อย่างไร หรือ ทรัพยากรอื่นๆในชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. มีการใช้แรงงานในครัวเรือนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 โครงสร้างทางสังคม การศึกษา วัฒนธรรม

1. โรงเรียนหลังแรกในชุมชน ชื่อว่าอะไร สร้างขึ้นเมื่อไหร่

.....

.....

.....

2. ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจากอดีต จนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ประเพณีที่สำคัญของชุมชนมีอะไรประเพณีอะไรบ้าง จัดขึ้นช่วงเดือนใดของแต่ละปี

.....

.....

.....

.....

7. การจัดตั้งกลุ่มต่างๆในชุมชนมีกลุ่มอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. เหตุการณ์สำคัญๆที่เกิดขึ้นในชุมชน มีอะไรบ้าง เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วมหรืออื่นๆ เกิดขึ้นช่วงปีไหน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน/กิจกรรมของชุมชน/กิจกรรมการอนุรักษ์ หรืออื่นๆ มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 โครงสร้างทางการเมืองการปกครอง

1. การกระจายอำนาจของท้องถิ่นเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. สภาพปัญหาของชุมชนมีปัญหอะไรบ้าง เป็นอย่างไร มีการแก้ไขอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. การแก้ไขปัญหาของชุมชน / การรับความช่วยเหลือจากองค์กรรัฐ / เอกชน) / เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 6 โครงสร้างทางด้านการต้องการของชุมชน

1. ชุมชนมีความต้องการแก้ปัญหาในด้านต่างๆอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ข้อเสนอแนะต่อชุมชน /หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อผู้สำรวจ..... วันที่สำรวจ..... เวลา.....